

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolakia.

Esityksellä toimeenpannaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Esitys on osa kansallista vesihuoltouudistusta ja liittyy lisäksi Vesi on meidän -kansalaisaloitteeseen perustuvaan eduskunnan päätökseen.

Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan kunta ei saa myydä vesihuoltoon kohdistuvaa omistustaan, eikä kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos saa myydä vesihuolto-omaisuuttaan. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden vesihuolto-omaisuuden kaupoissa. Jatkossa saisi perustaa vain kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

Muilla muutoksilla edistettäisiin vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta, kehitettäisiin vesihuollon suunnittelujärjestelmää, täsmennettäisiin kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta, selkeytettäisiin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämistä ja kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon, tehostettaisiin laitoksen talouden ylläpitoa, parannettaisiin vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tehostettaisiin lain valvontaa. Lisäksi vesihuoltolakiin lisättäisiin niin sanotun yhdyskuntajätevesidirektiivin kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi säännös, jonka perusteella kaikki direktiivin edellyttämät taajamat tulee sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen jätevesiviemäriverkostoon. Myös lain yleistä toimivuutta parannettaisiin selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi	6
2.1 Suomen lainsäädäntö	6
2.1.1 Vesihuoltolaki	6
2.1.2 Terveysturvallisuuslaki	7
2.1.3 Pelastuslaki	7
2.1.4 Ympäristönsuojelulaki	7
2.1.5 Vesilaki	8
2.1.6 Kuluttajansuoja- ja kilpailulainsäädäntö	8
2.1.7 Muu vesihuoltoon liittyvä lainsäädäntö	8
2.2 Viranomais- ja tuomioistuinkäytäntö	8
2.2.1 Hallintotuomioistuimet	8
2.2.2 Yleiset tuomioistuimet	9
2.2.3 Kuluttajariitalautakunta	9
2.3 Kansalliset strategiat	9
2.3.1 Vesitalousstrategia 2030	9
2.3.2 Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma ja toimeenpanosuunnitelma	10
2.3.3 Valtioneuvoston periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla	10
2.3.4 Yhteiskunnan turvallisuusstrategia	10
2.3.5 Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista	11
2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö	11
2.4.1 Vesipolitiikan puitedirektiivi	11
2.4.2 Juomavesidirektiivi	11
2.4.3 Yhdyskuntajätevesidirektiivi	12
2.4.4 Direktiivi kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä	12
2.4.5 Kyberturvallisuusedirektiivi	12
2.5 Kansainvälinen investointioikeus	13
2.6 Vesihuollon perus- ja ihmisoikeusulottuvuudet	13
2.7 Nykytilan arviointi	14
2.7.1 Vesihuollon nykytila	14
2.7.2 Toimintaympäristön muutos	17
2.7.3 Geopoliittinen epävakaus, häiriötilanteet ja kyberturvallisuus	17
2.7.4 Vesihuoltolaitoksen määritelmä	17
2.7.5 Vesihuollon suunnittelujärjestelmä	18
2.7.6 Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet ja liittämisvelvollisuus	19
2.7.7 Vesihuoltolain valvonta	19
2.7.8 Vesihuollon maksut	20
3 Tavoitteet	22
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	22

4.1 Keskeiset ehdotukset	22
4.2 Pääasialliset vaikutukset	23
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	23
4.2.1.1 Vaikutukset kotitalouksiin	23
4.2.1.2 Vaikutukset vesihuoltolaitoksiin	26
4.2.1.3 Vaikutukset kuntatalouteen	30
4.2.1.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja kansantalouteen	36
4.2.2 Ympäristövaikutukset	36
4.2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	37
4.2.3.1 Perus- ja ihmisoikeudet	37
4.2.3.2 Viranomaiset	38
4.2.3.3 Demokratia- ja oikeusvaltiokehitys	38
4.2.3.4 Turvallisuus	39
4.2.3.5 Maaseutu	40
5 Muut toteuttamismahdollisuudet	41
5.1 Mahdollisuudet ja niiden vaikutukset	41
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	43
5.2.1 Ruotsi	43
5.2.1.1 Vesihuollon yksityistämiskysymys	43
5.2.1.2 Kunnan omistamat yleiset vesi- ja viemärlaitokset	44
5.2.1.3 Määräysvallan ”bestämmande inflytande” käsite Suomen lainsäädännössä	45
5.2.1.4 Ulkoistaminen	45
5.2.1.5 Vuoden 2023 lakimuutos koskien kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta	46
5.2.2 Norja	46
5.2.2.1 Yleisesti vesihuollon sääntelystä	46
5.2.2.2 Pilaamisen torjuntalaki	47
5.2.2.3 Kaavoitus- ja rakentamislaki	47
5.2.2.4 Laki kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä	47
5.2.3 Tanska	49
5.2.4 Viro	50
6 Lausuntopalaute	51
6.1 Lausuntoyhteenveto	51
6.1.1 Lausunnonantajat	51
6.1.2 Pykäläkohtainen lausuntopalaute	53
6.1.3 Muita keskeisiä lausuntohuomioita	58
6.2 Lausuntopalautteen huomioon ottaminen	58
6.2.1 Muutokset pykälään	58
6.2.2 Muutokset perusteluihin	61
6.2.3 Huomiotta jääneet keskeiset näkökannat	61
6.3 Käsittely kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa	63
6.4 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto	63
6.4.1 Tiivistelmä arviointineuvoston lausunnosta	63
6.4.2 Arviointineuvoston lausunnon huomioon ottaminen	64
7 Säännöskohtaiset perustelut	64
8 Lakia alemman asteen sääntely	108

9 Voimaantulo	109
10 Toimeenpano ja seuranta	110
11 Suhde muihin esityksiin	110
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	110
12.1 Yleistä	110
12.2 Julkisuus	111
12.3 Omaisuudensuoja	111
12.4 Elinkeinovapaus	113
12.5 Yhdenvertaisuus	114
12.6 Yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja	116
12.7 Kunnallinen itsehallinto	117
12.8 Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle	120
12.8.1 Vesihuoltolaitosten hoitaman julkisen hallintotehtävän ala	120
12.8.2 Julkisen hallintotehtävän antaminen vesihuoltolaitokselle	123
12.8.3 Yleislakien soveltaminen ja virkavastuu	124
12.9 Perustuslain 80 §:stä johtuvat vaatimukset	125
LAKIEHDOTUS	127
Laki vesihuoltolain muuttamisesta	127
LIITE	142
RINNAKKAISTEKSTI	142
Laki vesihuoltolain muuttamisesta	142
ASETUSLUONNOS	169
Valtioneuvoston asetus vesihuollosta	169
LIITTEET	173
ASETUSLUONNOKSEN LIITE 1	173
ASETUSLUONNOKSEN LIITE 2	174
ASETUSLUONNOKSEN LIITE 3	175
MUUT LIITTEET	177
LIITE	177
TAULUKKO 2	177

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esitys toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta (6.6), jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Lisäksi esitys perustuu kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaan ja Vesi on meidän -kansalaisaloitetta koskevaan eduskunnan päätökseen (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp).

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma valmisteltiin vuosina 2020–2021 maa- ja metsätalousministeriön johdolla laajassa yhteistyössä vesihuoltoalan toimijoiden kesken. Ohjelmassa luotiin yhteinen visio: vastuullinen vesihuolto 2030. Ohjelman mukaan vastuullinen vesihuoltoala turvaa laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut ja on hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä. Ohjelman laatimisen yhteydessä sekä sitä edeltäneissä ja sen aikana teetetyissä selvityksissä on tunnistettu laajasti tarpeita vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi. Ohjelmassa tunnistettiin yhdeksän kokonaisuutta lainsäädännön tarkistamiseksi. Näiden pohjalta maa- ja metsätalousministeriö käynnisti vuonna 2001 voimaan tulleen vesihuoltolain (119/2001) uudistamisen.

Esityksen taustalla on myös Vesi on meidän -kansalaisaloite KAA 2/2020 vp. Aloitteessa ehdotettiin, että käynnistetään valmistelu sellaisen lainsäädännön luomiseksi, jolla estetään julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen myyminen kaupallisille yksityisille toimijoille ja nykyinen julkisen sektorin omistajuus säilytetään sen hallussa. Päätöksessään EK 26/2021 vp (jäljempänä Vesi on meidän -päättös) eduskunta edellyttää kansalaisaloitteen pohjalta, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin sellaisen lainsäädännön valmistelemiseksi, jolla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa.

Päätökseen liittyen eduskunta hyväksyi lisäksi lausuman, jonka mukaan valmisteltaessa kansalaisaloitteessa tarkoitettua sääntelyä osana vesihuoltolainsäädännön uudistusta hallitus selvittää laajasti eri sääntelyvaihtoehtoja ja kiinnittää erityistä huomiota sääntelyn suhteeseen kunnalliseen itsehallintoon sekä perus- ja ihmisoikeuksista seuraaviin vaatimuksiin.

1.2 Valmistelu

Vesihuoltolain uudistaminen käynnistettiin vuonna 2021 esivalmisteluvaiheella, jossa käytiin yksityiskohtaisesti läpi kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamisen edellyttämät ja muut lainsäädännön uudistamistarpeet sekä arvioitiin niiden toteuttamismahdollisuuksia ja toteuttamiskeinoja. Esivalmisteluvaiheen tulokset ja suositukset ovat selvityshenkilön raportissa. Esivalmisteluvaiheessa kansallisen vesihuoltouudistuksen visioryhmä laati myös suositukset talouden valvonnan tehostamiseksi vesihuoltolaissa. Maa- ja metsätalousministeriö tilasi lisäksi Itä-Suomen yliopistolta erillisen selvityksen Vesi on meidän -päättöksen toteuttamiseen liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Selvityksen keskeisenä tarkoituksena oli arvioida minkälaisia reunaehtoja perustuslaki ja kuntalaki asettavat eduskunnan päätöksen edellyttämälle lainsäädännölle. Eduskunnan lausuman mukaisesti selvityksessä tarkasteltiin kattavasti myös vesihuollon keskeisiä perus- ja ihmisoikeuskytkentöjä.

Kaikki esivalmisteluvaiheen asiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM033:00/2022>. Sidosryhmien näkemyksiä kuultiin ja otettiin huomioon esivalmisteluvaiheen aikana useissa kuulemistilaisuuksissa sekä kirjallisesti.

Esivalmisteluvaiheen tulosten perusteella maa- ja metsätalousministeriö asetti 17.11.2022 työryhmän valmistelemaan vesihuoltolain uudistamista. Asettamispäätös on yllä mainitussa osoitteessa. Työryhmän tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu esitys vesihuoltolain uudistamiseksi. Esitys tuli laatia asettamiskirjeessä yksilöityihin esivalmisteluvaiheen suosituksiin perustuen. Työryhmän toimikausi päättyi 30.6.2024, jonka jälkeen työryhmän hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu mietintö julkaistiin ja lähetettiin lausuntokierrokselle.

Työryhmän toimikauden aikana järjestettiin lainsäädäntömuutosten vaikutustenarviointiin keskittynyt työpaja työryhmän jäsenille 17.4.2024, kutsupohjainen esityksen maaseutuvaikutusten arviointiin keskittynyt työpaja 14.5.2024 sekä kaikille avoin vesihuoltolain uudistuksen kuulemistilaisuus 23.5.2024. Lisäksi lakimuutoksia ja vaikutustenarviointia valmisteltiin useissa kokouksissa keskeisten sidosryhmien kanssa. Lainsäädäntöuudistuksen tilannetta ja etenemistä esiteltiin myös useissa tilaisuuksissa ja koulutuksissa, joita oli suunnattu muun muassa poliittisille päättäjille, median edustajille, kunnan viranomaisille, vesihuoltosektorin toimijoille sekä vesihuolto-osuuskuntien toiminnasta kiinnostuneille.

Lakityöryhmän valmistelema hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella 1.7.–30.9.2024. Esitykseen jätettiin yli 130 lausuntoa. Lausuntopalautteen pohjalta tilattiin perustuslaillista lisäselvitystä jatkovalmistelun tueksi. Vesi on meidän -pääöstä toimeenpanevaan kunnan vesihuollon omistusta koskevan pykälään (4 c §) tehtiin lausuntopalautteen pohjalta merkittävä kuntien omistuksen säilyttämistä vesihuollossa koskeva muutosehdotus, joka laitettiin uudelle lausuntokierrokselle 9.1.–6.2.2025. Toisella lausuntokierroksella saatiin yli 80 lausuntoa, joiden huomioimiseksi tehtiin tarkennuksia lausuntomateriaaliin. Esitys on ollut myös Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan käsittelyssä sekä lainsäädännön arviointineuvoston arvioitavana maaliskuussa 2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Suomen lainsäädäntö

2.1.1 Vesihuoltolaki

Vesihuoltolaki (119/2001) tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2001. Voimaan tulon jälkeen lakiin on tehty useita muutoksia. Vuonna 2005 lakiin lisättiin 16 §:ään 3 ja 4 momentti tietojen saannista vesihuoltolaitoksen asiakirjoista sekä valittamisesta vesihuoltolaitoksen päätöksestä, jolla on ratkaistu tiedonsaantia asiakirjasta koskeva asia. Samalla muutettiin 16 §:n otsikkoa. Vuoden 2010 alusta alueelliset ympäristökeskukset muuttuivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiksi, jolloin myös vesihuoltolakiin tehtiin tätä tarkoittavat muutokset. Merkittävimmät muutokset lakiin tehtiin vuonna 2013 (laki 681/2014), jolloin lakiin lisättiin säännökset vesihuoltolaitosten varautumisesta häiriötilanteisiin, taajaman ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon lievennettiin, kunnallisten vesihuoltolaitosten kirjanpidon eriyttämisvaatimus ulotettiin monialayrityksen osana toimiviin laitoksiin, lakiin lisättiin säännökset vesihuollon tietojärjestelmästä ja hulevesien ja perustusten kuivatusvesien viemärointia koskeva sääntely siirrettiin maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999).

Pienempiä teknisiä muutoksia vesihuoltolakiin on tehty 2016 32 §:ään muutoksenhakuun liittyen, 2018 15 b §:ään Euroopan unionin verkko- ja tietoturvadirektiivin täytäntöönpanoon liittyen, 2018 35 §:ään Liikenne- ja viestintäviraston perustamiseen liittyen ja 2019 16 ja 32 §:ään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin liittyen. Juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä vesihuoltolakiin tehtiin muutoksia koskien raakaveden riskienarviointia ja tiedottamista ja muutokset tulivat voimaan 12.1.2023.

2.1.2 Terveydensuojelulaki

Terveydensuojelulaissa (763/1994) säädetään talousvettä toimittavista laitoksista, talousveden laadusta ja valvonnasta sekä varautumisesta talousveden laatua uhkaaviin erityistilanteisiin. Lain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä elinympäristössä mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden ehkäisy, vähentäminen ja poistaminen.

Vuonna 2016 lakiin lisättiin säännös, jonka mukaan talousvettä toimittavan laitoksen on huolehdittava siitä, että talousvesi täyttää lain mukaiset vaatimukset, eli on terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa käyttökelpoista. Tämä säännös, joka juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä vuonna 2022 siirrettiin lain 17 §:ään, koskee myös vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia. Näin säännös on päällekkäinen vesihuoltolain 14 §:n kanssa, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että sen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädetyt laatuvaatimukset. Vuonna 2022 terveydensuojelulakia päivitettiin useilta osin vastaamaan juomavesidirektiivin muutosta (2020/2184). Päivitykset koskivat mm. rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointia ja talousveden kanssa kosketuksissa olevia materiaaleja.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt 2023 terveydensuojelulain kokonaisuudistuksen. Uuden lain on tarkoitus olla valmis vuonna 2027.

2.1.3 Pelastuslaki

Pelastuslain (379/2011) sammutusvettä koskevat säännökset sisältävät viittauksia vesihuoltolakiin ja lain tarkoittamiin vesihuoltolaitoksiin. Vuonna 2022 muutetun lain 30 §:n 1 momentin mukaan pelastuslaitoksen tulee tehdä sammutusvesisuunnitelma yhteistyössä hyvinvointialueeseen kuuluvien kuntien ja hyvinvointialueen alueella toimintaa harjoittavien vesihuoltolaissa tarkoitettujen vesihuoltolaitosten sekä näille vettä toimittavien vesilaitosten kanssa. Pykälän 3 momentissa säädetään, että vesihuoltolaitos ja tälle vettä toimittava vesilaitos toimittavat sammutusvettä vesijohtoverkostosta sammutusvesisuunnitelmassa määritellyllä tavalla pelastuslaitoksen tarpeisiin. Momentin mukaan tästä aiheutuvien kustannusten jakamisen perusteista sovitaan sammutusvesisuunnitelmassa kunnan ja sammutusvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen kesken.

2.1.4 Ympäristönsuojelulaki

Ympäristönsuojelulaissa (527/2014) säädetään muun ohella jätevesien käsittelystä ja johtamisesta, talousjätevesien käsittelyjärjestelmistä sekä jätevedenpuhdistamoiden luvanvaraisuudesta. Ympäristönsuojelulaki ja sen nojalla annetut säännökset ovat keskeisiä etenkin vesihuoltolain mukaista keskitettyyn vesihuoltoverkostoon liittämisvelvollisuutta sekä liittämisvelvollisuudesta vapauttamista arvioitaessa. Lisäksi ne vesihuoltolaitokset, joilla on luvanvarainen jätevedenpuhdistamo, toimivat ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan lupamääräysten mukaisesti ja ympäristönsuojelulain valvontaviranomainen valvoo lupaehtojen noudattamista.

Ympäristönsuojelulain muutos (19/2017) muutti jätevedenkäsittelyn vaatimuksia siten, että muilla kuin ranta- tai pohjavesialueilla jätevedenkäsittelyä tulee tehostaa vasta perusparannukseen verrattavan saneerauksen yhteydessä.

2.1.5 Vesilaki

Vesilaissa (587/2011) säädetään veden ottamiseen tarvittavista vesitalousluvista. Veden ottaminen vesihuoltolaitoksen tai vesihuoltolaitokselle vettä toimittavan tarpeisiin on vesilain 3 luvun 3 §:n mukaan aina luvanvaraista. Vesihuoltolaitokselle myönnetyn luvan perusteella laitos voi ottaa vettä talousveden valmistamiseksi ja jakamiseksi verkostossaan yhdyskunnan tarpeisiin.

2.1.6 Kuluttajansuoja- ja kilpailulainsäädäntö

Vesihuoltolain 4 §:n 3 momentin mukaan kuluttaja-asiamies valvoo vesihuollon sopimusten lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta. Valvonta kattaa vesihuoltolain säännösten lisäksi kuluttajansuojalain (38/1978) yleisen kaikkea elinkeinon harjoittamista koskevan sääntelyn. Vesihuollon maksuja koskevat asiat ovat yksityisoikeudellisia riita-asioita, jotka ratkaistaan viime kädessä käräjäoikeudessa. Maksuja koskevat erimielisyydet laitoksen ja kuluttajan kanssa ovat kuitenkin myös kuluttajariita-asioita. Näin ne voidaan saattaa ratkaistavaksi myös kuluttajariitalautakunnassa kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) nojalla. Kysymyksessä on vaihtoehtoinen ei sitova riitojen ratkaisumenettely, joka on mainittu myös vesihuollon yleisten toimitusehtojen mallissa.

Vesihuoltolaitos toimii kilpailulain (948/2011, 4 §:n 2 kohdan) tarkoittamassa määräävässä markkina-asemassa verkostoalueellaan. Lain 7 §:ssä kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, jona pidetään muun muassa kohtuuttomien myyntihintojen määräämistä. Kiellon noudattamista valvoo Kilpailu- ja kuluttajavirasto, joka voi tätä kautta puuttua vesihuoltolaitoksen kohtuuttomaan hinnoitteluun. Toimivalta rajoittuu kuitenkin ilmeiseen kohtuuttomuuteen, eikä siihen kuulu laajemmin vesihuollon maksujen ja niiden perusteiden toteutumisen arviointi tai esimerkiksi ylärajan asettaminen maksuille.

2.1.7 Muu vesihuoltoon liittyvä lainsäädäntö

Edellä kuvattujen lakien lisäksi vesihuoltoon liittyvää sääntelyä on myös alueidenkäyttölaissa (132/1999). Vesihuoltolain soveltamisessa on otettava huomioon myös kuntalaki (410/2015) ja valmiuslaki (1552/2011).

Yritysmuotoiset vesihuoltolaitokset voidaan katsoa myös ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain (172/2012) tarkoittamiksi seurannan kohteiksi, koska ne ovat lähtökohtaisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta kriittisiä.

2.2 Viranomais- ja tuomioistuinkäytäntö

2.2.1 Hallintotuomioistuimet

Vesihuoltolain soveltamista koskevia asioita on ratkaistu hallinto-oikeuksissa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Asiat ovat liittyneet useimmin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämiseen ja sen supistamiseen edellytyksiin sekä kiinteistöjen liittämisvelvollisuuteen ja siitä vapauttamiseen. Vallitseva oikeuskäytäntö on otettu huomioon esityksen valmistelussa.

Voimassa olevan vesihuoltolain aikana korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä on syntynyt erityisesti toiminta-aluepäätöksiä, kunnan järjestämisvelvollisuutta sekä liittämismenettelyistä vapautuksia koskien. Toiminta-alueita koskeissa päätöksissä on otettu usein kantaa vesihuoltolain 8 §:n 2 momentin mukaisiin toiminta-alueen edellytyksiin (KHO 2021:154, KHO 2022:28). Toisaalta ratkaisukäytännössä on otettu kantaa myös siihen, milloin alueelle on katsottava syntyvän kunnan järjestämisvelvollisuus tai velvoite hyväksyä alueelle toiminta-alue (KHO 1.3.2023 642/2023). Kyseinen päätös koski muun ohella suurehkon asukasjoukon tarpeen määrittelyä, josta ei vesihuoltolaissa ole tarkemmin säädetty.

Toiminta-alueiden supistamiselle ei vesihuoltolaissa ole säädetty erityisiä edellytyksiä, ja korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään ottanut usein kantaa myös siihen, milloin toiminta-alue voidaan supistaa (KHO 2017:7, KHO 2022:28, KHO 2021:154). Toiminta-alueen supistamista koskevilla ratkaisuillaan korkein hallinto-oikeus on korostanut toiminta-aluepäätöksiltä edellytettävää tietynasteista pysyvyyttä ja ottanut kantaa tilanteisiin, joissa olosuhteiden muutosten vuoksi toiminta-alue voidaan muuttaa.

Lisäksi korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä on syntynyt erityisesti koskien vesihuoltolain 11 §:n mukaisia vapautuksia liittämismenettelyistä (KHO 2020:100). Kyseisessä päätöksessä arvioitiin vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin mukaisia vapautuksen myöntämisen edellytyksiä. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään ottanut tietyissä tilanteissa kantaa myös vesihuoltolain 18 ja 19 §:n mukaisiin maksuihin silloin, kun kyse on ollut kaupungin hyväksymistä taksoista (KHO 2015:34). Lisäksi korkein hallinto-oikeus on arvioinut myös valvontaviranomaisen toimivallan ulottuvuuksia tapauksessa KHO 2017:168, jossa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen katsottiin olevan toimivaltainen määräämään liittämismenettelyn tekemisestä.

2.2.2 Yleiset tuomioistuimet

Vesihuoltolain 34 §:ssä säädetään, että vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoon koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Vesihuoltolaitosten ja niiden asiakkaiden välisiä riitoja käsitellään säännöllisesti alemmissa oikeusasteissa. Tyypillisimpiä riidan aiheuttajia ovat viemäri vahingot ja niiden aiheuttamiin vahinkoihin liittyvät vahingonkorvausasiat, mutta myös esimerkiksi asennusvirheet sekä maksamattomat laskut.

2.2.3 Kuluttajariitalautakunta

Kuluttajariitalautakunta on käsitellyt vesihuollon maksuihin liittyviä kuluttaja-asiakkaan ja vesihuoltolaitoksen välisiä asioita. Lautakunta on arvioinut päätöksissään muun muassa vesihuollon käyttö- ja perusmaksukorotusten perusteita ja niiden kohtuullisuutta (D/157/39/2019) sekä liittymismaksun kohtuullisuutta (4292/39/2015). Kuluttajariitalautakunta on tarkastellut välttämättömyyspalveluita koskevilla ratkaisuillaan sekä prosentuaalista että euromääräistä hinnan korotusta ja pitänyt kohtuullisena hinnankorotuksen tasoa enintään noin 15 %, ellei korotus jää euromääräisesti kovin pieneksi.

2.3 Kansalliset strategiat

2.3.1 Vesitalousstrategia 2030

Vesitalousstrategia 2030 (Puhdasta vettä, turvallisuutta ja hyvinvointia) on maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitaloustehävien toiminnan ja talouden sekä tulosohjauksen lähtökohta. Strategia esittelee lyhyesti keskeiset toimintaympäristön

muutostekijät sekä vision: puhdasta vettä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Tätä visiota pyritään toteuttamaan päämäärien, toiminta-ajatuksen ja toimintatapojen avulla. Strategia listaa neljä päämäärää: 1. Vesien käytön, hyvän tilan ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteet sovitetaan yhteen valuma- ja vesistöalueilla, 2. Yhteiskunta sopeutuu muuttuviin ilmasto- ja vesioloihin, ja vesitalouden keinoin edistetään ilmastomuutoksen hillintää, 3. Vesitalouspalvelut luovat hyvinvointia ja monipuolista taloudellista toimintaa ja 4. Suomi edistää kestävää ja vesiturvallista maailmaa. Jokaista päämäärää tukemaan on esitetty viisi tarkempaa tavoitetta. Vesitalousstrategia ja sen päämäärät sekä toimintalinjat edistävät YK:n kestävä kehityksen tavoitteen 6, puhdas vesi ja sanitaatio, saavuttamista ja ylläpitämistä Suomessa ja toiminnassamme kansainvälisesti. Lisäksi strategia myötävaikuttaa usean muun kestävä kehityksen tavoitteen saavuttamiseen.

2.3.2 Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma ja toimeenpanosuunnitelma

Kansallisen vesihuoltouudistuksen johtoryhmä hyväksyi kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman 20.4.2021. Ohjelman mukaan uudistuksen visiona on vastuullinen vesihuolto 2030, joka varmistaa laadukkaita ja turvalliset vesihuoltopalvelut sekä sen, että vesihuoltoala uudistuu hiilineutraaliksi kiertotalouden edelläkävijäksi vuoteen 2030 mennessä. Ohjelma koostuu kahdeksasta toimenpidekokonaisuudesta, jotka ovat alueellisen yhteistyön kehittäminen ja vesihuollon rakennemuutoksen edistäminen; vesihuoltolaitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittäminen; vesihuollon pätevyysvaatimusten ja urapolkujen kehittäminen; hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto; pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen; vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedolla johtamisen kehittäminen; alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen ja vesihuoltolainsäädännön uudistaminen. Kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi on laadittu toimeenpanosuunnitelma. Toimeenpanosuunnitelmassa tarkennetaan vesihuoltouudistuksen ohjelmassa linjattuja tavoitteita ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti.

2.3.3 Valtioneuvoston periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla

Valtioneuvosto hyväksyi 10.6.2021 periaatepäätöksen (LVM/2021/44) tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. Periaatepäätös pohjautuu pääosin liikenne- ja viestintäministeriön asettaman työryhmän loppuraporttiin. Työryhmän ehdotus (s. 9) vesihuoltoa koskevaksi poliittiseksi linjaukseksi on seuraava: ”Varmistetaan, että tietoturvaluottelu on otettu huomioon vesihuoltolaitosten suunnitelmissa häiriötilanteisiin varautumiseksi. Laaditaan vesihuoltolaitoksia koskevia tietoturvaohjeistuksia ja varmistetaan, että vesihuoltolaitokset noudattavat niitä toiminnassaan”.

2.3.4 Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (Valtioneuvoston julkaisu 2025:1) on valtioneuvoston periaatepäätös, joka yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista. Vesihuollon toimintaketju on Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määritelty yhdeksi talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden elintärkeäksi toiminnoksi, joka on turvattava kaikissa tilanteissa, niin normaalioloissa kuin kriisitilanteessa. Elintärkeät toiminnot on yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa otettu varautumistyön lähtökohdaksi. Vesihuollon turvaaminen on yksi turvallisuusstrategian määrittelemistä strategisista tehtävistä.

2.3.5 Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024) tunnistaa vesihuollon yhtenä huoltovarmuuden kannalta keskeisenä toimialana. Vesihuolto on peruspalvelu, joka on turvattava yhdyskunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille, elintarviketuotannolle, sotilaalliselle maanpuolustukselle sekä huoltovarmuuskriittiselle tuotannolle ja palveluille kaikissa turvallisuustilanteissa.

2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö

2.4.1 Vesipolitiikan puitedirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä yhteisön vesipolitiikan puitteista (2000/60/EY, jäljempänä vesipolitiikan puitedirektiivi) säädetään Euroopan unionin vesilainsäädännön puitteista. Direktiivi on Suomessa pantu täytäntöön lailla (1299/2004) vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä sekä eräillä muilla laeilla. Vesienhoidon tavoitteena on turvata ja saavuttaa pinta- ja pohjavesien hyvä tila. Vesihuollon kannalta keskeistä on, että direktiivin perusteella on katettava vesipalveluista aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien ympäristö- ja luonnonvarakustannukset, ja otettava tässä aiheuttamisperiaate huomioon. Direktiivin perusteella veden hinnoittelupolitiikan on tarjottava käyttäjille riittävät kannustimet vesivarojen tehokkaaseen käyttämiseen.

Kustannusten kattamisen ja veden hinnoittelun vaatimukset eivät kuitenkaan ole ehdottomia, vaan niistä on mahdollista poiketa ja joustaa direktiivin 9.1 ja 9.4 artiklojen nojalla. Direktiivin 9.1 artiklan 3 alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa kustannusten kattamisessa huomioon niiden sosiaaliset, ympäristöön kohdistuvat ja taloudelliset vaikutukset samoin kuin kyseisen alueen tai alueiden maantieteelliset olot ja ilmasto-olot. Direktiivin 9.4 artiklan perusteella puolestaan jäsenvaltio voi direktiiviä rikkomatta päättää jättää soveltamatta veden hinnoittelua ja eri sektorien osallistumista kustannusten kattamiseen koskevia periaatteita, jos se on vakiintuneen käytännön mukaista eikä vaaranna direktiivin tarkoitusta ja sen tavoitteiden saavuttamista. Näiden säännösten nojalla voidaan perustella esimerkiksi vesihuollon tukemista.

2.4.2 Juomavesidirektiivi

Direktiivin (EU) 2020/2184 ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta (jäljempänä juomavesidirektiivi) yhtenä keskeisenä tavoitteena on talousveden (juomaveden) terveydellisen laadun turvaaminen talousveden laatuvaatimusten ja riskienhallinnan keinoin. Riskinarvioinnissa ja riskienhallinnassa on otettava huomioon koko vedentuotanto- ja vedenjakelujärjestelmä raakaveden muodostumisalueelta veden käyttäjän hanaan asti. Direktiivi pantiin Suomessa täytäntöön muuttamalla terveydensuojelulakia, vesihuoltolakia, ympäristönsuojelulakia sekä eräiden tuotteiden markkina- ja valvonnasta annettua lakia. Tässä yhteydessä vesihuoltolakiin (laki 1259/2022) lisättiin vesihuoltolaitoksille velvoite huolehtia siitä, että vesihuoltolaitoksen riskiperusteisesti suorittaman raakavesitarkkailun tulokset toimitetaan ympäristönsuojelun tietojärjestelmään, mistä nämä tiedot saadaan viranomaiskäyttöön erityisesti sen varmistamiseksi, että niistä voidaan koota tietokokonaisuuksia Euroopan komissiolle juomavesidirektiivin täytäntöönpanon seurantaan varten. Laitoksille säädettiin velvollisuus ilmoittaa viranomaisille raakavedestä tarkkailtavissa muuttujissa havaitsemistaan epätavallisista muutoksista sekä toimittaa pyytämättä asiakkaalle veden kulutus-, hinta- ja laatu-tietoja. Asiakkaan on puolestaan välitettävä nämä tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

2.4.3 Yhdyskuntajätevesidirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleenlaadittu direktiivi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (EU) 2024/3019 (jäljempänä yhdyskuntajätevesidirektiivi) annettiin 27.11.2024. Vesihuoltolain sääntelyn kannalta erityisen keskeistä on, että tarkistetun direktiivin mukaan jäsenmaiden on kerättävä ja käsiteltävä kaikkien sellaisten taajamien jätevedet, joiden asukasvastineluku (avl) on yli 1000. Näin ollen kaikissa yli 1 000 avl:n taajamissa on oltava viemäriverkosto ja niissä on liittämismahdollisuus, tietyin poikkeamismahdollisuuksin.

Lisäksi direktiivissä säädetään muun muassa jäsenvaltioiden velvoitteesta laatia kokonaisvaltainen yhdyskuntajätevesien hallintasuunnitelma kaikissa yli 100 000 avl:n taajamissa ja riskin arvioinnin perusteella myös yli 10 000 avl:n taajamissa, jätevesien biologisen käsittelyn vaatimuksista ja mikroepäpuhtauksien poistovaatimuksista yhdyskuntajätevedenpuhdistamoilla, sekä energianeutraaliuden tavoitteesta kaikille yli 10 000 avl:n yhdyskuntajätevedenpuhdistamoilla.

Tämän esityksen 7 §:ssä huomioitaisiin direktiivin mukainen velvoite sisällyttää 1 000 avl:n taajamat viemäriverkoston piiriin säätämällä, että yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaiset taajamat tulee aina sisällyttää kunnan vahvistamaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäroinnin osalta. Yhdyskuntajätevesidirektiivin kansallinen täytäntöönpano on myös muilta osin käynnissä. Määräaika kansalliselle täytäntöönpanolle päättyy 31.7.2027.

2.4.4 Direktiivi kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2557 kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä, Critical Entities Resilience Directive (jäljempänä CER-direktiivi) tähtää yhteiskunnan kriittisten palvelujen häiriönsietokyvyn parantamiseen. Direktiivi tuli voimaan 16.1.2023. Juomavesi ja jätevesi ovat kaksi direktiivin kattamasta 11 toimialasta. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettaisiin uusi laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta (HE 205/2024 vp). Uuden lain pohjalta määritettäisiin vesihuoltosektorin kriittiset toimijat, joihin kohdistetaan erityisiä varautumista koskevia velvoitteita. Nämä yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annettavan lain varautumista koskevat velvoitteet eivät ole ristiriidassa vesihuoltolakiin ehdotettavien varautumista koskevien velvoitteiden kanssa, vaan vesihuoltolakiin ehdotettavien varautumisvelvoitteiden voidaan katsoa täydentävän sääntelykokonaisuutta. Toisin kuin CER-direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettava laki, vesihuoltolaki koskee kaikkia vesihuoltolaitoksia niiden valtakunnalliseen merkittävyyteen katsomatta.

2.4.5 Kyberturvallisuusedirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2555 toimenpiteistä kyberturvallisuuden yhteisen korkean tason varmistamiseksi kaikkialla unionissa (jäljempänä NIS2-direktiivi) on EU:n laajuinen kyberturvallisuutta koskeva säädös. Siinä säädetään oikeudellisista toimenpiteistä kyberturvallisuuden yleisen tason parantamiseksi EU:ssa. Direktiivi julkaistiin joulukuussa 2022. Juomavesi ja jätevesi kuuluvat päivitetyn direktiivin soveltamisalaan. Direktiivin kansallinen täytäntöönpanosäädös on kyberturvallisuuslaki (124/2025), jonka velvoitteet koskevat direktiivin soveltamisalaan kuuluvia vesihuoltolaitoksia. Kyberturvallisuuslakia koskevalla hallituksen esityksellä (HE 57/2024 vp) kumottiin vesihuoltolain 35 §:n 2 momentin 3 kohta (137/2025), joka koskee tietoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi välttämättömien tietojen luovuttamista Liikenne- ja viestintävirastolle

salassapitovelvollisuuden estämättä. Kyseinen kohta kumottiin, sillä kyberturvallisuuslain 27 §:ään sisältyy vastaava mahdollisuus luovuttaa salassa pidettävää tietoa toiselle viranomaiselle.

2.5 Kansainvälinen investointioikeus

Suomi on solminut kymmeniä investointisuoja sopimuksia, joissa se on sitoutunut kuinkin sopimuksen määräysten mukaisesti sopimuskumppanin sijoittajia koskeviin kohtelustandardeihin. Tällaisia määräyksiä ovat tyypillisesti i) syrjinnän kieltä tai kansallisen kohtelun vaatimus; ii) reilun ja tasapuolisen kohtelun vaatimus; iii) investointien vakaa suoja ja turvallisuus; iv) rajoitukset pakkolunastusoikeuteen; ja v) varojen vapaa siirrettävyys. On myös tavanomaista, että sopimukseen on otettu sijoittajan ja kohdevaltion välistä riidanratkaisua koskevia lausekkeitä. Sopimusmääräykset sitovat sopimusvaltioita ja näin ollen lähtökohtaisesti myös julkishallinnon eri tasoja.

Voimassa oleva vesihuoltolaki ei aseta rajoitteita vesihuoltolaitosten omistuspohjalle. Vesihuoltokenttä on moninainen, ja on mahdollista, että vesihuoltosektorilla on nykyisin sellaista ulkomaista omistajuutta, jota investointisuoja koskee. Vesi on meidän -sääntelyehdotuksella ei pyritä vaikuttamaan näiden mahdollisten nykyisten yksityisten ulkomaisten omistajien asemaan takautuvasti. Sen sijaan Vesi on meidän -sääntelyehdotuksella on tarkoitus estää se, että vesihuoltosektorille voisi jatkossa tulla yksityisomistusta, joka nauttii investointisuoja.

2.6 Vesihuollon perus- ja ihmisoikeuslottuvuudet

Vesi ja sanitaatio on kansainvälisesti turvattu ihmisoikeus. Tämä perustuu muun muassa YK:n vuoden 2010 päätöslauselmaan, jossa vesi julistettiin ihmisoikeudeksi sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen (SopS 6/1976) 11 ja 12 artiklaan, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 6 artiklaan, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteeseen 20 ja Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmaan. Suomen perusoikeusjärjestelmässä vesihuollon perusoikeuslottuvuudet syntyvät ennen kaikkea perustuslain 19 §:n 1 momentin (oikeus sosiaaliturvaan) ja 7 §:n 1 momentin (oikeus elämään) muodostamaan kokonaisuuden kautta, mutta myös 6 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate, 18 §:n mukainen elinkeinonvapaus ja 20 §:n ympäristöperusoikeus ovat merkityksellisiä.

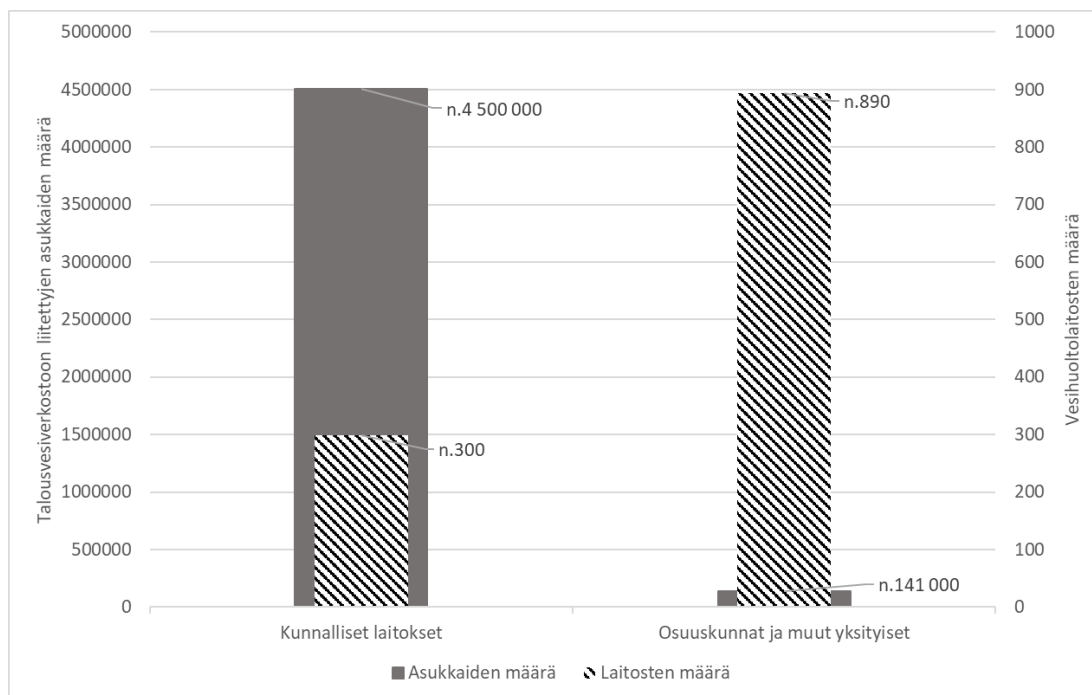
Perustuslain 22 § edellyttää julkiselta vallalta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamista. Perustuslaissa julkisen vallan käsite kattaa valtion lisäksi myös kunnat. Vesihuollossa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen kannalta merkittävintä on kunnan järjestämisvastuu: kunta vastaa viime kädessä riittävien keskitettyjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta ja määrittää yksilöiden talousveden ja viemäroinnin saannin toteutumista toiminta-aluepäätöksillä. Valtiolla jää kuitenkin viimekätinen vastuu perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta. Tämä varmistetaan vesihuoltolain säännöksillä vesihuollon järjestämisestä, huolehtimisesta ja vesihuollon maksuista. Lisäksi veden välttämättömyysluonteen vuoksi tilanteissa, jossa ihmisellä ei ole varaa maksaa vesilaskuja, laskujen maksamiseen voi saada toimeentulotukea (laki toimeentulotuesta (1412/1997) 7 a §, lisäksi tästä esim. eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 596/4/99).

2.7 Nykytilan arviointi

2.7.1 Vesihuollon nykytila

Kokonaisuutena Suomen vesihuolto toimii moitteettomasti ja joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vakavilta häiriöiltä on välttytty. Voimassa olevan vesihuoltolain mukaisen vesihuoltolaitoksen määritelmän mukaisia vesihuoltolaitoksia on Suomessa reilu 1 100. Nämä ovat toisin sanoen sellaisia vesihuolto-organisaatioita, joilla on kunnan vahvistama toiminta-alue. Alla olevassa taulukossa 1 on esitetty vesihuoltolaitosten määrät toimintamuodoittain. Lukumääräisesti eniten on osuuskuntia. Ne ovat usein volyymiltaan pieniä, joten asukas- ja vesimäärinä ne eivät edusta suurinta ryhmää. Suomen kokoiseksi maaksi vesihuoltolaitosten lukumäärä on suuri. Suureksi luokiteltavia vesihuoltolaitoksia (yli 1 milj. m³/vuosi) Suomessa on noin 80 kappaletta, keskisuuria laitoksia (100 000–1 milj. m³/vuosi) on noin 280 kappaletta, ja pieniä vesihuolto-organisaatioita (alle 100 000 m³/vuosi) arvioidaan olevan noin 1460 kappaletta. Näistä pienistä vesihuolto-organisaatiosta kaikki eivät ole vesihuoltolain mukaisia vesihuoltolaitoksia. Vesihuoltolaitoksista vain n. 150 on liikevaihdoltaan yli miljoonan euron kokoisia organisaatioita.

Laitosten suuri määrä ja pieni koko aiheuttaa haasteita laitosten kyvyille hoitaa tehtävänsä ammattitaitoisesti ja vaadittuja säännöksiä noudattaen. Toimialalla on tehty ehdotuksia ja suosituksia laitosten yhdistymisille ja yhteistyölle, ja näiden avulla pyritään edistämään vesihuollon rakennemuutosta. Kuvassa 1 on havainnollistettu nykyisin vesihuoltolain soveltamisalan piiriin kuuluvien kunnallisten laitosten ja yksityisten laitosten määrän suhdetta laitosten vesihuoltopalvelun piirissä olevien kuntien asukkaiden määrään. Kuten kuvasta näkyy, kunnallisia vesihuoltolaitoksia on lukumäärällisesti vähemmän kuin osuuskuntia ja muita yksityisiä vesihuoltolaitoksia. Kunnallisten laitosten vesihuoltopalveluiden piirissä on kuitenkin selkeästi eniten asukkaita.

Kuva 1. Kunnallisten laitosten (kunnan laskennallisesti eriytetty vesilaitos, liikelaitos, muu taseyksikkö, kuntayhtymä, alueellinen kunnan liikelaitos tai kuntaomisteinen osakeyhtiö) ja yksityisomisteisten laitosten (osuuskunta, avoin yhtiö, asukasomisteiset osakeyhtiöt, muut) arvioidut lukumäärät ja talousvesiverkostoon liitettyjen asukkaiden määrät (2020)

Voimassa oleva vesihuoltolaki ei edellytä, että vesihuoltolaitosten tulee olla kuntien omistuksessa. Laitosten omistuspohja on kuitenkin yleisimmin kunta tai osuuskunnissa vesihuoltopalveluiden käyttäjät. Kuntaomisteisten vesihuoltolaitosten toimintamuodot ovat moninaisia, ja ne voivat olla yhteisömuodoltaan esimerkiksi osakeyhtiöitä, kunnan liikelaitoksia tai kuntayhtymiä. Tarkempi kuvaus vesihuoltolaitosten toimintamuodoista on nähtävissä alla olevassa taulukossa 1 (Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain). Sellaisia osakeyhtiömuotoisia laitoksia, jotka ovat yli 50 prosenttisesti yksityisessä omistuksessa, on alle 20 kappaletta. Nämä ovat pääosin pieniä, muutamaa tuhatta asiakasta palvelevia laitoksia, lukuun ottamatta yhtä teollisuuslaitoksen yhteydessä toimivaa jätevedenkäsittelylaitosta.

Julkisomisteisten ja yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten lisäksi myös jaettu omistus julkisen ja yksityisen tahon kesken on yleistä. Yksityinen omistusosuus on useimmissa tapauksissa muutaman prosentin luokkaa, mutta joissakin jopa yli 90 %. Yksityiset omistajat ovat yleisimmin yksityishenkilöitä, jotka ovat myös laitoksen asiakkaita, paikallisia pankkeja, osuuskappoja tai muita paikallisia yrityksiä sekä joissakin tapauksissa teollisuuslaitoksia.

Taulukko 1: Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain vuonna 2024

Toimintamuoto	Vesihuoltolaitos	Tukkulaitos	Yhteensä
Alueellinen osakeyhtiö*	4	0	4
Kunnan liikelaitos	43	1	44
Kunnan taseyksikkö	139	0	139
Kuntayhtymä	1	4	5
Osakeyhtiö	149	29	178
Osuuskunta	705	0	705
Avoin yhtiö	41	0	41
Muu	27	0	27
Yhteensä	1 109	34	1 143

* Kahden tai useamman kunnan alueella toimiva osakeyhtiö, jonka toiminta-alue on hyväksytty vähintään kahdessa kunnassa.

Vesihuoltolain piirissä on tällä hetkellä 1 109 vesihuoltolaitosta. Talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta annetun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksen (1352/2015, talousvesiasetus) piirissä olevia talousvettä toimittavia laitoksia on yhteensä 1 073. Näistä laitoksista 842 laitosta on sekä vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia, että talousvesiasetuksen tarkoittamia talousvettä toimittavia laitoksia. Tukkuvesilaitoksia Suomessa on 34 kpl. Valtakunnallisesti yhtenäisen vesihuoltotiedon hallintaa vaikeuttaa lisäksi se, että kaikilla näillä laitoksilla ei ole y-tunnusta, jota on pidetty eri järjestelmissä yhdistävänä tietona.

Heikosti resursoitujen vesihuoltolaitosten suuren määrän on arvioitu olevan suurin yksittäinen syy vesihuoltosektorin haasteisiin. Osalla laitoksista mahdollisuudet järjestää toimintansa pitkäjänteisesti ja ammattitaitoisesti sekä varmistaa henkilö- ja taloudelliset resurssit vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi eivät ole riittävät.

Rakennetun omaisuuden tila ROTI 2023 -raportin mukaan vesihuollon saneerausvelka on kasvanut. Suomen vesilaitosyhdistyksen selvityksen (Vesihuollon investointitarpeet vuoteen 2040, Vesilaitosyhdistyksen monistesarja nro 63, 2020) mukaan arvio vesihuollon vuotuisesta kokonaisinvestointitarpeesta vuoteen 2040 asti on 777 milj. €/vuosi. Nykyisin vuotuiset kokonaisinvestoinnit ovat noin 400 milj. €/vuosi, joten kokonaisinvestointitarpeen arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan nykytilanteeseen nähden.

2.7.2 Toimintaympäristön muutos

Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt aiheuttavat haasteita vesihuollolle. Myrskytuulet, ukkoset ja tulvat voivat vaikeuttaa sähkönsaantia, kuivuus voi aiheuttaa ongelmia sekä veden saatavuuteen, että laatuun, ja rankkasateet lisäävät ravinnehuuhtoumia raakavesiin. Suomen vesilaitostoimijat ovat tietoisia ilmastonmuutoksesta ja pitävät yleisellä tasolla ilmastonmuutosta uhkana vesiturvallisuukselle. Ilmastopaneelin julkaiseman raportin Ilmastonmuutos ja vesihuolto – varautuminen ja terveysvaikutukset (Suomen Ilmastopaneeli, raportti 10/2019) mukaan harva toimija kuitenkaan kokee ilmastonmuutoksen uhkaavan juuri oman laitoksen vesiturvallisuuksia. Vaikka erityisesti sähkökatkoihin on varauduttu hyvin, on laitosten varautumisessa merkittävästi parannettavaa sää- ja ilmastoriskien osalta.

Kaupungistumisen seurauksena yhä useampi suomalainen asuu kaupunkiseuduilla. Maaseutualueet taas menettävät väestöään, ja tällä on vaikutuksia myös vesihuoltopalveluihin. Keskitetyn vesihuoltoverkoston toimintavarmuus ja kannattavuus heikkenevät, kun palvelun käyttäjät vähenevät. Tämä aiheuttaa vesihuoltolaitoksille taloudellisia haasteita, ja toisaalta kunnille tarvetta tarkastella laitosten toiminta-alueita.

2.7.3 Geopoliittinen epävakaus, häiriötilanteet ja kyberturvallisuus

Geopoliittinen epävakaus on entisestään nostanut varautumisen merkitystä. Tämä heijastuu myös huoltovarmuuskriittisiin vesihuoltopalveluihin. Vesihuoltopalvelujen häiriöttömän toiminnan turvaaminen ja riskien nykyistä parempi hallinta, mukaan lukien kyberturvallisuus, vaativat muutoksia toimintaan koko maassa. Häiriötilanteista aiheutuvia vahinkoja pystytään vähentämään yhteensovitetulla varautumissuunnittelulla ja harjoittelulla. Varautumissuunnittelun perustan luo toimintaan kohdistuvien riskien tunnistaminen sekä näiden vaikutusten arviointi. Riskienhallinta sekä häiriötilanteisiin varautuminen lisäävät vesihuollon joustavuutta ja mukautumiskykyä toimintaympäristön muuttuessa.

2.7.4 Vesihuoltolaitoksen määritelmä

Vesihuoltolain 3 §:n 3 kohdassa määritellään vesihuoltolaitos laitokseksi, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitoksen määritelmä on sidottu kunnan hyväksymään toiminta-alueeseen, eikä lähestymistapa perustu kokoon kuten esimerkiksi terveydensuojelulainsäädännössä. Näin ollen kaikki terveydensuojelulain mukaiset talousvettä toimittavat laitokset, joihin sovelletaan juomavesidirektiivin säännöksiä terveydensuojelulain ja talousvesiasetuksen nojalla, eivät ole vesihuoltolaitoksia. Toisaalta vesihuoltolain vesihuoltolaitoksen määritelmän piiriin kuuluu myös hyvin pieniä laitoksia, joille kunta on hyväksynyt toiminta-alueen.

Kun vesihuoltolaki tuli voimaan vuonna 2001, siinä määriteltiin vesihuoltolaitoksella tarkoitettavan laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta. Määritelmä oli samankaltainen kuin vastaava määritelmä kumotussa yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista annetussa laissa (982/1977), jossa yleisellä vesi- ja viemärlaitoksella tarkoitettiin kunnan tai kuntainliiton omistamaa taikka kunnan yleiseksi vesi- ja viemärlaitokseksi hyväksymää laitosta, jonka tehtävänä on huolehtia yhdyskunnan vedenhankinnasta ja viemäroinnistä. Vaikka vesihuoltolaitoksen määritelmä ei ollut suoraan sidottu laitoksen kokoon, vesihuoltolain perusteluissa (HE 85/2000 vp) laitoksen määritelmä sidottiin sen kokoon. Käytännössä vesihuoltolaitoksen määritelmäksi vakiintuikin vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa vettä toimittavat tai vastaanottavat taikka vähintään 50 henkilöä palvelevat laitokset.

Vesihuoltolain vuoden 2014 uudistuksessa (681/2014) vesihuoltolaitoksen määritelmää muutettiin niin, että lain mukaisena vesihuoltolaitoksena pidetään ainoastaan sellaista yhdyskunnan vesihuollosta huolehtivaa laitosta, jolle on hyväksytty toiminta-alue. Perustelujen mukaan vesihuoltolaitoksen määritelmän täsmennyksellä pyrittiin selventämään sitä, että lain sääntelyä vesihuoltolaitosten toiminnasta ja asiakassuhteista sovelletaan vain sellaisiin laitoksiin, joille toiminta-alue on hyväksytty. Muutoksen seurauksena lain soveltamisalan ulkopuolelle jäi kuitenkin sellaisia juomavesidirektiivin tarkoittamia laitoksia, joilla ei ole kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Samalla vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaiset määritelmät eriytyivät toisistaan.

Asia oli tarkoitus korjata uuden juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, mutta hallituksen esitysluonnoksesta saadun lausuntopalautteen perusteella päädyttiin siihen, että vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttaminen on tarkoituksenmukaista tehdä vasta vesihuoltolain uudistamisen yhteydessä. Näin on mahdollista ottaa huomioon kaikki uuden määritelmän vaikutukset lain soveltamiseen.

2.7.5 Vesihuollon suunnittelujärjestelmä

Kuntien velvoitteesta osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun säädetään vuoden 2001 vesihuoltolaissa. Alueellisella yleissuunnittelulla tarkoitetaan usean kunnan kattavaa ylikunnallista, seudullista, maakunnallista tai sitäkin laajempaa alueellista vesihuollon suunnittelua, jota kunnat yleensä tekevät yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä maakunnan liiton kanssa. Tarkoituksena on varmistaa, että asianomaiset kunnat osallistuisivat tällaiseen suunnitteluun aina kun se on alueella käynnissä. Tätä velvoitetta pidetään yhä tarpeellisena ja sitä tarkennettaisiin tällä esityksellä.

Vuoden 2014 uudistuksen yhteydessä vesihuoltolaista poistettiin velvollisuus laatia kuntakohtainen vesihuollon kehittämissuunnitelma. Tarkoituksena oli muun muassa lisätä kuntien valintavaltaa siitä, miten ne lain mukaisen vesihuollon kehittämisvelvollisuutensa täyttävät. Käytännössä kunnat eivät ole vuoden 2014 jälkeen juurikaan päivittäneet vesihuollon kehittämissuunnitelmiaan. Tämä on heikentänyt vesihuollon ja maankäytön suunnittelun välistä yhteistoimintaa sekä tarkoituksenmukaista vesihuollon ja sen investointitarpeiden pitkäjänteistä suunnittelua. Kehittämissuunnitelman laatimisvelvoitteen palauttaminen lakiin parantaisi jatkuvuutta, suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta. Suunnitelmassa voitaisiin nivoa yhteen kokonaisuus, johon kuuluvat maankäyttö, kunnallistekniikka, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu ja kunnan omistajaohjaus.

Vesihuollossa korostuu omaisuudenhallinnan merkitys. Omaisuus on pitkäikäistä ja siihen on sitoutunut merkittävä määrä rahaa. Verkostot, puhdistamot ja muut rakenteet kuitenkin vanhenevat ja omaisuuden arvon ylläpito vaatii kasvavan määrän investointeja. Investointeja ja resursseja ei välttämättä ole suunniteltu riittävän laajasti, jotta voitaisiin perustella tarve hintojen korjaamisesta tarvittavalle tasolle ja varmistettaisiin toiminnan pitkäjänteisyys. Laitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittämiseksi laitosten tulisikin laatia systemaattinen suunnitelma ja toteuttaa sitä johdonmukaisesti.

Vesihuoltolain 15 a §:n mukaan vesihuoltolaitos laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta. Näitä häiriötilannesuunnitelmia ei kuitenkaan ole kaikilla vesihuoltolaitoksilla. Koska suunnitelman sisältöä ei ole määritelty, niitä ei myöskään ole välttämättä laadittu siten, että niistä olisi merkittävää apua häiriötilanteesta selviytymiseen. Vesihuollon häiriötilanteisiin varautumista koskevat häiriötilannesuunnitelman lisäksi kunnan valmiussuunnitelma ja terveydensuojelulain mukainen riskinarvio. Näiden suunnitelmien liityntä toisiinsa ei kuitenkaan ole selväpiirteinen.

2.7.6 Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet ja liittämisvelvollisuus

Toiminta-alue on vesihuoltolain keskeisiä käsitteitä. Lain mukaan kunta hyväksyy vesihuoltolaitokselle toiminta-alueen, jolla laitoksella on velvollisuus huolehtia vesihuollosta. Toiminta-alueella olevilla kiinteistöillä on pääsääntöisesti velvollisuus liittyä laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon. Toiminta-alueiden tulee kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Käytännössä toiminta-alue-rajauksiin ja liittämisvelvollisuuteen on liittynyt monia epäselvyyksiä ja erilaisia tulkintoja, joita myös hallinto-oikeudet ja korkein hallinto-oikeus ovat joutuneet ratkaisemaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa on selvitetty kuntien tekemien toiminta-aluepäätösten ikää osassa Suomea. Selvityksen perusteella isommat ja kasvavat kunnat ovat päivittäneet toiminta-alueita aktiivisestikin, jopa vuosittain, maankäytön muutosten mukana pysymiseksi. Toisaalta monessa kunnassa päätös on jo yli 20 vuotta vanha, eli nykyisen vesihuoltolain voimaantulon ajalta pian vuoden 2001 jälkeen tai vielä vanhempi. Kunta on saattanut silti tehdä arvion siitä, että toiminta-alueen muuttamiselle ei ole tarvetta.

Kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon lievennettiin vuoden 2014 muutoksella niin, että taajamien ulkopuolella sijaitsevia kiinteistöjä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen verkostoon, jos niiden kiinteistökohtainen vesihuolto on järjestetty asianmukaisesti ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä. Taajaman ulkopuolella sijaitsevaa kiinteistöä, jolla ei ole vesikäymälää, ei tarvitse liittää laitoksen viemäriverkostoon. Muutokset liittyivät ympäristönsuojelulakiin perustuvaan haja-asutuksen talousjätevesien käsittelyä koskevaan sääntelyyn (valtioneuvoston asetus 157/2017 talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla). Tämän sääntelyn siirtymäsäännökset ja sääntelyyn tehdyt muutokset, joita ei ole otettu huomioon vesihuoltolaissa, ovat johtaneet monimutkaiseen sääntelykokonaisuuteen ja epäselvyyksiin soveltamiskäytännössä. Siirtymäsäännösten määräajat ovat kuitenkin jo rauenneet, joten sääntelyä voidaan selkeyttää.

Vuonna 2014 tehty liittämisvelvollisuuden lievennys johti tilanteeseen, jossa toiminta-alueen vahvistaminen taajamien ulkopuolisille alueille ei ole käytännössä enää johtanut kiinteistöjen liittämisvelvollisuuteen. Sen vuoksi kunnalla tai vesihuoltolaitoksella ei ole mahdollisuuksia suunnitelmallisesti toteuttaa verkoston rakentamishankkeita taajamien ulkopuolisille alueille, joissa olisi tarve keskitetylle vesihuollolle. Tilanteessa, jossa liittymisaste on epäselvä tai ailahteleva, verkoston rakentaminen on haastavaa, eikä mahdollista vesihuoltolaitosten suunnitelmallista taloudenpitoa.

Vesihuoltolaissa on myös säännökset, joiden perusteella kiinteistö voidaan tapauskohtaisesti vapauttaa velvollisuudesta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Vapauttamista koskeva oikeuskäytäntö on muodostunut tiukaksi ja käytännössä vapautus on voitu myöntää vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Yksittäisten vapauttamispäätösten tekeminen ja niiden edellytysten tutkinta on osoittautunut myös työlääksi.

2.7.7 Vesihuoltolain valvonta

Vesihuoltolain valvontaviranomaisia koskeva 4 §:n 2 momentti uudistettiin nykyiseen muotoonsa vuonna 2014. Säännöksen mukaan lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat toimialoillaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Perustelujen (HE 218/2013 vp) mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimivalta vesihuoltolain julkisoikeudellisten säännösten

valvonnassa on yleinen, kun taas kunnan terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomainen valvovat vesihuoltolain noudattamista omien toimialojensa näkökulmista.

Koska viranomaisten valvontatoimivalta on määritelty yleisesti viranomaisen lakisäätöisen toimialan kautta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on käytännössä rinnakkainen toimivalta useiden lain säännösten valvonnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että kummallakin viranomaisella on itsenäinen ja toisistaan riippumaton valta ratkaista asia. Viranomaisen tehtävistä tulee kuitenkin säätää laissa yksiselitteisesti, minkä vuoksi sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi.

2.7.8 Vesihuollon maksut

Vesihuoltolaitosten toimintakyvyn kannalta kestävä talous on keskeinen perusedellytys. Lainsäädännön vaatimus on, että vesihuoltolaitoksen on pystyttävä kattamaan maksutuloillaan laitoksen toiminnan käytön ja kunnossapidon kustannukset sekä myös investointikustannukset pitkällä aikavälillä. Vesihuoltolaitoksilla tulee voimassa olevan vesihuoltolain mukaan olla eriytetty kirjanpito. Voimassa olevan vesihuoltolain 18 §:n mukaan vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle. Maksut sisältävät pääsääntöisesti kertaluonteisen liittymismaksun, jokaisen laskun yhteydessä perusmaksun ennen kaikkea kiinteitä kustannuksia kattamaan, sekä kulutuksen mukaisen käyttömaksun. Näiden maksujen tulisi kattaa niin investointi- kuin käyttökustannukset pitkällä tähtäimellä. Omistajalle maksettava kohtuullinen tuotto pääomalle on yleensä kuntaomistajalle maksettava tuloutus, jonka suuruutta ei ole tarkemmin määritetty. Toisaalta kunta voi joissakin tapauksissa myös myöntää tukea vesihuoltolaitokselle.

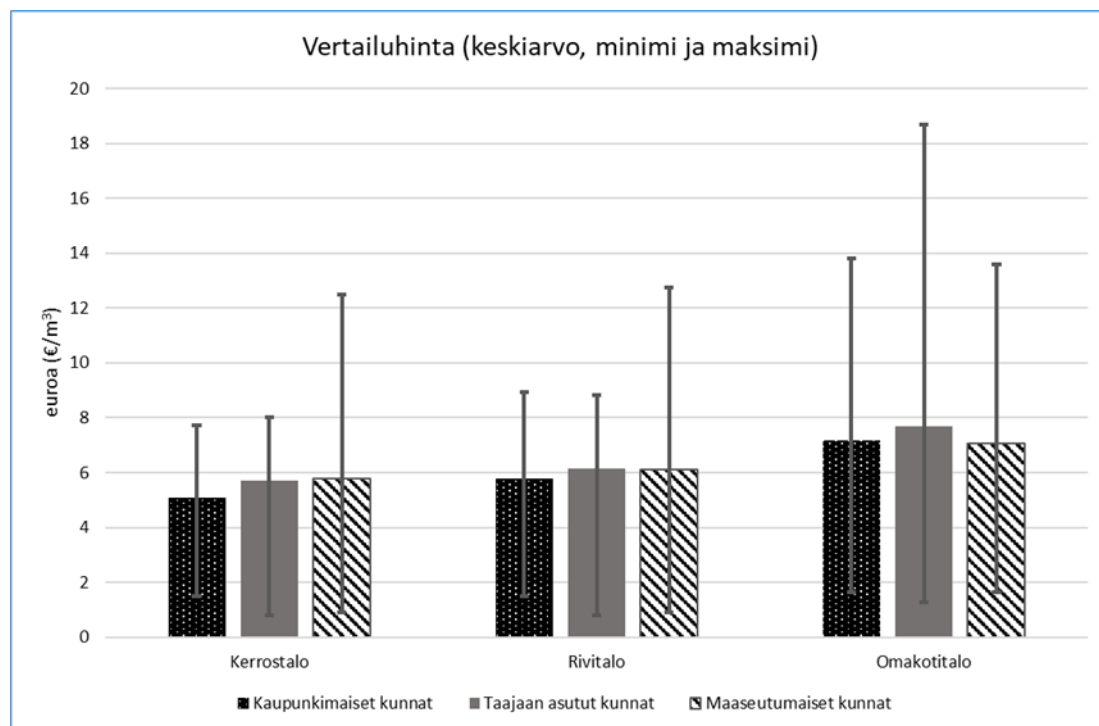
Vuonna 2020 tehdyssä maa- ja metsätalousministeriön Suomen ympäristökeskukselta tilaamassa vesihuollon kustannuskattavuustarkastelussa (Vesihuoltolaitosten kustannuskattavuus, Tarkasteluvuosi 2018) todetaan, että Suomen vesihuoltolaitokset kattavat pääosin omat kustannuksensa asiakkailta kerättävillä vesimaksuilla. Selvityksen mukaan tämä ei takaa sitä, että laitokset toimisivat kestävällä pohjalla. Tähän vaikuttaa ennen kaikkea vesihuoltoverkostojen monin paikoin huono kunto, ja sen huomiotta jättäminen maksuja määritettäessä. Tutkimuksen mukaan vesihuoltolaitosten kulut kasvoivat tarkastelujakson (vuosi 2018) aikana tuottoja enemmän, ja siten kustannusten kattavuus heikentyi. Tämä saattoi johtua siitä, että laitokset investoivat verkostojen saneerauksiin, jolloin poistot kasvoivat merkittävästi. Poistot olivat vuonna 2018 keskimäärin 29 prosenttia liikevaihdosta. Kustannusten kattavuus pienentyi selvästi aikaisemmista tarkasteluvuosista, ja kustannukset kasvoivat enemmän kuin tulot.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto on selvittänyt vesihuoltomaksujen tasoa ja todennut että vesihuoltomaksuihin kohdistuu tulevana vuosina korotuspaineita vesihuoltoverkoston merkittävän uusimistarpeen vuoksi (Uudistuva vesihuolto, Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 3/2022 sekä Vesihuoltomaksut ja niiden korotuspaineet Suomessa, Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 5/2023). Maksukorotusten tasoksi arvioitiin vesihuoltolaitoksille toteutetun kyselytutkimuksen perusteella enimmillään noin 15 prosentin korotustaso, mutta osa vastaajista ennakoitiin tätäkin korkeampia korotuksia. Maksujen korotuspaineita havaittiin tasaisesti kaikenkokoisissa vesihuoltolaitoksissa. Korotuspaineisiin liittyy todennäköisesti alueellista vaihtelua, sillä vesihuoltolaitosten välillä on eroja niiden verkostopituudessa ja asiakasmäärässä. Laitoksissa, joissa vesijohtoverkoston pituus on suuri, mutta asiakasmäärä on pieni, vesihuoltomaksuja saatetaan joutua asiakaskohtaisesti korottamaan merkittävästikin, jotta verkoston korjausinvestoinneista aiheutuvat kustannukset

voidaan kattaa vesihuoltomaksuin. Sen sijaan laitoksissa, joissa asiakasmäärä on suurempi, kustannusrasitus jakautuu laajemmalle joukolla asiakkaita. Alueellisia eroja vesihuoltomaksujen tasossa voi selittää osaltaan myös kuntien erot halukkuudessa korottaa vesimaksuja.

Nykyisin vesimaksujen osuus kotitalouksien välttämättömyyspalveluiden kuluista on pieni. Eri arvioiden mukaan keskimääräisen suomalaisen kotitalouden nettotuloista noin 1–2 prosenttia menee vesimaksuihin. Myös kansainvälisesti vertailtuna suomalaisten vesihuollon palveluihin käytetty kulutusosuus on hyvin alhainen. Mitä suunnitelmallisemmin ja pitkäjänteisemmin korjausvelan kattamiseksi tarvittavat maksukorotukset toteutetaan, sen paremmin kansalaiset pystyvät varautumaan maksujen muuttumiseen.

Vesihuoltolaitosten maksujen vertailuun on kehitetty laskentamalli niin sanotusta vertailuhinnasta. Vertailuhinnan (€/m³) laskentaan sisällytetään sekä talousveden että jäteveden käyttömaksu, kaikki perusmaksut sekä talotyypin liittämismaksut. Talotyyppejä on kolme, kerrostalo, rivitalo ja omakotitalo. Vertailuhinta ei suoraan kerro asukkaan vesimaksun suuruutta, sillä tunnusluku sisältää liittämismaksun vaikutuksen, mutta vertailuhinnan avulla voi arvioida hinnoittelun vaihtelua. Kuvassa 2 on esitetty vuoden 2024 vertailuhintojen keskiarvot kuntatyyppin mukaan, sekä kunkin talotyypin pienin ja suurin vertailuhinta. Tarkastelusta nähdään, että etenkin omakotitalojen vesimaksujen vaihtelu on huomattavan suurta.

Kuva 2. Kaupunkimaisten, taajaan asuttujen ja maaseutumaisen kuntien vesihuoltolaitosten vesihuollon vertailuhinnat

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksujen on oltava kohtuullisia ja tasapuolisia. Tämä pyritään varmistamaan muun muassa sillä, että laitoksen talouden on oltava läpinäkyvää ja

eriytettyinä kunnan tai yrityksen kirjanpidossa. Vuoden 2014 tarkistuksessa lakiin lisättiin säännöksiä, joilla pyrittiin parantamaan laitoksen taloudenpidon läpinäkyvyyttä. Taustalla oli pyrkimys kehittää laitosten talouden julkisuusvalvontaa lisäämällä laitosten tiedottamis- ja julkaisemisvelvollisuuksia. Muutoksista huolimatta lain edellyttämä kustannusvastaavuus ei kuitenkaan vieläkaan toteudu riittävän tasolla.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on varmistaa eduskunnan päätöksen EK 26/2021 vp edellyttämällä tavalla julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa, edistää vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakenneuudistusta, parantaa vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintaa, selkeyttää ja tehostaa vesihuollon toiminnan ja talouden valvontaa sekä parantaa yleisesti vesihuoltolain toimivuutta. Esityksellä toimeenpannaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi seuraavat keskeiset muutokset vesihuoltolakiin.

Lain 3 §:ssä olevaa vesihuoltolaitoksen määritelmää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sitä ei kytketä nykyisen lain tapaan toiminta-alueeseen, vaan pelkästään laitoksen toimittaman veden, vastaanottaman jäteveden tai sen palveleminen henkilöiden määrään. Lakiin lisätään uusi tukkuvesihuoltolaitoksen, asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan ja vesihuolto-omaisuuden määritelmä.

Eduskunnan päätöksen EK 26/2021 vp toimeenpanemiseksi lakiin lisättäisiin säännökset, joilla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen ja vesihuolto-omaisuuden säilyminen kuntien omistuksessa (4 c §). Kunnille säädettäisiin myös etuosto-oikeus tilanteissa, joissa nykyisin yksityisessä omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta myydään toiselle yksityiselle taholle (4 d §).

Vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta ehdotetaan edistettäväksi vesihuollon alueellisella yleissuunnittelulla, josta lakiin ehdotetaan otettavaksi oma pykälä (5 §). Vesihuollon suunnittelujärjestelmää ehdotetaan kehitettäväksi alueellista yleissuunnittelua koskevan säännöksen lisäksi lakiin ja sen nojalla annettavaan asetukseen lisättävillä säännöksillä kunnan vesihuoltosuunnitelmasta (5 a §) ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta (9 a §) sekä niiden sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä. Lisäksi vesihuoltolaitosten varautumisvelvoitteita täydennettäisiin (15, 15 a ja 15 b §).

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittystä ehdotetaan selkeytettäväksi useilla säännösmuutoksilla (7, 8, 8 a ja 8 b §). Nämä koskisivat toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita määritettäessä huomioon otettavia asioita, toiminta-aluepäätöksen tekemisen edellytyksiä ja sisältöä sekä toiminta-alueen tarkistamista ja sen supistamisen ja kokonaan lakkauttamisen edellytyksiä.

Kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon selkeytettäisiin niin, että vuonna 2014 lakiin sisällytetyt taajaman ulkopuolisia alueita koskevat poikkeukset

poistettaisiin laista lukuun ottamatta kiinteistöä, jolla ei ole vesikäymälää (10 §). Siirtymäsäännöksiin varmistettaisiin, että muutoksesta ei aiheutuisi kiinteistön omistajille kohtuuttomia tilanteita. Lisäksi liittämismahdollisuudesta vapauttaminen olisi jatkossakin mahdollista vapautusedellytysten täyttyessä (11 §).

Vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä parannettaisiin muutetuilla maksuja koskevilla säännöksillä, joiden mukaan perusmaksun periminen olisi pakollista ja maksujen tasapuolisuus, kohtuullisuus ja riittävyys uus- ja korjausinvestointien kattamiseen olisivat edellytyksenä omistajatuloutukselle (18 ja 19 §). Lisäksi säädettäisiin, että vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa on esitettävä tiedot myös omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitosten taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttämistä sekä maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta ja tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin (20 a §).

Vesihuoltolain valvontaa tehostettaisiin selkeyttämällä valvontaviranomaisten toimivaltaa (4 ja 4 a §).

Lisäksi lain yleistä toimivuutta parannettaisiin selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä lain toimivuudesta tehtyjen selvitysten, oikeuskäytännön ja muuttuneiden lainkirjoitusohjeiden perusteella.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Tässä osiossa kuvataan esityksen pääasiallisia vaikutuksia. Esityksen keskeiset vaikutukset kohdistuvat kuntiin, vesihuoltolaitoksiin ja vesihuoltolaitosten asiakkaisiin. Esityksen tavoittelemien vesihuoltolaitosten tehostuneen omaisuudenhallinnan vaikutuksesta vesihuoltosektorin korjausvelka pienenee ja vesihuoltoinfrastruktuurin kunto paranee. Tällä on myönteisiä vaikutuksia vesihuollon toimintavarmuudelle ja sitä kautta myös ympäristölle, mutta toisaalta tehostunut omaisuudenhallinta voi myös näkyä vesihuollon asiakasmaksujen korotuksina, jos vesihuoltolaitokset eivät ole voimassa olevan lain edellytysten mukaisesti perineet riittäviä maksuja vesihuollon kustannusten kattamiseksi. Lakimuutoksella tavoiteltavalla rakennemuutoksella sekä tehostuvalla vesihuoltolaitosten varautumisella ja toimintavarmuudella edistetään kansallista turvallisuutta ja huoltovarmuutta. Vesi on meidän - päätöksen toimeenpanemiseksi lakiin lisättävät säännökset kieltävät kunnilta mahdollisuuden luopua omistuksessaan olevasta vesihuoltolaitoksesta. Tämä on periaatteellisella tasolla merkittävä muutos, mutta toisaalta kunnat ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti voineet myydä vapaasti vesihuolto-omistustaan, eivätkä ole tätä tehneet. Ehdotuksen viranomaisvaikutukset voivat näkyä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien väliaikaisena lisääntymisenä sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vesihuollon valvontatehtävien kasvuna.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset kotitalouksiin

Vesimaksut

Lakimuutosten vaikutus kotitalouksiin voi näkyä lyhyellä aikavälillä lisääntyneenä vesihuollon maksujen aiheuttamana kustannusrasitteena. Pidemmällä aikavälillä esityksellä tavoiteltava tehostunut vesihuoltolaitosten taloudenpito ja oikea-aikaisten asiakasmaksuilla rahoitettavien investointien- ja saneeraustoimenpiteiden tekeminen on kuitenkin kotitalouksien etu, ja

varmistaa sen, että vesimaksuille ei tule tulevaisuudessa yhtäkkiä ja voimakasta korotuspainetta. Näin ollen esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset parantavat kotitalouksien asemaa pitkällä aikajänteellä varmistamalla vesihuollon maksujen kohtuullisuuden ja tasapuolisuuden sekä vesihuollon toimintavarmuuden.

Esityksellä tavoitellaan vesihuollon taloudenpidon parempaa läpinäkyvyyttä. Esitetyillä muutoksilla vahvistetaan myös vesihuollon kustannusvastaavuuden periaatetta. Nykyistä parempi vesihuollon maksujen kustannusvastaavuus voi johtaa vesihuollon maksujen korotuksiin, jos laitoksen perimät maksut ovat tähän mennessä olleet liian alhaisia, eikä niillä ole kyetty kattamaan tarvittavia korjauskustannuksia ja uusinvestointeja. Myös pakollisen perusmaksun käyttöönotto voi nostaa vesihuoltolaitosten asiakkaiden vesimaksua kokonaisuutena, etenkin niillä kiinteistöillä, joilla vedenkulutus on vähäistä. Vesimaksujen ohjaaminen aiheuttamisperiaatteen suuntaisesti aiheuttaa maksutason eriytymistä. Toisaalta maksujen oikea kohdentuminen voi myös laskea joidenkin kiinteistöjen vesimaksuja.

Vesihuollon keskimääräiset omakotitalojen vertailuhinnat vuodelta 2024 vaihtelevat kuntatyypeittäin välillä 7,1–7,7 €/m³ (ks. edellä kappaleessa 2.7.8 kuva 2). Jos maksuja korotettaisiin 15 prosentilla, joka on Kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön pohjalta kohtuullinen hinnankorotuksen enimmäistaso välttämättömyyspalveluissa, tämä tarkoittaisi vertailuhinnan nousua tasolle 8,1–8,8 €/m³. Vesihuollon vertailuhinta on laskennallinen, eikä siten suoraan vastaa sitä, miten korotus näkyisi nimenomaisesti vesihuollosta perittävissä perustai käyttömaksuissa.

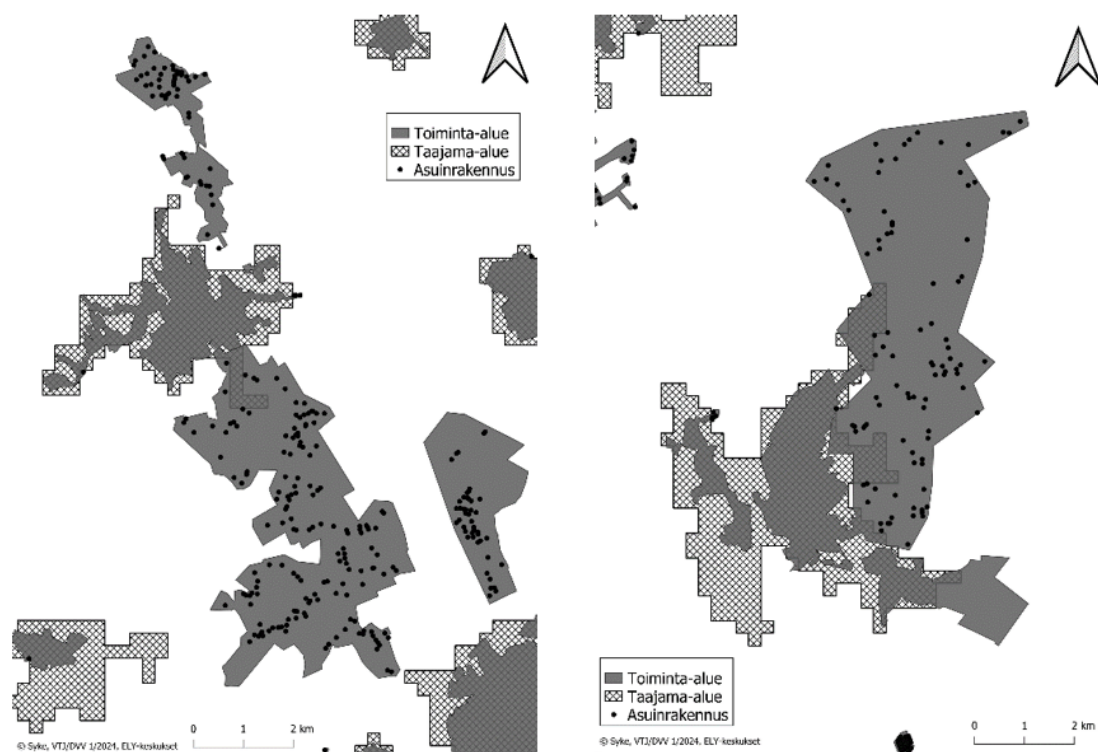
Liittämisvelvollisuuden muutokset

Suomen vesihuoltojärjestelmä on kaksijakoinen: suurin osa asutuskeskittymien kotitalouksista on kunnan järjestämisvastuulla olevan keskitetyn vesihuollon piirissä, mutta harvemmin asutuilla alueilla vesihuoltojärjestelmät ovat pääsääntöisesti kiinteistökohtaisia. Tätä pääsääntöä ei esityksellä muutettaisi. Ne kiinteistöt, jotka sijaitsevat kunnan vahvistamalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella on pääsääntöisesti liitettävä laitoksen verkostoon. Esityksellä tehtäisiin kuitenkin muutoksia kiinteistöjen liittämisvelvollisuuteen. Liittämisvelvollisuutta koskevien poikkeusten poistaminen taajamien ulkopuolella tuo liittämisvelvollisuuden piiriin uusia kiinteistöjä, mikäli kunta arvioi toiminta-aluepäättöksen tarkistamisen yhteydessä toiminta-alueen määrittämisen näille alueille tarpeelliseksi. Vaikutusten merkittävyys on riippuvainen siitä, kuinka kunta tekee uuden toiminta-alueajauksen. Toiminta-alueisiin sisällytettävien kiinteistöjen omistajat ovat velvollisia liittämisvelvollisuuden synnyttyä maksamaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittymisestä aiheutuvat kustannukset, jotka vaihtelevat joistain tuhansista kymmeniin tuhansiin euroihin. Laitoksen verkostoon liittymisestä maksettavan liittymismaksun maksamisesta aiheutuva kustannusrasite on kertaluonteinen, mutta yksittäisten kotitalouksien näkökulmasta merkittävä. Toisaalta liittämisvelvollisuus vesihuoltolaitoksen verkostoon merkitsee oikeutta keskitettyihin vesihuoltopalveluihin.

Velvollisuudesta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon voidaan myöntää vapautus, jos liittämisen kustannukset muodostuisivat kohtuuttomiksi, vapauttaminen ei vaaranna vesihuollon hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella ja kiinteistön vesihuolto voidaan muuten hoitaa asianmukaisesti. Lisäksi liittämisvelvollisuudesta olisi mahdollista saada vapautus taajaman ulkopuolisella alueella tilanteessa, jossa liittämisen arvioidaan aiheutuvan ilmeisen kohtuuttomaksi vapautuksen hakijan elämäntilanteeseen tai sosiaaliseen suoritusesteeseen liittyvien tekijöiden vuoksi. Näin ollen ne kotitaloudet, joille liittäminen muodostuisi kohtuuttomaksi, voivat hakea vapautusta verkostoon liittämisestä. Tämän

esityksen mukainen liittämismuutoksen muutos tulisi voimaan taajama-alueiden ulkopuolella vasta neljä vuotta sen jälkeen, kun kunta on päivittänyt vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen. Toisin kuin nykyään, kuntien olisi jatkossa mahdollista periä liittämismuutoksesta vapauttamista koskevasta hakemuksesta maksu. Kunnilla olisi mahdollisuus määrittää maksu sen pohjalta, mitä kustannuksia kunnalle syntyy hakemuksen käsittelystä. Vastaavan kaltaisten hakemusten käsittelyn hinta vaihtelee kunnittain, mutta on tyypillisesti enimmillään joitain satoja euroja.

Suomen ympäristökeskus on tehnyt paikkatietoanalyysin taajamien ulkopuolisista alueista hallituksen esitykseen sisältyvän liittämismuutoksen vaikutustenarvioinnin tueksi. Suomessa on noin 252 000 kappaleta vakituisesti asuttua kiinteistöä tilastollisten taajama-alueiden ulkopuolella. Näistä tässä esityksessä ehdotettujen toiminta-alueiden päivittämisen ja liittämismuutosten arvioidaan koskettavan valtakunnallisesti korkeintaan 25 000 kiinteistöä jäljempänä kuvatuin olettaen. Vesihuoltolaitosten toiminta-alueita on vahvistettu myös taajamien ulkopuolisille alueille. Taajamien ulkopuolella olevasta vakituisesti asutuista kiinteistöistä arviolta 84 000 on talousvesiverkostojen toiminta-alueilla ja 42 000 on jätevesiviemäriverkostojen toiminta-alueilla. Sitä tietoa ei ole käytettävissä, kuinka suuri osa näistä kiinteistöistä on jo liitetty vesihuoltolaitosten verkostoihin. Olettamalla liittämismuutoksen olevan 40–70 prosenttia, voidaan arvioida, että liittämättömiä vakituisesti asuttuja kiinteistöjä taajamien ulkopuolella toiminta-alueilla on noin 25 000–50 000 (talousvesi) ja 13 000–25 000 (jätevesi). On oletettavaa, että etenkin talousvesiverkostoon on useimmiten liitetty, kun liittäminen on mahdollista. Täten liittämismuutoksen osalta on lähempänä 70 prosenttia, kun taas jätevesiviemäriverkostoon osalta lähempänä 40 prosenttia. Toiminta-alueiden tarkastamisen myötä osa näistä noin 25 000 kiinteöstä jää toiminta-alueiden ulkopuolelle, osaa edellytetään liittymään verkostoon ja osa hakee vapautusta liittämismuutoksesta (Kuva 3).

Kuva 3. Esimerkkejä taajaman ulkopuolisista toiminta-alueista ja asuinrakennuksista (Suomen ympäristökeskus)

Esityksellä tehtävän yhdyskuntajätevesidirektiiviä ((EU) 2024/3019) täytäntöönpanevan muutoksen ei arvioida aiheuttavan käytännön vaikutuksia kotitalouksille, sillä direktiivin edellyttämät viemäröintivelvoitteen piiriin saatettavat taajama-alueet ovat jo nykyisin vesihuoltolaitosten toiminta-alueilla. Näin ollen direktiivin tarkoittamilla taajama-alueilla sijaitsevat kiinteistöt ovat jo nykyisin liittämismahdollisia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Direktiivi sallii rajatut poikkeukset liittämismahdollisuudesta, joten tältäkin osin direktiivin kyseisen velvoitteen täytäntöönpano ei aiheuta muutoksia kotitalouksille.

4.2.1.2 Vaikutukset vesihuoltolaitoksiin

Vesi on meidän -ratkaisu

Vesihuoltolaitokset toimivat monopoliasemassa verkostoalueellaan, joten yritysten välistä kilpailuasetaamaa ei ole. Vesihuolto on niin sanottu luonnollinen monopoli: ei käytännössä ole mahdollista tai kannattavaa rakentaa useita kilpailevia vesihuoltoverkostoja, vaan vesihuoltopalvelusta vastaa alueellisesti aina yksi vesihuoltolaitos. Vuonna 2001 annetun vesihuoltolain tarkoituksena oli mahdollistaa se, että myös yksityisomisteiset vesihuoltolaitokset voisivat huolehtia yhdyskunnan vesihuollosta kunnan omistuksessa olleiden yleisten vesi- ja viemärlaitosten lisäksi. Tätä mahdollisuutta rajoitettaisiin eduskunnan Vesi on meidän -päätökseen perustuvilla muutosehdotuksilla. Esityksen Vesi on meidän -sääntelyratkaisu estäisi pääasiassa yksityisessä omistuksessa olevien, muiden kuin osuuskuntamuotoisten, uusien vesihuoltolaitosten perustamisen. Poikkeuksena tästä ovat

asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat, joita saisi jatkossakin perustaa. Ehdotuksen pääasiallinen vaikutus olisi se, että täysin yksityisomisteista, muuta kuin asiakasomisteista, vesihuoltolaitostoimintaa ei enää jatkossa olisi mahdollista perustaa. Nykyisellään täysin yksityisiä muita kuin osuuskuntamuotoisia vesihuoltolaitoksia ei juurikaan ole olemassa, vaikka lainsäädäntö on sen mahdollistanut. Näin ollen uusien perustettavien laitosten omistuspohjaan kohdistuvien rajoitusten merkitys arvioidaan pieneksi.

Vesi on meidän -sääntelyratkaisu rajoittaisi myös kokonaan kunnan omistuksessa olevien ja kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten mahdollisuuksia esimerkiksi vesihuolto-omaisuuden leasingjärjestelyille. Koska laissa kielletäisiin näiltä laitoksilta vesihuolto-omaisuudesta luopuminen, sekä säädettäisiin siitä, että uuden vesihuolto-omaisuuden tulee olla laitoksen omistuksessa, ei näiden toimijoiden olisi jatkossa mahdollista liisata esimerkiksi jätevedenpuhdistamon prosessilaitteistoa. Tämänkaltaisia leasingjärjestelyitä on tietävästi vesihuoltosektorilla käytössä toistaiseksi vain yksittäisiä. Lakiesityksellä ei puututtaisi takautuvasti olemassa oleviin järjestelyihin. Vesihuolto-omaisuuden omistusvelvoite rajoittaa kuitenkin näiden järjestelyiden käyttöönottoa jatkossa ja rajaa siten laitoksen keinovalikoimia uuden vesihuolto-omaisuuden käyttöönotossa. Tällä voi olla kielteisiä vaikutuksia laitosten toiminnan ja talouden sujuvuuden kannalta.

Esityksellä ei puututtaisi nykyisin toimivien pääosin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiin lukuun ottamatta niitä tilanteita, joissa laitos myydään eteenpäin. Kunnalle säädettävä etuosto-oikeus mahdollistaisi kunnan puuttumisen tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos myydään yksityisellä taholle. Tämän voi nähdä muodostavan rajoituksen nykyisten yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten myynnille, mutta vaikutus ei ole merkittävä, sillä etuosto-oikeussäätely ei estä myyntiä, ainoastaan mahdollistaa kunnan väliintulon myyntitilanteessa. Vesi on meidän -ratkaisun vaikutuksia kuntiin käsitellään edellä vaikutukset kuntatalouteen -alaotsikon alla.

Toiminta-alueita koskevat muutokset

Toiminta-alueita koskevat säännösmuutokset vaikuttavat vesihuoltolaitoksiin myönteisesti ja mahdollisesti myös kielteisesti. Vahvistamalla sitä pääsääntöä, että kunnan hyväksymällä toiminta-alueella sijaitsevat kiinteistöt ovat liittämismaksuvelvollisuuden piirissä pyritään helpottamaan vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia suunnitelmalliseen toimintaan. Kun toiminta-alueilla sijaitsevat kiinteistöt ovat pääsääntöisesti velvollisia liittymään vesihuoltolaitoksen verkostoon riippumatta siitä, sijaitsevatko ne taajamassa vai taajama-alueiden ulkopuolella, laitosten pitkäjänteinen suunnittelu, verkostoalueiden rakentaminen ja taloudenpito helpottuu. Toisaalta toiminta-alueiden supistamiseen ja lakkauttamiseen liittyvät muutosehdotukset helpottavat toiminta-alueiden supistamista ja lakkauttamista. Kun vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta supistetaan tai se lakkautetaan kokonaan, myös liittämismaksuvelvollisuus näillä alueilla poistuu. Pahimmillaan tämä voi johtaa liittymien irtisanomiseen, joka hankaloittaa laitoksen toimintaa. Vallitsevan verotuskäytännön mukaisesti ne liittymismaksut, jotka ovat aikanaan kirjattu laitoksen kirjanpitoon palautuskelpoisina liittymismaksuina, tulee sopimuksen purkamisen yhteydessä palauttaa asiakkaalle. Tämä voi aiheuttaa toiminta-alueen supistamistilanteessa merkittävän kustannusrasitteen laitokselle.

Suunnitteluvelvoitteet ja taloudenpito

Vesihuoltolaitoksille esitetyt uudet velvoitteet kuten omaisuudenhallintasuunnitelman laatiminen ja varautumissuunnitelman sisältövaatimusten tarkentaminen lisäävät laitosten

sääntelytaakkaa ja aiheuttavat kustannuksia vesihuoltolaitoksille. Etenkin pienemmillä laitoksilla, joiden henkilöstöresurssit ovat rajallisia, tarve ulkopuolisten palveluiden ja erityisosaamisen käytölle saattaa lisääntyä. Muutospaine voi johtaa pienten laitosten yhdistymisiin ja ulkopuolisten palvelujen kysynnän kasvuun. Vesihuoltolain lähtökohtana on kustannusvastaavuuden periaate, eli se, että kaikki kustannukset ja tarpeelliset investoinnit katetaan asiakkailta kerättävillä maksuilla. Näin ollen uusien velvoitteiden vaikutuksen laitosten kokonaistalouteen ei arvioida olevan merkittävä, sillä syntyvät uudet kustannukset voidaan kattaa vesihuoltomaksujen korotuksilla.

Esityksen tavoittelemalla paremman omaisuudenhallinnan seurauksena investointien arvioidaan lisääntyvän vesihuoltosektorilla. Tämä lisäisi saneerauspalveluita tuotavien yritysten palveluiden käyttöä ja paikallista urakointia. Suunnitelmallisen omaisuudenhallinnan voidaan arvioida pitkällä aikavälillä vähentävän laitoksille aiheutuvia korjauskustannuksia, sillä suunnitelmallinen kunnostus vähentää yllättäviä vaurioita. Kustannusvastaavuuden vahvistaminen parantaisi vesihuoltolaitostoiminnan kannattavuutta ehkäisemällä korjausvelan syntymistä.

Esityksellä ei muutettaisi voimassa olevan lain lähtökohtaa, jonka mukaan vesihuoltomaksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle. Liian suuret tuloutukset voivat heikentää laitoksen mahdollisuuksia hoitaa lain mukaisia velvoitteitaan. Kunnan laitokselta tekemien tuloutusten huomioiminen laitoksen taloussuunnittelussa vaikuttaa pitkällä aikajänteellä myönteisesti kunnan omistamien vesihuoltolaitosten taloudenpitoon ja omaisuudenhallintaan. Omaisuudenhallintasuunnitelman kautta asian valvonta tulee mahdolliseksi.

Ehdotus tarkoittaa vesihuoltolaitosten olemassa olevaa velvollisuutta varautua häiriötilanteisiin. Varautumissuunnittelun tasoa halutaan parantaa, ja esimerkiksi velvoite harjoitella toimintaa häiriötilanteissa tulee laitoksille uutena velvoitteena. Niin ikään varautumissuunnitelmien päivittämisvelvoite tulee laitoksille uutena velvollisuutena. Merkittäviä poikkeamia koskevan ilmoitusvelvollisuuden ulottaminen kaikkiin laitoksiin on uusi tehtävä, mutta sen työllistävä vaikutus arvioidaan pieneksi, sillä merkittäviä poikkeamia ei tapahdu säännöllisesti.

Vesihuoltolaitosten julkinen hallintotehtävä

Esityksen säätämisympäristössä tarkastellaan vesihuoltolaitosten asemaa perustuslain hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan 124 §:n kannalta. Tulkinnan perusteella vesihuoltolaitokset hoitavat julkista hallintotehtävää kunnan vahvistamalla toiminta-alueella huolehtiessaan vesihuollosta. Tästä syystä lain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi vesihuoltolaitosten henkilöstön rikosoikeudellista virkavastuuta koskeva säännös, jonka mukaan toiminta-alueella julkista hallintotehtävää hoitavaan vesihuoltolaitoksen henkilöstöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Muutos nykytilanteeseen ei ole osana kunnan organisaatiota viranomaisina toimiville laitoksille merkittävä, mutta esimerkiksi osakeyhtiömuotoisten kuntaomisteisten laitosten henkilöstö ei nykyisellään ole virkavastuusääntelyn piirissä. Kyseessä on näiden vesihuoltolaitosten henkilöstön kannalta merkittävä periaatteellinen muutos nykytilanteeseen, mutta käytännössä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevien säännösten soveltamistilanteiden arvioidaan olevan äärimmäisen harvassa. Ehdotuksella rajattaisiin asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat rikosoikeudellisen virkavastuun ulkopuolelle toiminnan erityisluonteisuuden ja -laatuisuuden perusteella. Muunlainen ratkaisu olisi pitkälti talkootyönä korvauksetta tehtävälle vesihuolto-osuuskuntatoiminnalle haaste.

Perustuslain 124 §:stä tehdyn tulkinnan myötä myös hallinnon yleislait tulisivat jatkossa sovellettavaksi vesihuoltolaitosten toiminta-alueilla vesihuollosta huolehtiessa. Niille laitoksille, jotka ovat jo nykyisin viranomaisia, muutosta nykytilanteeseen ei tulisi. Sen sijaan ne laitokset, jotka eivät ole viranomaisia, tulisivat sääntelyn soveltamisen piiriin yleislakien sisältämien soveltamisalaa ja viranomaisten määritelmää koskevien säännösten mukaisesti. Koska vesihuoltolaitosten julkinen hallintotehtävä eli vesihuollosta huolehtiminen on tosiasiallista hallintotoimintaa, eli siihen ei sisälly julkisen vallan käyttöä, on hallinnon yleislakien soveltamisvelvoite vaikutuksiltaan rajallinen. Tosiasialliseen hallintotoimintaan ei kuulu hallintoasioiden käsittelyä, joten esimerkiksi hallintolain soveltaminen rajautuu lähinnä hyvän hallinnon periaatteisiin eikä kielilain sääntelykään suurelta osin sovellu. Julkisuuslaki soveltuu soveltamisalansa mukaan julkista tehtävää hoitaviin niiden käyttäessä julkista valtaa. Julkisuuslain säännökset eivät jatkossakaan koskisi niitä vesihuoltolaitoksia, jotka eivät ole viranomaisia. Sen sijaan julkisuuslain soveltamisen osalta on huomattava jo voimassa olevassa vesihuoltolaissa oleva julkisuuslain soveltamisalan laajennus, joka koskee vesihuoltolaitosten hallussa olevia ympäristötietoja (16 a §). Niin ikään muidenkaan hallinnon yleislakien soveltamistilanteet eivät tosiasiallisessa hallintotoiminnassa muodostu laajoiksi, joten käytännön vaikutuksen vesihuoltolaitosten toiminnassa arvioidaan olevan melko rajallinen.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos merkitsisi sitä, että kaikki säädetyn kokorajan ylittävät laitokset olisivat vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvia vesihuoltolaitoksia. Vastaava organisaation kokoon perustuva laitosmäärittely oli käytössä vuoteen 2014 saakka. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos vaikuttaa lain soveltamisalan piiriin tulevien ja määritelmän ulkopuolelle jäävien laitosten asiakkaiden asemaan suhteessa vesihuoltopalvelua toimittavaan laitokseen. Määritelmän piiriin tulevia laitoksia ja poistuvia laitoksia on lähes saman verran. Määritelmän piiriin tulevilla laitoksilla on kuitenkin enemmän asiakkaita, kuin määritelmän ulkopuolelle jäävillä laitoksilla.

Määritelmän muutos tarkoittaisi sitä, että vesihuoltolain soveltamisalan piiriin tulisi n. 230 sellaista laitosta, jotka täyttävät kokonsa puolesta määritelmässä asetetut määreet, mutta joilla ei ole lain voimaan tullessa kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Näiden laitosten tulee jatkossa täyttää vesihuoltolain mukaiset edellytykset. Nämä laitokset ovat olleet vesihuoltolain soveltamisalan piirissä vuoteen 2013 saakka, ja noudattaneet siihen saakka vesihuoltolain säännöksiä. Näitä laitoksia ei määritelmän muutoksen jälkeenkään koskisi lain toiminta-alueeseen sidotut säännökset, ellei niille toiminta-aluetta koskevassa arvioinnissa katsota aiheelliseksi vahvistaa toiminta-alue. Siirtymäsäännökset turvaavat laitoksille riittävän ajan toteuttaa uutena edellytettäviä toimia, kuten laatia varautumissuunnitelma. Muutos parantaisi näiden lain soveltamisalan piiriin tulevien vesihuoltolaitosten asiakkaiden oikeusturvaa ja selkeyttäisi vesihuoltolain ja terveydensuojelulainsäädännön välistä suhdetta.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos tarkoittaisi myös sitä, että n. 240 sellaista vesihuoltolaitosta, joille on vahvistettu toiminta-alue, mutta jotka toimittavat verkostossa talousvettä vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai palvelevat alle 50 henkilöä, taikka jotka vastaanottavat talousjätevettä alle 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai palvelevat alle 50 henkilöä, jäisivät muutetun vesihuoltolaitoksen määritelmän ulkopuolelle. Muutoksen voidaan katsoa olevan perusteltu, koska käytännössä suuri osa vesihuoltolain velvoitteista on osoittautunut liian raskaaksi näille kaikkein pienimmille laitoksille. Vesihuoltolain tavoitteiden kannalta ei ole myöskään tarpeellista, että nämä kaikkein pienimmät laitokset kuuluisivat lain soveltamisalaan.

Pienimpiä laitoksia koskisi määritelmän muutoksen jälkeenkin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (401/2001). Koska sellaisia pieniä laitoksia, joille on vahvistettu toiminta-alue, on kuitenkin olemassa, siirtymäsäännöksellä säädettäisiin siitä, että lain voimaan tullessa voimassa olleita vesihuoltolain säännöksiä sovellettaisiin myös näiden laitosten toiminta-alueella. Kunta voisi toiminta-aluepäätöksen tarkistamisen yhteydessä päättää toiminta-alueen lakkauttamisesta lakkauttamisen edellytysten täytyessä. Kun laitoksen toiminta-alue lakkautettaisiin, nämä pienet laitokset jäisivät kokonaan vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle.

4.2.1.3 Vaikutukset kuntatalouteen

Kuntatalouden vaikutusten arviointi keskittyy kunnan vesihuoltotoiminnan ulkopuoliseen talouteen. Vesihuoltolaitos saattaa toimia kuntakonsernin osana esimerkiksi taseyksikkönä tai liikelaitoksena, mutta vesihuoltolain mukaisesti laitoksen talouden tulee olla eriytetty kunnan kirjanpidossa. Vesihuoltolaitos kattaa sille osoitettujen tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset perimillään maksuilla. Näin ollen esityksen vaikutukset kunnan talouteen hahmotetaan erillisinä esityksen vaikutuksista vesihuoltolaitosten talouteen.

Vesihuollon kehittämisen suunnittelu

Ehdotuksen mukaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alue tulisi tarkastaa vähintään kymmenen vuoden välein. Aiemmin tarkastamisväliä ei ole määritelty laissa. Vesihuoltolaki edellyttää nykyiselläänkin toiminta-alueen muuttamiseen tarvittaessa, eli pitämään toiminta-alueet ajan tasalla. Muutos vahvistaisi tätä tavoitetta asettamalla velvoittavan aikarajan tarkistusvälille. Esitetyllä muutoksella velvoitettaisiin kunta tekemään päätös vähintään 10 vuoden välein myös siitä, että toiminta-alue on edelleen ajantasainen ilman muutoksia. Tämä varmistaisi asukkaille ja vesihuoltolaitokselle, että toiminta-alueen määrittely vastaa vallitsevaa tilannetta. Näin harvoin tehtävän uuden päätöksen edellyttämä uusi hallinnollinen työmäärä on vähäinen.

Muilta osin voi nähdä, että kunnan velvollisuus vesihuollon toiminta-alueesta päättämiseen ja alueen määrittelyn tarkastamiseen ei olennaisesti muuttuisi. Ehdotuksessa täsmennetään lisäksi toiminta-alueen määrittelyn sisältövaatimuksia ja muotoa, jossa toiminta-alue tulisi esittää. Tämä saattaa aiheuttaa kunnissa tarpeen teettää toiminta-alueen määrittely ostopalveluna konsulttityönä. Tällaisen konsulttityön hankintahinta kunnalle on tyypillisesti 10 000–20 000 euroa riippuen vesihuollon järjestämisen tavasta, maankäytön ja asumisen muutoksien laajuudesta edellisen toiminta-alueen tarkistuksen jälkeen sekä käytettävissä olevan lähtötiedon ja aiemman toiminta-alueen määrittelyn tasosta. Konsulttityön kustannukset jakautuvat usealle vuodelle, koska laajan arvioinnin tarpeen väli voi olla jopa yli kymmenen vuotta, jos toiminta-alueessa ei ole arvioitu olevan muutostarvetta. Työn ohjaamiseen tarvittavan kunnan henkilöstön oman työn määrän voidaan katsoa vastaavan korkeintaan työmäärää, mikä on ollut tarpeen aiemminkin toiminta-alueen ajantasaisuuden arvioimiseksi nykyisen lain mukaisesti. Monessa tapauksessa työtä siirtyisi kunnan omalta henkilöstöltä konsultille, jolloin konsultin käyttäminen vapauttaisi kunnan oman henkilöstön työaikaa. Näin ollen ehdotetusta muutoksesta kunnalle aiheutuvat uudet kustannukset jäisivät kokonaisuudessaan vähäisiksi. Ehdotetussa siirtymävaiheessa toiminta-aluepäätös saattaa tulla tarkastettavaksi aiemmin kuin muutoin, mistä aiheutuu vähäinen tilapäinen työmäärän lisääntyminen. Ehdotuksessa veloitetaan kunta toimittamaan toiminta-alueetiedot sähköisenä paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle. Tämän tehtävän aiheuttama uusi työmäärä on vähäinen.

Kunnalla on voimassa olevan vesihuoltolain mukaan velvollisuus vesihuollon kehittämiseen alueellaan. Ehdotuksen mukaan kuntien tulisi laatia jatkossa kehittämistyön raporttina

vesihuoltosuunnitelma, jolle asetettaisiin laissa yhtenäisiä sisältövaatimuksia. Vesihuoltosuunnitelma tulisi hyväksyä hallintosäännön mukaisesti ja pitää ajan tasalla. Osa kunnista laatinee vesihuoltosuunnitelman omana työnä ja osa teettäisi sen konsulttityönä. Tällaisen konsulttityön hankintahinta kunnalle on tyypillisesti 15 000–50 000 euroa riippuen vesihuollon järjestämisen tavasta, maankäytön ja asumisen muutoksista sekä käytettävissä olevan lähtötiedon tasosta. Konsulttityön ohjaamiseen tarvittavan kunnan henkilöstön oman työn määrä on pienempi kuin mikä on ollut tarpeen vesihuollon kehittämisestä huolehtimiseksi nykyisen lain mukaisesti, jolloin konsultin käyttäminen vapauttaisi kunnan henkilöstön työaika. Jos vesihuoltosuunnitelma laadittaisiin kunnan omana työnä, kasvaisi luultavasti vesihuollon kehittämiseen käytettävä oman työn määrä hieman. Kunnan omana työnä tehtynä vesihuoltosuunnitelman kustannuksiksi voidaan arvioida noin 5000–20 000 euroa, mistä suurin osa ei kuitenkaan ole uutta ehdotetusta lakimuutoksesta johtuvaa työtä, koska vesihuollon järjestämisen suunnittelua on edellytetty laissa aiemminkin ja nyt on esitetty vain tarkentavia sisältövaatimuksia. Vesihuoltosuunnitelman päivitysväli olisi useita vuosia, jolloin vuositasolla tarkasteltuna uudesta vesihuoltosuunnitelmasta aiheutuvat kustannukset jäisivät muutamaa tuhatta euroon, mikä todennäköisesti säästyy suunnitelmallisuuden tuomana toiminnan sujuvoitumisena.

Vesihuoltosuunnitelman laatimisesta ja toiminta-alueen säännöllisestä arvioimisesta aiheutuisi kunnille valtakunnallisesti yhteensä runsaan miljoonan euron vuosittainen kustannus, kun oletetaan, että vesihuoltosuunnitelma päivitetäisiin keskimäärin viiden vuoden välein ja toiminta-alue tarkistettaisiin vähintään 10 vuoden välein. Tämä vastaa likimäärin suoraa säästöä, jota tavoiteltiin vuoden 2014 vesihuoltolain muutoksella, jolla poistettiin kunnilta vesihuollon kehittämissuunnitelman laatimisvelvoite. Myönteisenä vaikutuksena vesihuoltosuunnitelman laatimisesta kunnan toiminnan suunnittelu kuitenkin paranee ja tehostuu esimerkiksi maankäytön suunnittelussa ja vesihuoltopalveluiden alueellisen saavutettavuuden ennakoinnissa. Suunnitelmallisuuden lisääntyminen tuo säästöjä kunnan ja vesihuoltolaitoksen toiminnassa eikä vesihuoltosuunnitelman laatimisen ja toiminta-alueen tarkistamisen siten voi nähdä kokonaisuutena arvioiden aiheuttavan kunnille kustannuksia.

Valvonta ja turvaaminen

Lainsäädäntöehdotuksen mukaan vesihuoltolaitoksen määritelmä muuttuisi niin, että vesihuoltolaitos määritellään toimitetun tai vastaanotetun vesimäärän tai vedenkäyttämäärän mukaan eikä enää sen mukaan, onko laitoksella kunnan hyväksymä toiminta-alue. Muutoksen myötä lain soveltamisalan piiriin tulisi noin 230 laitosta ja jäisi pois noin 240 laitosta. Poistuvat laitokset jäävät pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (401/2001) piiriin, eli niitä valvotaan edelleen, mutta vain asetuksessa säädetyn mukaisesti veden laadun osalta. Vesihuoltolain mukaisesti valvottavien laitosten määrä ei siis olennaisesti muuttuisi, jolloin määritelmän muutoksella ei ole merkittävää vaikutusta kuntien terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomaisten valvontatyöhön. Muutos voi helpottaa kunnan viranomaisten työtä, kun valvottavat laitokset ovat samoja kuin terveydensuojelulain mukaisesti valvottavat laitokset.

Ehdotuksen mukainen liittämisvelvollisuuden muutos saattaisi tuoda kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle aiempaa enemmän vapautushakemuksia vesihuoltoverkostoihin liittamisestä taajamien ulkopuolisilta alueilta. Se toisi myös kertaluonteisesti lisätarvetta viestintään muutoksen vaikutuksista. Ehdotus antaa kunnalle mahdollisuuden kattaa vapautushakemusten käsittelystä aiheutuneen työn kustannukset hakijalta perittävällä uudella maksulla. Hakemuksesta perittävä maksu luultavasti myös

vähentäisi turhien hakemusten määrää. Muutoksen kustannusvaikutukset voi arvioida vähäisiksi, mikäli kunta päättää periä hakemuksista maksun.

Kunnan tulisi ehdotukseen tehdyn lisäyksen mukaan ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden varmistamiseksi, jos vesihuoltolaitos ei kykene kunnan vahvistamalla toiminta-alueella huolehtimaan vesihuollosta laissa tarkoitetulla tavalla. Muutos ei tuo kunnalle uutta tehtävää vaan vain vahvistaa ja selkeyttää nykytilannetta kunnan järjestämisvelvollisuuden osalta vesihuollon turvaamistilanteessa. Vaikka vesihuoltolain lähtökohtana on, että kaikki vesihuollon kustannukset katetaan asiakasmaksuilla, on mahdollista, että taloudellisesti vaikeassa asemassa oleva vesihuoltolaitos aiheuttaa myös kunnan taloudelle paineita. Jos vesimaksujen korotukset eivät riitä vesihuoltolaitoksen taloudellisen tilanteen kohentamiseen ja vesihuoltolaitoksella on runsaasti korjausvelkaa, voi tulla tilanteita, joissa kunnan on tarpeen tukea vesihuoltolaitoksen toimintaa taloudellisesti. Tukemisessa on huomioitava valtiontukisäännökset. Tässä esityksessä kunnille ja vesihuoltolaitoksille säädettyillä suunnitteluvelvoitteilla pyritään siihen, että näitä tilanteita ei tulisi.

Kuntien tekemä tuloutus

Ehdotuksessa vahvistetaan vesihuoltotoiminnan kustannusten kattavuuden periaatetta edellyttämällä, että pääomalle voi maksaa kohtuullista tuottoa edellyttäen, että ensisijaisesti saadaan katettua laitoksen investoinnit ja toiminnan kustannukset uuden omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on jo nykyisessä vesihuoltolaissa ollut ohjata vastaavasti kohtuulliseen tuloutukseen niin, että maksuilla katetaan ensisijaisesti toiminnan kulut niin, että omaisuudesta huolehditaan kestäväällä tavalla ja maksut pysyvät kohtuullisina. Ehdotus ei siten muuta tuloutuksen periaatetta eikä sillä näin ollen ole vaikutusta kuntatalouteen, jos kunnat ovat toimineet laissa määritellyn periaatteen mukaisesti.

Kuntien omistuksen säilyttäminen (Vesi on meidän -kokonaisuus)

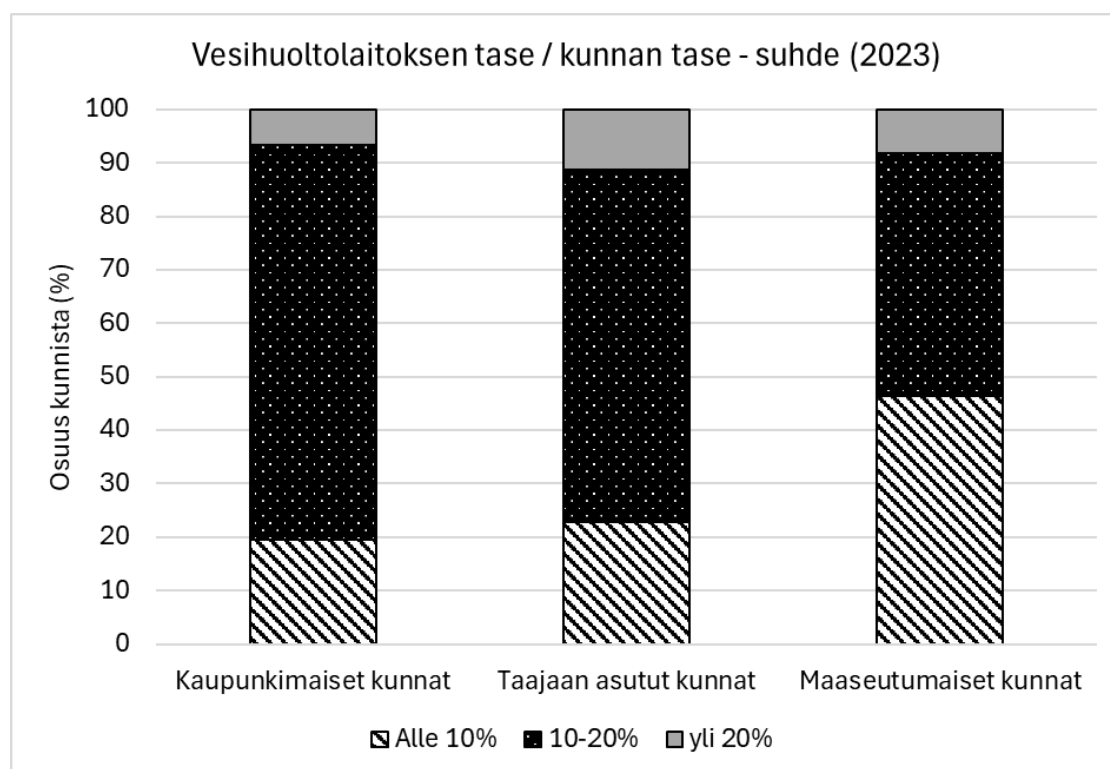
Vesi on meidän -lainsäädäntöratkaisun kuntataloudellisten vaikutusten arvioimiseksi selvitetiin kuntien ja niiden omistamien vesihuoltolaitosten taloutta. Tutkimusaineistona oli Manner-Suomen kuntien tuloslaskelma- ja tasetiedot, sekä näiden kuntien omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten tuloslaskelma- ja tasetiedot. Tiedot tarkasteltujen kuntien vesihuoltolaitosten liikevoiton ja taseen suhteesta kunnan laskennalliseen liikevaihtoon ja taseeseen, sekä laitoksen ja kunnan nettovarallisuuden suhteesta vuonna 2023 löytyvät tämän esityksen lopussa olevista muista liitteistä taulukosta 2.

Selvitys rajattiin koskemaan kuntia, joissa vesihuoltolaitoksen organisaatiomuoto on liikelaitos, laskennallisesti eriytetty vesilaitos, kunnan muu taseyksikkö tai osakeyhtiö. Tarkastelusta rajattiin pois osuuskuntamuotoiset vesihuoltolaitokset, alueelliset usean kunnan omistamat laitokset sekä tukkuvesihuoltolaitokset. Aineistoon ei myöskään sisällytetty organisaatioita, joissa kunnalla on vähemmistöomistus, eikä kuntia, joissa kunnan keskeiset vesihuoltotoiminnot on jaettu usealle organisaatiolle. Rajauksesta poiketen aineistoon on sisällytetty Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisen ja Turun vesihuoltolaitokset niiden valtakunnallisen merkittävyyden vuoksi. Tietolähteenä käytettiin Valtiokonttorin Tutkihallintoa-palvelua, sekä Orbis-tietokantaa (Bureau van Dijk).

Kunnan omistajuuden säilyttämisen edellyttäminen vesihuoltolaitoksissa 4 c §:n mukaisesti rajoittaisi kunnan mahdollisuuksia päättää, millä tavalla se täyttää lain mukaisen vesihuollon järjestämisvelvollisuuden. Muutos rajoittaisi myös kunnan keinovalikoimaa taloutensa

hallinnassa, koska kunnalla ei käytännössä olisi mahdollisuutta myydä vesihuoltolaitosta saadakseen sen arvoa vastaavan kertasuorituksen.

Kuntien omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten tasearvot ovat pääsääntöisesti alle 20 % omistajakunnan taseesta, joten vesihuollon omaisuuserä ei ole suhteessa kunnan koko omaisuuteen erityisen merkittävä (Kuva 4). Maaseutumaaisilla kunnilla taseiden suhde on tätä pienempi; 46 %:ssa maaseutumaaisista kunnista suhde on alle 10 % ja 47 %:ssa välillä 10–20 %, eli vesihuoltolaitosten osuus maaseutumaisten kuntien taseesta on vähemmän merkityksellinen. Toisaalta ääritapauksia on maaseutumaaisissa kunnissa enemmän.

Kuva 4. Vesihuoltolaitosten ja kuntien taseiden suhde kuntatyypeittäin (2023)

Suurimpia eroja kuntien välillä niiden taseisiin aiheuttavat erot kirjanpitoileissä ”sijoitukset” ja ”muut rakennukset kuin asuinrakennukset”. Eri kuntien asukasta kohti laskettu taseen arvo vaihtelee noin 4 000 euron ja 25 000 euron välillä. Euromääräiseltä tasearvoltaan kunnan omistukseen sidottava osuus on miljoonista satoihin miljooniin euroihin riippuen vesihuoltolaitoksen koosta. Tarkastelussa mukana olleiden vesihuoltolaitosten taseiden yhteenlaskettu summa on 6,7 miljardia euroa.

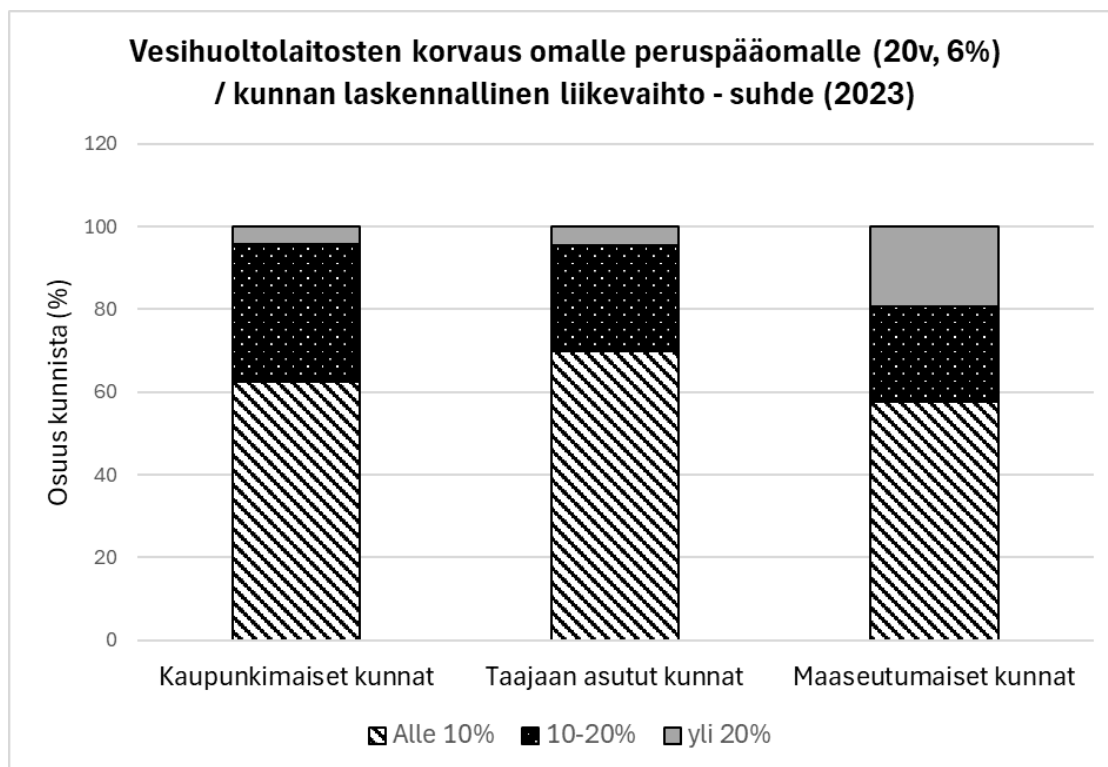
Vastaavasti laitosten liikevaihto suhteessa kunnan talouteen vaihtelee suuresti. Vesihuoltolaitoksen liikevaihdon suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon, eli toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien summaan, on pääsääntöisesti alle 10 %. Myös vesihuoltolaitosten liikevoiton suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon jää varsin pieneksi ollen pääsääntöisesti alle 2 % (Taulukko 2). Taseiden suhde on liikevaihtojen suhdetta suurempi, mikä kuvaa vesihuoltotoimialan pääomaintensiivistä luonnetta (Taulukko 2).

Tarkasteluvuonna 2023 sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut olivat jo poistettu kunnan liikevaihdosta, joten tätä aiemmin vesihuollon liikevaihdon merkittävyys oli suhteessa vielä pienempi.

Laitoksen ja kunnan nettovarallisuuden suhde on laskennallinen tarkastelu oman pääoman, poistoeron ja vapaaehtoisten varauksien summien suhteesta. Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset ovat omaan pääomaan rinnastettavia eriä. Suhdeluku kuvaa laitoksen omia varoja suhteessa kunnan omiin varoihin. Kaupunkimaisilla kunnilla varallisuuden suhde on tyypillisesti suurempi kuin maaseutumaaisilla kunnilla. Kaupunkimaisista kunnista 20 %:ssa suhdeluku jää alle 10 %, kun taas maaseutumaaisista kunnista 61 %:ssa suhde on alle 10 % (Taulukko 2). Eri kuntatyyppien eroavaisuus havainnollistaa sitä, miten erilainen on toimialan rakenne. Nettovarallisuuslaskennan tulos on melko yhtenevä kuvassa 4 esitetyn taseiden vertailun tulosten kanssa.

Laitoksen mahdollista myyntihintaa on vaikeaa arvioida, koska se muodostuu tapauskohtaisesti. Laitoksen mahdollinen myyntihinta voisi poiketa huomattavastikin taseen perusteella laskettavasta arvosta. Myyntihintaan vaikuttavat muun muassa laitoksen vesihuolto-omaisuuteen kohdistuva saneeraustarve, laitoksen taloudellinen tilanne ja liiketoiminnan kasvuodotukset. Kunnissa, joissa asutuksen ennustetaan vähentyvän, on odotettavissa haasteita tasapainottaa pienentyvän asiakasmäärän tuottama maksukertymä vesihuolto-omaisuuden kunnossapidon edellyttämiin investointitarpeisiin. Selvityksessä analysoitiin viimeisen 10 vuoden aikana julkisesti saatavilla olevat yhtiöittämisselvitykset. Tuloksista todettiin, että yksinkertaista, mutta riittävän tarkkaa ja pelkästään tilinpäätöstietoihin perustuvaa laskentamallia myyntihinnan arvioimiseksi ei ole mahdollista laatia. Riittävän luotettavan arvion antaminen edellyttäisi huomattavan paljon tapauskohtaisia lisätietoja.

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksuihin saa sisältyä kohtuullinen tuotto pääomalle. Luopuessaan omistuksestaan kunta luopuisi myös omistukselle maksettavasta tuotosta. Kunnan saama tuotto peruspääomasta tai vastaava korvaus vaihtelee merkittävästi. Korvauksen suhdetta kunnan laskennalliseen liikevaihtoon vuodelta 2023 arvioitiin asettaen tuottotavoite 6 %:n tasolle (Kuva 5). Tuotto laskettiin 20 vuoden tuottojen summana. Laskennallinen tuotto peruspääomalle (6 %, 20 vuotta) on tyypillisesti alle 10 % kunnan laskennallisesta yhden vuoden liikevaihdosta, joten teoreettinen tuloutusmahdollisuus on pieni suhteessa kunnan talouteen.

Kuva 5. Vesihuoltolaitosten korvaus peruspääomalle suhteessa kunnan laskennalliseen liikevaihtoon kuntatyypeittäin (2023)

Laskennallisen tarkastelun perusteella maaseutumaisista kunnista suhteellisesti muita kuntia suurempi joukko sijoittuu ryhmään, jossa korvaus vesihuollon peruspääomasta suhteessa kunnan liikevaihtoon on yli 20 %. Maaseutumaisten kuntien mahdollisuus saavuttaa 6 %:n tuotto-odotus on kuitenkin heikompikin taajaan asuttuihin tai kaupunkimaisiin kuntiin verrattuna, koska maaseutumaissa kunnissa vesihuoltolaitoksen asiakasmäärä on vähäisempi. Euromääräisesti vuosittainen laskennallinen tuotto peruspääomalle vaihtelee sadoista euroista kymmeniin miljooniin euroihin.

Kuntakohtainen taloustarkastelu osoittaa, että suomalaisten kuntien ja vesihuoltolaitosten taloudelliset tunnusluvut ja niiden suhteet vaihtelevat merkittävästi (taulukko 2). Vesihuolto ei ole merkityksellinen, mutta sen merkittävyys kunnan kokonaistalouteen ei ole huomattavaa. Taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille vesihuoltolaitoksen myynti voisi olla houkuttelevaa, mutta näissä tapauksissa laitos ei välttämättä houkuttele ostajaa alhaisen tuotto-odotuksen vuoksi. Ne laitokset, joiden voi arvioida kiinnostavan ulkopuolisia ostajia, ovat niitä, joista saisi vakaata tuottoa. Vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden myynnistä saatavan kertakorvauksen jälkeen kunnalla ei olisi enää mahdollisuutta vuosittaiseen tuloutukseen.

Vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden myynti on ollut mahdollista vuonna 2001 voimaan tulleesta vesihuoltolaista lähtien, mutta myyntejä on tapahtunut vain hyvin rajallisesti osuuskuntien myyntitilanteita lukuun ottamatta. Suomessa on tällä hetkellä alle 20 osakeyhtiömuotoista vesihuoltolaitosta, joiden omistusosuudesta yli puolet on yksityistä. Enemmistöosuuden omistavana yksityisenä tahona voi olla esimerkiksi suuri teollisuustoimija, joka käyttää

merkittävää osaa laitoksen tuotantokapasiteetista. Valtaosa yksityisistä omistajista on kuitenkin yksityishenkilöitä, jotka omistavat osuuden pienestä vesihuoltolaitoksesta, jonka asiakkaita he ovat. Yksityisiä sijoittajia vesihuoltolaitoksien omistajina ei ilmeisesti tälle hetkellä ole, mutta kattavaa tilastointia asiasta ei ole käytettävissä. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että vesihuoltolaitosten myynti ei ole ollut kannattavaa kunnille, tai laitosten ostamiseen ei ole ollut halukkaita yksityisiä tahoja.

Vesihuoltolaitosten taloudellisen toiminnan keskeisenä periaatteena on vesihuollosta kerättävien asiakasmaksujen kustannusvastaavuus. Vesihuollon maksujen tulee vesihuoltolain 18 §:n mukaisesti olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uusia korjausinvestoinnit ja kustannukset. Koska vesihuoltolaitosten tulee lain mukaan kattaa toimintansa kustannukset asiakkailta kerättävillä maksuilla, ei vesihuoltolaitoksien ja -omaisuuden omistamisesta aiheudu kunnille tosiasiallisia kustannuksia.

Näin ollen myyntikiellosta säätäminen estää kuntia saamasta myynnistä saatavan kertakorvauksen, mutta takaa sen, että kunnat voivat tulouttaa säännöllistä kohtuullista tuottoa pääomalleen vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden omistuksesta.

Kunnalle esitetty etuosto-oikeus mahdollistaisi vesihuolto-osuuskuntien ja nykyisten yksityisten vesihuoltolaitosten oston myyntitilanteissa, mutta ei velvoittaisi kuntaa tätä oikeutta käyttämään. Tähän mennessä vesihuoltolaitosten myyntitilanteita on ollut valtakunnallisestikin erittäin harvoin, joten tarpeen arvioida etuosto-oikeuden käyttämistä arvioidaan olevan hyvin poikkeuksellinen tilanne, jonka ei voida katsoa aiheuttavan kunnalle toistuvia tai säännöllisiä vaikutuksia.

Vesihuoltoasioista päättäminen

Ehdotus selkeyttäisi vesihuoltoon liittyvää päätöksentekoa kunnissa ohjaamalla kunnan määrittelemään laissa säädetyistä tehtävistä päättävät viranomaiset. Tästä aiheutuisi kertaluonteinen tarve päivittää kunnan hallintosääntöä, mitä kunnissa tehdään säännöllisesti muutenkin. Viranomaisia velvoittavina uusina tehtävinä on esitetty ehdotuksessa vesihuollon toiminta-alueen tarkastaminen vähintään 10 vuoden välein ja kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksyminen. Näiden käsittely tapahtuu harvemmin kuin vuosittain, joten työmäärän lisääntyminen päätöksenteossa olisi vähäinen. Lisäksi uutena tehtävänä esityksessä on päätös mahdollisen etuosto-oikeuden käyttämisestä kunnan alueella olevan vesihuoltolaitoksen mahdollisessa myyntitilanteessa.

4.2.1.4 Vaikutukset julkiseen talouteen ja kansantalouteen

Ehdotuksella ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia, eikä se synnytä valtion rahoitusvastuuta. Vesihuollon kriittisen infrastruktuurin turvaaminen ja toimintavarmuuden varmistaminen on kansantalouden kannalta välttämätöntä.

4.2.2 Ympäristövaikutukset

Vesihuoltoverkoston kunnossapidon tehostaminen muun muassa laitosten omaisuudenhallintasuunnitelman laadintavelvoitteen ja maksujen paremman kustannusvastaavuuden myötä vähentää vuotovesien määrää ja siten veden, kemikaalien ja energian kulutusta. Kun vesihuollon toimintahäiriöt vähentyvät, vesihuollon aiheuttama ympäristökuormitus, kuten jäteveden ylivuodot, vähenevät. Myös vesijohtojen rikkoutumisesta aiheutuvat rakennetun ympäristön, kuten teiden, vauriot vähenevät pitkällä

ajanjaksolla tehostuneen omaisuudenhallinnan ansiosta. Toisaalta perusmaksun pakollisuus vähentää käyttömaksun osuutta vesihuollon maksuissa, mikä voi vähentää maksujen veden käyttöä ohjaavaa vaikutusta etenkin kiinteistöillä, joilla on nykyisellään hyvin pieni vedenkulutus.

Vesihuoltolaitosten parantunut riskienhallinta sekä häiriötilanteisiin varautuminen lisäävät vesihuollon joustavuutta ja mukautumiskykyä toimintaympäristön muuttuessa esimerkiksi ilmastomuutoksen myötä. Vesihuoltolaitoksilta edellytettäisiin uusien varautumisvelvoitteiden myötä aiempaa parempaa varautumista kuivakausiin ja tulviin sekä muihin ääreviin sääilmiöihin, ja tällä vahvistetaan vesihuoltotoiminnan sopeutumista ilmastomuutokseen ja sen tuomiin ääri-ilmiöihin. Yksityiskohtaisempi ja huolellisempi varautumissuunnitelman laadinta ohjaa talousveden hankinnan suunnitteluun sekä varautumiseen ja esimerkiksi vaihtoehtoisten vesilähteiden käyttöönotto mahdollistaa vedenkäytön optimoinnin kuivuustilanteissa. Verkostojen saneeraus vähentää vuotovesien määrää, mikä osaltaan vähentää pumppaustarvetta ja siten energiankulutusta ja laitosten hiilijalanjälkeä.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma on työkalu kokonaisvaltaisen vesihuollon kehittämisessä. Vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tarkempi määrittely tukee vesihuoltoinfrastruktuurin rakentamisen osalta kaavoituksen mukaisen yhdyskuntarakenteen toteutumista. Toiminta-alueen rajauksen päivittämisen yhteydessä kunta tekee arvion vesihuoltoon liittämisen tarpeesta, ja ympäristön- sekä terveydensuojelun kannalta tarkoituksenmukaiset alueet saatetaan keskitetyn vesihuollon piiriin taloudellisten reunaehtojen toteutuessa. Esityksen mahdollistama liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen ei usein ole ympäristön kannalta paras vaihtoehto. Keskitetty jätevesiviemäriverkosto parantaa paikallisen ympäristön tilaa. Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen on kuitenkin poikkeus pääsääntöön. Vapautusta ei saa myöntää, jos kiinteistökohtainen vesihuoltojärjestelmä ei täytä terveydensuojelulaissa ja ympäristönsuojelulaissa säädettyjä edellytyksiä. Yksittäisten vapautusten ei arvioida merkittävästi vaikuttavan paikallisen ympäristön tilaan.

Kansainvälisten kokemusten perusteella vesihuoltolaitosten ja -infrastruktuurin siirtyminen yksityiseen omistukseen on voinut johtaa vesihuollon kielteisten ympäristövaikutusten kasvuun. Näin ollen kunnan omistuksen säilymisen vesihuollossa voidaan nähdä turvaavan vesihuoltolaitosten ympäristön kannalta kestävän toiminnan.

4.2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Perus- ja ihmisoikeudet

Vesihuollon perus- ja ihmisoikeusulottuvuuksia on kuvattu tämän esityksen kappaleessa 2.5. Lisäksi tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12) on käyty läpi esitykseen liittyviä perusoikeuskysymyksiä. Esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla vahvistetaan jo nykyisellään keskeisiä vesihuollon turvaamista koskevia säännöksiä. Muutosten arvioidaan parantavan vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintaa, varautumista ja kuntien omistajapolitiikkaa, mikä osaltaan entisestään turvaa kansalaisten oikeuksia ja vesi ja sanitaatio -ihmisoikeuden toteutumista. Lisäksi kunnallisen omistuksen säilyttämisen vesihuollossa voidaan katsoa turvaavan vesi ja sanitaatio -ihmisoikeuden toteutumista Suomessa myös tulevaisuudessa varmistamalla, että vesihuollon yksityistämiseen liittyvät vesihuollon maksuihin ja muuhun toimintaan liittyvät riskit eivät realisoidu. Toimintavarma vesihuolto vähentää ympäristöriskejä, ja edistää näin ympäristöperusoikeuden toteutumista.

Esityksellä ei muuteta vesihuollon järjestämisen peruslähtökohtia, joihin sisältyy se, että Suomessa ei pääsääntöisesti ole tarjolla keskitettyä vesihuoltopalvelua asutuskeskittymien ulkopuolella. Keskitetyn vesihuoltopalvelun saatavuus riippuu yhtäältä kunnan lakisääteisesti tekemästä arviosta järjestämisvelvollisuutensa ulottuvuuksista, ja toisaalta alueen asukkaiden toimeliaisuudesta. Voidaan nähdä, että tähän olemassa olevaan järjestelmään sisältyy yhdenvertaisuushaaste, sillä kunnan asukkaat ovat eri asemassa riippuen siitä, missä kunnan alueella he asuvat. Toisaalta moni kiinteistökohtaisen vesihuollon varassa oleva kunnan asukas ei halua liittyä vesihuoltoverkostoon liittymisen kustannusten vuoksi. Tässä esityksessä muutettavaa liittämismahdollisuutta ja sen vaikutuksia kotitalouksiin on arvioitu edellä kappaleessa 4.2.1.

4.2.3.2 Viranomaiset

Ehdotus ei vaikuta valtion ja kuntien väliseen tehtävänjakoon. Vesihuoltolain mukaisten valtion (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) ja kuntien (ympäristönsuojeluviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen) valvontaviranomaisten toimivalta ja tehtävänjako lain valvonnessa selkeytyy ja täsmentyy. Valvontaviranomaisten tehtävien selkeyttäminen helpottaa kansalaisia löytämään toimivaltaisen viranomaisen eri tilanteissa.

Uudet säännökset lisäävät väliaikaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä etenkin vapautushakemusten käsittelyssä. Muutoksen määrällistä vaikutusta on kuvattu kappaleessa 4.2.1. Toisaalta ehdotus mahdollistaa maksun perimisen hakemuksen käsittelystä, ja tällä voidaan kattaa käsittelystä aiheutuvia kustannuksia. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle säädettävä maksujen perimismahdollisuus vapautushakemusten käsittelystä mahdollistaa tarpeellisen resurssilisäyksen viranomaistoimintaan aiempaa paremmin.

Normien purkamiseksi ehdotuksella poistetaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen velvoite pyytää terveydensuojeluviranomaisen lausuntoa aina, kun vapautushakemusta liittämismahdollisuudesta käsitellään. Ehdotuksen mukaan lausuntoa on mahdollista pyytää tarvittaessa. Tämä vähentää hallinnollista taakkaa tilanteissa, joissa hakemus on mahdollista ratkaista ilman terveydensuojelullisia näkökulmia.

Uusien säännösten valvonnan vaikutukset lisäävät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen työmäärää. Vaikutuksen ei kuitenkaan arvioida olevan merkittävä, ja tehtävät voidaan hoitaa nykyisten tehtävien uudelleen järjestelyillä ja toimintaa tehostamalla. Uusien valvontatehtävien kuten omaisuudenhallintasuunnitelman toteuttamisen valvonta edellyttää koulutusta ja ohjeistusta, johon tulee panostaa.

Toiminta-alue tiedon ajantasaisuus ja saatavuus parantavat kuntien asukkaiden tiedonsaantia. Kunnan ei tarvitse itse ylläpitää internetsivuja, joilla on kaikkien kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten toiminta-alueet karttatietona. Suomen ympäristökeskus ylläpitää vesi.fi-palvelua, jossa on koottuna huomattava määrä kansalaisten ja viranomaisten käyttämää vesitietoa, ja toiminta-alueet on tarkoitus koota samaan palveluun. Ajantasainen toiminta-alue tieto helpottaa valvovien viranomaisten työtä. Toiminta-alue tiedon toimittaminen Suomen ympäristökeskukselle aiheuttaa tiedon toimittajalle lisätoimenpiteen.

4.2.3.3 Demokratia- ja oikeusvaltiokehitys

Vesi on meidän -kansalaisaloite oli allekirjoitettavana kansalaisaloitepalvelussa tammi-helmikuussa 2020. Aloitteessa esitettiin, että kansalaisaloitteen pohjalta käynnistetään valmistelu sellaisen lainsäädännön luomiseksi, jolla estetään julkisomisteisten

vesihuoltotoimintojen myyminen kaupallisille yksityisille toimijoille, ja nykyinen omistus pidetään julkisen sektorin hallussa. Aloite sai laajaa mediahuomiota ja kokosi jo vuorokaudessa yli 40 000 allekirjoitusta, lopullisen kannatusilmoitusten määrän ollen yli 89 000. Erityisen poikkeuksellinen aloitteesta tuli eduskuntakäsittelyn aikana, sillä siitä tuli neljäs koskaan hyväksytty kansalaisaloite ja ensimmäinen, joka hyväksyttiin yksimielisesti. Aloitteen pohjalta tehtävä lainsäädäntömuutos osoittaa, että kansalaisilla on vaikutusvaltaa ja osallistumismahdollisuuksia.

Esitetyt muutokset parantavat myös vesihuoltotietojen läpinäkyvyyttä. Esityksellä tarkennettaisiin vesihuoltolaitosten toimintakertomuksessa esitettäviä asioita, kuten vesimaksun perusteita, sekä varmistettaisiin, että nämä tiedot ovat asiakkaiden ulottuvilla. Toiminta-alue tiedon saatavuutta parannetaan Suomen ympäristökeskuksen helppokäyttöisen verkkosivuston kautta.

Esityksellä päivitetäisiin ja ajantasaistettaisiin lain muutoksenhakua koskevat säännökset. Varmistamalla, että muutoksenhakumahdollisuuksista on säädetty, varmistetaan osaltaan oikeusvaltion perusperiaatteiden toteutumista.

4.2.3.4 Turvallisuus

Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla vahvistetaan vesihuollon toimintavarmuutta ja varautumista. Vesihuolto on yhteiskunnan elintärkeä, turvallisuuskriittinen toiminto, jonka häiriöttömän toiminnan turvaaminen edistää kansallista turvallisuutta ja huoltovarmuutta. Luotettava vesihuolto turvaa ruokahuoltoa, terveyspalveluita sekä useita muita yhteiskunnan turvallisuuden kannalta strategisia tehtäviä. Samaan suuntaan vaikuttaa vesihuoltolaitosten ja kriittisenä infrastruktuurina pidettävän vesihuolto-omaisuuden omistajuuden ja määräysvallan säilyttäminen julkisena. Ehdotuksen mukaisesti omaisuutta ei voisi myydä ulkomaalaiselle tai kotimaiselle yksityiselle toimijalle, mikä varmistaa sen, ettei kriittistä infrastruktuuria voi käyttää esimerkiksi välineellistettyyn hybridi-vaikuttamiseen. Ehdotus myös varmistaa sen, etteivät yksityisen toimijan toiminnan haasteet, kuten konkurssi, vaaranna palvelun tuottamista.

Lainsäädäntöehdotus tarkentaa sitä, että toiminta-aluekartoilla ei saa esittää kriittisen infrastruktuurin kohteiden, kuten vedenottamoiden tai verkostojen, sijaintia. Tämä selkeyttävä säännös osaltaan parantaa turvallisuutta, sillä turvallisuusympäristön muutoksen myötä asian merkitys karttoja laativien ja julkaisevien tahojen keskuudessa on korostunut. Vesihuollon varautumissuunnitelman salassapito on perusteltua vesihuollon laitostoiminnan turvallisuuden varmistamiseksi. Varautumiseen liittyvistä suunnitelmista käy ilmi esimerkiksi verkostoyhteyksiä, joista talousvesiverkostoon voi lisätä kemikaaleja, ja strategisia laitteistoja, jotka ovat haavoittuvaisia sähköjakelun häiriötilanteissa. Säännös tarkentaa paitsi tiedon saatavuutta, myös sen asianmukaista käsittelyä viranomaisissa. Vesihuollon turvallisuus parantaa myös arjen turvallisuutta.

Lakiin ehdotettavat säännökset tietojen toimittamisesta ja julkaisemisesta parantavat vesihuoltolaitosten tietojen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä vesihuoltolaitosten asiakkaille että viranomaisille. Toisaalta vesihuollossa on keskeistä huomioida se, mitkä tiedot voidaan julkaista avoimesti, ja mitä tietoja ei tule julkaista. Esitetyllä sääntelyllä selkeytetään tätä, jotta vesihuoltolaitoksilla, kunnilla, valvontaviranomaisilla ja kansalaisilla on selvää erilaisen tiedon julkaisuuskohtelu.

4.2.3.5 Maaseutu

Lainsäädäntöehdotuksella on eräitä vaikutuksia, jotka ovat erilaisia kaupunkialueilla ja maaseudulla. Esitys on laadittu siten, että kestävän ja toimintavarman vesihuollon edellytykset säilyvät myös maaseudulla.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos vaikuttaa pääsääntöisesti maaseudulla tai taajamien lievealueilla toimivien vesihuolto-osuuskuntien asemaan, sillä kunnallisilla vesihuoltolaitoksilla on lähes aina vahvistettu toiminta-alue. Hallinnollinen kuorma kevenee hyvin pienillä osuuskunnilla. Näitä toimijoita koskisi jatkossa sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista. Määritelmän muutos toisaalta tuo lain soveltamisalan piiriin uusia organisaatioita. Näihin laitoksiin kohdistuu määritelmämuutoksen myötä sama hallinnollinen kuorma kuin muihin saman kokoluokan laitoksiin. Muutos voi johtaa myös investointitarpeisiin, mikäli omaisuudenhallinnan myötä havaitaan saneerausvajetta. Tavoitteena on, että näiden laitosten toimintavarmuus paranee, sillä laitosten tulee vastata velvoitteeseen varautua häiriötilanteisiin.

Vesi on meidän -päätöksen mukaisesti osuuskuntamuotoinen vesihuoltolaitostoiminta olisi mahdollinen jatkossakin. Toimintamuotona osuuskunta soveltuu hyvin vesihuoltoon ja toimintamuodon tunnistaminen lainsäädäntötasolla voi nostaa osuuskuntatoiminnan arvostusta. Osuuskuntamuotoisen toiminnan tulee kuitenkin vastata lainsäädännön vaatimuksia eikä pelkkä talkootyö välttämättä ole riittävää. Mahdollinen haittavaikutus ehdotetusta sääntelystä voi olla rahoituskustannusten nousu niillä vesihuolto-osuuskunnilla, joita perustetaan lain voimaantulon jälkeen, mikäli rahoittajat arvioivat myynnin rajoitusten olevan toiminnallinen riski.

Kuntien tekemä toiminta-alueiden tarkistaminen, jonka yhteydessä toiminta-aluetta joko laajennetaan, supistetaan tai kokonaan lakkautetaan, koskee etenkin maaseutuvaltaisia alueita. Alueen asukkaiden näkökulmasta muutoksella on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Toiminta-alueiden tarkistaminen ja ajantasaistaminen turvaavat asukkaiden oikeutta vesihuoltopalvelun saatavuuteen. Toisaalta alueiden määrittelyssä tulee väistämättä vastaan taajamien ulkopuolisia yksittäisiä kohteita, joissa toiminta-alueen hyväksymisen myötä syntyvä verkostoon liittämismahdollisuus ei ole asukkaan näkökulmasta mielekäs. Näissä tapauksissa kiinteistön omistaja tai haltija voi hakea vapautusta liittamisestä. Toiminta-alueiden supistaminen ja lakkauttaminen vaikuttaa alueen asukkaiden asemaan, mutta toisaalta toiminta-aluetta ei voida supistaa tai lakkauttaa siten, että keskitetyn vesihuollon piirissä ollut kiinteistö jää kokonaan ilman vesihuoltoa. Kunnan on supistamis- ja lakkauttuspäätöksen yhteydessä turvattava toiminta-alueen ulkopuolisten kiinteistöjen vesihuolto. Toiminta-alueen supistamis- ja lakkauttamistilanteissa toiminta-alueen ulkopuolelle jääville kiinteistöille voidaan edelleen tarjota keskitetty vesihuolto. Tilanteissa, joissa tämä ei ole verkoston harvuuden vuoksi enää teknisesti tai taloudellisesti mahdollista, tulee toiminta-alueen supistamisen yhteydessä varmistaa toiminta-alueen ulkopuolelle jääville kiinteistöille kiinteistökohtainen vesihuolto. Lakimuutokset eivät siten voi johtaa tilanteeseen, joissa aiemmin keskitetyn vesihuoltoverkoston piirissä ollut kiinteistö jää kokonaan ilman vesihuoltoa.

Maaseudun vesihuolto-osuuskuntien näkökulmasta toiminta-alueella olevien taajama-alueiden ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen liittämismahdollisuuden vahvistaminen parantaa merkittävästi toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja taloudellisuutta, sillä keskitetty vesihuolto on mahdollista vain, mikäli maksavien asiakkaiden määrää voidaan varmuudella arvioida. Jatkossa myös taajamien ulkopuolella olisi velvollisuus liittyä talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon, mikäli alue hyväksytään osaksi vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeksi. Täten uusien verkostoalueiden toteuttamiseen olisi paremmat taloudelliset mahdollisuudet, kun liittymäärä olisi ennakoitavissa aiempaa paremmin. Verkostojen

rakentaminen ei ole taloudellisesti mahdollista joka paikkaan, vaikka asukkailla olisi toiveita yhteiseen verkostoon liittymisestä, sillä rakentamis- ja siten liittämiskustannukset kiinteistöä kohti muodostuvat usein korkeammiksi kuin esimerkiksi asemakaava-alueilla.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma koskisi koko kunnan aluetta ja kaikkia kunnan alueella toimivia vesihuoltolaitoksia, myös keskitetyn vesihuollon ulkopuolisia alueita. Kunnan kokonaisvaltaisella vesihuoltosuunnittelulla on erityisen myönteisiä vaikutuksia maaseudun vesihuollon turvaamiselle. Velvoite lainsäädännössä antaa selkänokan sille, että vesihuoltoa tulee kehittää, eikä kehittämistyö jää muiden tehtävien jalkoihin. Hyvä suunnittelu on pitkällä tähtäimellä myös edullisin ratkaisu. Kehittämisvelvoite ei tarkoita keskitetyn vesihuollon rakentamista kattavasti joka paikkaan, vaan sen linjaamista, missä on keskitetyn vesihuollon tarve ja missä lähtökohtana on kiinteistökohtainen vesihuolto. Maaseudulla toimiville vesihuoltolaitoksille omaisuudenhallintasuunnittelu varmistaa pienten laitosten pitkäjänteisen toiminnan. Etenkin pitkien verkosto-osuuksien saneeraukseen tulee varautua hyvissä ajoin, jotta vesimaksujen korotukset olisi mahdollista tehdä maltillisesti riittävän pitkän ajan kuluessa. Omaisuudenhallintasuunnittelu toisi näkyväksi talousvaikeuksissa olevien vesihuolto-organisaatioiden tilanteen hyvissä ajoin. Vesihuoltomaksujen korotuspainetta on useilla vesihuoltolaitoksilla, ja etenkin niiltä osin kuin maaseudun vesihuolto-organisaatioissa on päätetty pitää vesimaksut samoina kuin asutuskeskittymissä vaikkei kustannusvastaavuus toteudu.

Pienissä maaseutuvaltaisissa kunnissa henkilöstön määrä on merkittävästi pienempi kuin suurissa kaupungeissa. Hallinnollinen kuorma näkyy täten mahdollisesti kuormittavampana kaikissa kehittämis- ja valvontatehtävissä. Vesihuoltolain muutosehdotus mahdollistaa tehtävien järjestämisen yhteistyössä muiden kuntien kanssa mikä olisi toivottava kehityssuunta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen lainsäädäntömuutokset liittyvät yhtäältä kansallisen vesihuoltouudistuksen ja toisaalta Vesi on meidän -päätöksen toteuttamiseen. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa todetaan, että lain muuttaminen ei ole lähtökohta ja itsessään tarkoitus, vaan yksi keino vesihuoltouudistuksen vision ja toimenpidekokonaisuuksien edistämiseksi ja toimeenpanemiseksi. Vesihuoltolain uudistamisen esivalmisteluvaiheessa selvitettiin yksityiskohtaisesti, mitkä kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman toimenpiteet voidaan toteuttaa nykyisen lainsäädännön puitteissa ja mitkä edellyttävät vesihuoltolain muuttamista. Tämä esitys perustuu tähän selvitykseen ja sen perusteella toimineen työryhmän mietintöön. Esitystä valmistelleessa työryhmässä vesihuoltolain muutostarpeet arvioitiin vielä tarkemmin pykäläkohtaisesti. Jos esityksen mukaisia muutoksia ei vesihuoltolakiin tehtäisi, kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman toimenpiteet voitaisiin toteuttaa vain osin, eivätkä ohjelman tavoitteet toteutuisi.

Vesi on meidän -päätös yksiselitteisesti edellyttää aloitteen mukaisen lainsäädännön valmistelemista. Vaihtoehto, että mitään ei tehtäisi, ei tämän vuoksi ole mahdollinen. Päätökseen liittyvä eduskunnan lausuma kuitenkin edellyttää, että eri sääntelyvaihtoehtoja selvitetään laajasti. Esityksen valmistelussa on tehty näin. Sääntelyvaihtoehtojen arvioinnin pohjana on ollut Itä-Suomen yliopiston oikeudellinen selvitys (Vesihuoltohanke, Oikeudellinen asiantuntijaselvitys Vesi on meidän -lainsäädäntötyön valmisteluun, Itä-Suomen yliopisto 2022), jossa tarkasteltiin aloitteen mukaisen sääntelyn toteuttamiseen liittyviä perus- ja ihmisoikeudellisia kysymyksiä. Selvityksen lisäksi tarkastelussa otettiin erityisesti huomioon

seuraavassa kohdassa (5.2) esiteltävät Ruotsin ja Norjan mallit, joihin kansalaisaloitetta käsitelleen maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 11/2021 vp) viitataan esimerkkeinä aloitteen tarkoittamasta sääntelystä.

Sääntelyvaihtoehtojen tarkastelun lähtökohtana oli arvioida vesihuoltolain nykyisen sääntelyn mahdollisuuksia ja puutteita suhteessa kansalaisaloitteeseen ja eduskunnan päätökseen. Erityisesti kunnan itsehallinnon ja muiden perustuslaillisten kysymysten vuoksi tarkoituksena oli löytää tarkoituksenmukainen ja oikeasuhtainen lainsäädäntöratkaisu. Tätä varten mahdollisia sääntelyratkaisuja vertailtiin keskenään seuraavien asioiden suhteen: 1) miten ne varmistavat kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa, 2) miten ne varmistavat vesihuolto-omaisuuden säilymisen ensisijaisesti julkisessa omistuksessa 3) miten ne vastaavat Ruotsin ja Norjan malleja, 4) miten ne ehkäisevät kansalaisaloitteen taustalla olevien riskien toteutumisen ja 5) mitkä ovat niiden vaikutukset vesihuoltolain velvoitteiden toteuttamiseen ja kunnan itsehallintoon kuntalain ja perustuslain näkökulmasta.

Vertailun perusteella esitystä valmistellut työryhmä päätyi kunnan määräysvallan turvaavaan sääntelyratkaisuun, jonka arvioitiin vastaavan Ruotsin ja Norjan malleja, ehkäisevän kansalaisaloitteen taustalla olevien riskien toteutumista ja olevan toteuttamiskelpoinen perustuslaissa turvatun kunnan itsehallinnon kannalta. Ratkaisu olisi vastannut Ruotsin mallia siten, että sillä olisi turvattu kunnan määräysvallan säilyminen vesihuoltolaitoksiin, ja Norjan mallia siten, että sillä olisi huomioitu vesihuoltolaitoksiin kohdistuvan omistuksen lisäksi myös vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvan kunnallisen määräysvallan säilyttäminen. Ensimmäisellä lausuntokierroksella saadun lausuntopalautteen pohjalta maa- ja metsätalousministeriö tilasi jatkovalmistelun tueksi perustuslaillisia lisäselvityksiä, joiden pohjalta esitettiin muutosta ensimmäisellä lausuntokierroksella olleeseen kunnan määräysvallan turvaamista koskevaan sääntelyehdotukseen. Tämän esityksen kuntien vesihuoltoon kohdistuvasta omistuksesta luopumisen estävä sääntelyvaihtoehto on siten tiukempi, kuin esitystä valmistelleen työryhmän laatima sääntelyvaihtoehto.

Sääntelyvaihtoehtoja kansalaisaloitteen toteuttamiseksi nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien osalta tarkasteltiin erikseen. Lähtökohtana oli maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö, jossa todetaan, että nykyistä tilannetta vastaava pienehkö yksityinen vähemmistöomistus vesihuoltolaitoksissa ja asiakkaiden omistamien osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten malli on syytä mahdollistaa jatkossakin. Esityksessä ehdotettu sääntelyratkaisu mahdollistaisi asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien perustamisen jatkossakin, mutta estäisi muiden yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten perustamisen huolehtimaan vesihuoltolain mukaisesta vesihuollosta.

Tarkastelussa oli mukana vaihtoehto, jossa kielletään nykyisten yksityisessä enemmistöomistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja vesihuolto-osuuskuntien ja niiden vesihuolto-omaisuuden myyminen muille tahoille kuin kunnille tai toisille osuuskunnille. Tällaisen sääntelyn arvioitiin kuitenkin olevan ongelmallinen perustuslain 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan kannalta, koska se olisi voimakkaasti rajoittanut omistajien valtaa määrätä omaisuudestaan. Tämän vuoksi esityksessä päädyttiin kohdassa 4.1 kuvattuun kunnan etuosto-oikeuteen perustuvaan sääntelyratkaisuun. Etuosto-oikeuteen perustuva malli mainitaan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä yhtenä mahdollisena sääntelyratkaisuna.

Vaikka nollavaihtoehto, eli se, että lainsäädäntömuutoksia Vesi on meidän -päättöksen viemiseksi lainsäädäntöön ei tehtäisi, ei ole eduskunnan tekemän yksimielisen päättöksen vuoksi mahdollinen, myös nollavaihtoehtoa tarkasteltiin. Vesihuoltolaki ei nykyisellään aseta minkäänlaisia vesihuoltolaitosten omistuspohjaan liittyviä rajoitteita. Vesihuoltolaitos voi

nykyisen lainsäädännön pohjalta olla täysin tai osittain kunnan omistuksessa, mutta myös täysin yksityisessä omistuksessa. Vesihuolto on kriittistä infrastruktuuria, ja laitokset toimivat luonnollisessa monopoliasemassa alueellaan. Kansainväliset kokemukset osoittavat, että vesihuollon täysimääräinen yksityistäminen voi johtaa muun muassa vesihuollon maksujen korotuksiin, verkoston ylläpidon laiminlyönteihin sekä palvelutason heikentymiseen. Vesihuollon omistajuudessa on kyse myös huoltovarmuudesta ja yhteiskunnan turvallisuudesta. Tilanne, jossa lainsäädäntö ei rajoita vesihuoltotoimintojen myymistä yksityisille tahoille, voi pahimmillaan johtaa siihen, että kriittisen infrastruktuurin omistajuus siirtyy taholle, joka ei halua tai kykene hoitamaan sitä tavalla, jolla voidaan varmistaa vesihuollon toimivuus yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Vesi on meidän -kansalaisaloitetta käsitelleen maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä viitataan Ruotsin ja Norjan malleihin esimerkkeinä kansalaisaloitteen tarkoittamasta sääntelystä. Mietinnössä todetaan, että lähestymistavat Ruotsissa ja Norjassa ovat jossain määrin erilaiset ja, että ”Norjassa on säädetty vesihuoltoinfrastruktuurin julkisomistuksesta, kun taas Ruotsissa kuntien määräysvaltaa koskeva vaatimus kohdistuu vesihuoltolaitoksiin”. Ruotsin ja Norjan malleja selvitettiin ja vertailtiin laajasti esitystä valmisteltaessa. Lisäksi tarkasteltiin myös Tanskan ja Viron lainsäädäntöratkaisuja vesihuollon järjestämiseksi.

5.2.1 Ruotsi

Vuonna 2007 voimaan tulleella Ruotsin vesihuoltolailla (lag om allmänna vattentjänster, 2006:412) korvattiin vanha vuoden 1970 laki yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista (lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar). Vuoden 1970 laki muistutti läheisesti Suomen vesi- ja viemärlaitoslakia (928/1977), joka kumottiin vesihuoltolailla (119/2001). Molempia lakeja sovellettiin yleisiin vesi- ja viemärlaitoksiin, joita olivat kuntien omistamat laitokset sekä muut laitokset, jotka oli hyväksytty yleisiksi. Ruotsissa hyväksymisestä päätti lääninhallitus ja Suomessa kunnanvaltuusto.

5.2.1.1 Vesihuollon yksityistämiskysymys

Ruotsin vuoden 2007 lain valmistelussa keskeinen kysymys oli suhtautuminen vesihuollon yksityistämiseen. Lain esitöissä asiaa on tarkasteltu laajasti (Allmänna vattentjänster SOU 2004:64, Avsnitt 4-10, s. 63-145). Tarkastelussa on muun muassa esitelty yksityistämismalleja ja kansainvälisiä esimerkkejä, Ruotsin omistusjärjestelyjä ja EU-sääntelyä sekä arvioitu yksityisen ja kunnallisen vesihuollon etuja ja haittoja.

Ruotsin uudistuksessa päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaisesti vesihuoltoresurssien tulee säilyä kunnan määräysvallassa. Erikseen mainitaan, että tämä ei sulje pois yksityisiä toimijoita vesihuoltosektorilta, vaikkakaan niiden roolia tai palvelujen ulkoistamista ei esitöissä tarkemmin tarkastella. Ratkaisuna oli säilyttää laissa yleisen vesi- ja viemärlaitoksen käsite, mutta poistaa mahdollisuus hyväksyä yksityinen laitos yleiseksi. Viimeksi mainittua ratkaisua perusteltiin lähinnä sillä, että käytännössä hyväksymispäätöksiä oli tehty vain vähäisessä määrin. Lisäksi viitattiin hyväksymispäätökseen liittyviin norminantovaltaan liittyviin kysymyksiin ja niistä seuraaviin valtiosääntöoikeudellisiin ongelmiin. Siirtymäsäännöksen mukaisesti vuoden 2006 vesihuoltolakia sovelletaan kuitenkin kaikkiin aiemmin yleisiksi hyväksytyihin laitoksiin riippumatta siitä, täyttävätkö ne jäljempänä esitellyt yleisen vesihuoltolaitoksen kriteerit.

5.2.1.2 Kunnan omistamat yleiset vesi- ja viemärilaitokset

Toisin kuin Suomessa, Ruotsin vesihuoltolainsäädännön uudistuksessa päädyttiin siis säilyttämään vanhan lain rakenteet ja peruseriaatteet. Vesihuollosta huolehtivat edelleen yleiset vesi- ja viemärilaitokset, joilla uudistuksen jälkeen tarkoitetaan – siirtymäsäännöksen mahdollistamia poikkeuksia lukuun ottamatta – kunnallisia laitoksia.

Yleisen vesi- ja viemärilaitoksen käsite perustuu vuoden 1970 lakiin, mutta vuoden 2006 laissa määritelmää täsmennettiin. Siihen myös lisättiin viittaus useamman kunnan yhteisomistukseen. Uudistettuun määritelmään liittyen lain esitöissä todetaan, että yleisen laitoksen tulee suoran tai välillisen omistuksen kautta olla kunnallisessa ”komennossa” (*kommunal rådgighet över anläggningen*, SOU 2004:64, s.442).

Laissa tämä on ilmaistu Ruotsin lainsäädännössä yleisesti käytetyn määräysvallan (*rättsligt bestämmande inflytande*) käsitteellä. Lain määritelmien (2 §) mukaisesti yleisellä vesi- ja viemärilaitoksella tarkoitetaan kunnan määräysvallassa olevaa vesi- ja viemärilaitosta, joka on perustettu ja jota käytetään kunnan lain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen.

Määritelmää täsmennetään lain 3 §:ssä, jonka mukaan kunnalla katsotaan olevan määräysvalta vesihuoltolaitokseen, jos se yksin tai yhdessä yhden tai useamman muun kunnan kanssa:

omistaa laitoksen kokonaan,

omistuksen kautta käyttää yli puolta laitoksen tai laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön kokonaisäänimäärästä tai sillä on muutoin vastaava enemmistö laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön tai oikeushenkilöiden päätösvallassa;

voi nimittää tai erottaa yli puolet laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön hallituksen jäsenistä tai henkilöistä; tai

muodostaa kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet avoimessa yhtiössä, joka omistaa laitoksen kokonaan.

Tämä täsmennys perustuu Ruotsin julkisuuslainsäädäntöön, johon sisältyy vastaava määritelmä (Sekreterlag (1980:100) 9 § ja sen myöhemmin korvannut offentlighets- och sekretesslag (2009:400), 2:3 §). Vesihuoltolaissa tämä on kuitenkin kirjoitettu yleisempään muotoon, ja julkisuus- ja salassapitolaisissa oikeushenkilö on määritelty tarkemmin. Julkisuus- ja salassapitolakiin sisältyvän vastaavan säännöksen mukaisesti 1 kohdan oikeushenkilöllä tarkoitetaan osakeyhtiötä ja kaupallisia yhdistyksiä, ja 2 kohdan mukaisella oikeushenkilöllä puolestaan osakeyhtiötä, taloudellisia yhdistyksiä tai säätiötä.

Viitattu julkisuus- ja salassapitolain säännös kytkeytyy siihen, että tietyt kunnalliset yhtiöt rinnastuvat asiakirjojen julkisuuden osalta viranomaisiin. Määräysvallan tarkempaa määrittelyä pidettiin tarpeellisenä julkisuussäännöksiin liittyvän rangaistusvastuun vuoksi (Regeringens proposition 1993/94:48, s.86). Lain esitöissä osakeyhtiöiden määräysvallan osalta viitataan osakeyhtiölakiin ja säätiöiden osalta siihen, onko kunnalla säätiöasetuksen perusteella oikeus nimittää tai erottaa yli puolet säätiön hallituksen jäsenistä.

5.2.1.3 Määräysvallan ”bestämmande inflytande” käsite Suomen lainsäädännössä

Suomen julkisuuslainsäädäntö ei koske kuntien määräysvallassa olevia yhtiöitä eikä siinä näin ollen ole vastaavaa säännöstä kuin Ruotsissa. Ruotsin lainsäädäntöä on tarkasteltu julkisuuslain soveltamisalan laajentamisen mahdollisuuksia selvitetäessä. Tässä yhteydessä ”rättsligt bestämmande inflytande” on käännetty ”määräävän aseman harjoittamiseksi” (ks. Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen, oikeusministeriön julkaisuja 2019:31, s. 188). Termiä ”bestämmande inflytande” on kuitenkin käytetty Suomen lakien ruotsinkielisissä versioissa kuvaamaan määräysvaltaa niin kuin se on määritelty kirjanpitolaissa. Tällainen viittaus on muun muassa osakeyhtiölaissa (624/2006) ja hyvinvointivointialueesta annetussa laissa (611/2021).

Osakeyhtiölain 11 §:n mukaan yhtiön lähipiiriin kuuluvat muun muassa yhtiön emoyhtiö tai muu henkilö, jolla on yli 50 prosenttia yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä tai muuten kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta yhtiössä.

Hyvinvointialueesta annetun lain 4 §:n mukaan hyvinvointialueen tytäryhteisönä pidetään yhteisöä, jossa hyvinvointialueella on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräysvalta.

Viitattu kirjanpitolain 1 luvun 5 § koskee määräysvaltaa toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä. Säännöksen mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä (*kohdeyritys*), jos:

- 1) kirjanpitovelvollisella on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen;
- 2) kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö; tai
- 3) kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä.

Pykälä nykymuodossaan perustuu lain muutokseen 1620/2015, joka liittyi tilinpäätösdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU) täytäntöönpanoon. Lakimuutoksen yhteydessä 1 momenttiin lisättiin uusi kohta. Perustelujen mukana sen tarkoituksena ”on kattaa sellaiset rahoitus- ja vakuutusjärjestelyt tai muuta erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt (engl. special purpose entities), joita johdetaan tytäryrityksen tavoin, vaikkei niihin ole – toisin kuin 1 ja 2 momentin mukaisissa tilanteissa – omistuksellista tai jäsenyyteen perustuvaa yhteyttä” (HE 89/2015 vp, s.34).

5.2.1.4 Ulkoistaminen

Edellä kuvatun mukaisesti Ruotsin vuoden 2006 vesihuoltolain esitöissä kiinnitetään nimenomaista huomiota yksityisen sektorin mahdollisuuksiin osallistua vesihuollon järjestämiseen. Esitöissä ei kuitenkaan ole arvioitu ulkoistamisen vaikutuksia suhteessa

määräysvaltaan tai otettu kantaa esimerkiksi siihen, missä määrin yleinen vesi- ja viemärilaitos voi ulkoistaa toimintojaan.

Ruotsin sääntely eroaa kuitenkin Suomesta siinä, että Ruotsissa vesihuollon maksut ovat julkisoikeudellisia maksuja. Ne perustuvat aina kunnan tai kunnallisen vesi- ja viemärlaitoksen tariffiin. Maksuja koskevat riita-asiat ratkaistaan myös erityisessä lautakunnassa, ei käräjäoikeudessa kuten Suomessa.

5.2.1.5 Vuoden 2023 lakimuutos koskien kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta

Vuoden 2006 vesihuoltolakia muutettiin vuoden 2023 alusta lukien koskien kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta. Muutoksella järjestämisvelvollisuutta koskevaan pykälään lisättiin maininta kiinteistökohtaisista vesihuoltoratkaisuista:

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Edellä mainitun lisäyksen on tarkoitus lisätä joustavuutta julkisen vesihuollon tarpeen arvioinnissa ja mahdollistaa kiinteistökohtaiset vesihuoltoratkaisut, mikäli ne eivät aiheuta riskiä ihmisen terveydelle tai ympäristölle.

Merkittävänä muutoksena kunnille asetettiin vuoden 2023 muutoksen yhteydessä velvollisuus laatia vesihuoltosuunnitelma (6 a–6 d §), jonka tulee sisältää kunnan pitkän aikavälin suunnitelma siitä, miten julkisten vesipalvelujen tarpeeseen vastataan. Suunnitelman tulee sisältää myös muun muassa kunnan arvio siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä, jotta vesilaitokset toimisivat rankkasateen aiheuttaman kuormituksen lisääntyessä. Kunnan on ennen suunnitelman hyväksymistä kuultava asianmukaisella tavalla ja kohtuullisessa määrin kiinteistönomistajia ja viranomaisia, joille voidaan olettaa olevan merkittävää etua suunnitelmasta.

5.2.2 Norja

5.2.2.1 Yleisesti vesihuollon sääntelystä

Norjan vesihuoltolainsäädäntö poikkeaa Suomen ja Ruotsin sääntelystä. Norjassa ei ole kattavaa vesihuoltolakia, vaan sääntely on hajallaan eri säädöksissä, kuten esimerkiksi:

- kunnan vastuusta omistamiensa vesihuoltojärjestelmien käytöstä ja kunnossapidosta säädetään pilaamisen torjuntalaissa (lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurens-ninger og om avfall);
- liittymisestä kunnan vesijohtoon ja viemäriin säädetään kaavoitus- ja rakentamislaisissa (lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling);
- kunnallisiin verkostoihin liittyneitä koskevista vaatimuksista säädetään kunnallisilla liittymäehdoilla;
- vesi- ja viemäriverkostojen omistuksesta ja maksuista säädetään laissa kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä (lov 16. mars 2012 nr. 12 om kommunale vass- og avløpsanlegg);

- laatu- ja turvallisuusvaatimuksista säädetään useassa eri laissa ja asetuksessa.

5.2.2.2 Pilaamisen torjuntalaki

Pilaamisen torjuntalain 22 §:n 1 ja 2 momentin mukaan viranomainen voi määrittää viemäri- ja jätevesilaitosten tarkempia vaatimuksia. Kolmannen momentin mukaan jätevesilaitoksen päästöluvassa voidaan asettaa ehdoksi, että laitos ottaa jätevesiä vastaan toisesta kunnasta.

Lain 24 §:n 1 momentin mukaan kunta vastaa kunnan kokonaan tai osittain omistamien vesihuoltojärjestelmien käytöstä ja kunnossapidosta. Kiinteistöt vastaavat omista järjestelmistään, jollei niitä erikseen ole toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä määrätty kunnan vastuulle. Laki valtuuttaa toimivaltaisen viranomaisen antamaan määräyksiä verkostojen rakentamisesta, käytöstä ja kunnossapidosta. Lain 25 §:n mukaan kustannuksista vastaa kunta. Kunnalla on oikeus periä maksuja liitetyiltä kiinteistöiltä (Laki kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä, 3–6 §).

Lain 26 §:n 1 momentin mukaan kunta on velvollinen huolehtimaan kiinteistökohtaisten järjestelmien lietteiden keräyksestä ja kuljetuksesta.

5.2.2.3 Kaavoitus- ja rakentamislaki

Kaavoitus- ja rakentamislain mukaan vesihuollon järjestäminen lainsäädännön edellyttämällä tavalla (muun muassa juomavesivaatimukset, pilaantumisen estäminen) on edellytys rakennusluvan myöntämiselle. Lain 27 luvun 1 ja 2 § edellyttävät, että kiinteistön tulee liittyä kiinteistön läpi, viereisellä kadulla tai lähialueella kulkevaan kunnalliseen vesijohtoon tai viemäriin. Liittämismuutoksen perusteella voidaan kuitenkin myöntää poikkeus.

5.2.2.4 Laki kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä

Vuoden 2012 uudistus

Vuoden 2012 lainsäädäntöuudistuksen taustalla oli kahden kansanedustajan suurkäräjille tekemä lakialoite. Aloituksen mukaan lainsäädännöllä tuli varmistaa vesihuoltoinfrastruktuurin jääminen julkiseen omistukseen, lukuun ottamatta asiakasomisteisia ei-kaupallisia osuuskuntia. Ehdotusta perusteltiin lyhyen ja pitkän aikavälin turvallisuusnäkökohdilla sekä verkostoon liittyvillä suurilla investointitarpeilla. Aloituksen perusteella suurkäräjät teki 3.4.2008 seuraavan päätöksen:

”Suurkäräjät päätti pyytää hallitukselta ehdotuksen olemassa olevan lainsäädännön muuttamiseksi niin, että varmistetaan vesi- ja viemäriinfrastruktuurin jääminen kokonaan julkisen sektorin omistukseen. Lainsäädäntöön tulee tehdä poikkeuksia julkisen omistuksen vaatimuksesta vesi- ja jätevesitoiminnalle, joka on tällä hetkellä järjestetty tilaajien omistamien ei-kaupallisten yksityisten osuuskuntien kautta, jotta näiden nykyisiä omistusjärjestelyjä voidaan jatkaa.”

Päätöksen perusteella valmisteltiin uusi laki kunnallisista vesi- ja viemärilaitoksista, jonka 1 ja 2 §:ssä säädetään kunnan omistuksesta. Lain 1 §:n mukaan:

- uusien vesi- ja viemäriverkostojen tulee olla kuntien omistuksessa,

- olemassa olevat vesi- ja viemäriverkostot voidaan myydä tai muutoin luovuttaa vain kunnille, ja

- olemassa olevien yksityisten järjestelmien merkittävä laajentaminen tai yhdistäminen voi tapahtua vain kunnan 2 §:n nojalla myöntämällä luvalla.

Nämä vaatimukset eivät koske pienempiä vesi- ja viemärijärjestelmiä, muiden julkisyhteisöjen kuin kuntien omistamia vesi- ja viemärilaitoksia eikä kunnallisten järjestelmien ulkopuolista elinkeinotoimintaa. Esimerkkeinä sääntelyn tarkoittamista järjestelmistä lain 1 §:ssä mainitaan vesijohdot, viemäriputket, pumppuasemat, ylävesisäiliöt sekä veden ja jäteveden käsittelylaitokset.

Lain 2 §:ssä on säädetty poikkeus, jonka mukaan kunta voi hakemuksesta myöntää luvan olemassa olevien yksityisten vesi- ja viemäriverkoston yhdistämiseen, merkittävään laajentamiseen tai uuden yksityisen verkoston rakentamiseen, jos tämä on kaukana kunnan vesi- ja viemäriverkosta, kunnalliseen verkostoon liittymisestä aiheutuisi kohtuuttoman suuria kustannuksia tai muut erityiset syyt puoltavat luvan myöntämistä. Lisäksi on säädetty, että luvan perusteella rakennettavat uudet verkostot on järjestettävä käyttäjien omistamiksi osuuskunniksi ja, että kunta voi liittää lupaan ehtoja.

Kunnan omistus

Kuntien omistusta on täsmennetty lain esitöissä, joiden mukaan kunnan täydellistä omistamista ei edellytetä, vaan olennaista on, että kunnalla on joko suora tai välillinen määräysvalta (*”Med «eigd» menes at kommunen skal ha kontroll med selskapet, enten direkte eller via annen selskapsform”*, Prop. 136 L (2010-2011) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 5.1.2 ja 7). Esimerkkeinä kunnan määräysvallan ja hallinnan varmistavista yhtiömuodoista mainitaan:

- nytemmin kumotun kuntalain (kunnista ja lääninkunnista 25 päivänä syyskuuta 1992 annetun lain nro 107) nojalla perustetut yhtiöt;

- kunnalliset ja kuntien väliset osakeyhtiöt, joissa kunnalla on enemmistöosuus; ja

- kuntien ja yksityisten osuuskuntien yhteisomistus, jossa kunta omistaa yli puolet osakkeista.

Kunta voi 2 §:n edellytysten täyttyessä hyväksyä myös sellaiset uudet yksityiset järjestelyt, joissa sillä itsellään on vähemmistöosuus (<https://va-jus.no/miljoverdepartementet-presiserer-ny-lov-om-kommunal-vass-og-avløpsanlegg/>). On huomattava myös, että Norjan kuntalainsäädäntöä on uudistettu vuoden 2012 jälkeen.

Ulkoistaminen

Vuoden 2012 lain esitöissä on tarkasteltu omistamisvaatimusta myös ulkoistamisen näkökulmasta (Prop. 136 L (2010-2011) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 5.4). Perusteluissa nimenomaisesti todetaan, että pitkäaikaiset käyttösopimukset voivat heikentää omistusvaatimuksen merkitystä ja vaarantaa lain tavoitteiden saavuttamisen. Tämän vuoksi harkittiin sitä, pitäisikö ulkoistamissopimusten kesto rajoittaa laissa. Lakiin ei kuitenkaan otettu tällaisia rajoituksia, vaan sopimusten kesto jätettiin kuntien harkintaan. Ratkaisua perusteltiin yhtäältä sillä, että kunnat omistajina ovat parhaita arvioimaan, mikä on tarkoituksenmukaista ulkopuolisen asiantuntemuksen ja resurssien käyttöä ja toisaalta sillä, että lakiesityksen tavoitteet toteutuvat riittävästi kunnan omistuksen kautta.

Maksut

Vuoden 2012 uudistuksessa lakiin sisällytettiin aiemmin erillisessä laissa olleet säännökset vesihuollon maksuista. Maksuista määrätään lain 3–6 §:ssä, ja niitä ovat kertaluonteinen liittymismaksu ja vuosimaksu. Kunnat määrittävät maksujen suuruuden. Maksujen yleiset puitteet ja niiden perimistä koskevat säännökset sisältyvät ministeriön asetuksiin. Ministeriön on mahdollista antaa myös muita lain täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä. Maksuista kerätyt tulot on kohdennettava vesihuoltopalvelujen tarjoamisesta aiheutuviin kuluihin.

5.2.3 Tanska

Tanskassa juomaveden toimittamisesta säädetään vedenjakelulaissa (lov om vandforsyning, No. 602 of 10/05/2022) ja viemäroinnistä ympäristönsuojelulaissa (lov om miljøbeskyttelse, No 48 of 12/01/2024). Vesisektorin järjestämisestä ja taloudellisista olosuhteista säädetään vesisektorilaissa (lov om vandsektorens organisering og Økonomiske forhold, nr 1693 af 16/08/2021).

Vedenjakelulaissa yleisellä vesilaitoksella tarkoitetaan vesilaitosta, joka toimittaa tai aikoo toimittaa vettä vähintään kymmenelle kiinteistölle (3 §). Vesilain nojalla kunnanvaltuusto voi tarpeelliseksi katsoessaan määrätä kunnan alueella toimivien yleisten vesilaitosten yhteistyöstä. Ympäristöministeriö puolestaan voi määrätä eri kuntien yleiset vesilaitokset tekemään yhteistyötä. Jolleivät osapuolet pääse yhteisymmärrykseen, päättää kunnanvaltuusto tai ministeriö yhteistyön ehdoista osapuolia kuultuaan (48 §). Vedenjakelulaissa säädetään, että yleisen vesilaitoksen on päätettävä vuosittain rakennus- ja käyttömaksuista vesisektorilain perusteella määritetyn tulokehyksen tai kirjanpidon valvontakehyksen mukaisesti. Kunnanvaltuusto hyväksyy maksut (53 §). Vedenjakelulain mukaan yleisten vesilaitosten tulee laatia toimitusehdot, jotka kunnanvaltuusto hyväksyy (55 §).

Ympäristönsuojelulain mukaan kunnanvaltuusto laatii suunnitelman jätevesien käsittelystä kunnan alueella. Suunnitelmassa määritellään jätevesilaitosten viemärintialueet vesisektorilain soveltamisalaan kuuluville jätevesilaitoksille (32 §). Vesisektorilain soveltamisalaan kuuluvilla jätevesilaitoksilla on velvollisuus tarjota viemärintipalvelua kunnanvaltuuston määräämällä viemärintialueella eivätkä ne saa rakentaa viemäriverkostoja suunnitelman vastaisesti (32 b §).

Vesisektorilain toimeenpanosta vastaa nykyään Ilmasto-, energia- ja yleishyödyllisten palvelujen ministeriö. Vesisektorilaki edistää vesi- ja jätevesihuollon tehokasta toimintaa, joka on kuluttajille läpinäkyvää, tarjoaa kuluttajille mahdollisimman alhaiset, vakaat hinnat ja tukee samalla vesiteknologiaratkaisujen innovatiivista kehittämistä. Laki myös osaltaan varmistaa ja kehittää terveyden ja ympäristön kannalta korkeatasoista vesi- ja jätevesihuoltoa, jossa otetaan huomioon toimitusvarmuus, ilmasto ja luonto. (1 §) Lakia sovelletaan vesihuoltolaitoksiin, jotka palvelevat tai aikovat palvella vähintään kymmentä kiinteistöä, ja jotka ovat 1.1.2010 jälkeen kokonaan tai osittain olleet kuntien omistamia tai joiden vuosittainen vesimäärä on ollut vähintään 200 000 m³ kahtena peräkkäisenä vuotena (2 §).

Vesisektorilakiin on lisätty kuluttajaomisteisen vesihuoltolaitoksen määritelmä. Kuluttajaomisteisella vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan laitokseen liittyvien kuluttajien suoraan tai välillisesti omistamaa vesihuoltolaitosta. Kuluttajilla tulee olla rekisteröity käyttöoikeus vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevaan kiinteistöön (2 §).

Jos vesihuoltolaitoksen vuosittainen laskutettu vesimäärä ylittää 800 000 m³, kansallinen valvontavirasto (Forsyningssekretariat) laatii sille kokonaistaloudellisen benchmarking-

vertailun (4 §). Ympäristöministeriö puolestaan tekee kaikille lain soveltamisalaan kuuluville vesihuoltolaitoksille vuosittaisen suorituskyyä arvioivan benchmarking-vertailun koskien ympäristö-, terveys-, energia-, ilmasto- ja huoltovarmuuskysymyksiä (5 §). Myös muut vesihuoltolaitokset voivat vapaaehtoisesti osallistua taloutta tai suorituskyyä koskeviin vertailuihin (4 ja 5 §).

Aiempaa hintakattoa koskevaa sääntelyä on muutettu. Hintakaton sijaan kansallinen valvontavirasto asettaa vesihuoltolaitokselle, jonka vuosittainen laskutettu vesimäärä ylittää 800 000 m³, tulokehykset erikseen talousvesi- ja jätevesihuoltotoiminnoille (6 §). Toimijoille, joiden laskutettu vesimäärä jää alle mainitun rajan, valvontavirasto asettaa vastaavasti kirjanpidon valvontakehykset (6 a §). Maksujen perimistä vahvistetun tulokehysten tai kirjanpidon valvontakehyksen vastaisesti ei ole sallittu (13 §). Ilmasto-, energia- ja yleishyödyllisten palvelujen ministeriö laatii tarkemmat säännöt tulo- ja kirjanpidon valvontakehysten määrittämisestä ja valvonnasta (8 §).

Vesisektorilain mukaan vesihuoltolaitokset voivat perustaa yhdistyksiä tukemaan vesialan tehokkuuden ja laadun parantamiseen tähtääviä hankkeita. Yhdistysten tulee olla organisatorisesti riippumattomia ja hyväksyä jäsenikseen kaikki halukkaat vesihuoltolaitokset. Kansallinen valvontavirasto valvoo yhdistysten varojen käyttöä (21 §).

Rakennuslaissa (Byggeloven, No 1178 of 23/09/2016) säädetään, ettei rakennusta saa ottaa käyttöön ennen kuin viemärointi on järjestetty ympäristönsuojelulain edellyttämällä tavalla ja ihmisten käyttöön tarkoitetun veden saatavuus on varmistettu vedenjakelu- ja ympäristönsuojelulakien mukaisesti (4 §).

5.2.4 Viro

Virossa vesihuollosta säädetään laissa julkisista vesi- ja viemärointipalveluista (Ühisveevärgi ja -kanalisatsioon seadus RT I, 07.03.2023, 3). Vedenhankinnasta ja vesiensuojelusta säädetään vesilaissa (Veeseadus RT I, 22.02.2019, 1).

Laissa julkisista vesi- ja viemärointipalveluista säädetään talous- ja jätevesihuollon lisäksi hule- ja kuivatusvesien johtamisesta yleisessä viemärijärjestelmässä. Lain tarkoituksena on varmistaa, että kuluttajalle tarjotaan laatuvaatimukset täyttävä julkinen vesi- ja viemärointipalvelu kohtuulliseen ja perusteltuun hintaan, yhdenvertaisen kohtelun periaatteen mukaisesti (1 §). Julkisella vesi- ja viemärijärjestelmällä tarkoitetaan laissa vesihuoltojärjestelmää, jonka kapasiteetti on vähintään 10 m³ päivässä ja joka palvelee vähintään 50 henkilöä. Myös pienemmät järjestelmät voidaan katsoa julkiseksi vesi- ja viemärijärjestelmäksi, jos kunta (local government, kohaliku omavalitsuse üksus) on ne sellaiseksi nimennyt julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelmassa. Julkinen vesi- ja viemärijärjestelmä voi olla julkis- tai yksityisoikeudellisen oikeushenkilön omistuksessa (3 §).

Kunta laatii yhteistyössä vesihuoltotoimijan kanssa julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelman, jossa käsitellään sekä vesihuollon nykytila, että kehittämisohdotukset. Suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa (13 §). Suunnitelman tulee sisältää muun muassa ympäristöolosuhteiden sekä nykyisen vesi- ja viemärointijärjestelmän kuvaus, kuvaus kunnan sosiaalisista ja taloudellisista indikaattoreista sekä vesihuoltotoimijan talouteen liittyvää tietoa, mukaan lukien kuvaus lyhyen ja pitkän aikavälin investointiohjelmasta (14 §). Suunnitelma tarkistetaan ja päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään joka neljäs vuosi ja sen tulee kattaa 12 vuoden aikajakso (15 §). Kunta vastaa julkisen vesi- ja viemärointijärjestelmän rakentamisesta

ja kehittämisestä kehittämissuunnitelman mukaisesti. Kunta voi siirtää tähän liittyvät hallintotehtävät toiselle kunnalle hallintoyhteistyölain mukaisesti (16 §). Vesilaissa säädetään, että vesienhoidon toimenpideohjelmassa suunnitellut toimenpiteet tulee ottaa huomioon julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelmassa.

Yksityisomisteisen vesi- ja viemärijärjestelmän omistaja voi tehdä kunnalle esityksen nimeämisestään laissa tarkoitetuksi vesihuoltotoimijaksi. Vesihuoltotoimija nimetään kunnanvaltuuston päätöksellä. Päätöksessä määrätään mm. vesihuoltotoimijan hallinnollisesta tehtävästä, toiminta-alueesta (the licensed territory of the water undertaking, vee-ettevõtja tegevuspiirkond), rahoituksesta sekä vesihuoltotoimijan pätevyysvaatimuksista (24 §). Vesihuoltotoimijan tulee julkaista vuosittain toimintakertomus. Toimintakertomus sisältää yhteenvedon vuosikertomuksesta ja yleiskatsauksen kuluneen vuoden investoinneista sekä yhteenvedon talousveden laadusta, jäte- ja hulevesien käsittelystä ja tulevasta kehityksestä (31 §). Laissa julkisista vesi- ja viemärintipalveluista säädetään myös vesi- ja viemärilaitosten käyttöhenkilöstön pätevyysvaatimuksista (32 §).

Jollei vesihuoltotoimija täytä sille vesihuollosta huolehtimiseksi asetettuja velvoitteita, kunnalla on mahdollisuus yleisen edun turvaamiseksi hankkia tai pakkolunastaa vesihuolto-omaisuus (assets necessary for the provision of the public water supply and sewerage service, ühisveevärgi ja -kanalisatsioon teenuse osutamiseks vajalik vara) (45 §).

Virossa Kilpailuvirasto (Konkurentsiametiga) laatii suosituksen julkisen vesi- ja viemärintipalvelun hinnan laskentamenetelmästä (51 §) sekä tekee vesihuoltotoimijan hakemuksesta päätöksen hinnoittelusta (57–58 §). Hinnoittelun tulee olla sellainen, että vesihuoltotoimija pystyy kattamaan toimintakustannuksensa, noudattamaan ympäristönsuojeluvaatimuksia, tekemään nykyisen vesihuoltojärjestelmän kestävyuden ja jatkuvuuden varmistamiseksi tarvittavat investoinnit, tekemään kehittämissuunnitelman mukaiset investoinnit sekä varmistamaan sijoitetun pääoman kohtuullisen tuoton (50 §). Vesilaissa säädetään viemäritähtävien taajamien määrittelemisestä (99 §). Taajamalla tarkoitetaan tässä yhteydessä aluetta, jolla on riittävästi asukkaita tai taloudellista toimintaa, jotta jätevesihuolto voidaan järjestää keskitetysti (93 §). Vesilain mukaan taajaman määrittelyssä on huomioitava kotitalouden mahdollisuudet maksaa vesihuoltopalvelusta, eikä kotitalouden jäsenen julkisesta vesihuollosta maksama summa saa ylittää neljää prosenttia asuinmaakuntansa keskimääräisestä vuosittaisesta nettotulosta. Vesihuollon hinnoitteluun on myös 53 §:n mukaisesti mahdollista sisällyttää tarpeelliset lainanhoitokustannukset erikseen määritellyllä ajanjaksolla.

Virossa kaavoituksesta säädetään suunnittelulaissa (Planeerimisseadus RT I, 26.02.2015, 3). Lain mukaan asemakaavan laatijan on varmistettava liittyminen julkiseen vesijohto- ja viemäriverkostoon, mikäli suunnittelualue sijaitsee julkisen vesi- ja viemärintipalvelun kehittämisalueella (131 §).

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntoyhteenveto

6.1.1 Lausunnonantajat

Hallituksen esitysluonnoksen oli ensimmäisellä lausuntokierroksella 1.7.–30.9.2024. Lausuntoja saatiin yhteensä 134 kappaletta.

Ministeriöiden ja valtion virastojen lausuntoja saatiin yhteensä 22 kappaletta. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Oikeuskanslerinvirasto, Korkein hallinto-oikeus, Vaasan hallinto-oikeus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Geologian tutkimuskeskus, Huoltovarmuuskeskus, Hämeen ELY-keskus, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Suomen ympäristökeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Verohallinto. Liikenne- ja viestintäministeriö ja ympäristöministeriö ilmoittivat, etteivät lausu ehdotuksesta.

Kuntien ja kunnan eri toimielinten lausuntoja saatiin yhteensä 53 kappaletta. Lausunnon antoivat Espoon seudun ympäristöterveys, Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön toimiala, Helsingin kaupunki, Hollolan kunta, Hämeenlinnan kaupunki, Iisalmen kaupunki, Janakkalan kunta, Joensuun kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Kaavin kunta, Kauniaisten kaupunki, Kemijärven kaupunki, Kiteen kaupunki, Kotkan kaupunki, Kruunupyyn kunta, Kuopion kaupunki, Alueelliset ympäristönsuojelupalvelut, Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, Kärkölen kunta, Lahden kaupunki, Lapinlahden kunta, Lappeenrannan kaupunki, Lapuan kaupunki, Lempäälän kunta, Lieksan kaupunki, Loimaan kaupunki, Loviisan kaupunki, Marttilan kunta, Mikkelin seudun ympäristöpalvelut, Mustasaaren kunta, Muuramen kunta, Orimattilan ympäristövaliokunta, Oriveden kaupunki, Oulaisten kaupunki, Oulun seudun ympäristötoimi -liikelaitos, Paimion kaupunki, Parikkalan kunta, Raaseporin kaupunki, Rautjärven kunta, Saarijärven kaupunki, Salon kaupunki, Savonlinnan kaupunki, Siilinjärven kunta, Siilinjärven kunta, ympäristöterveyspalvelut, Sipoon kunta, Sonkajärven kunta, Tampere, Kaupunkiympäristön palvelualue, Tampereen kaupunki, Tervon kunta, ympäristöterveyspalvelut, Tervon kunta, Nilakan ympäristölautakunta, Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelu, Tunturi-Lapin Ympäristöterveydenhuolto, Turun kaupunki, Valkeakosken kaupunki, Vantaan kaupunki, Vesilahden kunta ja Ylivieskan kaupunki. Sonkajärven kunta ilmoitti, ettei lausu ehdotuksesta.

Vesihuoltolaitosten lausuntoja saatiin yhteensä 20 kappaletta. Lausunnon antoivat ALVA yhtiöt Oy, Aurinkovuoren Vesi Oy, Eräjärven Seudun vesiosuuskunta, Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY, Hyvinkään vesi, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, Jämsän Vesi liikelaitos, Järvenpään Vesi, Karttulan vesiosuuskunta, Kouvolan Vesi Oy, Kuopion Vesi Oy, Kuusamon energia- ja vesiosuuskunta, Melkonien vesiosuuskunta, Nokian Vesi Oy, Oulun vesi, Tampereen Vesi Oy ja Turun Vesihuolto Oy.

Yhdistyksiltä ja edunvalvontajärjestöiltä saatiin yhteensä 15 lausuntoa. Lausunnon antoivat Etelä-Savon maakuntaliitto, Kainuun liitto, Koneyrittäjät ry, Kuluttajaliitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, MTK-Etelä-Pohjanmaa ry, Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo ry, Pohjanmaan liitto, Suomen Kiinteistöliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Omakotiliitto ry, Suomen Vesihuolto-osuuskunnat ry, Suomen Vesilaitosyhdistys ry ja Ympäristönsuojeluviranhaltijat (YSV) ry.

Muilta organisaatioilta saatiin 6 lausuntoa; Aalto University, Järvi-Saimaan Palvelut Oy, Laki ja Vesi Oy Turku, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos, Suomen ympäristöopisto Sykli ja Tampereen yliopisto, Rakennetun ympäristön tiedekunta.

Yksityishenkilöiltä saatiin yhteensä 15 lausuntoa.

Ensimmäisen lausuntokierroksen lausuntopalauteen pohjalta lain 4 c §:ään tehtiin merkittäviä muutoksia, ja pykäläluonnos oli uudella lausuntokierroksella 9.1.–6.2.2025. Lausuntoja saatiin yhteensä 84 kappaletta.

Ministeriöiden ja valtion virastojen lausuntoja saatiin yhteensä 17 kappaletta. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoministeriö, valtiovarainministeriö, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Etelä-Savon ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat, Vesihuoltopalvelut, Huoltovarmuuskeskus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Korkein hallinto-oikeus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Liikenne- ja viestintäministeriö, valtioneuvoston kanslia ja Verohallinto ilmoittivat, etteivät lausu esityksestä.

Kuntien ja kunnan eri toimielinten lausuntoja saatiin yhteensä 48 kappaletta. Lausunnon antoivat Haapaveden kaupunki, Hankasalmen kunta, Helsingin kaupunki, Hollolan kunta, Humppilan kunta, Hämeenkyrön kunta, Iisalmen kaupunki, Iitin kunta, Imatran kaupunki, Janakkalan kaupunki, Joensuun kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Karstulan kunta, Keminmaan kunta, Keravan kaupunki, Kittilän kunta, Kokkolan kaupunki, Kokkolan vesi, Konneveden kunta, Korsnäsän kunta, Kuopion kaupunki, Kyyjärven kunta, Lahden kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, Liedon kaupunki, Miehikkälän kunta, Mikkelin seudun ympäristöpalvelut, Multian kunta, Muonion kunta, Mustasaaren kunta, Mynämäen kunta, Oriveden kaupunki, Oulaisten kaupunki, Outokummun kaupunki, Outokummun kaupunki, Pornaisten kunta, Pyhäjärven kaupunki, Raaseporin kaupunki, Rääkkylän kunta, Savitaipaleen kunta, Savonlinnan kaupunki, Savukosken kunta, Siilinjärven kunta, Soinin kunta, Tampereen kaupunki, Teuvan kunta, Turun kaupunki, Urjalan kunta, Valkeakosken kaupunki ja Äänekosken kaupunki.

Vesihuoltolaitosten lausuntoja saatiin yhteensä 3 kappaletta. Lausunnon antoivat Karttulan vesiosuuskunta, Kuopion Vesi Oy ja Sipoon Vesi.

Yhdistyksiltä ja edunvalvontajärjestöiltä saatiin yhteensä 9 lausuntoa. Lausunnon antoivat Pohjoissuomen Vesivaliokunta (Ouke Ry), Kuluttajaliitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Kaivamattoman Tekniikan Yhdistys ry, Suomen Kiinteistöliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Omakotiliitto ry ja Suomen Vesilaitosyhdistys ry.

Muilta organisaatioilta saatiin 2 lausuntoa. Lausunnon antoivat Savon Voima Oyj ja Tampereen yliopiston vesihuoltopalveluiden tutkimusryhmä.

Yksityishenkilöiltä saatiin yhteensä 5 lausuntoa.

6.1.2 Pykäläkohtainen lausuntopalaute

Tässä esitetään tiivistelmä keskeisistä lausunnoissa esiin nousseista näkökohdista. Laajempi lausuntoyhteenveto on julkaistu Hankeikkunassa (MMM033:00/2022).

Sosiaali- ja terveysministeriö esitti tarkennusta lain tavoitepykälään (1 §) viittauksella terveydensuojelulakiin (763/1994). Vesilaitosyhdistys ry ehdotti poistettavaksi viittauksen laaturavoitteisiin. Pykälän perusteluihin esitettiin tarkennusehdotuksia.

Vesihuoltolain soveltamisalaa koskien (2 §) puolustusministeriö lausui, että lakia ei tulisi soveltaa puolustusvoimien omiin vesihuoltolaitoksiin.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota määritelmäpykälän (3 §) pykälä- ja perusteluluonnoksen väliseen epäyhdenmukaisuuteen koskien vesihuollon määritelmää. Lausuntopalautetta saatiin myös kesävesiasiakkaita, omaisuuden määritelmää sekä taajaman määritelmää koskien.

Lain mukaisia viranomaisia ja viranomaisen valvontatehtäviä koskeviin pykäliin (4 ja 4 a §) esitettiin lausuntopalautteessa runsaasti kehittämistarpeita. Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti lausunnossaan huomiota perustuslain 21 §:n edellytykseen siitä, että toimivaltaisen viranomaisen tulee ilmetä laista yksiselitteisesti ja täsmällisesti. Lisäksi toimivallan siirtämisen edellytykset tulisi ilmetä laista. Myös Oikeuskansleri kiinnitti huomiota siihen, että pykäläluonnoksen perusteella valvontaviranomaisten tehtävät jäävät epämääräisiksi. Oikeusministeriö arvioi, että pykälän sanamuodon ja perustelujen perusteella jää edelleen epäselväksi, onko säännöksen tarkoituksena luoda valvontatoimivalta pykälässä säädetyille valvontaviranomaisille vai ainoastaan selkeyttää eri viranomaisten muualla säädetyin valvontatoimivallan jaosta. Lausuntopalautteessa esitettiin osin eriäviä näkökulmia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivallan laajuudesta. Osa lausujista katsoi, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi hoitaa suurin osa lain valvontatehtävistä, mutta toisaalta nähtiin myös, että ehdotettu malli korostaisi liikaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen roolia vesihuoltolain valvonnassa.

Kunnan vesihuoltotehtäviä koskeva 4 b §:ää pidettiin lausunnoissa pääosin hyvänä ja selkeyttävänä. Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto eivät pitäneet pykälää tarpeellisenä. Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota perusteluissa olevaan epä johdonmukaisuuteen koskien vesihuoltolain mukaisista kunnan tehtävistä vastaavaa kunnan viranomaista.

Ensimmäisellä lausuntokierroksella kunnan määräysvallan ja omistuksen varmistamista vesihuollossa koskevaan 4 c §:ään annettiin runsaasti lausuntopalautetta. Pykäläluonnos sai ensimmäisellä lausuntokierroksella kannatusta (mm. useampi kunta, vesihuoltolaitos ja GTK), mutta myös merkittävää kritiikkiä. Lausuntopalautteessa esitetty kritiikki kohdistui siihen, että ehdotus mahdollistaisi kunnille vesihuoltolaitostensa vähemmistöomistusosuuden myynnin. Lausunnoissa nostettiin myös esiin huolia koskien tilanteita, joissa pykäläluonnoksessa edellytetty kunnan määräysvalta toteutuu useamman kunnan yhteisomistuksella, jolloin käytännössä yksityinen omistaja voi vähemmistöomistusosuudella saada määräysvallan vesihuoltolaitoksesta. Ulkoministeriö lausui, että investointioikeudelliset näkökohdat puuttuvat esityksestä, ja niitä tulisi esityksessä käsitellä. Myös Eduskunnan oikeusasiamies kiinnitti huomiota ehdotukseen liittyviin kansainvälisen investoijan investointisuoja koskeviin näkökohtiin. Oikeusministeriö esitti eräitä lakitekniisiä ja yhtiöoikeudellisia selvennystarpeita esitykseen. Valtiovarainministeriö oli ainoa lausuja, joka esitti, että jatkovalmistelussa tulisi pohtia lausuntoversiota lievemmän sääntelyn mahdollisuutta.

Ensimmäiseltä lausuntokierrokselta saadun lausuntopalautteen pohjalta tehtyjen muutosten vuoksi kunnan määräysvallan ja omistuksen varmistamista vesihuollossa koskeva 4 c § oli uudella lausuntokierroksella. Toisen lausuntokierroksen lausuntopalautteesta valtaosa oli pykäläehdotusta kannattavaa (tukensa ilmaisivat mm. suurin osa lausuneista kunnista, puolustusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Vesilaitosyhdistys ja Kilpailu- ja kuluttajavirasto). Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto eivät kannattaneet pykäläehdotusta. Myös viisi lausunnon antaneista kunnista näki kunnan vesihuoltoon kohdistuvan omistuksen täyden säilyttämisvelvoitteen haastavana. Useammassa lausunnossa nousi esiin pykäläluonnoksen vaikutus operointipalveluiden ja leasingomaisuuden käyttömahdollisuuksiin vesihuoltosektorilla. Lisäksi yksittäisten kuntien lausunnoissa nousi esiin huolia koskien säätiöiden asemaa vesihuoltolaitosten omistajina jatkossa, muuttotappiokuntien mahdollisuutta

rahoittaa vesihuoltoa asiakasmaksuilla tulevaisuudessa sekä tarvetta mahdollistaa kunnan vesihuolto-omistuksen siirto alueella toimivalle osuuskunnalle. Useampi lausunnonantaja esitti pykäläluonnokseen ja sen perusteluihin toimituksellisia tarkennus- ja täydennystarpeita.

Kunnalle säädettävää etuosto-oikeutta koskevaan 4 d §:n lausuntopalautteessa nostettiin esiin menettelysäännösten tarkennusta koskevia tarpeita (mm. oikeusministeriö, Korkein hallinto-oikeus ja Kuntaliitto). Valtiovarainministeriö ehdotti etuosto-oikeuden ulottamista kuntien lisäksi myös kuntayhtymiin ja kunnan määräysvallassa oleviin osakeyhtiömuotoisiin vesihuoltolaitoksiin.

Vesihuolto-osuuskunnan omaisuuden myynnin rajoituksia koskevan 4 e §:n osalta Kuntaliitto esitti, että olemassa olevan vesihuolto-osuuskunnan uuteen omaisuuteen kohdistuvat rajoitukset tulisi jatkovalmistelussa poistaa. Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry, Kuntaliitto ja muutama muu lausuja oli huolissaan ehdotetun sääntelyn vaikutuksesta osuuskuntien omaisuuden arvolle ja rahoituksen saamiselle.

Vesihuollon alueellista yleissuunnittelua koskeva 5 § sai paljon kannatusta. Eduskunnan oikeusasiamies ehdotti, että alueellisen yleissuunnittelun sisältöä ja toimintatapoja tulisi myös ohjata, vaikka kyse ei olisikaan normiohjauksesta. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdotti, että myös kunnan terveydensuojeluviranomainen mainittaisiin yleissuunnitteluun osallistuvana tahona.

Myös 5 a §:n ehdotus koskien vesihuollon kehittämistä kunnassa sai pääosin kannatusta. Eduskunnan oikeusasiamies huomautti, että kunnalle asetetun yhteistyövelvoitteen asettaminen edellyttää kunnan tekemään yhteistyötä, mutta ei velvoita säännöksessä mainittuja tahoja osallistumaan vesihuoltosuunnitelman laadintaan. Oikeusministeriöltä saatiin tekninen muutosehdotus. Valtiovarainministeriö lausui, että ei kannata ehdotusta, koska se olisi kunnille uusi tehtävä, ja esitti sen poistamista tai muuttamista koskemaan vesihuollon kehittämistä. Valtiovarainministeriön lausunnossa todetaan, että kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset tulee kompensoida rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.

Vesihuollon järjestämistä koskevaan 6 §:ään annetuissa lausunnoissa esitettiin muotoiluehdotuksia koskien kunnan kuulemisvelvollisuutta ja muihin toimenpiteisiin ryhtymistä vesihuollon turvaamiseksi.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskevaan 7 §:ään saatu lausuntopalaute koski pääasiassa sitä, miten pykäläluonnoksessa mainitut toiminta-alueita määritettäessä huomioon otettavat alueet tulisi tai ei tulisi sisällyttää toiminta-alueen rajaukseen. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunto koski perusteluiden tarkennustarpeita.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä koskevaa 8 §:ää koskevassa lausunnossa Kuntaliitto esitti, että valituskelpoisen hallinnollisen päätöksen tekemistä ei tulisi edellyttää tilanteessa, jossa toiminta-alueita ei hyväksytä laitokselle. Useampi kunta lausui, että toiminta-alueen päivittäminen 10 vuoden välein voi aiheuttaa kunnille lisätyötä, mutta ehdotusta kannatettiin tästä huolimatta.

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksiä ja päätöksen sisältöä koskevaan 8 a §:ään saatiin lakiteknisiä korjausehdotuksia oikeusministeriöltä. Korkein hallinto-oikeus esitti perusteluihin tarkennustarpeita. Toiminta-alueen supistamista ja lakkauttamista koskevaa 8 b §:ään suhtauduttiin lausunnoissa pääosin myönteisesti. Suomen ympäristökeskus esitti terminologisen muutosehdotuksen pykälään.

Vesihuollosta huolehtimista koskevasta 9 §:stä annettiin runsaasti lausuntopalautetta. Lausuntopalaute sisälsi lakitekniisiä tarkennusehdotuksia, käsitteiden selkeyttämistä koskevia huomioita ja pykäläkohtaisia perusteluja koskevia kommentteja.

Ehdotukseen vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta (9 a §) annettiin pääosin myönteistä lausuntopalautetta. Eduskunnan oikeusasiamies huomautti, että esityksessä ei ole arvioitu sitä, mitä omaisuudenhallintasuunnitelman sisältövaatimukset ja niiden toteuttaminen erikokoisissa vesilaitoksissa tarkoittaa, ja miten näiden suunnitteluasiakirjojen laatu voidaan varmistaa. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan kunnan organisaatioon kuuluvan vesihuoltolaitoksen osalta epäselväksi jää suunnitelman suhde kunnan ja sen liikelaitoksen kuntalain mukaiseen talousarvion ja -suunnitelman sisältämään investointi- ja rahoitusosaan.

Vesihuollon turvaamista koskeva 9 b § jakoi lausunnonantajien näkemyksiä. Eduskunnan oikeusasiamies, Vesilaitosyhdistys ja Suomen Vesihuolto-osuuskunnat ry kannattivat ehdotusta. Kuntaliitto ja useat kunnat vastustivat ehdotusta niiltä osin, kuin se laajentaisi kunnan velvoitetta turvata myös niiden kiinteistöjen vesihuolto, jotka sijaitsevat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella.

Kiinteistön liittämistä vesihuoltolaitoksen verkostoon koskeva 10 § on Kuntaliiton lausunnon mukaan hyvin tarpeellinen. Pykälän liittämispintaa liittämismuutoksesta vapauttamista koskevaan 11 §:ään sekä liian lyhyttä siirtymäaikaa kommentoitiin eräissä lausunnoissa.

Liittämismuutoksesta vapauttamista koskevan 11 §:n yhteydessä lausunnonantajat kannattivat mahdollisuutta määrittää käsittelymaksu liittämismuutoksesta päättämisestä ja samassa yhteydessä esitettiin mahdollisuutta laajentaa maksullisuutta muihin hallintotoimiin. Oikeusministeriön lausunnossa kiinnitettiin huomioita siihen, että jää epäselväksi voisiko vapautuksen uudelleentarkastelu tulla vireille kunnan aloitteesta. Lausunnoissa kannetaan myös huolta siitä, että liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö suhtautui lausunnossaan varauksella ehdotukseen kumota vesihuoltolaitoksen velvollisuutta huolehtia talousveden laadusta koskeva 14 §.

Kuntaliitto arvioi, että vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuutta koskevaan 15 §:ään ehdotettu velvoite saattaa verkostotiedot koneluettavaan muotoon tarvitsee ehdotettua pidemmän siirtymäajan.

Oikeusministeriö ehdotti vesihuoltolaitoksen varautumista häiriötilanteisiin koskevaan 15 a §:ään säädettäväksi viranomaisen tiedonsaantioikeutta varautumissuunnitelmaan tai säätämistä suunnitelman toimittamisesta salassapitosäännösten estämättä. Usean aluehallintoviraston lausunnossa kiinnitettiin huomioita siihen, että valtion aluehallintouudistus tulisi huomioida pykälässä siten, että siinä tarkennetaan se, mitä aluehallintoviraston vastuualuetta tarkoitetaan, kun viitataan aluehallintovirastoon. Kuntaliitto, Vesilaitosyhdistys ja usea kunta lausuvat, että pykälässä laitoksille ehdotettu vastuu verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa on liian kategorinen ja osin kohtuuton. Lausunnoissa ehdotetaan pykäläluonnosta muutettavan siten, että siinä huomioidaan ne vaatimukset, joita on säädetty sähköntoimitukselle häiriötilanteissa sähkömarkkinalain (588/2013) 19 §:n 2 ja 3 kohdassa sekä 28 §:ssä.

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittamista koskevaa 15 b §:ää koskevissa lausunnoissa pääsääntöisesti vastustettiin esitettyä viranomaisten välistä häiriötilannetiedonsiirtoa. Oikeusministeriö kiinnitti huomiota pykälässä käytettyjen käsitteiden epätarkkuuteen.

Sisäministeriö lausuu, että myös pelastuslaitoksia ja merkittäviä sammutusvettä tarvitsevia asiakkaita tulisi tiedottaa vesihuollon häiriöistä.

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuutta koskevaan 16 §:ään sekä ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevaan 16 a §:ään esitettiin lakitekniluonteisia muutosehdotuksia.

Hulevesiviemäriin liittämismuutoksista vapauttamista koskevaan 17 c §:ään annetussa lausuntopalautteessa Kuntaliitto ja useat kunnat lausuiivat, että kunnan tulisi voida periä maksuja kaikesta vesihuoltolain mukaisesta kunnan viranomaistoiminnasta.

Ehdotus maksujen yleisistä perusteista (18 §) sai pääosin kannatusta. Kilpailu- ja kuluttajaviraston mukaan oikeusvarmuuden takaamiseksi olisi tärkeää, että esityksestä ja sen perusteluista kävisi selkeästi ilmi, milloin sovelletaan vesihuoltolain 18 §:ä ja milloin puolestaan on kyse lain 23 §:n tarkoittamasta sopimusehtojen muutostilanteesta. Lausunnoissa tuotiin esiin, että kohtuullisen tuoton määritelmä jää epäselväksi.

Moni lausunnonantaja kannatti pääosin maksuja koskevaa 19 §:ää. Pykälään esitettiin myös kehittämistarpeita, jotka koskivat vesihuoltolaitoksen asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamista. Eduskunnan oikeusasiamies lausui, että jatkotöissä tulisi selvittää maksujen päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyjen muutostarpeet ottaen huomioon yhtäältä maksun veronluonteisuus (perusmaksu) ja erityisesti käyttömaksun osalta sen suuruutta sekä oikeellisuutta koskevat oikeusturva- ja valvontatarpeet.

Valtiovarainministeriö ehdotti vesihuollon eriyttämistä kirjanpidossa koskevaan 20 §:ään sekä vesihuoltolaitoksen toimintakertomusta koskevaan 20 a §:ään tarkennusta koskien kirjanpitolain ja kuntalain välistä suhdetta. Taloustietojen julkaisemista koskevaan 20 c §:ään annettiin teknisiä korjausehdotuksia. Lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto ehdotti, että hintatasoa koskevat tiedot tulisi jatkossakin julkaista sekä osana toimintakertomusta, että erikseen.

Sopimusehtojen muuttamista koskevaan 23 §:ään ehdotetut muutokset jakoivat näkemyksiä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto kannatti lausunnossaan muutosta kuluttajansuojaa parantavana, kun taas Vesilaitosyhdistys, Kuntaliitto ja usea vesihuoltolaitos nostivat esiin huolia koskien ennakoimattomuuden kriteerin tuomista pykälään. Muutoksia vastustaneet tahot esittivät huolia siitä, että ennakoimattomuuden kriteerin tuominen pykälään voi hankaloittaa korjausvelan kattamiseksi tehtyjen maksukorotusten tekemistä.

Suurin osa lausujista suhtautui sopimuksen irtisanomista koskevaan 24 §:ään esitettyihin muutoksiin positiivisesti. Muutamat lausijat näkivät, että käyttösopimuksen irtisanomista koskevat muutokset tulisi laajentaa koskemaan myös liittymissopimuksen irtisanomista.

Oikeusministeriö esitti uhkasakkoa sekä teettämis- ja keskeyttämisuhkaa (30 §), muutoksenhakua (32 §) sekä kiinteistön vesihuoltoa koskevaa riita-asiaa (34 §) koskeviin pykäliin lakitekniluonteisia huomioita ja korjaustarpeita.

Oikeuskansleri kiinnitti huomion viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta koskevan 35 a §:n tarkennustarpeisiin, jotka tulee tehdä, jotta pykälä vastaa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Oikeusministeriö ehdotti, että säännöksen voisi muotoilla siten, että siinä viitataan julkisuuslain salassapitovelvoitteen sijaan salassapitosäännöksiin, jolloin tiedonsaantioikeus ei rajautuisi julkisuuslaissa säädettyihin salassapitovelvoitteisiin. Verohallinto kommentoi, että pykälän perusteluista olisi hyvä käydä ilmi, mitä välttämättömiä tietoja Verohallinnolta on tarpeen saada.

6.1.3 Muita keskeisiä lausuntohuomioita

Oikeusministeriö katsoi lausunnossaan, että vesihuoltolaitoksen tehtävien arviointi perustuslain 124 §:n kannalta on perusteltua sisällyttää hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluihin. Oikeusministeriö toi esiin, että olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on vesihuoltolain vuoden 2001 uudistuksen jälkeen antanut runsaasti lausuntoja julkisiksi hallintotehtäviksi katsottavista tehtävistä. Esimerkiksi kunnan järjestämisvastuulle kuuluvat jätehuollon palvelut on katsottu julkiseksi hallintotehtäväksi (ks. jätelain 43 § ja PeVL 58/2010 vp). Arvion sisällyttämistä puoltaa oikeusministeriön näkemyksen mukaan myös se, että esityksen keskeiset perusteet Vesi on meidän -aloitetta toteuttavien säännösten osalta kytkettyvät vahvasti vesi ja sanitaatio -ihmisoikeuteen.

6.2 Lausuntopalautteen huomioon ottaminen

6.2.1 Muutokset pykäliin

Sosiaali- ja terveysministeriön esiin nostaman huomion pohjalta lausunnoilla olleeseen lain tavoitepykälään (1 §) lisättiin viittaus terveydensuojelulakiin.

Puolustusministeriön lausunnossa esiin nostamaan näkökohtaan liittyen vesihuoltolain soveltamiseen Puolustusvoimien toimintaan vastattiin tekemällä lain 2 §:ään muutos, jolla rajattaisiin Puolustusvoimien asevoimien vesihuoltoon liittyvä vesihuoltotoiminta lain soveltamisalan ulkopuolelle. Rajaus vastaa voimassa olevan lain mukaista tilannetta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnon pohjalta lisättiin määritelmiä koskevaan 3 §:n 1 kohtaan lausuntoversiosta epähuomiossa pois jäänyt vesihuollon määritelmä. Lisäksi asiakkaan ja vesihuolto-omaisuuden määritelmiin tehtiin selkeyttäviä muutoksia.

Viranomaisten valvontatehtäviä koskevaan 4 ja 4 a §:ään kohdistuvan lausuntopalautteen huomioimiseksi pyrittiin selkeyttämään 4 a §:n muotoiluja siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus olisi jatkossa lain mukainen yleinen valvontaviranomainen, ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen valvoisivat lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialoillaan.

Oikeusministeriön huomion pohjalta muutettiin kunnan vesihuoltotehtäviä koskevan 4 b §:n 2 momentti informatiivisen viittauksen muotoon.

Vesi on meidän -pääöstä toimeenpanevaan 4 c §:ään saadun lausuntopalautteen pohjalta pykäläluonnokseen esitettiin merkittävää tiukennusta, jonka perusteella kunnat eivät saisi jatkossa luopua vesihuoltoon kohdistuvasta omistuksestaan miltään osin. Tämä 4 c §:n muutos oli uudella lausuntokierroksella alkuvuodesta 2025. Uuden lausuntokierroksen pohjalta tehtiin yksittäisiä teknisluonteisia korjauksia ja tarkennuksia pykälään ja sen perusteluihin.

Kunnan etuosto-oikeutta koskevaan 4 d §:ään tehtiin useita etuostoa koskevan menettelyn selkeytyksiä. Selkeytykset liittyivät muun muassa kuntien etuosto-oikeuden määräytymiseen tilanteessa, jossa etuosto-oikeuden kohde sijaitsee useamman kunnan alueella, sekä etuosto-oikeuden käyttämiselle varatun ajan päättymiseen tilanteessa, jossa myyjä laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa.

Lakiehdotuksen vesihuolto-osuuskunnan omaisuuden myynnin rajoituksia koskevasta 4 e §:stä poistettiin ennen lain voimaan tuloa perustettujen asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien

omaisuuden myynnin rajoitus. Muutos tehtiin vastauksena Kuntaliiton, Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry:n sekä muutaman muun lausujan lausuntopalautteeseen koskien vesihuolto-osuuskuntien omaisuuden arvoa, rahoituksen saamista ja sääntelyn tulkintahankaluuksia.

Vesihuollon kehittämistä kunnassa koskevan 5 a §:n kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältöä koskevat tarkemmat säännökset poistettiin ja pykälään lisättiin asetuksenantovaltuus tarkempien säännösten antamiseksi. Ratkaisulla yhdenmukaistetaan lain sisäisiä ratkaisuja, sillä myös muista suunnitelmista on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä tämän esityksen yhteydessä annettavalla asetuksella. Oikeusministeriön esittämät lakitekniset korjaukset koskien yleisessä tietoverkossa julkaistavia tietoja muutettiin vesihuollon kehittämistä kunnassa koskevaan 5 a §:ään, toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksiä ja päätöksen sisältöä koskevaan 8 a §:ään sekä taloustietojen julkaisemista koskevaan 20 c §:ään.

Lausuntoversion vesihuollon järjestämistä koskevan 6 §:n 3 momenttiin tehtiin Kuntaliiton lausuntopalautteen perusteella muotoilumuutos, jonka mukaan kunta huolehtii siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin vesihuollon turvaamiseksi. Lisäksi 6 §:n 4 momentti koskien kunnan kuulemisvelvollisuutta poistettiin yleislainsäädännön kanssa päällekkäisenä ja epätarkoituksenmukaisena oikeusministeriön lausuntopalautteen pohjalta.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävistä alueista koskevan 7 §:n 2 momentin muotoiluja muutettiin lausuntopalautteen pohjalta, jotta olisi selkeää, että kaikkia momentissa mainittuja alueita ei ole automaattisesti sisällytettävä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen, vaan liittämisen tarvetta arvioitaessa tulee kiinnittää huomioita etenkin mainittuihin alueisiin.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä koskevaan 8 §:ään tehtiin lakiteknisia muutoksia, joilla poistettiin pykälästä muun muassa yleislainsäädännön kanssa päällekkäistä sääntelyä.

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksiä ja päätöksen sisältöä koskevaan 8 a §:n 2 momenttiin tehtiin oikeusministeriön esiin nostama muotoilumuutos. Toiminta-alueen supistamista ja lakkauttamista koskevaan 8 b §:ään tehtiin Suomen ympäristökeskuksen lausuntopalautteen pohjalta terminologinen muutos, jolla lausuntoversiossa käytetty termi rauettaminen korvattiin termillä lakkauttaminen.

Kuntaliiton esiin nostamat huolet koskien vesihuollon turvaamiseen liittyvän 9 b §:n kunnalle aiheuttamia ennakoimattomia tilanteita huomioitiin poistamalla vesihuoltolaitoksen vesihuollosta huolehtimista koskevasta 9 §:stä lausuntoversiossa ollut vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvoitteen laajennus toiminta-alueen ulkopuolisiin verkostoalueisiin. Näin ollen kunnan turvaamisvelvoite rajautuisi tilanteisiin, joissa vesihuoltolaitos ei toiminta-alueellaan kykene huolehtimaan vesihuollosta asianmukaisesti. Näin ollen turvaamisvelvoite rajautuisi niille alueille, joissa kunnalla on vesihuollon järjestämisvastuu. Lisäksi 9 §:ään lausuntoversiossa lisättäväksi ehdotettu huolehtimisvelvoitteen sisältöä koskeva laajennus poistettiin siitä syystä, että se olisi aiheuttanut epäselvyyttä tilanteessa, jossa huolehtimisvelvoite rajautuu nykyisenkaltaisesti vain laitoksen toiminta-alueelle.

Oikeusministeriön lausuntopalautteen pohjalta lain 9 §:ään lisättiin lausuntokierroksen jälkeen uusi momentti koskien rikosoikeudellisen virkavastuun soveltumista julkista hallintotehtävää hoitavan laitoksen henkilöstöön. Lisäksi vesihuoltolaitosten asemaa perustuslain 124 §:n kannalta on tarkasteltu esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa. Liittämisvelvollisuudesta vapauttamista koskevasta 11 §:stä poistettiin kunnan ympäristösuojeluviranomaisen kiinteistön omistajaan, haltijaan ja vesihuoltolaitokseen kohdistuva kuulemisvelvoite kuntiin kohdistuvien normien purkamiseksi. Jatkossa kuuleminen määräytyisi hallintolain kuulemista koskevan

sääntelyn kautta. Lisäksi 11 §:ään lisättiin uusi harkinnanvarainen vapautusmahdollisuus tilanteessa, jossa taajaman ulkopuolella sijaitsevan kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon olisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle ilmeisen kohtuutonta omistajan tai haltijan henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi. Uusi vapautusmahdollisuus vastaisi huoliin koskien liittämismahdollisuuden muutoksen mahdollisesti kohtuuttomia vaikutuksia yksittäisten kiinteistön omistajien tai haltijoiden kannalta. Tässä yhteydessä vapautushakemuksen käsittelystä perittävää maksua koskeva säännös siirrettiin omaksi 11 a §:ksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopalautteen pohjalta päädyttiin siihen, että vesihuoltolaitoksen velvollisuutta huolehtia talousveden laadusta koskevaa 14 §:ää ei kumota, sillä lakityöryhmän arviosta poiketen sosiaali- ja terveysministeriö katsoi lausunnossaan, että pykälällä on itsenäistä merkitystä. Kyse ei siis ole ainoastaan terveydensuojelulakia täydentävästä aineellisen säännöksen muotoon kirjoitetusta informatiivisen viittauksen kaltaisesta säännöksestä.

Lain 15 §:n velvoitteeseen saattaa tiedot verkostojen sijainnista koneluettavaan paikkatietomuotoon lisättiin siirtymäsäännös, jolla huomioidaan Kuntaliiton lausuntopalaute.

Oikeusministeriön lausunnossa esiin nostetun 15 a §:n yhteyteen ehdotetun asetuksenantovaltuuden tarkkarajaisuuden lisäämiseksi vesihuoltolaitoksen toimintaa palvelujen turvaamiseksi koskeva valtuus sidottiin mahdollisuuteen antaa tarkempia säännöksiä vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa. Useassa lausunnossa nostettiin esiin näkemys pykälän 1 momentin palveluiden kategorisen turvaamisen kohtuuttomuudesta kaikissa häiriötilanteissa. Lausuntopalautteen huomioimiseksi velvoitetta kohtuullistettiin siten, että se huomioi jatkossa sen, että poikkeusoloissa ja normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa palvelujen saatavuus voidaan sopeuttaa tilanteeseen.

Ehdotettu vesihuollon poikkeamista ilmoittamista koskevan 15 b §:n viranomaisten välinen ilmoitusmenettelymalli muutettiin laitoksen velvollisuudeksi toimittaa ilmoitus kullekin viranomaiselle. Lisäksi 15 a ja 15 b §:ssä käytettyjä käsitteitä muutettiin siten, että ne vastaavat yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annetun lain käsitteistöä.

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuutta koskevaan 16 §:ään tehtiin lausuntopalautteessa esiin nostettuja lakitekniisiä muutoksia. Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevasta 16 a §:stä poistettiin oikeusministeriön lausuntohuomion pohjalta kohta, jonka mukaan velvollisuuteen edistää ympäristötietojen saantia sovelletaan julkisuuslakia.

Valtiovarainministeriön esiin nostamat tarkennustarpeet koskien kuntalain ja kirjanpitolain välistä suhdetta huomioitiin esityksen 20 ja 20 a §:ssä.

Oikeusministeriön lausuntopalautteessa nostettiin esiin uhkasakko sekä teettämisen ja keskeyttämishakua koskevaan 30 §:ään liittyviä huomioita, jotka huomioitiin pykälässä poistamalla informatiivinen viittaus uhkasakkolakiin sekä lisäämällä pykälään valvontaviranomaisen mahdollisuus käyttää hallintopakkokeinona toiminnan kieltämistä. Vaikka toiminnan kieltäminen ei ole uhkasakkolain mukainen tehoste, on se mahdollinen hallintopakkokeino, jonka poistaminen vesihuoltolain valvontaviranomaisen keinovalikoimasta ei ole tarpeen.

Muutoksenhakua koskevaan 32 §:ään tehtiin oikeusministeriön lausunnossa esiin nostetut muotoilumuutokset sekä lisättiin oikeusministeriön ehdotuksesta uusi 3 momentti, joka koskee muutoksenhakua hallintopakkopäätökseen.

Valvontaviranomaisen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta koskevaan 35 a §:ään tehtiin lausuntopalautteen pohjalta korjauksia ja muutoksia, joilla huomioidaan muun muassa Oikeuskanslerin ja oikeusministeriön esiin nostamat täsmennystarpeet sekä Verohallinnon huomiot koskien tietojen saamista Verohallinnolta.

Näiden lisäksi pykäliin tehtiin rajattuja lakitekniisiä korjauksia ja tarkennuksia lausuntopalautteessa ja jatkovalmistelun aikana esiin nousseiden korjaustarpeiden huomioimiseksi.

6.2.2 Muutokset perusteluihin

Edellä kuvattuihin pykäliin tehtyjen muutosten huomioimiseksi tehtiin pykälämuutoksia vastaavat muutokset myös säännöskohtaisiin perusteluihin ja tarpeellisin osin myös muualle esityksen perusteluihin.

Lisäksi perusteluja muokattiin lausuntopalautteen pohjalta seuraavasti:

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopalautteen pohjalta Nykytila ja sen arviointi -luvun Suomen lainsäädäntöä kuvaavaan kappaleeseen 2.1 tehtiin ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain vesihuoltolaitosten kauppoihin soveltamiseen liittyviä selkeytyksiä.

Ulkoministeriön lausuntopalautteen pohjalta Nykytila ja sen arviointi -lukuun lisättiin uusi kappale 2.5 kansainvälisestä investointioikeudesta ja sen yhteydestä esityksen Vesi on meidän -lainsäädäntöehdotukseen.

Esityksen pääasialliset vaikutukset -lukua (4.2) täydennettiin lausuntokierroksen jälkeen. Erityisesti kuntavaikutusten arviointia täydennettiin merkittävästi siten, että vaikutustenarvioinnissa tehtiin Vesi on meidän -lainsäädäntömuutosten kuntakohtaisten vaikutusten arviointia.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Geologian tutkimuskeskuksen lausuntopalautteen pohjalta tehtiin muokkauksia lakiehdotuksen tavoitepykälän (1 §) perusteluihin siten, että niissä korostuu lausuntoversiota vahvemmin vesihuollon toimintavarmuuden yhteys ilmastomuutokseen ja siihen liittyviin varautumista koskeviin näkökohtiin.

Kiinteistön vesihuoltoa koskevaa riita-asiaa koskevan 34 §:n perusteluihin tehtiin täydennyksiä koskien oikeuspaikan valintaa oikeusministeriön esittämällä tavalla.

Edellä kuvattujen muutosten lisäksi säännöskohtaisiin perusteluihin tehtiin selkeyttäviä ja pienimuotoisia täydennyksiä ja korjauksia muun lausuntopalautteen huomioimiseksi.

6.2.3 Huomiotta jääneet keskeiset näkökannat

Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto pitivät esityksen 4 c §:ää ongelmallisena kunnan itsehallinnollisen aseman kannalta. Kuntiin kohdistuva myyntikielto on kunnallisen itsehallinnon kannalta uudenlainen ja merkittävästi kuntien itsehallintoon puuttuva sääntelyehdotus, jolle arvioidaan kuitenkin olevan vahvat perusteet. Hallitus esittää tässä esityksessä näkemyksensä, että olisi suotavaa, että perustuslakivaliokunta arvioi esitystä perustuslain 121 §:n näkökulmasta eduskuntakäsittelyvaiheessa.

Valtiovarainministeriön lausuntopalautteessa esiin tuotu ehdotus laajentaa kunnan etuosto-oikeutta (4 d §) koskemaan myös kunnan määräysvallassa olevaa osakeyhtiömuotoista

vesihuoltolaitosta sekä kuntayhtymää jätettiin huomiotta. Tämä tehtiin siitä syystä, että etuosto-oikeusääntely on perusoikeusherkkää sääntelyä, eikä pidetty tarkoituksenmukaisena mahdollistaa tällainen lunastukseen verrattavissa oleva puuttuminen muille kuin kunnalle, joka on vesihuoltolain mukaisesti järjestämisvastuussa vesihuollosta. Kunnan vesihuollon järjestämisvastuun vuoksi nähtiin, että vain kunnalla on edellytykset arvioida tarve etuosto-oikeuden käyttämiselle. Etuosto-oikeuden antamisen muille kuin viranomaistahoille arvioitiin lisäksi olevan perustuslaissa turvatus omaisuuden suojan kannalta haastavaa.

Muutamissa lausunnoissa (mm. valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto) nostettiin esiin valtion rahoitusvastuun syntyminen erityisesti esityksen 5 a §:ssä säädettäväksi ehdotettuun kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimisvelvoitteeseen sekä 9 b §:ssä säädettäväksi ehdotettuun kunnan vesihuollon turvaamisvelvoitteeseen liittyen. Näiden osalta katsottiin, että molempien velvoitteiden voidaan jo nykyisin katsoa kuuluvan kunnalle voimassa olevan lain mukaan säädettyihin vesihuollon kehittämis- ja järjestämisvelvoitteisiin. Uusilla säännöksillä täsmennettäisiin ja konkretisoidaisiin jo olemassa olevien velvoitteiden sisältöä. Tämän lisäksi esityksessä ehdotetut norminpurut, vesihuollon kustannusvastaavuuden periaate ja lisääntyneen suunnitelmallisuuden tuoma pitkän aikavälin säästö tukevat sitä näkökantaa, että velvoitteet eivät synnytä valtiolle rahoitusvastuuta.

Kuntaliitto nosti esiin huolen koskien 8 §:ssä kunnalle säädettäväksi ehdotettua velvoitetta hyväksyä kaikille alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-alueita. Vesihuoltolaitoksen määritelmämuutoksen myötä lain soveltamisen piiriin tulee uusia kohtuullisen kokoisia laitoksia, joilla ei ole toiminta-alueita, jonka lisäksi on mahdollista, että kunnan alueelle perustetaan uusia vesihuoltolaitoksia. Huomioiden etenkin tässä esityksessä tehty tulkinta koskien perustuslain 124 §:ää nähdään tarkoituksenmukaisena, että kunnan tulee arvioida vesihuollon järjestämisvastuunsa olemassa olo jokaisen alueellaan toimivan laitoksen kohdalla, ja jos toiminta-alueen hyväksymiselle ei nähdä tarvetta, myös tästä tulisi tehdä valituskelpoinen päätös.

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntopalautteessaan esiin nostamat maksuja (19 §) koskevien päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyjen muutostarpeet liittyvät kiinteästi vesihuoltolaitosten perustuslain 124 §:n mukaiseen asemaan. Koska esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on katsottu, että laitoksen ja sen asiakkaan välinen suhde määräytyy jatkossakin yksityisoikeudellisin perustein, ei maksuja koskeviin menettelyihin esitetä muutosta.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston 20 c §:ää koskeva näkemys siitä, että laitoksen hintatiedot tulisi jatkossakin julkaista sekä toimintakertomuksessa että erikseen jäi huomiotta, sillä sen katsottiin aiheuttavan ylimääräistä sääntelytaakkaa laitoksille.

Sopimusehtojen muuttamista koskevan 23 §:ään ehdotettuun sopimusmuutosmahdollisuuden sitomiseen olosuhteiden ennakoimattomaan ja olennaiseen muutokseen, joka jakoi lausuntokierroksella näkemyksiä, ei tehty muutosta lausuntopalautteen pohjalta. Muutosehdotus oli jo ennen lausuntokierrosta punnittu, ja sillä tavoitellaan kuluttajan aseman paranemista rajaamalla vesihuoltolaitoksen mahdollisuuksia muuttaa kuluttajasopimuksen ehtoja. Käyttösopimuksen irtisanomista koskevia muutoksia (24 §) ei laajennettu koskemaan liittymissopimusta, sillä tälle ei nähty tarvetta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Kuntaliitto, Vesilaitosyhdistys ja HSY nostivat lausuntopalautteessaan esiin tarpeen selvittää mahdollisuuksia säätää vesihuollon valvontaviranomaisille tai kunnalle oikeus pyytää virka-apua Puolustusvoimilta vesihuollon häiriötilanteissa. Nämä tilanteet liittyisivät pääasiassa varavedenjakeluun liittyvään

avuntarpeeseen. Terveysturvajärjestelmän kokonaisuudistus on käynnissä, ja uudistuksen yhteydessä on tarkoitettu tarkastella lain virka-apusäännöksiä myös talousveteen ja sen jakeluun liittyvien häiriö- ja kriisitilanteiden näkökulmasta.

Ympäristönsuojelun viranhaltijat ry lausui, että vesihuoltolain hulevesiin liittyvää sääntelyyn kohdistuu päivitystarpeita. Useampi lausunnonantaja lausui eräistä yksittäisistä hulevesien hallintaa koskevista aiheista. Vesihuoltolain hulevesisäännösten tarkastamistarpeet on tunnistettu vesihuoltouudistuksen ohjelmassa, mutta kokonaisuus on päätetty käsitellä myöhemmässä vaiheessa osin siitä syystä, että vesihuoltolain hulevesisäännösten tarkastelua ei ole tarkoituksenmukaista tehdä erillään alueidenkäyttölain hulevesisäännöksistä. Vesihuoltolain hulevesisäännösten päivittämismahdollisuutta osana alueidenkäytön lainsäädännön uudistusta selvitetään.

6.3 Käsittely kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa

Esitys oli kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan (Kuthanek) kokouksessa käsiteltävänä 4.3.2025. Esityksestä on siten käyty kuntalain 11 §:n mukainen neuvottelu ja neuvottelukunta on käsitellyt esityksen.

Erityisesti Vesi on meidän -ratkaisun kuntavaikutukset herättivät Kuthanekissa keskustelua. Neuvotteluissa tuotiin esiin näkemys, että kuntien määräysvallan säilyttämisen pohjalta tehtävä sääntely olisi ollut riittävää turvaamaan Vesi on meidän -päättöksen tavoitteet. Esiin nostetut huolet liittyivät myös siihen, miten Vesi on meidän -ratkaisu vaikuttaa kuntien itsehallinnollisen aseman arviointiin muilla sektoreilla. Lisäksi keskusteltiin kunnille säädettävän etuosto-oikeuden laajentamisesta koskemaan kunnan omistamia vesihuoltolaitoksia sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävistä. Sosiaaliseen suoritusteeseen perustuvan liittämismahdollisuudesta vapauttamisen mahdollisuus nähtiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kannalta haastavana ja työllistävänä.

6.4 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

6.4.1 Tiivistelmä arviointineuvoston lausunnosta

Lainsäädännön arviointineuvoston 18.3.2025 antaman lausunnon (VN/6594/2025-VNK-2) mukaan vesihuoltolaki on hyvin valmisteltu kokonaisuus, jossa on hyödynnetty erilaisia selvityksiä. Esitysluonnoksesta saa hyvän käsityksen nykytilasta, tavoitteista ja keskeisistä esityksistä. Vaikutuksia on arvioitu monipuolisesti eri näkökulmista sisältäen määrällisiä arvioita. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset.

Keskeisimpänä puutteena ja kehittämiskohteena arviointineuvosto nostaa esiin, että esitysluonnoksesta ei käy ilmi, kuinka suuria omaisuudenhallinnan tehostumisesta aiheutuvat vesihuoltomaksujen korotukset voisivat olla. Lisäksi esityksessä tulee arviointineuvoston näkemyksen mukaan kuvata, mitä riskejä ehdotus voi aiheuttaa kunnan taloudelle, jos kuntien omistamat tai niiden määräysvallassa olevat vesihuoltolaitokset ovat taloudellisesti vaikeassa asemassa. Arviointineuvoston lausunnossa nostetaan esiin myös muutamia muita pienempiä täydennys- ja muokkausehdotuksia. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

6.4.2 Arviointineuvoston lausunnon huomioon ottaminen

Arviointineuvoston lausunnon pohjalta esitykseen tehtiin lisäyksiä. Vesihuoltomaksuja koskien lisättiin sekä nykytilan kuvaukseen että vaikutustenarviointiin lisätietoa maksujen nykyisestä suuruudesta sekä korotustarpeista. Lisäksi taloudellisesti vaikeassa asemassa olevien vesihuoltolaitosten aiheuttamia riskejä kuntien taloudelle kuvattiin lyhyesti vaikutustenarviointiosiossa. Esitykseen tehtiin arviointineuvoston lausunnon huomioon ottamiseksi myös muita muutoksia lisäämällä vaikutustenarviointiosion alkuun lyhyt tiivistelmä keskeisistä vaikutuksista, siirtämällä vaikutustenarviointiosiota tietyt kohdat nykytilan kuvaukseen sekä täydentämällä vaihtoehtojen kuvausta (5.1) tiivistelmällä Ruotsin ja Norjan vesihuoltolainsäädännön hyödyntämisestä esityksen valmistelussa.

7 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Tavoite. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi voimassa olevan lain tavoitteisiin vesihuollon toimintavarmuus. Pykälässä jo voimassa olevassa laissa olevaa moitteettoman talousveden tavoitetta tarkennettaisiin informatiivisella viittauksella terveydensuojelulain nojalla säädettyihin laatuvaatimuksiin ja -tavoitteisiin. Lisäksi pykälään ehdotetaan tehtäväksi eräitä lakitekniisiä muotoilumuutoksia.

Vesihuollon toimintavarmuudella tavoitellaan sitä, että vesihuoltopalvelut järjestetään häiriöttömästi ja toimintavarmasti. Tämä edellyttää vesihuollolta kokonaisvaltaista varautumista, joka huomioi muun muassa ilmastomuutoksen myötä lisääntyvät sään ääri-ilmiöt. Uutena tavoitteena lakiin tuotavaa toimintavarmuuden tavoitetta täsmennetään muun muassa vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvellisuuden (15 §) sekä vesihuollon varautumistoiminnan (15 a §) yhteydessä. Vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömyyspalvelu, ja vesihuollon turvaaminen on tunnistettu strategiseksi tehtäväksi valtioneuvoston periaatepäätöksessä 16.1.2025 Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi. Turvallisuusstrategian mukaan vesihuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa puhtaan talousveden saatavuus sekä terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen jätevesihuolto. Vesihuollon turvaaminen ulottuu kokonaisvaltaisesti vesihuollon toimintaketjuun vesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteisiin saakka.

2 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalapykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan vesihuoltolakia ei sovelleta puolustushallinnon vesihuoltoon. Puolustusvoimilla on käytössään vesihuoltokalustoa, jonka käyttöön ei sovelleta voimassa olevaa vesihuoltolakia. Puolustuskiinteistöt omistaa ja ylläpitää myös vesilaitoksia, joista toimitetaan talousvettä paitsi varuskuntaan tai muihin Puolustusvoimien käytössä oleviin kiinteistöihin myös lähialueen siviiliväestölle. Näissä kohteissa Puolustuskiinteistön laitos toimittaa talousvettä yhteiskunnalle. Vesihuoltolaitosmääritelmän muutoksen myötä nämä laitokset voisivat mahdollisesti tulla vesihuoltolain soveltamisen piiriin. Puolustusvoimien tai Puolustuskiinteistöjen vesihuoltotoimintaan, omaisuuteen ja -kalustoon ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tai tarpeen soveltaa vesihuoltolain velvoitteita.

3 §. Määritelmät. Nykyisiä määritelmiä vesihuollosta, vesihuoltolaitoksesta ja asiakkaasta muutettaisiin. Lisäksi taajaman määritelmä poistettaisiin kokonaan, ja lakiin lisättäisiin määritelmät tukkuvesihuoltolaitoksesta, vesihuolto-omaisuudesta, asiakasomisteisesta vesihuolto-osuuskunnasta sekä toiminta-alueesta.

Pykälän 1 kohdan määritelmää vesihuollosta ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että määritelmä kattaisi myös veden ottamisen talousvetenä käytettäväksi. Vesihuollolla tarkoitettaisiin siis

veden ottamista, johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä. Veden ottaminen liittyy välittömästi vesihuoltoon, eikä veden ottamisen jättäminen vesihuollon määritelmän ulkopuolelle ole tarkoituksenmukaista. Muutoksella on tarkoitus saattaa koko vesihuollon ketju vedenottamolta jätevedenpuhdistamolle saakka vesihuollon piiriin. Jätevesien osalta purkamisen on katsottu nykyiselläänkin sisältyvän vesihuollon määritelmään, jonka vuoksi tätä ei ehdoteta erikseen lisättäväksi pykälään. Voimassa olevan tulkinnan mukaisesti lietteen ja välppäysjätteen käsittely, kuten kuivaus, mädätys tai kompostointi, ei sisälly vesihuollon määritelmään. Lietteen käsittely ei ole vesihuoltoa, vaan jätehuoltoa. Nykyistä vastaavasti myöskään hulevesien erillisviemäröinnin ja -käsittelyn ei katsottaisi kuuluvan vesihuollon määritelmään.

Vesihuollon infrastruktuuri kokonaisuudessaan on tarkoituksenmukaista saattaa vesihuollon määritelmän piiriin. Vesihuollon määritelmän laajentaminen tarkoittaisi käytännössä esimerkiksi sitä, että 15 a §:n mukainen vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma pitäisi sisällään myös talousveden ottamiseen ja jäteveden purkuun sekä niitä koskeviin rakenteisiin kohdistuvat riskit. Ehdotettu vesihuollon määritelmän muutos ei kuitenkaan muuttaisi vesihuoltolain ja vesilain (587/2011) eikä vesihuoltolain ja ympäristönsuojelulain (527/2014) välistä suhdetta. Jatkossakin esimerkiksi vedenottomääristä ja jäteveden laatuvaatimuksista säädettäisiin mainituissa laeissa ja niiden nojalla.

Vesihuoltolaitosta koskevaa 3 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että jatkossa vesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta ja toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin taikka vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä. Näin vesihuoltolaitoksen määritelmä ei olisi enää sidoksissa toiminta-alueeseen. Muutoksen eräänä tarkoituksena on yhdenmukaistaa vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaisia määritelmiä siten, että juomavesidirektiivin soveltamisalaan kuuluvat talousvettä toimittavat laitokset olisivat jatkossa myös vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia.

Ehdotettu määritelmä pohjautuu kahdelle kriteerille, joiden täyttyessä laitos katsottaisiin vesihuoltolaitokseksi. Ensinnäkin vesihuoltolaitoksen tulisi huolehtia yhdyskunnan vesihuollosta. Viittaus yhdyskunnan vesihuollosta huolehtimiseen rajaa soveltamisalan ulkopuolelle laitokset, jotka huolehtivat vain yksittäisen tai muutaman kiinteistön vesihuollosta. Tällaisia olisivat esimerkiksi matkailuyritysten tai varuskuntien omat laitokset. Lähtökohtaisesti myöskään sellaiset teollisuuslaitokset, joilla on oma vesilaitos, eivät huolehdi yhdyskunnan vesihuollosta, kun ne huolehtivat vesihuollosta omiin tarpeisiinsa. Toiseksi laitoksen tulisi toimittaa talousvettä tai vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Laitos olisi siis jatkossa vesihuoltolaitos, mikäli laitos huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta ja sen veden toimitus- tai vastaanottovolyymit taikka asiakasmäärä on edellä kuvatun kokoinen.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän ulkopuolelle jäisivät myös laitokset, jotka eivät huolehdi yhdyskuntien vesihuollosta. Tällaisia ovat esimerkiksi laitokset, joilla on sopimuskumppaneina ainoastaan toisia vesihuoltolaitoksia tai elinkeinoelämää. Tällainen laitos voi kuitenkin olla pykälän 10 kohdassa tarkoitettu tukkuvesihuoltolaitos.

Yhdyskunnan vesihuollosta huolehtimisvelvollisuuden ydinsisältönä on verkoston rakentaminen ja kiinteistöjen liittäminen siihen. Alueilla, joilla verkoston rakentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, vesihuollosta voidaan kuitenkin huolehtia muulla tavoin. Esimerkiksi jäteveden poiskuljetuksen järjestäminen on mahdollista. Kuljetuspalvelun tilaavaa tahoa voidaan pitää vesihuoltolaitoksena, jos

vesihuoltolaitosmääritelmän kaikki kriteerit täyttyvät. Vesihuoltolaitoksen tilauksesta kuljetuksen toteuttavaa toimijaa ei sen sijaan pidetä vesihuoltolaitoksena. Myöskään kiinteistön omistajan tilauksesta jättevettä kiinteistöltä poiskuljettavaa toimijaa ei pidetä vesihuoltolaitoksena, koska kysymys on kiinteistön vesihuollosta, ei yhdyskunnan vesihuollosta.

Nykyisessä laissa vesihuoltolaitos on määritelty sille hyväksytyn toiminta-alueen kautta, jolloin haasteena on ollut määritelmän ja sen mukana syntyvien velvoitteiden riippumattomuus laitoksen koosta. Käytännössä on voinut syntyä tilanteita, joissa jopa tuhansia asiakkaita käsittävälle vesihuolto-organisaatioille ei ole hyväksytty toiminta-alueita. Koska pääasiassa vasta toiminta-aluepäättös on tuonut vesihuolto-organisaatiolle vesihuoltolain mukaiset vesihuoltolaitokselle kuuluvat velvoitteet, saadaan määritelmän muutoksella tällaiset laitokset vesihuoltolain velvoitteiden piiriin. Vesihuoltolaitokselle vahvistettu toiminta-alue toisi jäljempänä kuvatusti mukanaan esimerkiksi kiinteistöjen liittämismuutoksen, joka ei syntyisi yksinomaan vesihuoltolaitoksen määritelmän myötä.

Toisaalta nykyisin ongelmana on ollut myös se, että toiminta-alueita on paikoitellen vahvistettu tarkoituksettoman pienille, jopa vain muutaman talon yhteiskäyttökaivoille. Vesihuoltolaitoksen määritelmän ja toiminta-alueen kautta syntyvät velvoitteet eivät tällöin kohdistu tarkoituksenmukaisesti. Ehdotettu määritelmän muutos jättäisi tällaiset järjestelyt pääasiassa vesihuoltolain sääntelyn ulkopuolelle, sillä tämän kokoluokan toimijat eivät olisi vesihuoltolaitoksen määritelmän mukaisia toimijoita.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos tarkoittaisi sitä, että vesihuoltolain soveltamisalan piiristä poistuisi arviolta 240 laitosta siirtymäsäännöksissä säädetyllä tavalla, ja lain soveltamisalan piiriin tulisi arviolta 230 laitosta lisää. Muutos parantaisi lain soveltamisalan piiriin tulevien vesihuoltolaitosten asiakkaiden oikeusturvaa ja selkeyttäisi vesihuoltolain ja terveydensuojelulainsäädännön välistä suhdetta. Arvio siitä onko laitos määritelmän piirissä vai ei, tulisi aina tehdä yhteistyössä viranomaisten välillä, ja rajatapaukset ratkaistaan pidemmän aikavälin keskiarvotietoihin perustuen. Arvioinnissa käytetään ensisijaisesti vuositason toimitetun talousveden määrää, käyttäjämäärästä saatava tieto tukee arviointia. Arvioon ei sisällytetä esimerkiksi eläimille, kasteluun tai muuhun vastaavaan toimintaan johdettua vettä.

Pykälän 4 kohdassa tarkoitettua asiakkaan määritelmää muutettaisiin siten, että määritelmän mukainen asiakas voisi olla kiinteistön omistaja tai haltija. Voimassa olevan määritelmän mukaan asiakas voi olla myös muu, joka tekee laitoksen kanssa sopimuksen, mutta käytännössä tämä on aiheuttanut tulkintahasteita, joiden vuoksi vesihuoltolaitoksen asiakkaan määritelmän rajaaminen kiinteistön omistajaan tai haltijaan on lain soveltamisalan kannalta selkeintä. Lisäksi määritelmässä viitattaisiin 5 luvussa tarkoitettuun sopimukseen kiinteistön liittämisestä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä. Viittaus 5 luvussa tarkoitettuun sopimukseen lisättäisiin, jottei syntyisi epäselvyyttä asiakkaiden määrittelystä. Esimerkiksi tukkuvesihuoltolaitokset, vesihuoltolaitokset tai asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat eivät ole vesihuoltolaitoksen asiakkaita määritelmän tarkoittamalla tavalla. Vesihuoltolaitoksen ja asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan väliset sopimukset eivät ole vesihuoltolain 5 luvussa tarkoitettuja sopimuksia. Muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa nykytilaa, vaan kyse on nykyisessä vesihuoltolaissa olevan määritelmän selkeyttämisestä.

Voimassa olevan pykälän 8 kohdan nykyinen määritelmä taajamasta ehdotetaan muutettavaksi asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan määritelmäksi. Taajamaa ei olisi enää tarpeen määritellä, koska liittämismuutoksen ei enää jatkossa sidottaisi taajamaan ja sen ulkopuoliseen alueeseen, vaan liittämismuutoksen olisi ehdotetun 10 §:n mukaisesti jatkossa

sama vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella riippumatta siitä, onko toiminta-alueella sijaitseva kiinteistö taajama-alueella vai sen ulkopuolella.

Pykälän uudeksi 8 kohdaksi ehdotetaan uutta määritelmää asiakasomisteisesta vesihuolto-osuuskunnasta. Määritelmän mukaan asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitettaisiin osuuskuntalain (421/2013) tarkoittamaa osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä. Näin ollen lain tarkoittamalla asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla voisi olla myös sellaisia asiakkaita, jotka eivät ole osuuskunnan jäseniä. Määritelmä olisi tarpeen Vesi on meidän -sääntelyratkaisun toteuttamiseksi.

Pykälään lisättäisiin uusi 9 kohta, jossa määriteltäisiin tukkuvesihuoltolaitos. Tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Nykyisessä laissa on erikseen laajennettu 15, 15 a, 15 b, 16, 20 ja 20 d §:n tiettyjä velvoitteita koskemaan myös laitoksia, jotka toimittavat vettä vesihuoltolaitokselle tai johtavat tai käsittelevät vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Tukkuvesihuoltolaitosten erillinen määrittely on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, jotta myöhemmin laissa voidaan viitata tukkuvesihuoltolaitoksiin. Erillinen määritelmä katsotaan tarpeelliseksi myös Vesi on meidän -päätöksen toteuttamiseen liittyvien tukkuvesihuoltolaitoksia koskevien säännösten kohdentamisen vuoksi.

Käytännössä voi syntyä tilanteita, joissa laitos toimii toisaalta tukkuvesihuoltolaitoksena, eli toimittaa talousvettä toiselle vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja toisaalta taas 3 kohdassa tarkoitettuna vesihuoltolaitoksena. Näissä tilanteissa laitokseen sovellettaisiin kaikkia vesihuoltolaitosta koskevia säännöksiä. Näin ollen laissa säädetty velvoitteet koskisivat yksinomaan tukkuvesihuoltolaitoksina toimivia laitoksia siten kuin kunkin velvoitteen osalta erikseen säädetään. Tämä lähtökohta vastaa nykytilaa.

Tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmän tulkinnassa olennaista olisi sanamuodon mukaisesti se, toimittaako laitos vettä toiselle vesihuoltolaitokselle tai käsitteleekö se vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Talousveden toimittaminen tai jäteveden käsittely voi sopimusten ketjuuntumisen vuoksi tarkoittaa, että tukkuvesihuoltolaitos toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä myös välillisesti toisen tukkuvesihuoltolaitoksen kautta. Myös tällaisissa tilanteissa, joissa veden toimittaminen tai jäteveden johtaminen tai käsittely tapahtuu välillisesti, tulisi laitosta pitää tukkuvesihuoltolaitoksena. Lakiesityksen tavoitteiden mukaista on, että sääntely on tältä osin aukotonta, ja säännökset esimerkiksi selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuudesta sekä vesihuoltolaitoksen palveluiden turvaamisesta häiriötilanteessa koskevat myös tällaisia laitoksia.

Uudeksi 10 kohdaksi esitetään toiminta-alueen määritelmää. Toiminta-alueella tarkoitettaisiin aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon. Alkuperäisessä vuoden 2001 vesihuoltolaissa ollut toiminta-alueen määritelmä poistettiin vuonna 2014 samalla, kun vesihuoltolaitos määriteltiin laitokseksi, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitoksen määritelmään tehdyn muutoksen vuoksi toiminta-alueen määrittelyä pidettiin tällöin tarpeettomana. Koska vesihuoltolaitosta ei enää jatkossa määriteltäisi sillä olevan toiminta-alueen kautta, ehdotetaan lakiin lisättäväksi toiminta-aluetta koskeva määritelmä. Toiminta-alue rajaisi alueen, jolla sijaitsevilla kiinteistöillä on velvollisuus liittyä vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon. Vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta huolehtia vesihuollosta toiminta-alueellaan toiminta-alueen hyväksymispäätöksen mukaisesti säädetään lain 9 §:ssä.

Vesihuoltolaitosten julkisen hallintotehtävän ala rajautuisi toiminta-alueella tapahtuvaan vesihuollosta huolehtimiseen (ks. esityksen säätämisyjärjestysosio 12.8).

Pykälän uudeksi 11 kohdaksi ehdotetaan määritelmää vesihuolto-omaisuudesta. Määritelmä katsotaan tarpeelliseksi, sillä lakiin ehdotetaan uusia vesihuolto-omaisuutta koskevia säännöksiä esimerkiksi sen kunnossapitoon ja selvillääolo- ja tarkkailuvelvoitteeseen liittyen. Lisäksi vesihuolto-omaisuuden määrittely on keskeinen osa Vesi on meidän -päättöksen toteuttamista koskevia säännöksiä. Ehdotetun 3 §:n 1 kohdassa esitetyn vesihuollon määritelmän tarkoituksena on saattaa koko vesihuollon ketju vedenottamolta jätevedenpuhdistamolle saakka vesihuollon määritelmän piiriin, ja vastaavasti vesihuolto-omaisuuden määritelmän esitetään kattavan vesihuoltoon välittömästi liittyvä infrastruktuuri kokonaisuudessaan. Säännöksen tarkoituksena on, että vesihuolto-omaisuudeksi katsottavat rakennukset, rakennelmat ja laitteet liittyisivät välittömästi veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen tai jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn. Määritelmän mukaisesti vesihuolto-omaisuus pitäisi sisällään ensinnäkin vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevan talousvesi- ja jätevesiviemäriverkoston. Toisekseen vesihuolto-omaisuus kattaisi laitoksen käytössä olevan veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn liittyvät rakennukset, rakennelmat ja laitteet. Määritelmän mukaisesti vesihuolto-omaisuutta olisivat verkoston ohella esimerkiksi vedenottamot, vesisäiliöt ja jätevedenpuhdistamot sekä niiden sisältämät prosessilaitteistot.

Vesihuolto-omaisuuden määritelmän ulkopuolelle jäisi kiinteistön oma vesihuoltolaitteisto liittämisikohtaan saakka. Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa tästä vesihuoltolain 13 §:n mukaisesti. Vesihuolto-omaisuudella ei myöskään tarkoitettaisi esimerkiksi toimistorakennuksia tai muuta sellaista omaisuutta, jolla ei ole välitöntä merkitystä vesihuollon kannalta. Määritelmä rajoittuisi laitoksen vedenkäsittelyyn tarvittavaan omaisuuteen, eli esimerkiksi kemikaalivarastot, automaatio- tai tietojärjestelmäomaisuus, huoltoon, puhtaanapitoon tai operointiin tarvittava omaisuus ei kuuluisi määritelmän piiriin. Myöskään vesihuoltolaitoksen tilapäisesti käyttämä omaisuus, kuten varavedenjakelulaitteisto ei kuuluisi määritelmän piiriin. Lisäksi vesihuoltolaitoksen käytöstä poistettu vesihuolto-omaisuus sekä esimerkiksi sellainen talousvesiverkosto, joka ei ole vesihuoltolaitoksen käytössä, rajautuisi määritelmän ulkopuolelle. Määritelmän ulkopuolelle rajautuisi myös lietteenkäsittelyn laitteisto, sekä erillisviiemäroidyn huleveden laitteisto.

4 §. Viranomaiset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentista poistettaisiin viittaus lain mukaisten valvontaviranomaisten toimialoihin. Valvontaviranomaisten valvontatehtävät määriteltäisiin erikseen uudessa 4 a §:ssä. Muutos tarkoittaisi, että valvontaviranomaisten toimivaltaa arvioitaisiin jatkossa lähtökohtaisesti 4 a §:n perusteella. Pykälään tehtävä muutos kohdistuisi ainoastaan pykälän 2 momenttiin, ja siten tällä ei olisi vaikutusta esimerkiksi voimassa olevan lain 3 momentin mukaiseen Kuluttaja-asiamiehen valvontatoimivaltaan.

4 a §. Valvontaviranomaisten valvontatehtävät. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin vesihuoltolain valvontaviranomaisten valvontatehtävistä. Valvonnan keinoista on säädetty laissa erikseen, ja näitä voivat olla tapauskohtaisesti esimerkiksi 29 §:ssä tarkoitettu määräys, valvontaviranomaisen valitusoikeuden käyttäminen, valvontaviranomaisen vireillepano-oikeus tai erikseen säädetty lausunnonantomahdollisuus. Pykälän tarkoituksena on selkeyttää valvontaviranomaisten välistä valvontatoimivaltaa.

Pykälän 1 momentin mukaisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus olisi lain yleinen valvontaviranomainen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kuuluisi lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen valvonta. Voimassa olevan lain 4 §

2 momentissa sidotaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimialaan. Voimassa olevan 4 §:n perusteluissa (HE 218/2013 vp) todetaan kuitenkin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella olisi yleinen valvontatoimivalta vesihuoltolain julkisoikeudellisten säännösten valvonnassa. Siten uusi pykälä huomioisi voimassa olevan lain perusteluissa esitetyn lähtökohdan elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksen yleisestä valvontatoimivallasta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi muun muassa kunnan omistuksen säilymistä vesihuollossa (4 c §), kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavan viranomaisen määräämistä (4 b §), kunnan vesihuollon kehittämistä ja järjestämistä koskevia velvoitteita (5, 5 a, 6, 7 ja 8 §), vesihuoltolaitosten vesihuollosta huolehtimista, omaisuudenhallintaa ja maksutasoa (9, 9 a, 18 ja 19 §), vesihuollon varautumista (15, 15 a ja 15 b §) sekä laitoksen tiedottamisvelvollisuutta, taloustietojen julkaisemista ja tietojen toimittamista vesihuollon tietojärjestelmään (16, 20 c ja 20 d §).

Koska elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus olisi lain mukainen yleinen valvontaviranomainen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivalta ei kuitenkaan rajoittuisi yllä kuvattuihin pykäliin, vaan valvontaa voisi tarpeen vaatiessa kohdistaa muihinkin lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaan. Muutos merkitsisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivallan laajentamista nykyisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivallasta, joka rajautuu valvontaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimialalla. Voimassa olevan lain valvonnan yhtenä käytännön haasteena on ollut se, että tiettyjen vesihuoltolain velvoitteiden osalta ei ole tunnistettu valvovaa viranomaista, jolla olisi toimivaltaa puuttua lain vastaiseen tilanteeseen, ja muutoksella korjattaisiin tämä tilanne.

Osa vesihuoltolain säännöksistä on yksityisoikeudellisia, ja niillä säännellään vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välistä yksityisoikeudellista sopimussuhdetta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivalta ei jatkossakaan ulottuisi lain yksityisoikeudellisten säännösten valvontaan, vaan rajautuisi lain julkisoikeudellisiin säännöksiin. Lain 5 ja 6 luku sisältävät laitoksen ja sen asiakkaan väliseen yksityisoikeudelliseen sopimussuhteeseen liittyvää sääntelyä, jota elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen yleinen valvontatoimivalta ei lähtökohtaisesti koskisi. Lain 4 luvun vesihuoltolaitoksen taloushallintoa koskevat säännökset ovat osin yksityisoikeudellisia ja osin julkisoikeudellisia. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivalta kohdistuisi laitoksen maksuihin niiltä osin, kuin niillä on merkitystä laitoksen toimintaan ja toimintakyvyn turvaamiseen. Valvontaa ei sen sijaan kohdistettaisi yksittäisiin maksuja koskeviin tilanteisiin, jotka ovat laitoksen ja sen asiakkaan välisiä yksityisoikeudellisia asioita. Yksittäistapauksiin liittyvät riidat voi viedä käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Maksuja koskevan sääntelyn osalta (18 ja 19 §) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvonta kohdentuisi siten erityisesti maksutasoon eli maksujen kohtuullisuuteen ja tasapuolisuuteen sekä siihen, että maksuihin sisällytetty kohtuullinen tuotto pääomalle ei vaaranna laitoksen kykyä huolehtia vesihuollosta.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävistä. Momentin mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi toimialallaan lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Tämä vastaisi voimassa olevan lain mukaista kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa. Nykyiseen tapaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävät kohdistuisivat kunnan alueella erityisesti kiinteistöjen vesihuollon ja hulevesien liittämismääräyksiin (10, 12 ja 17 b §). Nämä tehtävät liittyvät kiinteästi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen 11 ja 17 c §:ien mukaisiin tehtäviin vapautushakemusten käsittelyssä. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella olisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa rinnakkainen valvontatoimivalta vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden (9 §) valvonnassa niiltä osin, kun se on tarpeen kunnan tekemän

toiminta-aluepäättöksen toimeenpanemiseksi. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvonta voisi lisäksi kohdistua tapauskohtaisesti vesihuoltolain velvoitteisiin silloin, kun niillä on ympäristönsuojelullista merkitystä.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvontatehtävistä. Momentin mukaan terveydensuojeluviranomainen valvoisi toimialallaan lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Tämä vastaisi voimassa olevan lain mukaista kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvonta kohdistuisi tapauskohtaisesti vesihuoltolain velvoitteisiin silloin, kun niillä on terveydensuojelullista merkitystä.

4 b §. *Kunnan vesihuoltotehtävät.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin kunnan vesihuoltotehtävien järjestämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan tulisi hallintosäännössään antaa määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista. Kunnan tehtävillä tarkoitettaisiin erityisesti vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen liittyviä tehtäviä, joista säädetään tarkemmin 5, 5 a ja 6 §:ssä. Lisäksi näitä kunnalle säädettyjä tehtäviä on myös 4 c ja 4 d §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaisesti kuntien yhteistoiminnasta muiden kuntien kanssa säädetään kuntalain 8 luvussa. Kunnat voivat järjestää tehtävänsä yhteistoiminnassa kuntalain mukaisesti ilman mainittua säännöstäkin, joten kyse on informatiivisesta viittauksesta kuntalaissa säädettyyn, eikä sillä aseteta kunnalle toimintavelvoitteita. Yhteistoiminta voi olla tarpeen etenkin tilanteissa, joissa kuntien yhteistoiminnalla saataisiin lain mukaiset tehtävät hoidettua tehokkaammin. Yhteistoiminnalla voitaisiin varmistaa muun muassa henkilöstöresurssien riittävyys.

4 c §. *Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin, että kunta ei saisi jatkossa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen tai vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvaa omistustaan. Vastaavasti kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saisi myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan eikä ottaa käyttöön muuta kuin omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta.

Ehdotetulla pykälällä toimeenpantaisiin eduskunnan Vesi on meidän -päättöstä (EK 26/2021 vp - KAA 2/2020 vp) kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisestä kuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Pykälä olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että kunta ei voisi jatkossa luovuttaa yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittistä vesihuoltoinfrastruktuuria yksityiselle omistajalle. Kunnalle säädettävällä myyntikiellolla varmistettaisiin, että vesihuolto, joka on luonnollinen monopoli, ei siirry yksityiseen omistukseen. Vesihuolto on välttämättömyyspalvelu, johon liittyvät ihmis- ja perusoikeusolottuvuudet puoltavat vesihuollon säilyttämistä julkisessa omistuksessa. Vesihuollon siirtyminen yksityiseen omistukseen on kansainvälisesti johtanut muun muassa veden hinnan nousuun, palvelutason heikentymiseen sekä vesihuollon kielteisten ympäristövaikutusten kasvamiseen. Lisäksi on olemassa kansainvälisiä esimerkkejä valtion häviöön johtaneista valtioiden ja ulkomaisten sijoittajien välisistä kansainvälisen investoijan investointisuojaan nojalla nostetuista välimiesmenettelyistä tilanteissa, joissa valtio on pyrkinyt tiukentamaan vesihuoltoon liittyvää sääntelyä. Myös nämä ulkomaisen sijoittajan investointisuojaan liittyvät riskit puoltavat vesihuollon säilyttämistä kunnan omistuksessa.

Osa vesihuoltolaitoksista toimii osana kuntaorganisaatiota tai monialayhtiötä. Voimassa oleva vesihuoltolaki lähtee kuitenkin siitä, että vesihuolto tulee kunnan tai yrityksen kirjanpidossa

eriyttää muista toiminnoista (20 §). Näin ollen vesihuoltolaitos ja vesihuolto-omaisuus voidaan hahmottaa kunnasta erillisenä omaisuuseränä riippumatta siitä, miten vesihuoltolaitoksen toiminta on käytännössä järjestetty. Pykälän lähtökohtana olisi, että kunnan vesihuoltoon kohdistuva omistus kohdistuu pääsääntöisesti vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokseen, kun taas laitoksen omistus kohdistuu laitoksen käyttämään vesihuolto-omaisuuteen. Koska vesihuoltokenttä on moninainen, edellä kuvattuun omistuksen kohdentumiseen on olemassa tiettyjä poikkeuksia, jotka huomioitaisiin pykälässä.

Kunnille säädettävä myyntikielto merkitsee rajoitusta kunnan perustuslain 121 §:ssä turvattuun itsehallintoon. Kiellon säätämiseksi on olemassa edellä mainitut vahvat perusteet, joilla voidaan perustella kunnallisen itsehallinnon rajoitusta. Asiaan liittyviä perusoikeusnäkökohtia on arvioitu tarkemmin tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12.7). Kiellon kuntataloudellisia vaikutuksia on arvioitu tämän esityksen vaikutustenarviointiosiossa (4.2.1.3). Vaikka myyntikielto estäisi kuntaa luopumasta vesihuoltoon kohdistuvasta omistuksestaan, voidaan kokoavasti todeta, että kiellolla ei ole pitkällä aikavälillä kunnan talouden kannalta kielteisiä vaikutuksia. Vesihuoltolain maksuja koskevan kustannusvastaavuuden periaatteen mukaan asiakkaalta kerättävillä maksuilla tulee voida kattaa vesihuollosta aiheutuvat kustannukset, joten vesihuollon omistus ei aiheuta kunnalle kustannuksia. Lisäksi kunnan on mahdollista saada omistuksessaan olevalta vesihuoltolaitokselta kohtuullista tuottoa pääomalleen (18 §). Vesihuollolle ominaista on, että kuluttajien vedenkäyttö on vakaata taloustilanteesta riippumatta. Vesihuoltolaitoksen omistaminen on pitkällä aikavälillä kunnalle kannattavaa. Mahdollisuus periä kohtuullista tuottoa pääomalle tuo kunnalle ennakoitavaa, säännöllistä ja varmaa tuloa.

Ehdotetun 1 momentin mukaisesti kunta ei saisi myydä tai muutoin luovuttaa vesihuoltolaitoksessa, tukkuvesihuoltolaitoksessa tai vesihuolto-omaisuudessa olevaa omistustaan muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistamalle laitokselle. Pykälän 1 momentti asettaisi siten kunnalle velvoitteen säilyttää olemassa oleva kunnan omistus vesihuoltolaitoksessa ja tukkuvesihuoltolaitoksessa. Näin ollen kunta ei voisi jatkossa myydä tai muutoin luovuttaa esimerkiksi kunnan taseyksikkönä tai kunnan liikelaitoksena toimivaa vesihuoltolaitosta, mutta ei myöskään esimerkiksi osakeyhtiömuotoisen vesihuoltolaitoksen osakeomistustaan tai osuuskuntamuotoisen vesihuoltolaitoksen osuuttaan. Myyntikielto koskisi myös kuntien omistusta monialayhtiöiden vesihuoltotoiminnoissa. Kielto ei koske kuntien tai kunnan ja kunnan omistaman laitoksen välisiä omistuksen siirtoja. Näiden salliminen katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi esimerkiksi kuntaliitostilanteessa. Näiden omistuksen siirtojen ei arvioida vaarantavan kunnille säädettävän myyntikiellon tavoitteita.

Pykälän 1 momentin edellytys kunnan omistuksen säilyttämisestä vesihuoltolaitoksissa ja tukkuvesihuoltolaitoksissa ei estäisi esimerkiksi kunnan taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämistä, kunhan kunta ei yhtiöittämisen yhteydessä luopuisi laitokseen kohdistuvasta omistuksestaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että kunta ei saisi myydä tai muutoin luovuttaa omistustaan vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle. Vesihuolto-omaisuus määriteltäisiin vesihuoltolain määritelmiä koskevassa 3 §:n 12 kohdassa. Sen mukaan vesihuolto-omaisuudella tarkoitettaisiin vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä laitoksen käytössä olevia veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita. Kunnan omistamaan vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvalla myyntikiellolla estettäisiin sellaiset tilanteet, joissa vesihuoltolaitostoiminnan kokonaan ulkoistanut kunta voisi luopua

omistuksessaan olevasta vesihuoltolaitoksen käyttämästä vesihuolto-omaisuudesta. Vesihuoltokenttä on kirjava, ja on olemassa esimerkkejä ratkaisuihin, joissa kunta on säilyttänyt vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvan omistuksensa, mutta ulkoistanut täysin vesihuollon operoinnin vesihuoltolaitokselle, joka ei ole aikaisemmin toiminut kyseisen kunnan alueella eikä ole kyseisen kunnan omistuksessa oleva laitos. Tarkoituksena on siten estää se, että kunta voisi myydä yksityiselle taholle omistamaansa vesihuolto-omaisuutta tilanteissa, joissa omaisuutta operoi tai vesihuoltolaitoksena toimii muu toimija. Sääntelyllä ei estettäisi kunnan omistaman vesihuolto-omaisuuden myyntiä toiselle kunnalle tai kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuoltolaitokselle.

Momentin sääntely ei vaikuttaisi sellaisiin vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin, joissa ei ole ennen lain voimaan tuloa ollut kunnan omistusta. Näiden toimijoiden omaisuudenmyyntitilannetta koskisi kuitenkin 4 d §:ssä kunnalle säädettäväksi ehdotettu etuosto-oikeus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle ja tukkuvesihuoltolaitokselle kielto myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan. Jatkossa kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saisi luovuttaa käyttämänsä vesihuolto-omaisuutta kuin toiselle kunnan omistuksessa olevalle laitokselle tai kunnalle. Koska rajoitukset kohdistuisivat omistukseen ja sen säilyttämiseen, erilaisten operointipalvelujen hyödyntäminen olisi jatkossakin mahdollista.

Kokonaan kunnan omistuksessa olevalla vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka on kokonaan kunnan tai kuntien omistuksessa. Näin ollen kokonaan kunnan omistuksessa oleva laitos voi olla kunnan taseyksikkö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos. Tällaisten laitosten osalta voidaan katsoa, että jo organisaatiomuoto takaa kunnan tai kuntien omistuksen. Kokonaan kunnan omistuksessa oleva laitos voisi näiden edellä kuvattujen kunnallisten organisaatiomuotojen lisäksi olla muu yhteisö, jonka kunta yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa omistaa kokonaan. Näin ollen esimerkiksi kunnan tai kuntien yhdessä kokonaan omistama osakeyhtiömuotoinen vesihuoltolaitos olisi momentissa tarkoitettu kokonaan kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos. Kunnan omistus voisi toteutua yhden kunnan omistuksella, mutta myös useamman kunnan yhteisomistuksella.

Kielto luopua vesihuolto-omaisuudesta koskisi paitsi kokonaan kunnan omistuksessa olevia vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksia myös muita kunnan määräysvallassa olevia vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksia. Vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos olisi kunnan määräysvallassa silloin, kun kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta vesihuoltolaitokseen. Kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä, kun sillä on 1) enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen; 2) kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö; tai 3) kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä. Kunnan määräysvallan toteutumista arvioidaan tarkastelemalla kunnan tai kuntien yhdessä käyttämää määräysvaltaa.

Vesihuolto-omaisuuden myyntikielto ei kuitenkaan koskisi vesihuoltokäytöstä poistuvaa tai poistettua omaisuutta. Tällaisesta omaisuudesta vesihuoltolaitos voisi luopua vapaasti. Ehdotetulla 2 momentin vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvalla sääntelyllä ei myöskään puututtaisi ennen lain voimaan tuloa vallinneeseen tilanteeseen. Näin ollen sellainen kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan laitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus, joka lain voimaantullessa on yksityisessä omistuksessa, voisi säilyä jatkossakin yksityisessä omistuksessa, eikä laki asettaisi esteitä sen käytölle lain voimaantulon jälkeen. Tällaisen omistuksen myyntitilanteita koskisi kuitenkin kunnan etuosto-oikeus (4 d §).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva laitoksen uuden vesihuolto-omaisuuden tulisi olla laitoksen omistuksessa. Kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei siis saisi jatkossa ottaa käyttöön sellaista uutta vesihuolto-omaisuutta, joka ei ole laitoksen omistuksessa. Esimerkiksi leasing-järjestelyin toteutettavat pitkäaikaiseen vuokraukseen perustuvat ratkaisut eivät siten olisi lähtökohtaisesti mahdollisia, mutta sen sijaan sopimukseen perustuva vaiheittainen uuden vesihuolto-omaisuuden omistusoikeuden siirto tai ennalta sovitun määräajan kuluessa siirtyvä omistusoikeus olisivat mahdollisia järjestelyitä jatkossakin. Momentin sääntelyllä vahvistettaisiin vesihuollon julkisomisteisuuden säilymistä jatkossakin ja estettäisiin tilanteet, joissa yksityinen omistus tulee vesihuoltokentälle esimerkiksi uudelle asuinalueelle rakennetun yksityisomisteisen vesihuoltoinfrastruktuurin kautta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että perustettavan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen tulisi olla kokonaan kunnan omistuksessa. Lisäksi lain voimaan tulon jälkeen olisi edelleen mahdollista perustaa asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Uuden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen sekä asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisajankohta määrittyisi sen perusteella, milloin yhteisö on kirjattu yritys- ja yhteisötietojärjestelmään.

Vesihuollon julkisomistuksen säilyttämisen näkökulmasta on tarpeen varmistaa, ettei jatkossa voisi perustaa sellaisia laitoksia, jotka ovat yksityisessä omistuksessa. Tällaisen sääntelyn tarvetta puoltaa veden välttämättömyyspalveluluonne, vesihuoltoon liittyvät huoltovarmuus- ja turvallisuusnäkökohdat sekä tarve ehkäistä yksityisten sijoittajien tulo vesihuoltosektorille. Vesi on meidän -kansalaisaloitteesta annetussa maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 11/2020 vp) todetaan, että asiakkaiden omistamien osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten malli on turvattava jatkossakin. Kuntaomisteisten laitosten lisäksi jatkossakin olisi pykälän 4 momentin mukaisesti mahdollista perustaa asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Osuuskuntamuotoisen toiminnan lähtökohtana on osuuskuntalain (421/2013) 1 luvun 7 §:ssä säädetyn mukaisesti sen jäsenten yhdenvertaisuus siten, että kaikilla osuuskunnan jäsenillä on yhtäläiset oikeudet. Asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta määriteltäisiin vesihuoltolain 3 §:n 8 kohdassa. Asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitettaisiin osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä.

Ehdotetulla 4 momentilla ei puututtaisi ennen lain voimaan tuloa pääosin tai kokonaan yksityisessä omistuksessa toimineiden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitosten toimintaan. Sen sijaan lain voimaan tulon jälkeen ei olisi enää mahdollista perustaa yksityisessä omistuksessa olevia laitoksia lukuun ottamatta asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Säännös ei estäisi sellaisen tukkuvesihuoltolaitoksen perustamista, jonka omistaa asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

4 d §. Kunnan etuosto-oikeus. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin kunnan etuosto-oikeudesta sen alueella myytyyn vesi- ja tukkuvesihuoltolaitokseen sekä vesihuolto-omaisuuteen. Ehdotetulla pykälällä täydennettäisiin 4 c §:n sääntelyä.

Pykälään ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että kunnalla on mahdollisuus puuttua kauppaan tilanteessa, jossa ennen lain voimaan tuloa perustettu yksityisomisteinen vesi- tai tukkuvesihuoltolaitos taikka vesihuolto-omaisuus olisi siirtymässä toiselle yksityiselle omistajalle. Kunnan olisi siis mahdollista etuosto-oikeuttaan käyttämällä lunastaa laitos tai omaisuus omistukseensa.

Ehdotetun 1 momentin mukaan kunnalla olisi etuosto-oikeus vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen ja vesihuolto-omaisuuteen, joka sijaitsee sen alueella. Kunnalla olisi etuosto-oikeus myös tilanteissa, joissa kaupan kohteena on vain osa laitoksesta tai omaisuudesta, eli esimerkiksi vain osa osakeyhtiömuotoisen laitoksen osakkeista tai vain pieni osa laitoksen vesihuoltoverkostosta. Kyse olisi kaupan osapuolten oikeusaseman kannalta kuntien etuostolakia (608/1977) vastaavasta menettelystä. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulisi kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että jos kauppaan sisältyy ehto, jota kunta ei ehdon luonteen vuoksi voisi kohtuudella täyttää, velvoite on muunnettava sen täyttää arvoa vastaavaksi rahasuoritukseksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi tilannetta, jossa kaupan ehtoihin sisältyy ehto siitä, että ostaja suorittaa osan kauppahinnasta työnä, eikä ole kohtuullista ajatella, että kunta tekisi tämän saman työn. Näissä tilanteissa ehdon voisi muuntaa rahamääräiseksi suoritukseksi. Sääntely vastaisi kuntien etuostolain 17 §:ssä säädettyä. Vastaavasti kuin kuntien etuostolain 2 §:n 1 momentissa on säädetty, momentissa säädettäisiin, että kunnan asema kolmanteen nähden olisi sama kuin ostajan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin etuostoon liittyvästä etusijajärjestelystä. Lähtökohtana olisi, että tilanteessa, jossa kaupan kohteena oleva vesihuoltolaitos, tukkuvesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus sijaitsi useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus olisi sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee kaupan kohteena olevan laitoksen kotipaikka taikka vesihuolto-omaisuuden omistavan laitoksen kotipaikka. Tilanteessa, jos etusijalla oleva kunta ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus olisi myös muilla kunnilla, joiden alueella kaupan kohteena oleva laitos huolehtii vesihuollosta. Näissä tilanteissa etusijajärjestys määräytyisi kunnan alueella olevien vesihuoltolaitoksen asiakkaiden määrän mukaisessa järjestyksessä, eli etusijalla olevan kunnan jälkeen etusija olisi sillä kunnalla, jonka alueella on eniten laitoksen asiakkaita ja niin edelleen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin etuostoon liittyvistä menettelyistä. Toisin kuin kuntien etuostolain mukaisessa menettelyssä, vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden luovutuksessa ei ole kyse kiinteän omaisuuden luovutuksesta, vaikka kaupan kohteeseen saattaa myös sisältyä kiinteää omaisuutta. Näin ollen omaisuuden luovutus ei tapahdu maakaaren (540/1995) mukaisessa muodossa, eikä kauppaan liity julkivahvistuksen kaltaista julkivarmistusta, jota kautta kunta saisi tiedon mahdollisesta kaupasta. Tästä syystä pykälän 3 momentissa säädettäisiin myyjälle velvollisuus ilmoittaa kaupasta kunnalle viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä. Ilmoitusvelvollisuus olisi tarpeen, jotta kunta saisi tiedon tapahtuneesta kaupasta. Jos kaupan kohde sijaitsee useamman kunnan alueella, tulisi ilmoitus tehdä kaikille niille kunnille, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee. Ilmoitukseen tulisi liittää tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Lisäksi ilmoitukseen tulisi liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden. Nämä

tiedot olisivat tarpeen, jotta kunnalla olisi mahdollisimman hyvät lähtökohdat arvioida tarvetta etuosto-oikeutensa käyttämiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta arvioida tarvetta etuosto-oikeuden käyttämiseksi ja tehdä oikeuden käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä päätös. Kunta arvioisi etuosto-oikeuden käyttämisen tarvetta vesihuollon järjestämisvastuunsa (vesihuoltolain 6 §) ja turvaamisvelvoitteensa (vesihuoltolain 9 b §) kannalta. Kunnan tulisi siten arvioida, miltä osin omistuksen siirto yksityiseltä omistajalta toiselta voisi vaarantaa kunnan alueella olevan vesihuoltopalvelun tarkoituksenmukaisen ja laitoksen huolehtimisvelvoitteen mukaisen toteutumisen. Kunnan tulisi tehdä päätös etuosto-oikeutensa käyttämisestä viipymättä, ja enintään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Jos kunta päättäisi olla käyttämättä etuosto-oikeuttaan, kunnan tulisi tehdä päätös siitä, ettei se käytä etuosto-oikeuttaan. Kunnan tekemä päätös olisi valituskelpoinen, ja siitä voisi valittaa siten kuin vesihuoltolain muutoksenhakua koskevassa 32 §:ssä säädetään. Kunnan tekemästä etuostopäätöksestä valitettaisiin siis kunnallisvalituksella hallinto-oikeuteen. Kunnan etuosto-oikeutta koskevan päätöksen tekisi kunnan 4 b §:n mukaisesti nimeämä kunnan vesihuoltotehtävistä vastaava kunnan viranomainen tai kunnan ylempi toimielin kuntalain 92 §:n mukaista otto-oikeuttaan käyttämällä. Jos kunta laiminlöisi velvollisuutensa tehdä etuosto-oikeuden käyttämisestä päätös, pykälässä tarkoitettu laitoksen tai vesihuolto-omaisuuden kauppaa toteutuisi myyjän ja ostajan välisenä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin myös, että jos myyjä laiminlyö velvollisuutensa ilmoittaa kunnalle pykälässä tarkoitettusta kaupasta, etuosto-oikeuden käyttämiseksi varattu aika alkaisi kulua kuuden kuukauden päästä kaupantekohetkestä. Tällaisessa tilanteessa kunnalle säädetty kolmen kuukauden määräaika etuosto-oikeutta koskevan päätöksen tekemiselle alkaisi kulua kuuden kuukauden päästä kaupantekohetkestä. Näin ollen tilanteessa, jossa myyjä laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa, kaupan lopullinen toteutuminen olisi kokonaisuudessaan yhdeksän kuukautta kaupantekohetkestä epävarmaa. On oletettavaa, että kunnan alueella sijaitsevan merkittävän kokoisen vesihuoltolaitoksen myyntiä ei olisi mahdollista toteuttaa ilman, että kunta saa tiedon kaupasta muutenkin kautta, kuin vain myyjän ilmoituksella. On teoriassa mahdollista, että yksittäisiä pieniä vesihuolto-omaisuuden myyntejä voisi tapahtua niin, että kunta ei näistä saisi tietoa, mutta tämän ei arvioida vaarantavan sääntelyn taustalla olevaa tarkoitusta. Olisi tarpeen säätää etuosto-oikeuden käyttämiseksi varatun ajan päättymisestä, jottei oikeustila kaupan toteutumisen osalta jäisi lopullisesti epäselväksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että myyjä ei voisi vedota sellaiseen kaupan ehtoon, jota hän ei ole ilmoittanut kunnalle, ja josta kunta ei päättäessään etuosto-oikeuden käyttämisestä muutoinkaan tiennyt. Sääntely vastaisi kuntien etuostolain 2 §:n 1 momentissa säädettyä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ostajalle ennen etuoston loppuunsaattamisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta. Momentin sääntely edellyttäisi, että kunnan tulisi viipymättä korvata ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kaupan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunta olisi velvollinen korvaamaan ostajalle myös kaupasta syntyneet tarpeelliset kustannukset. Korvausvelvollisuus olisi siten rajattu tarpeellisiin kustannuksiin, eikä ulottaisi kunnan korvausvelvollisuutta koskemaan kaikkia mahdollisia kaupasta syntyneitä kustannuksia.

4 e §. Omaisuuksien myynnin rajoitukset vesihuolto-osuuskunnassa. Pykälässä säädettäisiin asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan toimintojen tai vesihuolto-omaisuuden myyntiin kohdistuvista rajoituksista. Lakiehdotuksen voimaan tulon jälkeen perustettu asiakasomisteinen

vesihuolto-osuuskunta voisi myydä toimintonsa tai vesihuolto-omaisuuttaan ainoastaan kunnalle, kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle. Tässä pykälässä ehdotettua asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien toimintojen ja omaisuuden myynnin rajoitusta ei ehdoteta ulotettavan taannehtivasti nykyisiin yksityisiin vesihuoltotoimijoihin, vaan rajoitukset kohdistuisivat ainoastaan uusiin perustettaviin vesihuolto-osuuskuntiin. Etuosto-oikeutta koskevalla 4 d §:llä varmistettaisiin se, että kunta voi harkintansa mukaan puuttua nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien laitosten omistuksen siirtoihin.

5 §. Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu. Pykälässä säädettäisiin vesihuollon alueellisesta yleissuunnittelusta, josta nykyisinkin on säädetty 5 §:n yhteydessä. Pykälään tehtävillä muutoksilla täsmennettäisiin vesihuollon alueellisen yleissuunnittelun sisältöä, ja voimassa olevan lain 5 §:ssä oleva sääntely vesihuollon kehittämisestä kunnassa poistettaisiin pykälästä. Vesihuollon kehittämisestä kunnassa säädettäisiin uudessa 5 a §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävästä ohjata vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen kehittämiseksi. Tehtävä olisi uusi, sillä voimassa olevassa laissa ei ole säädetty alueellisen yleissuunnittelun ohjausta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vastuulle. Säännöksellä säädettäisiin käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen jo nykyisin hoitama alueellisen yleissuunnittelun ohjaaminen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lakisääteiseksi tehtäväksi.

Alueellisen yleissuunnittelun yhtenä tavoitteena on kehittää vesihuollon alueellista yhteistyötä. Tässä erityisen keskeistä on vesihuoltolaitosten ja kuntien välisen yhteistyön kehittäminen. Vaikka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella olisi alueellista yleissuunnittelua ohjaava tehtävä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rooliin ei kuuluisi suunnitelman sisältöön puuttuminen sen enempää, kuin mitä suunnitteluprosessin yhteydessä yhteisesti päätetään.

Alueellisen yleissuunnittelun tavoitteena olisi vesihuollon toimintavarmuus, alueellinen yhteistyö ja rakenteellisen muutoksen edistäminen. Suunnittelun tarkempi toteuttamistapa jätettäisiin laissa määrittelemättä. Alueellinen yleissuunnittelu voi tapahtua monin toisistaan poikkeavin tavoin, sillä alueellisen yleissuunnittelun tarpeet ovat aluekohtaisia. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kuntien lisäksi maakunnan liitto, alueen vesihuoltolaitokset sekä muut alueen keskeiset vesihuollon toimijat kuten kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen voidaan tarpeen mukaan ottaa mukaan suunnitteluprosessiin.

Alueellisen yleissuunnittelun tavoittelemalla rakenteellisen muutoksen edistämisen avulla tarkoitettaisiin Kansallisen vesihuoltouudistuksen yhteydessä keskeiseksi tavoitteeksi tunnistettua tarvetta edistää muutosta kohti suurempia, vahvempia ja toimintavarmempia vesihuoltolaitoksia. Heikosti resursoitujen vesihuoltolaitosten suuri määrä on kenties suurin yksittäinen syy vesihuoltosektorin nykyisiin haasteisiin.

Pykälän 2 momentissa on säädetty kunnan velvollisuudesta osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun. Velvoite vastaa sisällöltään voimassa olevan vesihuoltolain 5 §:ään sisältävää kunnan velvoitetta osallistua alueelliseen yleissuunnitteluun.

5 a §. Vesihuollon kehittäminen kunnassa. Uudessa 5 a §:ssä säädettäisiin vesihuollon kehittämisestä kunnassa. Pykälässä säädettäisiin kunnille uusi velvoite kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimiseen, joka olisi keskeinen työkalu kunnan vesihuollon järjestämis- ja kehittämisvastuun toteuttamisessa ja seurannassa. Suunnitelman laatimisvelvoite olisi kunnille uusi, mutta voidaan nähdä sen täsmäntävän kunnille jo nykyisin kuuluvaa kunnan

kehittämistä vesihuollossa. Pitkällä aikavälillä kokonaisvaltaisen vesihuollon kehittämisen ja järjestämisen suunnitelma tehostaisi ja selkeyttäisi kunnan vesihuollon kehittämistä ja varmistaisi tarkoituksenmukaiset vesihuoltopalvelut kunnan asukkaille.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma olisi keskeinen väline kunnan vesihuollon suunnittelun ja alueidenkäytön suunnittelun yhteensovittamisessa. Eri lakien mukaisen suunnittelun ei tulisi olla päällekkäistä, vaan vesihuollon suunnittelu tulee sovittaa muun suunnittelun kanssa yhteen. Tämä voitaisiin tehdä esimerkiksi niin, että kunnan vesihuoltosuunnitelmassa osoitetut strategiset ratkaisut vesihuollon järjestämisessä edistävät tarkoituksenmukaisten vesihuoltoratkaisujen suunnittelua kuntakaavoituksessa. Suunnitelmalla pyritään myös edistämään sekä vesihuollon alueellista yhteistyötä että vesihuoltolaitosten välistä yhteistyötä.

Suunnitelma palvelisi koko kunnan alueen vesihuollon kokonaisvaltaista kehittämissuunnittelua ja järjestämistä, ja se ohjaisi laitosten oman toiminnan ja omaisuudenhallinnan suunnittelua ja omaisuudenhallintasuunnitelman laatimista. Sen vuoksi on tärkeää, että suunnitteluprosessiin osallistuvat kaikki alueen vesihuoltolaitokset, myös vesihuolto-osuuskunnat. Kunnan vesihuoltosuunnittelu osaltaan edesauttaa rakennemuutosta ja voi toimia neuvottelupohjana tai tausta-aineistona esimerkiksi vesihuolto-osuuskuntien yhdistymisissä, sekä alueellisen suunnittelun käynnistämisessä. Vesihuoltosuunnitelmassa tunnistetaan ennakoivasti esimerkiksi muuttotappion tai ilmastonmuutoksen aiheuttamia haasteita ja varmistetaan, että kaikilla kunnan alueella toimivilla vesihuoltolaitoksilla on edellytykset toimia.

Ehdotetun 1 momentin sisältö vastaisi pääosin nykyistä 5 §:n 1 momenttia kuitenkin siten, että nykyiseen 1 momenttiin sisältyvä kunnan velvollisuus osallistua alueelliseen yleissuunnitteluun sisältyisi ehdotetun lain 5 §:ään. Ehdotetun 1 momentin mukaisesti kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa. Momentissa mainittaisiin voimassa olevan 5 §:n 1 momentin mukaisten yhteistyötahojen lisäksi uutena lisäyksenä muut keskeiset tahot. Kehittämistehtävän toteuttamiseksi tarkoituksenmukaiset yhteistyötahot eivät aina rajoitu vesihuoltolaitoksiin, tukkuvesihuoltolaitoksiin tai muihin kuntiin, vaan tapauskohtaisesti voi olla tarpeen osallistaa myös muita tahoja kuten esimerkiksi pelastuslaitos, hyvinvointialue tai pieniä vesihuoltotoimijoita, jotka eivät ole lain määritelmän mukaisia vesihuoltolaitoksia.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin uudesta kunnan velvoitteesta laatia kunnan vesihuoltosuunnitelma 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunnan tulisi hyväksyä suunnitelma ja pitää sen ajan tasalla. Momentti velvoittaisi ensinnäkin kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimiseen, ja se tulisi tehdä yhteistyössä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Toisekseen momentti asettaisi kunnalle velvoitteen suunnitelman hyväksymiselle. Lisäksi vesihuoltosuunnitelma tulisi pitää ajan tasalla. Laissa ei otettaisi kantaa siihen, miten suunnitelma tulisi kunnassa hyväksyä, tai kuinka usein sitä on tarpeen päivittää, sillä vesihuollon kehittämistarpeet vaihtelevat merkittävästi kuntakohtaisesti. Näin esimerkiksi vesihuollon alueellisessa yleissuunnittelussa, alueidenkäytön suunnittelussa ja yhdyskuntakehityksessä tapahtuvat muutokset voisivat johtaa siihen, että vesihuoltosuunnitelmaa tulisi tarkastella uudelleen. Kunnan vesihuollon kannalta yksittäiset, vähämerkityksiset muutokset edellä kuvatuissa seikoissa eivät kuitenkaan toisi kunnalle velvoitetta vesihuoltosuunnitelman päivittämiseen, vaan suunnitelman ajantasaisuutta tulisi arvioida kokonaisvaltaisesti.

Ehdotetun 2 momentin mukaisesti vesihuoltosuunnitelma voitaisiin laatia yhtäaikaaisesti ja yhteistyössä usean kunnan alueelle. Tällöin kunkin kunnan tulisi kuitenkin huolehtia omalta osaltaan vesihuoltosuunnitelman hyväksymisestä.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin kunnan vesihuoltosuunnitelman yhteensovittamisesta muiden suunnitteluvälvoitteiden kanssa. Suunnitelmassa tulisi ensinnäkin ottaa huomioon vesihuoltolain 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu. Suunnitelma tulisi lisäksi sovittaa yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa.

Pykälän 4 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta varata valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto kunnan vesihuoltosuunnitelmasta ennen suunnitelman hyväksymistä. Valvontaviranomaisista etenkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella voisi olla suunnitelmasta lausuttavaa siitä, onko suunnittelussa olleet mukana tarpeelliset tahot ja täyttääkö se lain asettamat sisältövaatimukset, mutta myös kunnan omille valvontaviranomaisille tulisi varata oikeus antaa lausuntonsa asiasta. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että kunnan vesihuoltosuunnitelma tulisi julkaista yleisessä tietoverkossa. Tällä tarkoitetaan asiakirjan julkaisua esimerkiksi kunnan internetsivuilla. Suunnitelman mahdollisesti sisältämiä turvallisuuskriittisiä tai salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan julkaista.

Pykälän 5 momentti sisältäisi valtioneuvoston asetuksenantovaltuuden tarkempien säännösten antamiseksi kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä.

6 §. Vesihuollon järjestäminen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin lakitekkinen muutos, jolla ei ole oikeusvaikutuksia. Pykälän nykyinen 2 momentti jaettaisiin kahteen osaan 2 ja 3 momentiksi siten, että 2 momentissa säädettäisiin kunnan toimenpiteistä vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai toiminta-alueen hyväksymiseksi ja 3 momentissa muista toimenpiteistä, joihin kunta voi järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi ryhtyä. Nykyinen 3 momentti kunnan velvollisuudesta kuulla alueen kiinteistön omistajia ja haltijoita ennen vesihuollon järjestämistoimenpiteisiin ryhtymistä poistettaisiin. Hallintolain 34 §:ssä säädetään asianosaisen kuulemisesta, eikä erillinen yleislain kanssa päällekkäinen kuulemisvelvoite ole tarpeen.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaisia kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuuden lähtökohtia ei tavoitella muutettavan. Momentin perustelut vastaavat siten hallituksen esityksen 85/2000 vp perusteluita. Kunnan järjestämisvelvollisuus syntyisi jatkossakin silloin, kun suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat.

Ehdotetun 2 momentin tulkinnassa on huomioitava vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos. Vesihuoltolaitokselta ei enää jatkossa määritelmän mukaisesti edellytettäisi toiminta-aluetta. Koska vesihuoltolaitos voisi jatkossa toimia myös ilman toiminta-aluetta, kunta voisi täyttää 2 momentissa tarkoitetun järjestämisvelvollisuutensa siten, että se perustaa alueelle vesihuoltolaitoksen, mutta jättää sille toiminta-alueen hyväksymättä. Tämä voisi olla tarkoituksenmukaista poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa järjestämisvelvollisuus koskettaa vain pientä joukkoa kiinteistöjä ja alueella on myös muuta asutusta tai asutukseen rinnastettavaa käyttöä, joiden osalta liittäminen toteutuu molemminpuolisen vapaaehtoisuuden pohjalta.

Toiminta-alueen hyväksyminen olisi kuitenkin edelleen kunnan 6 §:n mukaisen vesihuollon järjestämisvelvollisuuden täyttämisen pääasiallinen toteuttamiskeino. Muita tapoja järjestämisvelvollisuuden täyttämiseksi rajoittaisi edelleen vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskeva 7 §:n 1 momentti, jonka edellytykset täyttävillä alueilla

järjestämisvelvollisuus olisi aina toteutettava hyväksymällä alue toiminta-alueeksi. Muissa tilanteissa kunnalle jäisi harkintavaltaa järjestämisvelvollisuuden toteuttamistavan valinnassa.

Pykälän uudessa 3 momentissa todettaisiin, että mikäli vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voisi huolehtia siitä, että ryhdytään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi. Näihin 3 momentin mukaisiin muihin toimenpiteisiin ei voitaisi ryhtyä silloin, kun kohteena oleva alue on sellaista, jolle tulee 7 §:n mukaisesti hyväksyä toiminta-alue.

Kunta voisi 3 momentin edellytysten täytyessä ja niin halutessaan vaihtoehtona toiminta-alueen laajentamiselle tai vesihuoltolaitoksen perustamiselle edesauttaa sellaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, joiden avulla turvattaisiin muiden kiinteistökohtaisiin tai usean kiinteistön yhteisiin ratkaisuihin perustuvien vesihuollon palvelujen saatavuus. Palvelu voisi olla esimerkiksi talousveden toimittaminen kiinteistölle muutoin kuin verkostossa, umpisäiliön rakentaminen, jätevesikuljetuksen järjestäminen umpisäiliöistä tai läheisten kiinteistöjen liittäminen kunnan koulun tai vastaavan laitoksen jätevesijärjestelmään.

7 §. *Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet.* Pykälä ja sen otsikko muutettaisiin kokonaan. Otsikko muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskevan pykälän 1 momenttiin ei esitettäisi muutosta, vaan toiminta-alueiden tulisi voimassa olevan lain mukaisesti kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi.

Pykälään lisättäisiin kuitenkin uusi 2 momentti, jolla tarkennettaisiin voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita kunnan tulisi arvioida kiinteistöjen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve etenkin alueidenkäyttölaissa (752/2023) tarkoitetuilla asemakaava-alueilla, taajamissa sekä pohjavesialueilla, joista säädetään vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004). Lisäksi momentissa säädettäisiin, että yhdyskuntajätevesidirektiivin ((EU) 2024/3019) 3 artiklassa tarkoitetut taajamat tulisi aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäroinnin osalta. Sisällytettäviä alueita määriteltäessä arvioidaan verkostoalueen toiminnallinen kokonaisuus, eikä yksittäisiä kiinteistöjä ole tarkoitus rajata pois esimerkiksi subjektiivisin perustein.

Uuden 2 momentin tarkoitus on selkeyttää toiminta-alueiden määrittämistä, eikä sillä muutettaisi nykyistä lähtökohtaa, jonka mukaan vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa ne alueet, joilla se on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Uudessa momentissa säädettäisiin nykyistä tarkemmin niistä alueista, joiden osalta kiinteistöjen liittämisen tarve olisi erityisen tärkeää arvioida. Pykälän 2 momentissa mainitut alueet eivät olisi tyhjentävä listaus toiminta-aluejärityksessä huomioon otettavista alueista, vaan edelleen tulisi tapauskohtaisesti huomioida esimerkiksi ranta-alueiden kiinteistökohtaisista vesihuoltojärjestelmistä aiheutuva kuormitus pintavesistöihin, joka voi olla peruste vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämislle. Lisäksi toiminta-alue voi olla tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa kiinteistökohtaiset jätevesijärjestelmät vaikeuttavat toisten kiinteistöjen vedenottoa. Näin ollen toiminta-alueen tarve ratkaistaisiin edelleen nykyiseen tapaan vesihuoltopalvelun tarpeen perusteella. Uutta 2 momenttia ei tulisi tulkita myöskään siten, että kaikki siinä tarkoitetut alueet olisi aina sisällytettävä toiminta-alueeseen. Kyse on siitä, että momentissa luetelluilla alueilla on usein 1 momentin tarkoittama vesihuoltopalvelun tarve,

jonka vuoksi niiden sisällyttäminen toiminta-alueeseen voi olla perusteltua. Jos kunta ei kuitenkaan pidä tätä tarpeellisenä, asia on mainittava ja perusteltava toiminta-aluepäätöksessä.

Asemakaavoituksella suunnitellaan usein siinä määrin tiivistä yhdyskuntakehitystä, että asemakaava-alueiden sisällyttämistä toiminta-alueisiin kaavan toteutumisen mukaisesti voitaisiin edelleen pitää pääsääntöisesti tarpeellisenä. Asemakaavoituksella olisi myös huomattava merkitys arvioitaessa 1 momentissa tarkoitettua suunniteltua yhdyskuntakehitystä.

Taajamat tulisi 2 momentissa säädetyn mukaan huomioida toiminta-alueiden määrityksessä. Toiminta-alue on perustelluista syistä mahdollista vahvistaa myös taajaman ulkopuoliselle alueelle, mikäli alueen liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon on välttämätöntä, ottaen huomioon vesihuoltolaitoksen tekniset ja taloudelliset toimintaedellytykset.

Pohjavesialueiden huomiointi olisi tarpeen hyväksyttäessä toiminta-alueeseen viemäriverkostoon liitettäviä alueita. Tarkoituksena on korostaa viemäriverkoston rakentamisen tarvetta tilanteessa, jossa taajaan asutuilla alueilla kiinteistökohtaisista jätevesijärjestelmistä aiheutuva kuormitus voisi aiheuttaa riskin luokitelluille pohjavesialueille.

Yhdyskuntajätevesidirektiivin 3 artiklassa tarkoitettut taajamat tulisi aina sisällyttää toiminta-alueeseen viemäriverkoston osalta. Taajama on määritelty direktiivin 2 artiklan 4 kohdassa ja direktiivin 3 artiklassa säädetään viemärointi- ja liittämiselvoitteesta taajama-alueilla. Taajamalla tarkoitetaan direktiivin mukaan aluetta, jossa on niin tiheä asutus joko yhdessä yritystoiminnan kanssa tai ilman sitä, että jätevedet on viemäroitävä ja johdettava yhteen tai useampaan yhdyskuntajätevedenpuhdistamoon ja/tai yhteen tai useampaan purkupaikkaan. Direktiivin 3 artiklan mukaisesti viemärointi tulee rakentaa taajamiin, joiden asukasvastineluku on yli 1 000 vuoteen 2035 mennessä. Direktiivissä ei ole säädetty taajamaan asutustiheydestä, mutta direktiivin resitaalissa 6 kuvataan, että taajamia rajatessa olisi otettava huomioon ohjeellinen viiteraja-arvo 10–25 avl hehtaaria kohden, jonka ylittyessä tietyn alueen asutus, mahdollisesti yhdessä yritystoiminnan kanssa, katsotaan riittävän tiheäksi.

Alueen määrittely tulisi tehdä edellä kuvatuilla perusteluilla, eikä aluerajauksella rajata pois kiinteistöjä omistajan tai haltijan subjektiivisen liittämishalukkuuden perusteella. Omistajanvaihdon yhteydessä toiminta-alueen ulkopuolelle sulkeminen voi aiheuttaa epäyhtenäisen tilanteen alueella. Kiinteistökohtaisista vapautuksista liittämiselvollisuudesta säädetään 11 §:ssä.

8 §. *Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen.* Toiminta-alueen hyväksymistä koskevaan 8 §:ään tehtäisiin muutoksia ja lisäyksiä, jonka lisäksi osa nykyisen pykälän sisällöstä siirrettäisiin uuteen 8 a §:ään. Jatkossa 8 §:ssä säädettäisiin toiminta-alueen hyväksymismenettelyä yleisemmin, kun taas uudessa 8 a §:ssä säädettäisiin tarkemmin toiminta-alueen hyväksymispäätöksen sisällöstä ja toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta hyväksyä alueelleen toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue, tai tehdä päätös siitä, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta. Toiminta-alueen tarpeen arvioiminen on jokaisen kunnan alueella toimivan vesihuoltolaitoksen kohdalla keskeistä siksi, että toiminta-aluepäätöksen nojalla kunta siirtäisi vesihuoltolaitokselle julkisen hallintotehtävän. Vesihuoltolaitosten asemaa perustuslain 124 §:n kannalta on tarkasteltu tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12.8).

Pykälän 1 momentin sääntely koskisi ensinnäkin tilanteita, joissa kunnan alueelle perustetaan uusi vesihuoltolaitos tai alueella toimivan pienen vesilaitoksen toiminta laajenee siten, että se

täyttää vesihuoltolaitoksen määritelmän. Lisäksi momentti tulisi sovellettavaksi niihin vesihuoltolaitoksiin, joilla ei nykyisellään ole toiminta-aluetta, mutta jotka vesihuoltolaitoksen määritelmämuutoksen myötä siirtyvät lain soveltamisalaan. Vesihuoltolaitoksen määritelmän täyttävien laitosten arvioidaan usein olevan sellaisia, että niille tulisi hyväksyä toiminta-alue vesihuoltolain 6 ja 7 §:n perusteella. Nykytilan yhdeksi ongelmaksi on tunnistettu se, että kaikilla merkittävilläkään vesihuollosta huolehtivilla laitoksilla ei ole toiminta-aluetta, ja vastaavasti toiminta-alueita on usein hyväksytty tarpeettomankin pienille laitoksille.

Toiminta-alueen tarve tulee aina ratkaista valituskelpoisella päätöksellä. Mikäli toiminta-alueen hyväksyminen vesihuoltolaitokselle ei olisi tarpeen ehdotetun 6 ja 7 §:n perusteella, kunta voisi myös päättää, että vesihuoltolaitokselle ei hyväksytä toiminta-aluetta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kunta voisi hyväksyä toiminta-alueen laitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö. Osa nykyisin toimivista vesihuoltolaitoksista toimii esimerkiksi vesiosuuskunta tai vesiyhtymä -nimellä, mutta niitä ei ole rekisteröity. Yritysten ja yhteisöjen rekisteröimisestä säädetään kaupparekisterilaissa (564/2023). Osuuskuntalain (421/2013) mukaan osuuskunta on ilmoitettava rekisteröitäväksi kolmen kuukauden kuluessa perustamissopimuksen allekirjoittamisesta tai osuuskunnan perustaminen raukeaa. Käytännössä nämä rekisteröimättömät vesihuoltolaitokset eivät ole itsenäisiä, perustajistaan erillisiä oikeushenkilöitä, vaan niiden perustajina olevat luonnolliset henkilöt ovat henkilökohtaisesti vastuussa laitoksen toiminnasta. Tämä ei ole laitoksen asiakkaiden tai sen perustajien oikeusturvan näkökulmasta tarkoituksenmukainen tilanne, ja uudella 2 momentilla pyritään puuttumaan tähän tilanteeseen. Niissä tilanteissa, joissa kunnan alueella toimii vesihuoltolaitos, jolle on hyväksytty toiminta-alue, mutta joka ei ole rekisteröity yritys tai yhteisö, kunnan tulee toiminta-alueen tarkistamisen yhteydessä asettaa toiminta-alueen hyväksymisen edellytykseksi sen, että laitoksen tulee rekisteröityä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään ja perusteluiltaan nykyistä vesihuoltolain 8 §:n 1 momenttia kuitenkin siten, että voimassa olevassa laissa oleva vesihuollosta huolehtimiseen soveltuva laitos korvattaisiin vesihuoltolaitoksella. Muutos tehtäisiin vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen vuoksi. Jatkossa toiminta-aluetta ei siis pääsääntöisesti voisi hyväksyä sellaiselle toimijalle, joka on niin pieni, että se ei täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää. Siirtymäsäännöksissä on huomioitu poikkeus tähän pääsääntöön niiden pienten laitosten osalta, joilla on nykyisin toiminta-alue. Lisäksi 3 momentin tiedottamiskäytäntöjä selkeytettäisiin muuttamalla nykyistä velvollisuutta varata valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto velvollisuudella pyytää valvontaviranomaisilta lausunto. Jatkossa kiinteistön omistajien ja haltijoiden kuuleminen määräytyisi hallintolain asianosaisen kuulemista koskevan 34 §:n mukaisesti. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella. Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolain 62 a §:ssä.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta tarkistaa toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, kuitenkin vähintään 10 vuoden välein. Toiminta-alueen tarkistamista koskeva asia ratkaistaisiin valituskelpoisella päätöksellä. Tarve toiminta-alueen ajantasaisuuden arvioinnille voi syntyä esimerkiksi silloin, kun toiminta-alueen ulkopuolella tapahtuu yhdyskuntakehitystä, joka edellyttää toiminta-alueen laajentamista. Toisaalta myös erilaiset muutokset olosuhteissa, kuten vesihuollon palveluntarpeen väheneminen, voivat synnyttää tarpeen arvioida toiminta-alueen ajantasaisuutta uudelleen. Olennaista olisi tarkastella paitsi toiminta-alueen laajuuden asianmukaisuus myös se, että toiminta-alue edelleen täyttää sille 8 a §:ssä säädetyt edellytykset. Toiminta-alueen säännönmukainen uudelleentarkastelu ei tarkoita sitä, että kunnan täytyisi tehdä 10 vuoden välein uusi toiminta-aluepäätös koko laajuudessaan. Jos kunta arvioisi vesihuollon liittämistarpeen

muuttumattomaksi, kunta voisi tehdä päätöksen, jossa todetaan, että toiminta-alueen edellytykset ovat pysyneet muuttumattomina. Tilanteessa, jossa toiminta-alueen tarkistaminen johtaisi toiminta-alueen supistamiseen tai lakkauttamiseen, tulisi huomioida 8 b §:ssä säädetty edellytykset. Toiminta-alueen ajantasaisuuden tarkistamisvelvoite kohdistuisi kunnan hyväksymiin toiminta-alueisiin. Uudelleentarkasteluvelvoite 10 vuoden välein ei siten koskisi tilanteita, joissa vesihuoltolaitokselle olisi tehty pykälän 1 momentin mukainen päätös, jonka mukaan laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

8 a §. *Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö.* Pykälä olisi uusi, ja siinä säädettäisiin tarkemmin toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä ja toiminta-aluepäätöksen sisällöstä. Ehdotetun 1 momentin mukaan toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskevassa 7 §:ssä tarkoitetut alueet on toiminta-alueen arvioinnissa otettu huomioon, vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti, vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi ja että toiminta-aluepäätöksellä voidaan toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Momentin 1 kohdassa edellytettäisiin, että lain 7 §:ssä määritetyt alueet on otettu huomioon. Jos kunnan alueella toimii useita vesihuoltolaitoksia, kunta voisi käyttää harkintavaltaa sen suhteen miltä osin 7 §:ssä tarkoitetut alueet sisällytetään toiminta-alueisiin ja minkä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueisiin näitä sisällytetään. Toiminta-aluepäätökset tehdään laitoskohtaisesti.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaisesti toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä olisi, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti, ja että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Ehdotetut 2 ja 3 kohta vastaisivat sisällöllisesti voimassa olevan vesihuoltolain 8 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohtaa kuitenkin sillä erotuksella, että ehdotetun momentin mukaisesti kyseisten edellytysten täyttymisen tulisi käydä ilmi päätöksestä.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan hyväksymisen edellytyksenä olisi myös se, että toiminta-aluepäätöksellä voidaan toteuttaa 5 a §:ssä tarkoitetun kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita. Muutoksella korostettaisiin vesihuollon järjestämisen suunnitelmallisuutta ja toiminta-aluepäätöksen yhteyttä kunnan vesihuoltosuunnitelmaan. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä tulisi varmistaa, että kunnan vesihuoltosuunnitelmassa tunnistetut vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet sisällytetään jonkin kunnan alueella toimivan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa kuvattujen edellytysten täyttymisen tulisi käydä ilmi toiminta-aluepäätöksestä. Toiminta-aluepäätöksestä tulisi siten käydä ilmi että 1 momentin 1–4 kohdassa luetellut seikat täyttyvät. Mikäli näin ei ole, ei toiminta-aluetta voisi sellaisenaan hyväksyä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan vesihuoltolain 8 §:n 3 momenttia. Toiminta-alue on kartalla tehtävä aluerajaus, josta ei ole tunnistettavissa kriittisen infrastruktuurin kuten verkoston sijaintia. Toiminta-alueen tulisi noudattaa esimerkiksi kiinteistöjen rajoja, jolloin vesihuoltoinfrastruktuurin sijaintia ei ole mahdollista toiminta-alueen perusteella välillisesti päätellä. Toiminta-alueella voi olla joko talousvesiverkostoon liitettäviä kiinteistöjä, jätevesiviemäriverkostoon liitettäviä kiinteistöjä tai molempia. Toiminta-alueen sisältää tiedon siitä, mitkä kiinteistöt ovat talousvesi- tai jätevesiviemäriverkoston piirissä ja mikäli verkostoja ei ole vielä rakennettu, mikä on arvioitu

verkostojen rakentamisaikataulu. Verkoston rakentamisaikataulu on usein sidoksissa kaavan toteutumiseen. Toiminta-alueen rajausta kuvataan toiminta-aluepäätöksessä, ja mahdolliset kehittämistarvealueet kuvataan kunnan vesihuoltosuunnitelmassa.

Pykälän 4 momentti vastaisi osittain voimassa olevaa vesihuoltolain 8 §:n 4 momenttia. Säännöstä muutettaisiin kuitenkin siten, että toiminta-alueella sijaitsevia taajamia ei enää tarvitsisi esittää toiminta-aluekartalla. Taajamien esittäminen ei olisi enää tarpeen, sillä liittämismahdollisuus olisi sama sekä taajamassa että sen ulkopuolella, eikä tieto olisi näin ollen enää kiinteistönomistajille ja -haltijoille tarpeellinen. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että toiminta-aluekartalla ei tule esittää vedenotto- tai verkostotietoa, sillä ne ovat turvallisuuskriittisiä tietoja, joiden esittäminen toiminta-aluekartalla ei ole tarpeen. Lisäksi edellytettäisiin, että kunnan on toimitettava toiminta-alueetiedot ilman aiheutonta viivästystä Suomen ympäristökeskukselle koneluettavana paikkatietona. Toiminta-alueetieto sisältää kartan ja ominaisuustiedot, kuten vahvistamispäivämäärän ja palvelun tyypin. Suomen ympäristökeskus huolehtisi siitä, että toiminta-aluekartat julkaistaan yleisessä tietoverkossa. Tämä toteutetaan Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän toiminta-aluejärjestelmän kautta. Muutoksen tavoitteena on parantaa toiminta-alueetietojen laatua ja saatavuutta viranomaisien ja kansalaisten käyttöön. Vaatimus paikkatietomuodosta parantaa tiedon käytettävyyttä valvontaan ja seurantaan sekä saattaa kansalaiset yhdenvertaisempaan asemaan eri puolilla Suomea yhtäläisen tiedon saatavuuden avulla. Paikkatietomuodossa olevaa toiminta-alueetietoa voidaan yhdistää esimerkiksi pohjavesialuetietoon tai yhdyskuntajätevesidirektiivin taajamatietoon, mikä helpottaa myös muun lainsäädännön valvontaa. Toiminta-alueetiedon laatu ja saatavuus paranevat, sillä alueetiedon tallennustapa yhdenmukaistetaan ja tieto on helposti saatavilla tietoverkossa. Toiminta-aluekarttojen toimittaminen Suomen ympäristökeskukselle ei aiheuta merkittävästi lisää työtä kunnalle ja ehdotettu menettely myös poistaisi kunnan velvollisuuden ylläpitää karttatietoa omilla verkkosivuillaan.

Laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) tarkoitetaan koneluettavalla muodolla tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan sitä tietoa-aineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita. Koneluettavaan muotoon kuuluu, että tietoa-aineisto on esitetty tavalla, joka on vakioitu siten, että se noudattaa tiedostomuodoltaan jotain alan standardia tai alalla muuten vakiintuneita vaatimuksia. Suomen ympäristökeskukselle toimitettavien koneluettavien paikkatietojen vaatimuksista ja toimittamistavoista laadittaisiin ohjeistus.

8 b §. Toiminta-alueen supistaminen ja lakkauttaminen. Uudessa 8 b §:ssä säädettäisiin toiminta-alueen supistamisesta ja lakkauttamisesta. Kunnan hyväksymän toiminta-alueen supistamista ja kokonaan lakkauttamista koskevan sääntelyn tarpeen taustalla on vallitseva yhteiskuntakehitys. Vakituisen asutuksen harventuessa erityisesti taajamien ulkopuolisilla alueilla myös keskitetyn vesihuollon tarve näillä alueilla vähenee, ja edellytykset sen tarjoamiselle heikkenevät siten, että vesihuoltolaitos ei välttämättä kykene enää huolehtimaan vesihuollosta 9 §:ssä säädetyn huolehtimisvelvoitteen mukaisesti. Näissä tilanteissa toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset siitä, että toiminta-alueen tulee olla sellainen, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti ja siten, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi eivät välttämättä enää täyty. Näissä tilanteissa voi olla tarvetta supistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta tai jopa kokonaan lakkauttaa aiemmin hyväksytty vesihuoltolaitoksen toiminta-alue. Voimassa olevan lain mukainen toiminta-alueen supistaminen on oikeuskäytännössä osoittautunut hyvin haastavaksi, ja esitetyillä muutoksilla pyritään selkeyttämään sekä tietyiltä osin helpottamaan toiminta-alueen supistamista ja lakkauttamista.

Säännöksen 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joilla toiminta-aluetta voitaisiin supistaa tai kokonaan lakkauttaa. Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan toiminta-aluetta voitaisiin supistaa tai toiminta-alue voitaisiin kokonaisuudessaan lakkauttaa, jos poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet niin, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet. Edellytyksenä toiminta-alueen supistamiselle tai lakkauttamiselle olisi siis toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos vesihuollon palvelun tarpeessa. Ehdotetun 2 kohdan mukaan toiminta-alueen supistaminen tai lakkauttaminen olisi mahdollista myös silloin, jos toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet perustuneensa olennaisesti virheellisiin lähtökohtiin.

Ehdotettu 2 momentti vastaisi osittain voimassa olevaa 8 a §:ää. Momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta päättää supistamisen tai lakkauttamisen yhteydessä ensinnäkin siitä, miten vesihuolto turvataan niillä verkostoihin liittyneillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle. Velvoite vastaisi sisällöltään ja perusteluiltaan voimassa olevan lain 8 a §:ää, jonka perustelut löytyvät hallituksen esityksestä (HE 218/2013 vp). Kiinteistön vesihuolto voitaisiin näin ollen turvata nykyiseen tapaan esimerkiksi kiinteistökohtaisin tai usean kiinteistön yhteisin järjestelyin. Laitos voisi kiinteistön omistajan tai haltijan ja laitoksen keskinäisellä sopimuksella myös jatkaa vesihuoltopalvelun toimittamista, vaikka kiinteistö jäisi toiminta-alueen ulkopuolelle. Vesihuollon turvaamisesta tilanteessa, jossa asiakkaan kanssa tehty sopimus irtisanotaan toiminta-alueen supistamisen seurauksena, säädettäisiin tarkemmin lain 24 §:ssä.

Uutena velvoitteena 2 momenttiin tuotaisiin kunnan velvollisuus päättää supistamista tai lakkauttamista koskevassa toiminta-aluepäätöksessä, miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, joilla säilyy vesihuollon järjestämisvelvollisuus, mutta jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle. Näin kunta joutuisi supistamisen yhteydessä ottamaan kantaa järjestämisvelvollisuutensa toteuttamiseen näillä alueilla. Ehdotetussa 7 §:ssä säädettäisiin siitä, mitkä alueet on otettava huomioon toiminta-alueen tarvetta arvioitaessa. Toiminta-aluetta ei olisi mahdollista supistaa siten, että tällainen 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu alue jäisi toiminta-alueen ulkopuolelle. Toiminta-alue on kuitenkin mahdollista siirtää toiselle laitokselle. Jos toiminta-alue tällöin lakkautetaan toiselta vesihuoltolaitokselta, tulisi toiminta-aluepäätöksen tekemisen yhteydessä päättää siitä, että ne alueet, joilla on 6 §:n 2 momentin mukainen järjestämisvelvollisuus ja jotka ovat 7 §:n mukaisia toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita, hyväksytään toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeksi.

Jos toiminta-alueen ulkopuolelle jäävällä alueella on edelleen kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuus, kunta on velvollinen 6 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti ryhtymään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen kohtuullisen siirtymän turvaamiseksi. Näiden toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää sitä, että vesihuoltolaitos irtisanoo asiakkaidensa kanssa tehdyt sopimukset vesihuollosta. Tähän liittyvästä menettelystä säädetään vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että supistamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovellettaisiin 8 §:n 3 momenttia ja 8 a §:ää. Lakkauttamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovellettaisiin 8 §:n 3 momenttia ja 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohtaa sekä 3 momenttia. Sekä supistamista koskevaa, että lakkauttamista koskevaa toiminta-aluepäätöstä koskisivat siis 8 §:n 3 momentin menettelysäännökset toiminta-alueen muuttamista koskevasta menettelystä. Toiminta-alueen supistamista koskevan päätöksen sisällön tulisi kaikilta osin vastata sitä, mitä 8 a §:ssä säädetään toiminta-aluepäätöksen sisällöstä. Sen sijaan toiminta-alueen lakkauttamista koskevan päätöksen kohdalla kaikki 8 a §:ssä säädetty päätöksen sisältöä koskevat vaatimukset eivät olisi relevantteja. Myös lakkauttamista koskevan päätöksen kohdalla tulisi tieto toiminta-

alueen lakkauttamisesta toimittaa Suomen ympäristökeskukselle 8 a §:n 3 momentissa edellytetyn mukaisesti.

9 §. Vesihuollosta huolehtiminen. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti. Ehdotetun 2 momentin mukaisesti kunnan hyväksymällä toiminta-alueella julkista hallintotehtävää hoitavaan vesihuoltolaitoksen henkilöstöön sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutuminen perustuslain 124 §:ssä tarkoitetussa merkityksessä edellyttää, että julkisia hallintotehtäviä hoidettaessa noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että julkista hallintotehtävää hoitavat toimivat virkavastuulla (ks. esim. PeVL 53/2014 vp s. 4–5). Viittausta hallinnon yleislakeihin ei enää nykyisin ole perustuslain 124 §:n takia välttämätöntä sisällyttää lakiin, koska hallinnon yleislakeja sovelletaan niiden sisältämien soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai liikelaitosten kielellisiä palveluita ja yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä (esim. PeVL 23/2013 vp). Momentissa säädettäisiin lisäksi, että rikosoikeudellisen virkavastuun laajennus ei koskisi asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Perustuslain 124 §:n merkitystä vesihuoltolain kontekstissa on käsitelty laajemmin tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys).

9 a §. Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma. Uudessa 9 a §:ssä säädettäisiin vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta. Laitos huolehtisi omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja vastaisi sen ajantasaisuudesta. Omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnassa tulisi huomioida kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteet. Systemaattisen omaisuudenhallinnan ja sen suunnittelun tavoitteena on ensisijaisesti varmistaa vesihuoltopalveluiden toimintavarmuus, saneerausvelan hallinta sekä laitosten talouden tasapaino.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin omaisuudenhallintasuunnitelman laadintavelvollisuudesta ja ajan tasalla pitämisestä. Vesihuoltolaitos huolehtisi suunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. Niiltä osin, kun vesihuoltolaitos ei omista käyttämäänsä vesihuolto-omaisuutta, omaisuudenhallintasuunnitelman voisi laatia myös vesihuolto-omaisuuden omistaja. Vesihuoltolaitoksella olisi kuitenkin aina velvoite huolehtia siitä, että omaisuudenhallintasuunnitelma on laadittu ja ajantasainen. Jos omaisuudenhallintasuunnitelman laatii joku muu kuin vesihuoltolaitos, vesihuoltolaitoksen tulisi esimerkiksi sopimusjärjestelyin varmistua siitä, että omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevat velvoitteet täytetään. Vesihuoltolaitos vastaisi siten siitä, että omaisuudenhallinnan suunnittelu toteutuu kokonaisuudessaan. Momentissa säädetään suunnitelman tarkoituksesta, joka on vesihuollon kustannusten ja maksujen välinen tasapaino. Jos vesihuoltolaitos on jo laatinut esimerkiksi kuntalain nojalla sisällöltään vesihuoltolain velvoitteita vastaavan omaisuudenhallintasuunnitelman, tätä suunnitelmaa voi hyödyntää myös vesihuoltolain mukaisena suunnitelmana. Siitä, millaisessa muodossa omaisuudenhallintasuunnitelma laaditaan, ei säädettäisi. Omaisuudenhallintasuunnitelma tai sen osia voidaan laatia esimerkiksi tarkoitukseen soveltuvien tietojärjestelmäsovellusten tai -ohjelmistojen avulla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta toimittaa omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Tämä olisi tarpeen kunnan vesihuoltosuunnitelman ajantasaisuuden arviointia ja kunnan alueen vesihuollon kokonais kuvan muodostamista varten sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatehtävien vuoksi.

Pykälän 3 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä. Tarkoituksena on, että suunnitelman tulee sisältää ainakin suunnitelma kuntotutkimuksesta ja huollosta, pitkän aikavälin investointisuunnitelma sekä pitkän aikavälin taloussuunnitelma.

9 b §. Vesihuollon turvaaminen. Lakiin lisättävässä uudessa pykälässä säädettäisiin tilanteesta, jossa vesihuoltolaitos ei 8 a §:ssä kuvatus toiminta-aluepäätöksen sisältövaatimusten mukaisesti ennakkoarvioinnista huolimatta kykene huolehtimaan vesihuollosta lain 9 §:ssä säädettyllä tavalla. Koska kunnan vahvistamalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kysymys on kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvasta 6 §:n 2 momentissa tarkoitettusta alueesta, kunnalla olisi velvollisuus järjestämisvelvollisuutensa perusteella ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden turvaamiseksi alueella. Tällä korostettaisiin yhtäältä ennakkoarvioinnin merkitystä toiminta-aluepäätöksessä ja toisaalta sitä, että kunnalla on viimekätinen vastuu vesihuollon järjestämisestä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla alueilla. Kunnan toimenpiteitä vesihuollon turvaamiseksi voivat olla esimerkiksi laitoksen toimintaedellytysten parantaminen, alueen sisällyttäminen toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen tai 6 §:n 2 momentin mukaiset muut toimenpiteet vesihuollon palveluiden turvaamiseksi kuten kiinteistökohtaisen vesihuollon järjestäminen. Jos kunta ei käytettävissään olevin keinoin puutu asiaan, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi edellyttää kuntaa varmistamaan, että laitos täyttää toiminta-aluepäätökseen perustuvat velvoitteensa tai ryhtymään muihin toimenpiteisiin järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi. Pykälään sisältyvä kunnan vesihuollon turvaamisvelvoite on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuoltolain 9 §:n mukaisen huolehtimisvelvollisuutensa mukaisesti vesihuollosta. Pykälällä varmistetaan, että kuntalaisten oikeudet toimivaan vesihuoltoon toteutuvat tällaisessakin tilanteessa.

10 §. Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon. Pykälässä säädettäisiin kiinteistön liittämisestä vesihuoltolaitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon. Pykälän 1 momentti olisi sisällöltään vastaava kuin voimassa olevan lain 10 §:n 1 momentti, ja sen mukaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö olisi liitettävä laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon.

Voimassa olevan lain 2 ja 3 momentti, jotka koskevat taajaman ulkopuolella olevien kiinteistöjen liittämisedellytyksiä, poistettaisiin kokonaan. Liittämisvelvollisuutta määrittävä tekijä olisi siis toiminta-alue, ei se, sijaitseeko kiinteistö taajama-alueella vai sen ulkopuolella. Taajaman ulkopuolella toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen olisi jatkossa liityttävä vesihuoltolaitoksen verkostoihin samoin perustein kuin taajamassakin. Esitetyllä liittämisvelvollisuuden muutoksella pyritään vahvistamaan vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia suunnitelmalliseen taloudenpitoon varmistamalla, että ne kiinteistöt, jotka ovat laitoksen toiminta-alueella, todellisuudessa myös liittyvät laitoksen verkostoon. Muutos turvaa myös laitoksen verkostoon jo liittyneiden kiinteistöjen asiakkaiden vesihuoltoa varmistamalla maksujen pysymisen kohtuullisena ja vahvistamalla kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien alueiden välistä yhdenvertaista kohtelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kiinteistöä ei tarvitsisi liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Kiinteistökohtaisista jäteveden käsittelyjärjestelmien puhdistuksen tasovaatimuksista säädetään ympäristönsuojelulain 16 luvun lisäksi valtioneuvoston asetuksessa talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (157/2017). Tällä edellytyksellä voisi jatkossa vapautua liittämisvelvollisuudesta jätevesiviemäriin sekä taajama-alueella että sen ulkopuolella.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 10 §:n 4 momenttia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta pyydettyä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä. Velvoitteella tarkennetaan tiedon toimittamisvelvollisuutta. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 15 §:n mukaan väestötietojärjestelmään tallennetaan muun ohella rakennushanketta ja rakennusta, sen rakenteita ja ominaisuuksia kuvaavat muut tiedot. Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen (128/2010) 24 §:n mukaan rakennuksen omistamista ja hallintaa, sijaintia, käyttöä, rakenteita ja ominaisuuksia sekä rakennustietojen ilmoittajaa koskevat tiedot tallennetaan väestötietojärjestelmään muun ohella rakennuksen liittymät alueen vesi-, viemäri-, kaasu-, sähkö- ja kaapeliverkkoon. Kunta tallentaa tiedot ja ajantasainen tieto vesihuoltolaitoksen verkostoon liitetyistä kiinteistöistä edesauttaa tehtävää. Vesihuoltolaitoksella on tieto asiakkaistaan, ja ehdotuksella pyritään parantamaan edellytetyt tiedon siirtymistä väestötietojärjestelmään.

11 §. Liittämiselvollisuudesta vapauttaminen. Lain 11 §:ssä säädettäisiin nykyiseen tapaan liittämiselvollisuudesta vapauttamisesta. Vapautuksen myöntämisen perusteisiin esitetään muutoksia.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin normeja purkavia ja joustavoittavia muutoksia. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen velvollisuudesta kuulla vesihuoltolaitosta ja kiinteistön omistajaa tai haltijaa ennen vapautuksen myöntämistä. Tämä velvollisuus poistettaisiin kuntia koskevien normien keventämiseksi. Jatkossa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kuulemisvelvollisuus liittämiselvollisuudesta vapauttamista koskevista asioissa määräytyisi hallintolain asianomaisen kuulemista koskevan 34 §:n mukaisesti. Vesihuoltolaitos, kiinteistön omistaja ja haltija ovat vapautusta koskevista asioista hallintolaissa tarkoitettuja asianosaisia, joita on kuultava ennen asian ratkaisemista, ellei hallintolain 34 §:n 2 momentti mahdollista asian ratkaisemista asianosaista kuulematta. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen velvollisuudesta pyytää vapauttamisesta kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto. Lausunnonpyyntövelvollisuutta muutettaisiin nykyistä joustavammaksi, lausunto tulisi jatkossa pyytää vain tarvittaessa. Nykytilannetta vastaavasti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntäisi jatkossakin hakemuksesta vapautuksen pykälässä säädetyin perustein.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden täytyessä vapautus liittämiselvollisuudesta olisi myönnettävä. Momentin 1 kohdan mukaisesti vapautuksen myöntämisen edellytyksenä olisi, että liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittamisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve, tai muu vastaava erityinen syy. Tämä vastaisi nykyisin voimassa olevaa 11 §:n 2 momentin 1 kohtaa, jonka osalta liittämisen kohtuuttomuuden arvioinnista on olemassa paljon oikeuskäytäntöä (mm. KHO:2020:100). Esityksellä ei tavoitella muutosta nykytilaan kohtuuttomuuden tulkinnan osalta.

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdan mukaisesti edellytyksenä vapautuksen myöntämiselle olisi lisäksi se, että vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella. Vapautusedellytys ei ole sama, kuin voimassa olevassa laissa. Ehdotuksessa katsotaan tarpeelliseksi huomioida maanomistajien yhdenvertaisesta kohtelusta johtuvat päätöksen kerrannaisvaikutukset. Jos vapautus myönnetään yhdelle liittyjälle tietyin perustein, on se

myönnettävä vastaavilla perustein myös muille hakijoille. Jos vapautushakemuksia tulee paljon, voi yhdenkin vapautuksen myöntäminen tällöin vaarantaa vesihuoltolaitoksen taloudenpitoa. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi, että vapautuksen ei tulisi yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaarantaa vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaisesti vapautuksen edellytyksenä olisi myös se, että vapautus ei saisi merkittävästi vaarantaa vesihuollon hoitamista. Merkittävyys olisi vaatimuksena uusi. Merkittävyyttä arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota vesihuoltolaitoksen taloudellisen tilanteen ja kiinteistöltä saatavien potentiaalisten maksujen lisäksi vapautuksen tapauskohtaiseen merkitykseen vesihuoltolaitoksen kannalta. Yksittäisen vapautuksen myöntäminen ei yleensä sellaisenaan merkittävästi vaarantaisi vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista, mutta erityisesti yhdessä muiden vapautusten kanssa tällainen merkittävä vaikutus voi syntyä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään pääosin nykyistä 11 §:n 3 momenttia. Voimassa olevan lain mukaan talousvesiverkoston liittäminen vapautuksen edellytyksenä on vaatimukset täyttävä talousvesi. Tätä vaatimusta tarkennettaisiin viittauksella terveydensuojelulain laatuvaatimuksiin ja -tavoitteisiin. Terveydensuojelulaissa ja sen nojalla annetussa talousvesiasetuksessa säädetään talousvedelle asetetuista terveydellisistä laatuvaatimuksista ja talousveden käyttökelpoisuutta koskevista laatuvaatimuksista. Lisäksi viittausta ympäristönsuojelulakiin muutettaisiin siten, että kiinteistön jätevesien johtamisen ja käsittelyn tulee olla järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti, kun nykyisin jätevesien johtaminen ja käsittely tulee voida järjestää ympäristönsuojelulain mukaisesti. Sanamuodon muutoksen tarkoituksena on korostaa sitä, että kiinteistön jätevesijärjestelmän tulee vapautuksen myöntämisen hetkellä olla ympäristönsuojelulain vaatimusten mukainen. Ympäristönsuojelulain mukainen järjestelmä täyttää myös terveydensuojelulaissa säädetyn edellytyksen siitä, että jäteveden johtamisesta ja puhdistuksesta ei saa aiheutua terveyshaittaa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin harkinnanvaraisesta vapautusmahdollisuudesta taajaman ulkopuolella sijaitsevalla kiinteistöllä tilanteessa, jossa liittäminen arvioidaan aiheutuvan kiinteistön omistajalle tai haltijalle ilmeisen kohtuuttomaksi. Liittämisestä aiheutuvassa ilmeisen kohtuuttomuuden arvioinnissa voitaisiin 2 momentin mukaisista vapautusperusteista poiketen ottaa huomioon vapautuksen hakijan subjektiiviseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä ilman, että vapautuksen vaikutuksia vesihuoltolaitoksen toimintaedellytyksiin arvioidaan. Kun vapautuksen arvioidaan aiheutuvan hakijalle ilmeisen kohtuuttomaksi, vapautus voitaisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen päätöksellä myöntää 2 momentissa säädettyjen edellytysten estämättä. Säännöksen tarkoituksena olisi ehkäistä kiinteistön omistajan tai haltijan kannalta ilmeisen kohtuuttomat investoinnit vesihuoltoverkoston liittymisessä tällä esityksellä muuttuvan liittämisvelvollisuuden piiriin kuuluvilla kiinteistöillä.

Ilmeistä kohtuuttomuutta arvioitaessa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi kiinteistön omistajan tai haltijan korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät tai kiinteistön omistajan tai haltijan pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste. Arvioidessaan kiinteistön omistajalle tai haltijalle aiheutuvaa ilmeistä kohtuuttomuutta kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi käyttää apunaan sitä kokemusta, mitä on saatu sovellettaessa vastaavan kaltaista arviointia vaativan ympäristönsuojelulain 156 d §:n mukaisissa talousjätevesien käsittelyvaatimuksista poikkeamista koskevien hakemusten arvioinnissa.

Työssäkäyvä, vakavarainen kiinteistön omistaja on liittäminen kustannusten maksamisen osalta eri asemassa kuin esimerkiksi hyvin pienituloisen eläkeläisen tai pitkäaikaistyötön kiinteistön

omistaja, jolle useamman tuhannen euron liittämiskustannus voi olla ilmeisen kohtuuton, vaikka kustannus ei oleellisesti ylittäisikään alueen muiden kiinteistöjen liittämisen kustannuksia. Toisaalta pelkästään kiinteistön omistajan tai haltijan korkea ikä ei sinällään olisi riittävä peruste vapautuksen myöntämiselle, vaan esimerkiksi hakijan varallisuustilanteella tai terveydentilalla olisi myös vaikutusta arviointiin. Näissäkin tilanteissa edellytyksenä vapautuksen myöntämiselle olisi kuitenkin se, että pykälän 3 momentissa säädetty edellytykset talousveden vaatimustenmukaisuudesta ja jäteveden käsittelyn asianmukaisuudesta kiinteistöllä täyttyisivät.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että myönnetty vapautus raukeaisi, jos kiinteistön käyttö muuttuu siten että vesihuoltolaitoksen palvelujen tarve lisääntyy tai kiinteistön omistus tai hallinta vaihtuu. Jos vapautus on esimerkiksi myönnetty asumattomalle kiinteistölle, johon sittemmin muuttaa uusia asukkaita, myönnetty vapautus raukeaisi. Samoin tilanteessa, jossa vapautus on myönnetty 4 momentin mukaisena, ja kiinteistön omistaja tai haltija vaihtuu, vapautus raukeaisi. Vapautukset voi pykälän 1 momentin mukaisesti myöntää määräaikaisena. Näissä tilanteissa vapautus päättyy viimeistään vapautukselle annetun määräajan päättyessä.

11 a §. *Vapautushakemuksen käsittelystä perittävä maksu.* Pykälässä ehdotetaan säädettävän kunnalle mahdollisuus määrittää 11 §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittely maksulliseksi. Vapautushakemuksista olisi mahdollista periä maksua käsittelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

15 §. *Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus.* Pykälän 1 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavan. Muilta osin pykälää ei muutettaisi.

Pykälän 1 momentin mukaisen vesihuoltolaitoksen selvilläolovelvollisuuden sisältöä muutettaisiin. Voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. Voimassa olevan säännöksen perusteluissa (HE 218/2013 vp) todetaan, että selvilläolovelvollisuus tarkoittaisi, että vesihuoltolaitoksen tulisi olla tietoinen toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä. Nyt selvilläolovelvollisuuden sisältöä muutettaisiin vastaamaan lain (681/2014) perusteluja, eli vesihuoltolaitoksen olisi oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Selvilläolovelvollisuus ulottuisi siten laajemmalle, kuin vain raakaveden määrään ja laatuun, mutta pitäisi jatkossakin sisällään myös raakaveden määrään ja laatuun kohdistuvat riskit.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan myös muutettavan laitteiston käsite vesihuolto-omaisuudeksi. Voimassa olevan lain mukaan vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava laitteistonsa kuntoa. Laitteiston käsitteenä ei välttämättä ole ajateltu tarkoittavan myös verkostoja, vaikka tarkkailuvelvollisuuden on ollut tarkoitus kohdistua myös laitoksen verkostoihin. Vesihuolto-omaisuuden käsite kattaa laitteistojen lisäksi myös muun keskeisen infrastruktuurin. Vesihuolto-omaisuus määriteltäisiin lain määritelmäpykälässä.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan myös verkostojen sijaintitietojen muotoa koskien. Voimassa olevan lain mukainen edellytys saattaa tiedot verkostojen sijainnista sähköiseen muotoon on epätarkka. Tästä syystä momentissa edellytettäisiin sitä, että tiedot verkostojen sijainnista saatettaisiin koneluettavaan paikkatietomuotoon. Tiedot verkostojen sijainnista ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että verkosto-omaisuudesta voidaan huolehtia asianmukaisesti ja jotta omaisuutta on mahdollista saneerata. Tietoa ei edellytetä toimitettavaksi viranomaisille ja vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia tiedon asianmukaisesta säilyttämisestä. Tiedot verkostojen sijainnista tai ominaisuuksista eivät ole julkisia.

Pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus terveydensuojelulaissa tarkoitettuun talousvettä toimittavaan laitokseen, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen myötä nämä terveydensuojelulaissa tarkoitetut talousvettä toimittavat laitokset ovat myös vesihuoltolaitoksia, eikä pykälän soveltamisalaa ole näin ollen tarpeen enää laajentaa tältä osin. Lisäksi viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

15 a §. *Vesihuoltolaitoksen varautuminen.* Pykälän otsikkoa ja pykälää ehdotetaan muutettavaksi. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi.

Pykälän nykyinen otsikko Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen häiriötilanteissa ehdotetaan muutettavaksi muotoon Vesihuoltolaitoksen varautuminen. Uusi otsikko kuvaaisi paremmin pykälän sisältöä, jossa säädetään ennen kaikkea vesihuoltolaitoksen varautumisesta.

Voimassa olevan lain 1 momentissa säädettyä vesihuoltolaitoksen velvollisuutta vastata verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa ehdotetaan muutettavaksi. Momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitokselle velvoite varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin. Poikkeamalla tarkoitettaisiin tapahtumaa tai muutosta esimerkiksi laitoksen toimintaympäristössä tai muissa olosuhteissa, josta voi aiheutua häiriötä vesihuoltopalvelun tuottamiselle. Poikkeama voisi syntyä esimerkiksi mekaanisesta vikatilanteesta tai inhimillisestä virheestä, ilmastonmuutoksen aiheuttamista olosuhteiden muutoksista, taikka muista ulkoisista tapahtumista. Kun poikkeama aiheuttaa häiriötä laitoksen toiminnassa tai palvelun saatavuudessa, kyseessä olisi häiriötilanne.

Kuten voimassa olevassa laissa säädetään, jatkossakin vesihuoltolaitoksella olisi velvollisuus vastata verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Laitoksen vastuu ulottuisi sen verkostojen piirissä olevalle alueelle, joka ei välttämättä ole täysin yhtenevä laitoksen toiminta-alueen kanssa. Vastuu kattaisi ensisijaisesti tavanomaisista vesihuoltopalveluista huolehtimisen. Jos häiriötilanne aiheuttaa katkon laitoksen palveluihin, tulisi laitoksen tarpeen mukaan järjestää korvaavia palveluja. Valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja näihin rinnastuvissa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa palveluiden saatavuuden taso voitaisiin kuitenkin sopeuttaa tilanteeseen. Myös normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen toiminnassa pyrittäisiin mahdollisimman luotettavaan vesihuoltopalveluun, mutta näissä hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa vesihuoltolaitokselta ei edellytettäisi aivan vastaavaa palvelua, kuin normaaliolojen odotettavissa olevissa häiriötilanteissa. Poikkeusolojen kaltaisissa tilanteissa ei välttämättä ole käytännössä mahdollista järjestää korvaavia palveluita yhtä tiheällä kattavuudella kuin normaalioloissa. Muutoksella kohtuullistettaisiin vesihuoltolaitosten investointivelvoitetta korvaavien palveluiden hankintaan.

Pykälän 1 momentissa listataan ne tahot, joiden kanssa vesihuoltolaitoksen tulisi tehdä yhteistyötä vesihuoltopalvelujen turvaamiseksi häiriötilanteessa. Listaa päivitetttäisiin voimassa olevaan nähden viittaamalla kunnan valvontaviranomaisten sijaan valvontaviranomaisiin. Vesihuoltolain valvontaviranomaiset on määritelty lain 4 §:ssä. Voimassa olevassa laissa esiintyvä sopimuskumppanit ja asiakkaat muutettaisiin muotoon muut merkittävät sidosryhmät. Muilla merkittävillä sidosryhmillä tarkoitettaisiin esimerkiksi tukkuvesihuoltolaitoksia, energialaitoksia sekä vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle jääviä vesihuoltolaitoksen asiakkaita kuten teollisuuslaitoksia tai kotieläintiloja.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vesihuoltolaitoksen suunnitelmaa häiriötilanteisiin varautumisesta laajennettaisiin sisältämään häiriötilanteeseen varautumisen lisäksi myös riskienhallinnan. Suunnitelma myös nimettäisiin varautumissuunnitelmaksi. Varautumissuunnitelma toimisi käsikirjana kaikelle laitoksen varautumisen suunnittelulle, ja sillä olisi vahva yhteys laitoksen 15 §:n mukaiseen selvälläolovelvollisuuteen. Velvoitteen tavoitteena ei olisi tuottaa teoreettista raporttia vaan käytännön toiminnan ja häiriötilanteiden hallinnan prosessin kuvaus. Varautumissuunnitelmassa tulisi kuvata häiriötilannetoiminnan lisäksi keskeiset riskit, joista voi aiheutua häiriötä, sekä tunnistaa ne vesihuoltolaitoksen toimintaan liittyvät riskit, joiden hallintatoimia ei ole muiden säädösten pohjalta laadittavissa suunnitelmissa kuvattu. Näitä riskejä voisivat olla esimerkiksi kemikaali- tai varaosatoimituksiin, henkilöstöön, automaatioon tai viemäröintiin liittyvät riskit. Riskienhallinnan ja varautumissuunnitelman tulee kattaa myös turvallisuusriskit ja varautumisen muun muassa sabotaasiin. Riskienhallinnan kokonaisuus voi olla tarkoituksenmukaista kuvata yhdessä asiakirjassa.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin lisäksi laitokselle velvollisuus harjoitella toimintaa häiriötilanteissa. Myös harjoittelua tulisi kuvata varautumissuunnitelmassa esimerkiksi siten, että ketä harjoittelu koskee ja kuinka usein sitä tehdään. Häiriötilanteissa toimimisen suunnitelmallisuus parantaa tilanteesta palautumista ja harjoittelu on keskeinen osa toiminnallista osaamista. Harjoittelun laajuudesta tai tiheydestä ei ehdoteta säädettävän. Säännös ei poissulje muussa lainsäädännössä edellytettävää harjoittelua ja harjoittelu on tarkoituksenmukaista nähdä kokonaisuutena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös siitä, että vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Varautumissuunnitelman keskeinen sisältö ja laadinnan tarkoitus on varmistaa vesihuollon palveluiden turvaaminen ja suunnitelma on tiivistelmä vesihuoltolaitoksen haavoittuvuudesta ja toimintaa vaarantavista poikkeamista. Varautumissuunnitelman sisältöä voidaan käyttää väärin tahalliseen vahingontekoon, sabotaasiin tai terrorismiin, eikä suunnitelmasta ole rajattavissa osioita, joiden tulisi olla julkisia. Varautumissuunnitelman tulisi olla helppokäyttöinen ja -lukuinen käsikirja toimista, joilla poikkeama saadaan hallittua, eikä ole tarkoituksenmukaista lisätä varautumissuunnitteluun julkiseksi ajateltavaa kuvailevaa tekstiä. Se osa vesihuoltolaitoksen toiminnan kuvausta, joka on julkista, tulisi kuvata esimerkiksi laitoksen verkkosivuilla tai sisällyttää vuosikertomukseen. Varautumissuunnitelman sisällöstä säädettäisiin asetuksella. Sisältö tulisi olemaan rajattu sisältäen kriittisten toimintojen tunnistamisen, vaaratilanteiden tunnistamisen, riskiarvioinnin ja riskienhallinnan, kriittiset asiakkaat, kuvauksen varavedenjälkelutoiminnasta, varautumisen organisoinnin, operatiivisen toiminnan häiriötilanteessa toimintakorttien muodossa, tiedotussuunnitelman, kuvauksen varautumisen harjoittelusta sekä varautumisen jatkuvuudenhallinnan. Näistä osioista yksikään ei ole sellainen, jonka tulisi olla julkisesti saatavilla. Varautumissuunnitelman salassapidosta säätäminen selkeyttää sen käsittelyä sekä laitoksen omassa, että eri viranomais tahojen sekä kunnan asiakirjahallinnassa. Salassa pitämisestä säätäminen on perusteltua, kun otetaan huomioon vesihuollon keskeinen luonne välttämättömyyspalveluna, palvelun suora kytkös ihmisten terveyteen sekä varautumissuunnitelman luonne asiakirjana. Salassapitosäännöstä on käsitelty tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys).

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan myös lisättäväksi velvoite päivittää varautumissuunnitelma tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein. Ajantasainen suunnitelma pitäisi toimittaa valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja pyynnöstä myös kunnalle. Mikäli varautumissuunnitelma tai sen osia on laadittu esimerkiksi tietojärjestelmässä, suunnitelman toimittamisen tai sen ajantasaisuuden tarkastamisesta voitaisiin sopia erikseen viranomaisen määrittelemällä tavalla. Kuuden vuoden aikaväli perustuu siihen, että myös

terveydensuojelulain mukainen talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman päivittämissykli on kuusi vuotta. CER-direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla toimijoilla päivittämissykli on neljä vuotta. Varautumissuunnitelman päivittämistarve on tarpeen arvioida jokaisen tapahtuneen merkittävän poikkeaman tai häiriötilanteen jälkeen.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin, että vesihuoltolaitoksen tulisi yhteensovittaa vesihuoltolain mukainen varautumissuunnitelma yhteen muun vesihuoltoon liittyvän varautumissuunnittelun kanssa. Näitä muiden säädösten nojalla tehtäviä suunnitelmia ovat terveydensuojelulain 19 a §:ssä tarkoitettu riskienhallintasuunnitelma, pelastuslain 30 §:ssä tarkoitettu sammuusvesisuunnitelma sekä ympäristönsuojelulain 15 §:n mukainen varautumissuunnitelma.

Kunnan valmiussuunnittelun kannalta keskeisiä huomioitavia asiakirjoja ovat kunnan valmiussuunnitelma sekä terveydensuojelulain 8 §:ssä tarkoitettu kunnan suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi, josta on säädetty tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta (1352/2015). Kunnan valmiussuunnittelun sisällöstä ei ole erikseen säädetty, mutta kuntalain 90 §:ssä edellytetään, että hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset hallinnon ja toiminnan järjestämisestä, päätöksenteko- ja hallintomenettelystä sekä valtuuston toiminnasta poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa. Vesihuoltolaitoksella ei välttämättä ole mahdollisuutta tai edes tarvetta perehtyä kunnan valmiussuunnittelun asiakirjoihin, ja yhteensovittamisella tarkoitettaisiinkin vuoropuhelua, joka on laitoksen oman suunnittelun taustalla. Esimerkiksi varavedenjakelusta sovitaan usein kunnan ja muiden vesihuoltolaitosten kesken ja varautumissuunnitelmasta tulisi käydä ilmi nämä sopimusrakenteet. Myös varautuminen pitkäkestoiseen viemäröinnin häiriöön edellyttää yhteensovittamista kunnan valmiussuunnittelun kanssa, sillä vesihuollon häiriötilanteesta voi muodostua jätehuollon häiriötilanne.

Talousettä toimittavien vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelma liittyy läheisesti terveydensuojelulain mukaiseen riskinarviointiin. Tavoite on, että vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa kuvattaisiin toiminta niissä häiriötilanteissa, joiden toteutumista ei voida kokonaan poissulkea terveydensuojelulain riskienhallintasuunnitelmassa laadittujen riskienhallintatoimien avulla. Ympäristöluvanvaraiset jätevedenpuhdistamot laativat ympäristönsuojelulain mukaisen varautumissuunnitelman, ja myös se tulisi huomioida ja yhteensovittaa vesihuoltolain mukaisen varautumissuunnitelman kanssa.

Edelleen uudessa 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että vesihuoltolain mukaista varautumissuunnitelmaa ei olisi tarpeen erikseen laatia niiltä osin, kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai muu asiakirja on tehty muun lain nojalla. Mikäli muun säännöksen edellyttämänä on laadittu vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelmaa osin tai kokonaan vastaava suunnitelma, ei tätä tarvitse laatia uudestaan. Näillä muun lain nojalla laadituilla asiakirjoilla tarkoitettaisiin edellä kuvattuja valmiussuunnitteluun ja riskienhallintaan liittyviä asiakirjoja. Vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa ei olisi tarpeen toistaa sitä, mitä on jo muun lain nojalla laaditussa asiakirjassa käsitelty. Jos tiettyjä asioita ei käsitellä vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa, laitoksen tulisi varmistaa, että valvova viranomainen saa myös tiedon siitä, miten ja missä nämä asiat on käsitelty. Eri lakien mukaisten suunnitelmien tulisi muodostaa yhtenäinen kokonaisuus.

Uuden 3 momentin lisäyksen myötä pykälän nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi. Momentista poistettaisiin viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja se korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

Pykälän nykyisestä 4 momentista 5 momenttiin siirtyvää asetuksenantovaltuutta muutettaisiin. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on muun muassa kirjallisesti sovittava palveluiden toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa toiminnasta häiriötilanteissa, ja tästä annettaisiin tarkentavaa sääntelyä asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin varautumissuunnitelman sisällöstä, mikä on tarpeen, jotta vesihuoltolaitosten häiriötilanteisiin varautumisen taso paranee ja varautumissuunnittelun sisältöä on mahdollista valvoa.

15 b §. Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan. Pykälään on lailla (290/2018) viety Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/1148 toimenpiteistä yhteisen korkeatasoisen verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuuden varmistamiseksi koko unionissa (nk. NIS-direktiivi) täytäntöönpanoon liittyvää sääntelyä, ja osa tästä sääntelystä ei enää ole tarpeen uuden NIS2-direktiivin täytäntöönpanon myötä. Uusi direktiivi on täytäntöön pantu kansallisesti kyberturvallisuuslailla, eikä NIS-direktiivien sääntelylle vesihuoltolaissa ole siten enää tarvetta.

Pykälän 1 momentissa säädettyä vesihuoltolaitoksen ilmoitusvelvollisuutta poikkeamasta ehdotetaan laajennettavan niin, että se koskisi jatkossa kaikkia vesihuoltolaitoksia, ei pelkästään niitä laitoksia, jotka toimittavat vettä tai ottavat vastaan jätevettä vähintään 5 000 kuutiometriä vuorokaudessa. Vesihuoltolaitosten tulisi ilmoittaa viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle poikkeamasta, joka voi merkittävästi häiritä tai merkittävästi häiritsee vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Poikkeama voisi olla ihmisen toiminnasta tai luonnonilmiöstä johtuva tapahtuma, jonka vaikutuksena vesihuoltopalvelun toiminta joko häiriytyy tai voi häiriytyä merkittävästi. Poikkeama voisi olla esimerkiksi sähkökatko, laite- tai putkirikko, prosessihäiriö, tulipalo, tulva- tai kuivuustilanne, materiaalien toimitusketjuun tai veden- tai jäteveden laatuun sekä henkilöstöön tai fyysiseen ja kyberympäristöön liittyvä poikkeama. Ilmoitusvelvollisuus koskisi myös sellaista poikkeamaa, joka ei näy vesihuoltolaitoksen asiakkaalle häiriötilanteena, mutta joka on aiheuttanut korjaustoimenpiteitä, tai joka voisi aiheuttaa palvelun tasossa häiriön. Merkittävällä poikkeamalla ei tarkoiteta esimerkiksi saneeraustilanteissa toteutettavaa suunniteltua vesikatkoa tai muuta ennakkoon tiedossa ollutta tapahtumaa. Merkittävällä poikkeamalla ei myöskään tarkoitettaisi toiminnan luonteeseen kuuluvaa, vähäistä muutosta, kuten esimerkiksi talousveden paineen hetkellistä alenemaa tai jäteveden viemäroinnin tukosta, josta ei aiheudu päästöä ympäristöön.

Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi epäselvyyttä aiheuttanut säännös, jonka mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi velvoittaa vesihuoltolaitoksen tiedottamaan häiriöstä. Jatkossa laitoksen tulisi itse tiedottaa poikkeaman aiheuttamasta häiriötilanteesta riittävässä laajuudessa, eli olisi vesihuoltolaitoksen vastuulla hoitaa tarpeellinen tiedottaminen.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja se korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävien osalta. Voimassa olevan lain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee toimittaa 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle. Jatkossa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoitus tilannekuvan muutoksesta maa- ja metsätalousministeriölle sekä valtioneuvoston tilannekeskukselle. Vesihuoltolain mukainen valvonta on keskitetty Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen, ja elinkeino-, liikenne- ja

ympäristökeskuksella on siten edellytykset muodostaa kokonaisvaltainen tilannekuva vesihuoltopalvelujen toimivuudesta. Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimisi myös yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annetun lain (ns. CER-laki, jolla pannaan täytäntöön CER-direktiivi (EU) 2022/2557)) valvovana viranomaisena, joten tämä vesihuoltolain mukainen tehtävä täydentäisi CER-lain mukaisia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävä ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa kattaa myös ne noin tuhat pientä ja keskisuurta vesihuoltolaitosta, jotka eivät ole Huoltovarmuuskeskuksen koordinoiman Vesihuoltopoolin jäseniä. Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatoimivalta koskee sekä talousvettä toimittavia, että jätevettä käsitteleviä vesihuoltolaitoksia, mikä turvaa eheän kuvan vesihuollosta kokonaisuutena. Olisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä arvioida, milloin tilannekuvan muuttumisesta olisi tarpeen ilmoittaa valtioneuvostolle. Yksi yksittäinen häiriötilanne voisi olla sellainen, että ilmoituskynnys ylittyy, mutta toisaalta usean pienemmän häiriön tai läheltä-piti-tilanteen kokonaisuus voisi myös vaatia ilmoituksen tekemistä. Ilmoituksen tarpeellisuutta arvioitaessa on syytä huomioida valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetun lain (300/2017) 2 §, jonka mukaan ministeriön ja hallinnonalan viraston on ilmoitettava valtioneuvoston tilannekeskukselle sellaisesta toimialaansa koskevasta onnettomuudesta, vaaratilanteesta, poikkeuksellisesta tapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä tai häiriön uhkasta, jolla voi viranomaisen arvion mukaan olla merkitystä muodostettaessa tilannekuvaa. Pykälän 3 momentista poistettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen velvollisuus tehdä arvio siitä, tuleeko häiriöstä ilmoittaa muille Euroopan unionin jäsenvaltiolle, sillä tämä sääntely on päällekkäistä kyberturvallisuuslain kanssa, eikä ole tarpeen vesihuoltolaissa.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle velvoite tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa tilannekuvan muodostamiseksi. Yhteistyöllä tarkoitetaan keskustelu- ja viestintäyhteyksien luomista ja tarkoituksenmukaisten yhteistyöryhmien tai -verkostojen ylläpitoa. Säännöksen tarkoitus ei ole kuormittaa tarpeettomalla byrokratialla, joten yhteistyön muoto ja menetelmät valitaan paikalliset erityispiirteet ja tarpeet huomioiden, sekä olemassa olevia rakenteita hyödyntäen. Yhteistyövelvoitteen tavoitteena on varmistaa, että toimiva rakenne on olemassa vakavan häiriötilanteen tai poikkeusolojen hallintaan. Myös viranomaistoimintaa on hyödyllistä harjoitella. Viranomaisten keskinäinen tiedon vaihto ja yhteistyö parantavat häiriötilanteiden hoitoa.

Pykälän 4 momentin mukainen maa- ja metsätalousministeriön asetuksenantovaltuus ehdotetaan muutettavaksi valtioneuvoston asetuksenantovaltuudeksi. Turvallisuustilanne on muuttunut voimassa olevan asetuksenantovaltuuden antamisen jälkeen, ja häiriötilanteisiin liittyvä sääntely on siinä määrin yhteiskunnallisesti merkittävää, että asiasta olisi syytä säätää valtioneuvoston asetuksella ministeriön asetuksen sijaan. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin pykälän 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon poikkeaman aiheuttamaa häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §. Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaan. Pykälän otsikko muutettaisiin, ja pykälän 2 ja 5 momentti poistettaisiin, jolloin nykyiset 3, 4 ja 6 momentti siirtyisivät 2, 3 ja 4 momenteiksi. Pykälän kaikkiin momentteihin tehtäisiin muutoksia.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Voimassa olevassa laissa pykälän otsikko on Tiedottamisvelvollisuus. Pykälän uusi otsikko olisi

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus. Pykälässä on kyse niin laitoksen ja asiakkaan välisestä tiedonsaantioikeudesta kuin laitoksen tiedottamisvelvollisuudesta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lakitekkinen tarkennus koskien vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan oikeutta saada tietoja. Voimassa olevan lain mukaisesti vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettäessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot. Momentti kirjoitettaisiin uudelleen siten, että jatkossa vesihuoltolaitoksella ja asiakkaalla olisi oikeus saada toisiltaan nämä tiedot. Tämän katsotaan vastaavan paremmin momentin tarkoitusta. Muotoilun muutoksella ei tavoitella muutosta nykytilaan, vaan jatkossakin säännöksen tarkoituksena olisi hallituksen esityksessä (HE 85/2000 vp) kuvatun mukaisesti varmistaa asiakkaan ja laitoksen välinen tiedonvaihto jo ennen sopimuksen syntymistä.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kokonaan poistettavaksi. Voimassa olevassa 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksen yleisestä tiedottamisvelvollisuudesta, ja sillä on hallituksen esityksen (HE 85/2000 vp) antamisen yhteydessä täytäntöön pantu ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta annetun neuvoston direktiivin (98/83/EY) 13 artikla. Kyseinen direktiivi on kuitenkin korvattu EU:n uudella juomavesidirektiivillä, jonka edellyttämää kansallista täytäntöönpanosääntelyä tiedottamisvelvollisuudesta on viety muun muassa tämän pykälän nykyiseen 3 momenttiin. Lisäksi vesihuoltolaitosten yleistä tiedottamisvelvollisuutta ja siihen linkittyvää julkisuusvalvontaa on tarkoitus tehostaa säätämällä tässä esityksessä aiempaa tarkemmin vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen sisällöstä sekä sen julkaisemisesta.

Pykälän 2 momentin poiston vuoksi voimassa oleva 3 momentti siirtyisi uudeksi 2 momentiksi. Voimassa oleva säännös velvoittaa talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen lähettämään asiakkaalle momentissa kuvatut tiedot. Verbi lähettää korvattaisiin toimittamisella, sillä käytännössä laitoksella on mahdollisuus valita, millä keinoin se toimittaa vaadittavat tiedot asiakkaalleen. Lähettäminen viittaa kirjepostiin, vaikka toimittamisen muita tapoja voivat olla esimerkiksi älysovellus, sähköisen laskun liite tai muu sähköinen toimitustapa. Voimassa olevassa laissa velvoite on säädetty talousvettä toimittavalle vesihuoltolaitokselle. Momentista poistettaisiin viittaus talousvettä toimittavaan vesihuoltolaitokseen. Jatkossakaan sellaisen vesihuoltolaitoksen, joka ei toimita talousvettä, ei tarvitse toimittaa asiakkaalleen tietoja, joita sillä ei ole. Momenttia täydennettäisiin laitoksen velvollisuudella toimittaa asiakkaalle vähintään kerran vuodessa tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa. Tämä velvoite koskisi kaikkia laitoksia.

Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi 3 momentiksi siten, että sen sisältämä viittaus 3 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

Pykälän nykyinen 5 momentti poistettaisiin tarpeettomana. Vesihuoltolaitoksen määritelmään ehdotetun muutoksen vuoksi lain 5 momentti ei olisi tarpeellinen ja se ehdotetaan poistettavaksi. Juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä oli tarve ulottaa pykälän mukaiset laitoksen velvollisuudet myös niihin juomavesidirektiivin soveltamisalaan kuuluviin talousvettä toimittaviin laitoksiin, jotka eivät olleet vesihuoltolaitoksia, mutta määritelmämuutoksen myötä nämä laitokset kuuluisivat vesihuoltolaitoksen määritelmän piiriin.

Asetuksenantovaltuuden sisältävä 6 momentti siirtyisi 4 momentiksi, ja momentin sisältämät viittaukset 3 ja 4 momenttiin korjattaisiin viittauksiksi 2 ja 3 momenttiin.

16 a §. Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus. Pykälän otsikkoa ja 1 momenttia muutettaisiin, ja muutoksenhakua koskeva 2 momentti siirrettäisiin muutoksenhakua koskevan 32 §:n yhteyteen.

Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti vesihuoltolaitosten ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuudesta. Pykälään tehtävillä muutoksilla ei tavoiteltaisi muutoksia nykytilanteeseen, jossa ne laitokset, jotka kuuluvat julkisuuslain viranomaismääritelmän piiriin, ja siten julkisuuslain soveltamisalaan, soveltavat julkisuuslakia kaikessa toiminnassaan. Säännöksen tarkoituksena olisi jatkossakin laajentaa julkisuuslain soveltaminen niihin vesihuoltolaitoksiin, jotka eivät ole julkisuuslain 4 §:n 1 momentin mukaisia viranomaisia. Näihin vesihuoltolaitoksiin julkisuuslakia sovelletaan kokonaisuudessaan, kun on kyse vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja.

Pykälä lisättiin lakiin juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, ja tässä yhteydessä pykälään tehtiin tarkentava muutos (HE 196/2022 vp). Julkisuusperiaatteen laajennusta koskeva sääntely on alun perin tuotu vesihuoltolakiin hallituksen esityksellä (HE 228/2004 vp), jossa kuvataan nykyisen 16 a §:n taustoja.

Pykälään ehdotettaisiin selkeyttäviä muutoksia. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan sitä, mistä siinä säädetään, eli ympäristötietoja sisältävien vesihuoltolaitosten asiakirjojen julkisuudesta. Voimassa olevan lain ilmaisu tietojen saamisesta korvattaisiin tiedonsaannilla. Tämä vastaa paremmin julkisuuslain terminologiaa. Lisäksi pykälän 1 momentista poistettaisiin kohta, jonka mukaan velvollisuuteen edistää ympäristötietojen saantia sovelletaan julkisuuslakia. Tällä poistolla ei tavoiteltaisi muutosta nykytilanteeseen, vaan ainoastaan selkeytettäisiin pykälän sanamuotoja.

On huomattava, että laitoksilla voi olla hallussaan ympäristötietoja sisältäviä asiakirjoja, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa erityisesti julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 6 ja 7 kohdan perusteella. Esimerkiksi vesihuoltolaitosten verkostotiedot ja tiedot vedenottamoiden tarkasta sijainnista voivat tietyissä yhteyksissä olla tulkittavaksi ympäristötiedoiksi, mutta niiden luovuttamiseen liittyy vahvoja turvallisuusnäkökohtia, joiden perusteella tietopyynnön käsittelyn yhteydessä on arvioitava, voidaanko tietoja luovuttaa lainkaan, vai tulisiko tiedot salata.

Tarvetta erilliselle ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevalle pykälälle on tarkasteltava uudestaan, jos julkisuuslain soveltamisalaa laajennetaan siten kuin julkisuuslain ajantasaistamista käsitellyt työryhmä on ehdottanut mietinnössään (oikeusministeriön julkaisuja 2023:32).

17 §. Asiakkaan kiinteistön käyttö. Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vesihuoltolaitoksen olisi korvattava asiakkaan kiinteistöllä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuva muu kuin tilapäinen haitta ja vähäinen vahinko. Voimassa olevan lain mukaisesti vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa haitta tai vahinko. Muutoksen tarkoituksena on se, että kaikkia tilapäisiä ja vähäisiä katsottavia haittoja ja vahinkoja ei tarvitsisi jatkossa korvata. Esimerkiksi kiinteistölle pysäköinti tai pyyntö pysyä lyhytaikaisesti poissa kiinteistön alueilta, jolla toimenpiteitä suoritetaan, eivät tulisi korvattaviksi. Tämänäyppisiä vähäisiä ja tilapäisiä haittoja ei katsottaisi tarpeelliseksi korvata. Kuitenkin esimerkiksi toimenpiteet kuten maan kaivaminen siten, että nurmikkoja, istutuksia tai piharakenteita pitää uusia, olisivat korvattavia vahinkoja, joita ei katsottaisi vähäisiksi. Pykälän 2 momentti pitäisi voimassa olevan lain tapaan sisällään haitan ja vahingon minimoinnin vaatimuksen, jonka perusteella vesihuoltolaitoksen tulisi ensisijaisesti huolehtia siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle.

Pykälän 3 momenttiin päivitetäisiin vesilain numero (587/2011) sekä tehtäisiin lakitekniinen uudelleenmuotoilu.

17 c §. *Hulevesiviemäriin liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen.* Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettävän kunnalle mahdollisuus määrittää vapautushakemuksen käsittely maksulliseksi. Vapautushakemuksista olisi mahdollista periä maksua käsittelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

18 §. *Maksujen yleiset perusteet.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan.

Pykälää muutettaisiin siten, että maksuihin sisältyvä enintään kohtuullisen tuoton vaatimus siirtyisi nykyisestä 1 momentista uuteen 2 momenttiin. Lisäksi nykyisin 2 momenttiin sisältyvä maksujen kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta koskeva vaatimus siirtyisi osaksi 1 momenttia. Pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi siten, että maksujen kohtuullisuudesta ja tasapuolisuudesta säädettäisiin kuitenkin 1 momentissa.

Pykälän 1 momentin mukaisesti vesihuollon ja viemäroinnin maksujen tulee olla ensinnäkin sellaiset, että pitkällä aikavälillä niillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Säännös vastaisi sisällöllisesti aiempaa 1 momenttia sillä lisäyksellä, että kustannusten kattavuuden yhteydessä olisi viittaus 9 a §:n omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisuuteen. Muun muassa kustannusten kattamista on arvioitu vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmassa, jonka vuoksi myös 18 §:ää on perusteltua arvioida suhteessa omaisuudenhallintasuunnitelmassa todettuun. Uutena seikkana 1 momentissa säädettäisiin, että maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Nykyisin kyseinen vaatimus on sisällöllisesti osana 2 momenttia.

Uuden 2 momentin mukaisesti maksuihin saisi sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle, jos 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Muutoksella on tarkoitus korostaa sitä, että maksuihin voidaan sisällyttää kohtuullinen tuotto pääomalle, mutta myös 1 momentissa säädettyjen edellytysten on täyttyttävä. Näin ollen maksuilla tulee voida kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit sekä kustannukset. Maksujen tulee myös olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Kohtuullisen tuoton määrittelyä ei ole tarkoitus muuttaa voimassa olevaan lakiin nähden. Myös poikkeuksellisen korkeilla maanvuokra-, kiinteistövuokra- tai lainoituskuluilla voi olla merkitystä arvioitaessa kohtuullista tuottoa. Säännöksellä ei ole tarkoitus estää rahoituskulujen kattamista, vaan rahoittajalla olisi jatkossakin oikeus saada pääomalle kohtuullista tuottoa, mutta sellainen tulouttaminen, joka johtaa siihen, ettei vesihuoltolaitos kykene kattamaan perimillään maksuilla laitoksen uus- ja korjausinvestointeja ja kustannuksia, ei olisi sallittua.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 2 momenttia. Ainoastaan maksujen kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta koskeva vaatimus ei sisältyisi 3 momenttiin, sillä se siirrettäisiin osaksi 1 momenttia.

Uudessa 4 momentissa ehdotetaan vesihuoltolaitokselle velvoitetta arvioida 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutuminen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä. Arviointi voitaisiin luontevasti tehdä esimerkiksi toimintakertomuksen laatimisen yhteydessä. Maksutarkastelu ehdotetaan tehtäväksi joka vuosi. Taloustarkastelu perustuisi toteutuneisiin ja suunniteltuihin muutoksiin, ja se olisi kiinteä osa budjetointia. Maksujen tarkistaminen ei tarkoita aina maksujen muutosta.

Pykälän nykyinen 3 momentti, joka koskee vesihuollon tukemista, poistettaisiin kokonaan. Tämä ei tarkoittaisi sitä, että vesihuoltoa ei voisi enää lainkaan tukea, vaan tukeminen olisi

jatkossakin mahdollista erityisissä, tavanomaisista vesihuollon investointitarpeista poikkeavissa tilanteissa. Lähtökohtaisesti vesihuollon kustannukset tulee kustannusvastaavuuden periaatteen mukaisesti kuitenkin kattaa vesihuollosta kerätyillä maksuilla. Valtionavustusten ja -tukien myöntämiseen sovelletaan EU:n valtiontukia koskevaa sääntelyä ja valtionavustuslakia sekä sen nojalla annettuja asetuksia. Myös kuntien yrityksille myöntämä tuki kuuluu EU:n valtiontukisääntelyn piiriin.

19 §. Maksut. Pykälää muutettaisiin kokonaan, ja pykälässä olisi nykyisen 2 momentin sijaan 3 momenttia. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen perimistä maksutyypeistä, 2 momentissa käyttömaksun perimiskohteista ja 3 momentissa niistä perusteista, joiden perustella maksuja voidaan tai ne tulee periä erisuuruisina.

Pykälän 1 momentin mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulisi periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Perusmaksun perimisestä tulisi voimassa olevasta laista poiketen pakollista. Perusmaksujen säätäminen pakollisiksi tasaisi laitosten tulovirtaa ja parantaisi maksujen kohdentuvuutta. Perusmaksut kattaisivat ainakin osin sellaiset käyttömenot, jotka eivät riipu kulutetusta vesimäärästä. Perusmaksujen periminen olisi perusteltua myös sen vuoksi, että yli 80 prosenttia vesihuoltolaitoksen kustannuksista on kulutetun talousveden ja muodostuvan jäteveden määrästä riippumattomia. Kaikkia kiinteitä kustannuksia ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista kattaa perusmaksuilla. Käyttömaksun periminen on pakollista jo voimassa olevan lain mukaisesti, eikä tätä esitetä muutettavaksi. Näiden maksujen lisäksi vesihuoltolaitoksen olisi mahdollista periä laitoksen toimittamista palveluista liittymismaksua ja muita maksuja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käyttömaksun perimisestä. Käyttömaksu perittäisiin voimassa olevan lain mukaisesti kiinteistön käyttämän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voisi voimassa olevan lain mukaisesti periä käyttömaksua myös huleveden viemäröinnistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perusmaksun ja liittymismaksun tulisi olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Tämä vastaisi voimassa olevan lain 19 §:n 2 momentin sisältöä, mutta epäselvyyksien välttämiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi tältä osin sanamuodoltaan velvoittavammaksi. Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että myös käyttömaksu ja muut maksut voisivat olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Tällä muutettaisiin voimassa olevaa lakia, jonka mukaisesti käyttömaksun tulee olla kaikille sama. Muutos mahdollistaa paremman kustannusten kattavuuden esimerkiksi tilanteissa, joissa vesihuoltolaitoksella on useita talousvesi- tai jätevesilaitoksia, joissa tuotanto- ja käsittelyhintaa on merkittävästi eri suuruinen. Myös tilanteissa, joissa vesihuoltolaitos on muodostunut kahden tai useamman laitoksen fuusion yhteydessä voi olla tarve ottaa käyttöön erisuuruiset käyttömaksut. Tällaisissa tilanteissa on kuitenkin syytä huomioida myös asiakkaiden tasapuolinen kohtelu, ja käyttömaksujen pidemmän aikavälin yhdenmukaistamista tulisi esimerkiksi fuusiotilanteessa harkita sitten, kun toimintamallit on saatu yhtenäistettyä. Erisuuruisien käyttömaksujen käyttöönoton tulee joka tapauksessa olla tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä, mutta näissäkään tilanteissa voidaan valita pitää käyttömaksu saman suuruisena kaikille käyttäjille.

Edellytykset, joiden perusteella maksut voisivat olla eri alueilla erisuuruisia, vastaisivat voimassa olevaa lakia, eli erisuurisuuden tulisi olla tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta

syystä. Liittymismaksun suuruudessa voitaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti ottaa huomioon kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §. *Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa.* Pykälän 1 ja 3 momenttia muutettaisiin.

Pykälän 1 momentin kolmannen virkkeen mukaan tase ja tuloslaskelma on laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Virkettä muutettaisiin mainitsemalla tässä yhteydessä myös rahoituslaskelma, joka on taseen ja tuloslaskelman rinnalla laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Lisäksi momenttiin lisättäisiin selvennyksenä, että kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen tilinpäätösasiakirjat on laadittava kuntalain säännösten mukaisesti. Tällaiseen vesihuoltolaitokseen sovelletaan kuntalain säännöksiä kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja liikelaitoksen taloudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tällöin sovelletaan kuntalain nojalla annettua tilinpäätöstietojä koskevaa asetusta (525/2020).

Pykälän 2 momentti pysyisi muuttumattomana.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin korvaamalla viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, viittauksella tukkuvesihuoltolaitokseen. Voimassa olevassa laissa ei ole määritelty tukkuvesihuoltolaitosta, mutta lakiin on tarkoitus tuoda tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

20 a §. *Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus.* Pykälä ehdotetaan muutettavaksi kokonaan.

Pykälän nykyisen 1 momentin ensimmäinen virke pysyisi muuttumattomana. Vesihuoltolaitoksen on jatkossakin laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Lisäksi 1 momenttiin lisättäisiin selkeyden vuoksi maininta siitä, että kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen on laadittava kuntalaissa tarkoitettu toimintakertomus. Tällaisen vesihuoltolaitoksen osalta toimintakertomus laadittaisiin kuntalain säännösten mukaisesti.

Pykälän ehdotetaan lisättäväksi uusi 5-kohtainen 2 momentti, jolla tarkennettaisiin vesihuoltolain mukaisen toimintakertomuksen sisältövaatimuksia. Momentin 1 ja 2 kohta vastaisivat sisällöltään voimassa olevan lain 1 momentin toimintakertomuksen sisältöä koskevaa sääntelyä, ja niiden mukaan toimintakertomuksessa tulisi esittää helposti ymmärrettävässä muodossa tiedot vesihuoltolain 20 §:ssä tarkoitetusta tilinpäätöksestä ja vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista. Kohdassa 3 ehdotetaan toimintakertomukseen lisättäväksi tietoja 9 a §:ssä tarkoitetussa omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitosten taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä. Tässä yhteydessä toimintakertomuksessa voitaisiin avata myös pitkän aikavälin investointi- ja taloussuunnitelman toteutumista, joista on tarkoitus säätää 9 a §:n nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa. Kohdassa 4 ehdotetaan toimintakertomuksessa esitettävien tietojen vesihuoltolain 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta. Kohdan 5 mukaan myös tiedot siitä, kuinka 18 §:n 2 momentin mukainen mahdollinen tuloutus on vaikuttanut maksujen suuruuteen tulisi esittää toimintakertomuksessa. Tämän esittäminen olisi mahdollista myös monialayhtiössä, jossa vesihuolto on vain yksi toiminnoista, sillä vesihuolto pitää vesihuoltolain mukaan eriyttää kirjanpidossa. Kohdan 4 ja 5 lisäysten tarkoituksena on edistää vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten talouden julkisuusvalvontaa. Julkisuusvalvonta on tärkeä osa vesihuollon läpinäkyvyyttä ja sen kehittämiseen ehdotetaan panostettavan. Julkisuusvalvonnan tavoitteena on maksujen kohtuullisuuden arvioimisen lisäksi myös vesihuoltolaitosten toiminnan ja talouden läpinäkyvyyden lisääminen. Läpinäkyvyys tehostaa vesihuoltopalvelujen tuottamista ja varmistaa, että vesihuollon maksuihin ei sisällytettäisi kohtuullista suurempaa tuottoa pääomalle esimerkiksi omistajalle maksettavien ylisuurten tuloutusten takia.

Pykälän nykyinen 2 momentti huleveden viemäröintitietojen esittämisestä siirtyisi uuden 2 momentin lisäyksen vuoksi 3 momentiksi, ja sen viittaus pykälän 1 momenttiin päivitetäisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

Pykälään ehdotetaan uutta 4 momenttia, jossa säädettäisiin, että 1 momentti ja 2 momentin 1 kohta koskisi myös tukkuvesihuoltolaitoksia.

Pykälän asetuksenantovaltuuden sisältävä nykyinen 3 momentti siirtyisi 5 momentiksi.

20 b §. Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen. Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastamista koskevaa 20 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi laajentamalla pykälä koskemaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia. Tämä on perusteltua, sillä 20 §:n sääntely koskee jo voimassa olevan lain mukaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia, ja 20 a §:n mukainen toimintakertomuksen laatimisvelvoite ehdotetaan koskemaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia.

Osa pienistä vesihuoltolaitoksista ei välttämättä ole lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden piirissä (tilintarkastuslaki 2 luku 2 §). Lisäksi vesihuoltolain määritelmämuutoksen myötä lain soveltamisalaan tulee uusia laitoksia, jotka eivät välttämättä ole tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n mukaisesti tilintarkastusvelvollisia. Tilintarkastusvelvollisuutta ei tällä pykälällä laajennettaisi koskemaan laitoksia, jotka eivät ole velvollisia tekemään lakisääteistä tilintarkastusta tilintarkastuslain nojalla.

20 c §. Taloustietojen julkaiseminen. Pykälän otsikkoa ehdotetaan lyhennettävän aiemmasta ”Tilinpäätöstietojen, toimintakertomuksen, toimitusehtojen ja tunnuslukujen julkistaminen” muotoon ”Taloustietojen julkaiseminen”.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 20 a §:ssä tarkoitetun toimintakertomuksen sekä vesihuollon toimitusehtojen ja hinnoitteluperusteiden tietoverkossa julkaisun tulee tapahtua yleisessä tietoverkossa. Yleisessä tietoverkossa julkaisemisen tavoitteena on parantaa asiakkaiden pääsyä vesihuollon tietoihin, julkaistujen tietojen saatavuutta ja lisätä vesihuollon läpinäkyvyyttä tarkentamalla tietojen julkaisemistapaa. Pykälässä tarkoitetut tiedot voisivat olla maksuttomasti saatavilla esimerkiksi laitoksen tai kunnan verkkosivuilla, tai vesihuollon tietojärjestelmän kautta toimitettuna vesi.fi-palveluun. Lisäksi pykälästä poistettaisiin maininta vesihuollon toimitusehtojen ja hinnoitteluperusteiden sekä vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen julkaisemisesta, sillä mainitut tiedot sisältyisivät jatkossa 20 a §:ssä tarkoitettuun toimintakertomukseen.

20 d §. Vesihuollon tietojärjestelmä. Pykälän 3 momentin aiempi sanamuoto laitoksesta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ehdotetaan korvattavaksi tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmällä.

Pykälän 4 momentin asetuksenantovaltuuteen ehdotetaan laajennusta siten, että myös tietojen toimittamisajankohdasta voitaisiin säätää asetuksella.

23 §. Sopimusehtojen muuttaminen. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan tehtäisiin muutos, jonka mukaan olosuhteiden muutostilanteessa vesihuoltolaitos saisi muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muututtua. Olosuhteiden ennakoimattomuuden lisääminen 3 kohtaan korostaisi sitä, että 3 kohdan perusteella tehtävien sopimusmuutosten tulisi perustua sellaiseen olosuhteiden muutokseen, jota ei ole voinut sopimuksen tekohetkellä ennakoida. Näin ollen esimerkiksi maksuja ei saisi muuttaa 3 kohdan perusteella tilanteessa, joissa maksujen muutospaine johtuu korjausvelan kertymisestä. Korjausvelan kertymistä ei voida pitää

ennakoimattomana olosuhteiden muutoksena, vaan on selvää, että vesihuoltoverkostoa tulee saneerata määräjain, ja tämä tarve tulisi kustannusvastaavuuden periaatteen mukaisesti huomioida vesihuollon maksuissa. Sen sijaan tilanne, jossa alueelle esimerkiksi rakennetaan uusi jätevedenpuhdistamo, joka vaikuttaa jätevesiverkostojen virtaamissuuntiin ja sitä kautta aiheuttaa sopimusmuutostarpeita, voisi olla tällainen olennainen olosuhdemuutos, jota ei ole voitu ennakoita sopimuksen tekohetkellä.

Vesihuoltolaitosten voimassa olevat yleiset toimitusehdot sallivat laitoksen maksujen ja taksarakenteen muutokset, jos muutoksen syynä on hinnoittelu- ja sopimusjärjestelmien uudistaminen tai laitoksen käyttö- sekä peruskorjaus- ja uusinvestointikustannusten muutos ottaen huomioon, että vesihuoltolain mukaan laitoksen kaikki kustannukset tulee kattaa maksuilla. Muutoksen syynä voi myös olla ympäristön- ja terveydensuojelusta, luonnonvarojen käytöstä tai maankäytön rajoituksista aiheutuvat kustannukset tai näiden kustannusten muutos. Näiden perusteiden pohjalta laitos voi siis korottaa maksujaan voimassa olevan lain 23 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Korjausvelan hoito voidaan nähdä peruskorjausinvestointikustannusten muutoksena, jonka pohjalta maksuja voidaan korottaa hallitusti. Vaikka vesihuoltolaitos saisi jatkossakin korottaa sopimuksen mukaisia maksuja myös 23 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla, korjausvelan kattamiseksi tehtävät maksujen korotukset tulisi lähtökohtaisesti tehdä 23 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Pykälän 3 kohdan nojalla tapahtuvat maksujen korotukset ja muut sopimusmuutokset liittyisivät siis sellaisiin tilanteisiin, joissa laitoksen toimintaan kohdistuu ennakoimaton ja olennainen olosuhteiden muutos. Tällainen muutos voisi olla esimerkiksi kuntaliitoksen yhteydessä tapahtuva laitosten yhdistyminen, joka johtaisi tarpeeseen yhdenmukaistaa yhdistyvien laitosten maksu- ja muita käytäntöjä.

24 §. Sopimuksen irtisanominen. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen myös silloin, kun vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella olevalla kiinteistöllä ei ole liittämismuutoksen 10 §:n mukaisesti. Nykyisin asiakas voi irtisanoa sopimuksen vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksesta 11 §:n mukaisesti. Alkuperäisen vesihuoltolain 10 § lähti siitä, että toiminta-alueella sijaitseva kiinteistö oli liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon. Vesihuoltolain 10 §:ään sisältyvät poikkeamiset liittämismuutoksesta lisättiin lakiin myöhemmin muutoksella (681/2014), eikä tällöin muutettu 24 §:n sisältöä. Nykyisen 24 §:n 2 momentin tarkoituksena voidaan katsoa olleen se, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen silloin, kun liittämismuutoksesta ei ole. Liittämismuutoksesta poikkeamisen perusteet poistettaisiin suurimmalta osin ehdotetun lain 10 §:ssä, mutta niin kutsuttu kuivakäymäläpoikkeus säilytettäisiin laissa. Näin ollen 24 §:n 2 momentti tarkoittaisi, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen ensinnäkin silloin, kun kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksesta 11 §:n perusteella. Toisaalta asiakas voisi irtisanoa sopimuksen jätevesiviemäriin liittamisestä myös silloin, kun kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään. Talousveden osalta vastaavaa 10 §:stä johtuvaa irtisanomisoikeutta ei olisi.

Vesihuollon palvelun keskeytystilanteesta johtuvaa vesihuoltolaitoksen irtisanomisoikeutta koskevaa 3 momenttia muutettaisiin siten, että vesihuoltolaitos saisi irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädetyillä perusteilla ja keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta. Lisäksi vesihuoltolaitos saisi irtisanoa sopimuksen, jos sen voimassa pitäminen olisi muuten kohtuutonta. Sopimuksen voimassa pitäminen olisi muuten kohtuutonta esimerkiksi tilanteessa, jossa vuokralainen on menettänyt oikeuden määräyksellä oikeuden hallita kiinteistöä, mutta on jatkanut perusmaksun maksamista, eikä veden toimitusta ole näin ollen

voitu keskeyttää. Käyttösopimusta ei tällaisessa tilanteessa ole nykyisin pohjalta voinut irtisanoa, vaikka sopimuksen voimassa pitäminen on tällaisessa tilanteessa kohtuutonta.

Pykälän 5 momenttia muutettaisiin siten, että vesihuoltolaitos voisi käyttää momentin tarkoittamaa irtisanomisoikeutta myös tilanteissa, joissa kiinteistö sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella. Voimassa oleva laki mahdollistaa momentin mukaisen irtisanomisoikeuden ainoastaan silloin, jos kiinteistö jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen seurauksena 5 momentin irtisanomisoikeus katsotaan tarpeelliseksi ulottaa myös toiminta-alueen ulkopuolelle. Jos 5 momentin mukaista irtisanomisoikeutta ei laajennettaisi koskemaan myös toiminta-alueen ulkopuolella liittyneitä kiinteistöjä, vesihuoltolaitoksen irtisanomisoikeus rajoittuisi toiminta-alueen ulkopuolella 1 ja 3 momentissa säädettyihin tilanteisiin. Näin ollen toiminta-alueen supistamisen seurauksena irtisanominen olisi mahdollista, mutta alueella, joka ei ole ollut toiminta-alueella, irtisanomismahdollisuudet olisivat voimassa olevan sääntelyn perusteella huomattavasti rajoitetumpia.

Muutoksen tarkoituksena on, että esimerkiksi toiminta-alueen supistamiseen rinnastuvissa tilanteissa, joissa alueen verkosto on tarkoitus purkaa alueelta kokonaan taloudellisista syistä, laitoksen irtisanomisoikeus olisi olemassa myös alueella, jolla ei ole ollut toiminta-alueita lainkaan. Momentin tarkoittamissa tilanteissa on kuitenkin huomattava irtisanomisen edellytyksenä olevan, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu vesihuoltolaitteiston rakentamisesta tai käyttöönotosta merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia. Myöskään asiakkaan kannettaviksi jäävät laitteiston käyttökustannukset eivät saisi olla tasoltaan olennaisesti vesihuoltolaitoksen palveluista perittäviä maksuja korkeampia.

Kiinteistön vesihuollon turvaamisessa noudatettava menettely vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia ja hallituksen esityksen 218/2013 perusteluita. Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan väliset vesihuollon sopimukset voitaisiin näin ollen irtisanoa siinä vaiheessa, kun asiakkaan kiinteistön vesihuolto olisi turvattu. Vesihuoltolaitoksen verkostopalvelut voitaisiin korvata esimerkiksi kiinteistökohtaisin ratkaisuin rakentamalla kiinteistölle lainsäädännön vaatimukset täyttävä kaivo ja jätevesien käsittelyjärjestelmä.

Pykälän 5 momenttia tarkennettaisiin lisäämällä termi ”merkittäviä” sen viimeiseen virkkeeseen. Uuden muotoilun mukaan irtisanomisen edellytyksenä olisi, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaisi kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheutuisi tästä merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia. Tällä lisäyksellä pyritäisiin tarkentamaan kustannusten jakamista tilanteissa, joissa vesihuoltojärjestelmä muutetaan kiinteistökohtaiseksi. Harvaan asutuilla alueilla voi tulla tilanteita, joissa verkoston tekninen toimivuus ei ole enää mahdollista liittyjämäärän vähentyessä. Talousveden laadun pysyminen hyvänä ja jäteveden siirtäminen edellyttävät tiettyä virtaamaa. Mikäli verkoston suunnittelumitoitusta ei ole enää mahdollista saavuttaa, jäljellä oleville liittyjille voi olla taloudellisesti edullisempaa siirtyä kiinteistökohtaiseen vesihuoltoon. Jos liittymä joudutaan korvaamaan muulla järjestelmällä, myös liittyjälle voisi aiheutua tästä pieniä ylimääräisiä kustannuksia. Vertailukohtana tulisi käyttää niitä kustannuksia, jotka aiheutuisivat liittymän säilyttämisestä teknisesti toimivana. Kiinteistön vesihuolto katsottaisiin turvatuksi siinä vaiheessa, kun lainsäädännön vaatimukset täyttävä kiinteistökohtainen järjestelmä on otettu käyttöön. Uuden kiinteistökohtaisen järjestelmän ylläpito kuuluisi kiinteistön omistajan tai haltijan vastuulle, eikä enää turvaamisvelvollisuuden piiriin.

30 §. Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämishukka. Pykälä muutettaisiin kokonaan. Muutokset eivät olisi kuitenkaan sisällöllisesti merkittäviä, vaan olisivat luonteeltaan lakiteknisii tarkennuksia.

Kuten voimassa olevassa laissakin, pykälässä säädettäisiin siitä, että uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämishukka voidaan asettaa päävelvoitteen noudattamisen tehosteeksi. Samoin kuin voimassa olevassa laissa, valvontaviranomaisella olisi hallintopakkokeinona käytössään myös mahdollisuus kieltää toiminta kokonaan. Päävelvoite, eli 29 §:n mukainen valvontaviranomaisen antama kiello tai määräys, voisi liittyä esimerkiksi 6 §:ssä säädetyn kunnan järjestämisvelvollisuuden toteuttamiseen, 10 §:ssä säädettyyn kiinteistön liittämivelvollisuuteen tai 9 §:ssä säädetyn vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden täyttämiseen. Näissä tilanteissa valvontaviranomaisella olisi mahdollisuus tehostaa antamaansa kielloa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään tai kielletään. Pykälä ei sisältäisi informatiivista viittausta uhkasakkolakiin (1113/1990). Uhkasakkolaki on kuitenkin se yleislaki, joka sisältää säännökset muun muassa uhan asettamisesta, täytäntöön panemisesta ja muutoksenhausta, ja näitä sovellettaisiin vesihuoltolain mukaisissa asioissa.

31 §. Vireillepano-oikeus. Pykälään ehdotetaan muutosta, jolla vireillepano-oikeutta laajennettaisiin huomioimaan 6 §:ään tehdyt muutokset. Jatkossa asianosaisen sekä asiassa yleistä etua valvovan viranomaisen vireillepano-oikeus koskisi siis 6 §:n 2 ja 3 momenttia, joissa säädetään kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuudesta. Vireillepano-oikeus koskisi siis tilanteita, joissa kunta ei ole ryhtynyt 6 §:n edellyttämällä tavalla toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, tällaisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai vaihtoehtoisin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi.

32 §. Muutoksenhaku. Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälään tehtävät muutokset eivät kuitenkaan muuttaisi vesihuoltolain mukaisen muutoksenhaun periaatteita, vaan muutoksilla selvennettäisiin ja tarkennettaisiin pykälän muotoiluja. Lisäksi lain 16 a §:n 2 momentti, joka koskee muutoksenhakua vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa, siirrettäisiin pykälän yhteyteen pykälän uudeksi 2 momentiksi.

Pykälän 1 momentissa olisi informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (808/2019). Momentissa säädettäisiin, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia sovellettaisiin myös muutoksenhausta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen vesihuoltolain nojalla tekemiin päätöksiin. Vesihuoltolain valvontaviranomaisina elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja ympäristönsuojeluviranomainen tekevät valituskelpoisia päätöksiä, joista haettaisiin muutosta hallintovalituksella. Hallintovalitus soveltuisi vesihuoltolain 11 §:n ja 17 c §:n nojalla annettuihin vapautuspäätöksiin sekä valvontaviranomaisen 29 §:n nojalla antamiin määräyksiin. Oikaisuvaatimusmenettely ei olisi näiden päätösten osalta käytössä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös, että muun kunnallisen viranomaisen päätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksella noudattaen, mitä muutoksenhausta kunnallisen viranomaisen päätökseen säädetään kuntalaissa. Näitä vesihuoltolain nojalla annettavia päätöksiä, joista haettaisiin muutosta kunnallisvalituksella ovat vesihuoltolain 4 d §:n mukainen päätös kunnan etuosto-oikeuden käyttämisestä, 8, 8 a, 8 b ja 8 c §:n nojalla annettavat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen liittyvät päätökset sekä 17 a §:n nojalla annettava päätös huleveden viemäröinnin järjestämisestä. Nämä päätökset ovat tyypillisesti kunnan valtuuston tekemiä, ja siitä syystä niistä haettaisiin muutosta kunnallisvalituksella. Kuntalain 133 §:ssä

säädetään, että jos päätökseen voidaan muun lain nojalla hakea muutosta kunnallisvalituksin, kuntalain oikaisuvaatimusta koskevaa 134 §:ää ei sovelleta. Koska kyseessä olisi päätös, johon voidaan vesihuoltolain nojalla hakea muutosta kunnallisvalituksin, kuntalain 134 §:n mukainen oikaisuvaatimusmenettely ei siis tulisi sovellettavaksi. Muilta osin näiden päätösten osalta sovellettaisiin mitä kuntalaissa on muutoksenhausta säädetty.

Pykälän 1 momentti sisältäisi muutoksenhaun pääsäännöt, ja uudet 2 ja 3 momentti sisältäisivät tiettyihin päätöksiin kohdistuvat poikkeukset pääsääntöön.

Pykälän uusi 2 momentti olisi vastaava, kuin voimassa olevan lain vesihuoltolaitoksen ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevan 16 a §:n 2 momentti, jossa säädetään muutoksenhausta vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa. Näiden vesihuoltolaitosten antamien päätösten muutoksenhausta säädettäisiin erikseen, koska julkisuuslain 33 §:n muutoksenhakusäännökset eivät sellaisenaan sovellu niihin vesihuoltolaitoksiin, jotka eivät ole julkisuuslain soveltamisalan piirissä.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin uhkasakkolaissa tarkoitettuja hallinnollisia seuraamuksia koskevasta muutoksenhausta, johon sovellettaisiin uhkasakkolakia. Uhkasakkolain 24 §:ssä säädetään muutoksenhausta, ja pääsääntönä on, että muutoksenhakuun sovelletaan, mitä muutoksenhausta päävelvoitteen määräämistä koskevaan päätökseen säädetään. Päävelvoitteen määräämistä koskeva päätös on se vesihuoltolain mukainen päätös, jonka tehostamiseksi uhkasakkolain mukainen seuraamus on asetettu.

Muutoksenhakuasioissa toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 10 §:n nojalla. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

33 §. Valitusoikeus. Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälän muutoksilla ei kuitenkaan pyritä laajentamaan tai supistamaan vesihuoltolain mukaisten valitusoikeutettujen piiriä, vaan pykälämuutoksilla ainoastaan selvennettäisiin pykälän muotoiluja sekä poistettaisiin päällekkäisyyksiä vesihuoltolain ja valitusoikeutta koskevien yleislakien välillä.

Pykälässä säädettäisiin, että sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus olisi sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella. Pykälä koskisi kaikkia vesihuoltolain nojalla annettavia päätöksiä riippumatta siitä, haetaanko niihin muutosta hallintovalituksella vai kunnallisvalituksella. Vesihuoltolain mukaisten päätösten valitusoikeutettujen piiri olisi siten hyvin laaja.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä viranomainen, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi. Vastaavasti kuntalain 137 §:n mukaan kunnallisvalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Riippuen siitä, onko kyse hallintovalituksesta vai kunnallisvalituksesta, olisi valitusoikeus ainakin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain tai kuntalain mukaisilla tahoilla. Näin ollen esimerkiksi hallintovalituksena käsiteltävässä 11 §:n mukaisessa vapautuspäätöksessä valitusoikeutta ei olisi kunnan jäsenellä.

Valitusoikeus olisi valituslajista riippumatta lisäksi aina kunnalla, vesihuoltolain mukaisilla valvontaviranomaisilla, asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella ja sillä, jonka etua tai

oikeutta asia saattaa koskea. Muutoksenhaussa kunnalla olisi valitusoikeus, jotta kunnalla olisi mahdollisuus valvoa kunnan etua. Vesihuoltolain valvontaviranomaisina kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kunnan terveydensuojeluviranomainen taas valvoisivat lain säännösten toteutumista toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Vesihuoltolain valvontaviranomaisilla olisi aina mahdollisuus valittaa toistensa tekemistä päätöksistä. Esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tehnyt vesihuollon valvontaviranomaisena valituksia kunnan tekemistä vesihuollon toiminta-aluepäätöksistä. Vaikka yleistä etua valvovalla viranomaisella on oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukainen valitusoikeus, vastaavaa yleistä etua valvovan viranomaisen valitusoikeutta ei sisälly kuntalakiin. Tästä syystä yleistä etua valvovan viranomaisen valitusoikeus säilytettäisiin vesihuoltolaissa. Vesihuoltolain mukaisissa asioissa yleistä etua valvova viranomainen voisi olla esimerkiksi ympäristönsuojelulain valvontaviranomainen tilanteissa, joissa vesihuoltolain nojalla annetulla toiminta-aluepäätöksellä olisi vaikutuksia sen valvottavana olevaan yleiseen etuun. Vesihuoltolain asianosaiskäsite on ympäristölainsäädännölle tyypillisesti voimassa olevassa vesihuoltolaissa laajempi kuin muutoksenhausta sääntelevissä yleislaeissa, ja tämä laajennettu asianosaiskäsite säilytettäisiin laissa.

Voimassa olevassa laissa säädetään, että valvontaviranomaisella on oikeus valittaa sellaisesta päätöksestä, jolla hallinto-oikeus on muuttanut sen tekemää päätöstä tai kumonnut päätöksen. Tämä säännös poistettaisiin laista tarpeettomana, koska oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §:n 2 momentin mukaisesti alkuperäisen hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimen päätökseen, jolla hallintotuomioistuin on kumonnut viranomaisen päätöksen tai muuttanut sitä. Pykälää sovelletaan kuntalain 142 §:n 3 momentin mukaan myös kunnan valitusoikeuteen kunnallisvalitusta koskevassa asiassa. Näin ollen asiasta ei ole tarpeen säätää erikseen vesihuoltolaissa.

34 §. *Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia.* Pykälää ja sen otsikkoa muutettaisiin. Muutoksilla ei kuitenkaan pyritäisi muuttamaan kiinteistön vesihuoltoa koskevien riita-asioiden käsittelytapaa, vaan ainoastaan selkeyttämään pykälän muotoiluja.

Pykälän voimassa olevassa laissa oleva otsikko Käsittely käräjäoikeudessa muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Uusi otsikko olisi Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia.

Pykälässä säädettäisiin oikeuspaikasta vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisissä kiinteistön vesihuoltoa koskevissa riita-asioissa. Kiinteistön vesihuoltoa koskevat riita-asiat tulisi käsitellä yhdenmukaisesti vesihuoltolaitoksen oikeudellisesta muodosta huolimatta, eli riippumatta siitä, onko laitos esimerkiksi osuuskunta, kunnan taseyksikkö tai osakeyhtiö. Epäselvyyksien välttämiseksi lakiin esitetäänkin sisällytettäväksi voimassa olevan lain 34 §:ää vastaava säännös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan väliseen sopimukseen perustuva riita käsiteltäisiin siviilioikeudellisena riita-asiana käräjäoikeudessa. Säännös koskisi tilanteita, joissa vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välillä on riita esimerkiksi 6 luvun mukaisissa palvelun keskeytykseen tai virheeseen liittyvissä tilanteissa. Riita voisi koskea myös esimerkiksi vesihuollosta perittäviä maksuja tai muita tilanteita, joissa vesihuoltolaitos 5 luvun 23 §:n mukaisesti muuttaa sopimusehtoja, ja asiakkaan ja laitoksen välille syntyy näkemusero siitä, miltä osin sopimusehtojen muutos on lain mukainen. Näissä tilanteissa kuluttaja-asiakkaalla on vaihtoehtoisesti myös mahdollisuus kääntyä kuluttajaviranomaisten puoleen niiltä osin, kuin asia on niiden toimivallassa.

Pykälässä olisi myös informatiivinen viittaus oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun, jossa säädetään riita-asian käsittelyn oikeuspaikasta. Pääsääntöisesti oikeuspaikka määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun yleistä oikeuspaikkaa koskevien 1 ja 2 §:n mukaisesti. Luonnollista henkilöä sekä yhtiötä, yhdistystä, säätiötä tai muuta yksityisoikeudellista oikeushenkilöä taikka muuta julkisoikeudellista oikeushenkilöä kuin valtiota, hyvinvointialuetta tai kuntaa vastaan esitetty vaatimus tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on kotipaikka. Kuntaa vastaan esitetty vaatimus tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä kunta sijaitsee.

35 §. Salassapitovelvollisuus. Voimassa olevan lain 35 §:ssä säädetään lain mukaista tehtäviä suorittavien julkisuuslain mukaisesta salassapitovelvollisuudesta sekä eräistä salassa pidettävien tietojen luovutusoikeuksista.

Pykälän 1 momentissa säädetään, että lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnasta annetussa laissa säädetään. Pykälää koskevat perustelut (HE 85/2000 vp) ovat momentin osalta puutteelliset, eikä niistä käy ilmi momentin tarkoitusta, joka on laajentaa julkisuuslain mukainen salassapitovelvollisuus koskemaan lain valvontaviranomaisten lisäksi myös muita lain mukaista tehtävää suorittavaa, eli vesihuoltolaitoksia, tukkuvesihuoltolaitoksia ja niiden henkilökuntaa. Vaikka vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei kuuluisi julkisuuslain soveltamisalan piiriin, niissä sovellettaisiin julkisuuslain asiakirjasalaisuutta koskevaa 22 §:ää, vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa koskevaa 23 §:ää, salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja koskevaa 24 §:ää, salassapidosta poikkeamista ja sen lakkaamista koskevaa 7 lukua sekä rangaistussäännöksiä sisältävää 35 §:ää lain toimeenpanoon liittyvissä asioissa.

Pykälän 2 momentti kumottaisiin kokonaan. Voimassa olevan lain mukaan salassapitovelvollisuuden estämättä saa lain mukaisia tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen ja yhteisön taloudellisesta asemasta, liikesalaisuudesta sekä yksityisen henkilökohtaisista oloista luovuttaa valvontaviranomaiselle lain mukaisten tehtävien suorittamista varten sekä rikoksen selvittämiseksi syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle, jos se on välttämätöntä tietoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Tämä tietojen luovuttamista koskeva sääntely ei olisi enää tarpeen. Syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle on niitä koskevissa laeissa säädetty laajat oikeudet saada salassa pidettäviä tietoja rikoksen selvittämiseksi. Valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeuksista säädettäisiin uudessa 35 a §:ssä.

35 a §. Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Uudessa pykälässä säädettäisiin valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vesihuoltolain mukaisten valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Pykälässä tarkoitettuja vesihuoltolain valvontaviranomaisia olisivat lain 4 §:ssä tarkoitetut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kunnan terveydensuojeluviranomainen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että lain mukaisilla valvontaviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä vesihuoltolaissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja toisiltaan, kunnalta, Verohallinnolta, Huoltovarmuuskeskukselta, pelastuslaitokselta, vedenottoa koskevan vesilain (587/2011) mukaisen luvan valvojalta, jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisen ympäristöluvan valvojalta, vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta. Tiedonsaantioikeus on sidottu tietojen välttämättömyyteen valvontaviranomaisten tehtävien suorittamista varten.

Tiedonsaantioikeus vesihuoltolain valvontaviranomaisten kesken sekä valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeus kunnalta voisi olla tarpeen esimerkiksi lain varautumista koskevien velvoitteiden valvonnassa. Huoltovarmuuskeskukselta tarvittavat välttämättömät tiedot voisivat liittyä esimerkiksi Huoltovarmuuskeskuksen hallussa oleviin vesihuollon tilannekuvaan liittyviin tietyiltä osin salassa pidettäviin tietoihin. Verohallinnon hallussa olevien tietojen tiedonsaantitarve liittyisi pääasiallisesti kiinteistön omistajan tai haltijan yhteystietoihin tilanteessa, joissa yhteystiedot eivät käy ilmi muista valvontaviranomaisten käytössä olevista tietoaaineistoista kuten kiinteistötietojärjestelmästä. Näitä tilanteita voi tulla eteen esimerkiksi silloin, kun kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on tarpeen toimittaa päätöksen tiedoksiantoa koskeva tieto sellaisen kiinteistön omistajalle, jonka omistajatiedot ovat lainhuutorekisterissä päivittämättä ja lainhuuto on edelleen kuolleen henkilön nimissä. Vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta tarvittavia tietoja voisivat olla esimerkiksi laitoksen omistaman kriittisen infrastruktuurin sijaintitiedot silloin, kun ne ovat välttämättömiä valvontaviranomaisen vesihuoltolain mukaisten tehtävien suorittamista varten. Koska vesihuoltolaitoksen vedenottoa koskevan vesilain mukaisen luvan valvoja ja jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan valvoja ei pääsääntöisesti ole vesihuoltolain mukainen valvontaviranomainen, vesihuoltolain valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeus lupavalvojilta voisi olla tarpeen esimerkiksi vesihuollon häiriötilanteissa. Pelastuslaitoksen hallussa voi olla esimerkiksi tulvatilanteessa tietoja, jotka olisivat vesihuoltolain valvojalle välttämättömiä laissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten. Tiedonsaantioikeus koskisi ainoastaan tietopyynnön saajan hallussa olevia tietoja. Tätä laajempaa ajantasaisten tietojen selvitysvelvollisuutta ei tietopyynnön saajalle momentin nojalla säädettäisi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen oikeudesta saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä vesihuoltolain 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyä varten liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi välttämättömät tiedot kiinteistön omistajalta tai haltijalta. Vaikka vapautushakemuksen lähtökohtana olisi, että vapautuksen hakijana toimiva kiinteistön omistaja tai haltija toimittaa oma-aloitteisesti tarvittavat tiedot kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, tulisi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella vapautushakemuksen käsittelyn yhteydessä olla mahdollisuus saada vapautuksen myöntämisen arvioimiseksi tarvittavia lisätietoja kiinteistön omistajalta tai haltijalta.

Pykälän 1 momentin tiedonsaantioikeus koskisi myös henkilötietoja, mutta ei ulottuisi arkaluontoisiin henkilötietoihin. Pykälän 2 momentin tiedonsaantioikeus koskisi arkaluonteisia henkilötietoja, sillä kyse voisi olla vapautuksen hakijana toimivan kiinteistön omistajan tai haltijan terveyttä koskevista tiedoista. Sekä pykälän 1 että 2 momentilla annettaisiin siten tietosuoja-asetusta ((EU) 2016/679) täydentävää kansallista sääntelyä. Sääntely on välttämätöntä siksi, että kyse on salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevasta säännöksestä, josta on kansallisesti julkisuuslain 29 §:n mukaan säädettävä erikseen. Säännöksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan käytännöstä seuraavat ehdot sääntelyn täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle. Ehdotettava henkilötietojen käsittelyä koskeva erityissääntely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Asiaa käsitellään tarkemmin tämän esityksen säätämisyjärjestysosiossa (12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisten sekä näiden määräämien virkamiesten tai viranhaltijoiden oikeudesta kulkea valvontatehtävässä toisen alueella. Valvontaa varten viranomaisella olisi oikeus päästä myös paikkoihin, joissa harjoitettaisiin vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa, kuten vesihuoltolaitokselle tai

vedenottamolle. Valvontatehtävää suorittavilla olisi oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Valvonnallisessa tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että 3 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä ei saisi tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Säännöksen lähtökohtana on, että vesihuoltolain mukaisten tarkastusten tekemiseen ei liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perusteltua. Säännöksellä suojatun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan piiriin eivät kuitenkaan kuuluisi asunnon piha-alue tai muuhun kuin asumiseen käytettävät tilat, koska kyse ei olisi rikoslain suojaamasta kotirauhasta.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esitykseen sisältyy asetuksenantovaltuuksia, ja sääntelykokonaisuutta ehdotetaan täydennettäväksi lakia alemman asteisella sääntelyllä.

Vesihuollon kehittämistä kunnassa koskevassa 5 a §:ssä ehdotetaan annettavaksi valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä. Asetuksessa säädettäisiin suunnitelman sisällön vähimmäisvaatimuksista. Suunnitelmassa tulisi esittää yhteenveto vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella, vesihuollon omistajapolitiikka ja kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjaus sekä viranomaiset, jotka vastaavat kunnassa vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä. Lisäksi suunnitelmassa tulisi käsitellä muita vesihuollon kehittämisen kannalta keskeisiä seikkoja kunnassa.

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevassa 9 a §:ssä ehdotetaan annettavaksi valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä. Asetustasolla säädettäisiin vesihuoltolaitoksen kunnontutkimussuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä, pitkän aikavälin investointisuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä, pitkän aikavälin taloussuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä sekä huoltosuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä.

Vesihuoltolaitoksen varautumista häiriötilanteisiin koskevan 15 a §:ssä annettaisiin asetuksenantovaltuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi. Asetustasolla säädettäisiin varautumissuunnitelman vähimmäissisällöstä sekä siitä, kuinka usein ja miten laitoksella tulee harjoitella toimintaa häiriötilanteissa.

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomusta koskevaan 20 a §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä toimintakertomuksen sisällöstä. Asetustasolla säädettäisiin niistä vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista, jotka on sisällytettävä toimintakertomukseen.

Vesihuollon tietojärjestelmää koskevan 20 d §:n sisältämää asetuksenantovaltuutta muutettaisiin, ja siihen lisättäisiin valtuus antaa valtioneuvoston asetustasoista sääntelyä vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavien tietojen toimittamisajankohdasta. Valtioneuvoston asetusta vesihuollon tietojärjestelmästä ja tiedottamisesta (6/2023) muutettaisiin lisäämällä siihen vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavien tietojen toimittamisajankohta.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2026. Lain tiettyjen velvoitteiden alkamisajankohdasta ehdotetaan säädettävän siirtymäsäännöksillä.

Lain 4 c §:n 4 momenttia uusista perustettavista laitoksista ja 4 e §:ää omaisuuden myynnin rajoituksista vesihuolto-osuuskunnassa sovellettaisiin laitokseen, joka perustetaan lain voimaantulon jälkeen. Kyseisiä säännöksiä ei siten sovellettaisi lainkaan ennen muutoslain voimaantuloa perustettuihin laitoksiin.

Kunnan tulisi antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi tarkistaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi tehdä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskien 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämiselvöllisyys laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyisi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämiselvöllisyys laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyisi kuitenkin edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes neljä vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulisi laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen tulisi laatia tämän lain 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulisi saattaa lain 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulisi laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkistettavien tietojen tulisi olla avoimesti tietoverkossa saatavilla kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaantulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä. Jos kunta hyväksyy edellä tarkoitetulle laitokselle toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä, laitokseen sovelletaan toiminta-aluepäätöksen

hyväksymisen jälkeen tämän lain säännöksiä siitä huolimatta, että laitos ei täytä tämän lain mukaista vesihuoltolaitoksen määritelmää.

10 Toimeenpano ja seuranta

Vesihuoltolain uudistuksen toimeenpanoon liittyvien yhtenäisten tulkintojen ja käytäntöjen varmistamiseksi laaditaan uudistetun vesihuoltolain soveltamisopas yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

11 Suhde muihin esityksiin

Esitys on tarkoitettu annettavaksi eduskunnalle kevätistuntokaudella 2025, ja on eduskunnan käsiteltävänä samanaikaisesti kuin valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi annettu hallituksen esitys (HE 13/2025 vp). Valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi annetussa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolain 4, 15, 15 b, 20 d ja 29 §:ää muuttamalla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tehtävän siirtämisen vuoksi elinvoimakeskukseksi.

12 Suhde perustuslakiin ja sääntämisjärjestys

12.1 Yleistä

Ehdotettuihin säännöksiin liittyvät keskeiset perusoikeudet ovat perustuslain 6 §:ssä tarkoitettu yhdenvertaisuus, 10 §:ssä tarkoitettu yksityiselämän suoja, 12 §:ssä tarkoitettu sananvapaus ja julkisuus, 15 §:ssä tarkoitettu omaisuudensuoja ja 18 §:ssä tarkoitettu elinkeinovapaus. Lisäksi ehdotusta tulee arvioida suhteessa perustuslain 121 §:ssä tarkoitettuun kunnalliseen itsehallintoon ja perustuslain 124 §:n sääntelyyn hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Ehdotukseen liittyviä asetuksenantovaltuuksia tulee tarkastella perustuslain 80 §:n näkökulmasta. Esityksellä pyritään edistämään vesihuollon toimintavarmuutta ja vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiä myös tulevaisuudessa, ja sitä kautta esityksellä osaltaan turvataan ja edistetään perustuslain 7 § (oikeus elämään) sekä 19 §:n (oikeus sosiaaliturvaan) mukaisia oikeuksia. Perustuslain 7 ja 19 §:ien on katsottu olevan ne keskeiset perusoikeudet, jotka Suomen perusoikeusjärjestelmässä ilmentävät ihmisoikeutta veteen ja sanitaatioon.

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan PeVL 11/2014 vp, että hallituksen esityksessä vesihuoltolain muuttamisesta (681/2014) oli ensisijaisesti kysymys perustuslain 20 §:ssä säädetyn ympäristövastuun toteuttamisesta. Esityksessä ehdotetuilla hulevesisäännöksillä toteutettiin perustuslain 20 §:n 2 momentista sekä 19 §:n 3 momentista seuraavia julkisen vallan velvoitteita turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja edistää väestön terveyttä. Myös tämän ehdotuksen tavoitteleva toimintavarma ja kuntien omistuksessa oleva vesihuolto osaltaan edistää ja turvaa näitä perustuslain julkiselle vallalle asettamia velvoitteita.

Ehdotettu sääntely on suurelta osin vesihuoltolain nykyistä sääntelyä tarkentavaa ja täydentävää, ja lain perusteet ja vesihuollon kehittämiseen, järjestämiseen ja huolehtimiseen liittyvät periaatteet ja vastuut säilyvät pitkälti ennallaan. Esitykseen sisältyy kuitenkin sellaisia perusoikeusnäkökohtia, joita on syytä arvioida myös perustuslain perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Perustuslakivaliokunta on perustuslain perusoikeussäännösten muuttamisen yhteydessä asettanut perusoikeuksien rajoittamisen edellytyksiksi seuraavat vaatimukset: rajoitusten tulee perustua laintasoiseen säädökseen, rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä, rajoitusperusteiden tulee olla

perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen kuuluvaa rajoitusta, rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon, perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä sekä Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 25/1994 vp).

12.2 Julkisuus

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Eduskunta on julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä korostanut pidättyvää suhtautumista viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (EV 303/1998 vp, ks. myös HaVM 31/1998 vp, s. 7/II).

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi, että vesihuoltolaitoksen 15 a §:n mukaisesti laatima varautumissuunnitelma on kokonaisuudessaan salassa pidettävä asiakirja. Salassapidon piiriin kuuluisivat vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelman sisältämät tiedot kokonaisuudessaan. Ehdotetun salassapitosäännöksen tarkoituksena on rajata suunnitelman sisältämien tietojen julkisuutta, ja sen taustalla on tarve turvata vesihuollon välttämättömyyspalveluun liittyvien kriittisten varautumistietojen säilyminen salassa ja turvata näin yleistä etua. Viime kädessä ehdotetun salassapitosäännöksen taustalla olisi siten perustuslain 7 ja 19 §:ien turvaaminen.

Julkisuuslain salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja koskevassa 24 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdassa säädetään salassapitoperusteista, joiden nojalla vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma voisi joiltain osin olla salassa pidettävä asiakirja viranomaisen hallussa. Julkisuuslain salassapitoperusteet ovat kuitenkin tulkinnanvaraisia siltä osin, voidaanko niiden perusteella suojata kaikki vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelmaan sisältyvät turvallisuuskriittiset tiedot. Ehdotettu salassapitosäännös koskisi varautumissuunnitelmaa vesihuoltolaitoksen hallussa. Vesihuoltolaitos ei välttämättä ole julkisuuslain tarkoittama viranomainen, jonka vuoksi julkisuuslain salassapitosäännökset eivät aina sovellu vesihuoltolaitoksen hallussa olevan asiakirjan salassapidon arviointiin. Myös vesihuoltolain valvontaviranomaisen hallussa vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma olisi kokonaan salassa pidettävä asiakirja. Ehdotettu julkisuusperiaatteen rajoitus olisi välttämätön vesihuoltolaitosten varautumiseen liittyvien kriittisten tietojen salaamiseksi.

12.3 Omaisuuden suoja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslain 15 §:n 2 momentissa säädetään, että omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla. Ehdotettua kunnan vesihuoltolaitoksiin kohdistuvan omistuksen säilyttämisvaatimusta (4 c §) sekä kunnan etuosto-oikeutta ja lain voimaantulon jälkeen perustettujen asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien myyntirajoituksia koskevaa sääntelyä (4 d ja e §) on arvioitava omaisuuden suoja perusoikeutta vasten. Kunnat eivät nauti julkisen vallan lukuun kuuluvina tahoina perustuslain 15 §:ssä turvatusta omaisuuden suojusta (esim. PeVL 41/2017 vp, s.3). Kunnat eivät saa perustuslain 15 §:n mukaista omaisuuden suoja edes välillisesti sillä tavoin kuin yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt, kuten osakeyhtiöt, saavat sitä niiden osakkeenomistajina olevien luonnollisten henkilöiden omaisuuden suojan kautta. Sitä vastoin kuntien omaisuus saa perustuslain suojaa perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen

itsehallinnon kautta. Ehdotetun sääntelyn kunnalliseen itsehallintoon liittyviä ulottuvuuksia tarkastellaan kunnallinen itsehallinto -otsikon alla. Näin ollen tämän esityksen omaisuudensuojaan liittyvät kysymykset rajoittuvat ehdotetun sääntelyn vaikutuksiin niihin yksityisiin omistajiin, joita vesihuoltosektorilla nykyisin on.

Ehdotetulla sääntelyllä rajoitettaisiin kokonaan kuntien omistuksessa ja määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten mahdollisuutta luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan (4 c §). Lisäksi esityksellä rajoitettaisiin näiden kokonaan kuntien omistuksessa ja määräysvallassa olevien laitosten mahdollisuutta ottaa käyttöön uutta vesihuolto-omaisuutta, joka ei ole niiden omistuksessa. Esityksessä tarkoitetut kuntien määräysvallassa olevat laitokset eivät ole täysin kunnan omistamia, vaan niissä on kunnan määräysvallan tuovan omistuksen rinnalla myös yksityistä omistusta. Tyypillisesti yksityisomistus koostuu vesihuollon palvelua käyttävien yksityishenkilöiden ja teollisuusyritysten omistuksesta. Vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia ei ole kunnan määräysvallassa olevan vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksen kohdalla mahdollista kohdistaa ainoastaan kuntaomistajaan, vaan rajoitukset kohdistuvat myös yksityisiin vähemmistöomistajiin vesihuoltolaitosomistuksen kautta. Laitoksen käyttämää tai uutena käyttöön otettavaa vesihuolto-omaisuutta ei ole mahdollista eritellä siten, että tietty rajattu osuus siitä olisi yksityisten vähemmistöomistajien omistamaa ja kuntaan kohdistuvien rajoitusten ulkopuolella. Laitoksen vesihuolto-omaisuuden myyntiin kohdistuvaa rajoitetta on siten arvioitava näiden yksityisten kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten vähemmistöomistajien omaisuudensuojan kautta. Sen sijaan yksityinen vähemmistöomistus kunnan määräysvallassa olevasta vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksesta voitaisiin jatkossakin myydä eteenpäin sääntelyn sitä rajoittamatta. Näitä tilanteita koskisi kunnan etuosto-oikeus, jonka omaisuudensuojaan liittyviä näkökohtia arvioidaan jäljempänä.

Perustuslakivaliokunta on energian- ja tiedonsiirtoverkkoja koskevassa ratkaisukäytännössään todennut, että omaisuuden erityisluonne puoltaa omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia ja on pitänyt niitä perustuslain mukaisena, kun ne perustuvat lain täsmällisiin säännöksiin ja ovat omistajan kannalta kohtuullisia (esim. PeVL 1/1996 vp, PeVL 34/2000 vp, PeVL 32/2004 vp, PeVL 45/2005 vp ja PeVL 10/2007 vp). Lisäksi perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinotoiminnan sääntelyä luonnolliseen monopoliin perustuvassa markkinatilanteessa lähtökohtaisesti tarpeellisenä ja hyväksyttävänä (esim. PeVL 4/2000 vp ja PeVL 36/2004 vp). Perustuslakivaliokunta on antanut sääntelyn riittävän täsmällisyyden arvioinnissa painoarvoa sille, että sääntely kohdistuu ensi sijassa liiketoimintaa harjoittavaan yritykseen (esim. PeVL 2/2004 vp).

Myös vesihuoltolaitokset, tukkuvesihuoltolaitokset ja niiden vesihuolto-omaisuus ovat sellaista omaisuutta, jota voi käyttää vain tiettyyn tarkoitukseen. Vesihuoltolaitokset toimivat luonnollisessa monopoliasemassa alueellaan. Lisäksi vesihuollon välttämättömyyspalveluluonne ja vesihuoltolaitosten lakimääräiset palvelutehtävät puoltavat pidemmälle kohdistuvia omaisuudensuojarajoituksia kuin sellaisissa asioissa, joilla ei ole välttämättömyyspalveluluonnetta. Ehdotetut vesihuollon kunnallisen omistuksen säilyttämiseen ja kunnan omistuksessa ja määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvat rajoitukset eivät kohdistu suoraan yksityisiin henkilöihin tai yksityisten henkilöiden omaisuuteen. Vesihuoltotoiminnan erityisluonteen voidaan katsoa puoltavan omaisuuden luovutukseen kohdistuvia rajoituksia. Omaisuuteen kohdistuvia rajoituksia voidaan pitää kohtuullisina ja ne perustuvat täsmällisiin säännöksiin. Omaisuuteen kohdistuvat myyntirajoitukset eivät koskisi ennen lain voimaantuloa perustettuja kokonaan tai pääosin yksityisomisteisia vesihuoltolaitoksia yhteisömuodosta riippumatta.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukainen suhteellisuusperiaate edellyttää, ettei omaisuuden pakkolunastukseen verrattavaan toimenpiteeseen tule ryhtyä, ellei hyväksyttävissä olevaa tavoitetta voida saavuttaa lievemmillä keinoin (esim. PeVL 53/2001). Valmistelun eräänä tavoitteena on julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen julkisessa omistuksessa. Tavoitteen toteuttamiseksi katsotaan tarpeelliseksi säätää paitsi kunnan vesihuoltoon kohdistuvan omistuksen säilyttämisestä, myös lain voimaantulon jälkeen tapahtuvista vesihuolto-omaisuuden tai vesihuoltolaitosten myynnin rajoittamisesta. Ehdotetussa sääntelyratkaisussa lain voimaantulon hetkellä olevat vesihuollon toteuttamisjärjestelyt voivat jatkua entiseen tapaan myös tulevaisuudessa. Lakiehdotus ei puutu taannehtivasti voimassa oleviin omistus- tai sopimussuhteisiin. Ehdotetussa laissa ei aseteta yksityisomistuksessa oleville ennen lain voimaantuloa perustetuille vesihuoltolaitoksille estettä myydä toimintaansa, mutta kunnalla olisi näissä tilanteissa mahdollisuus puuttua kauppaan etuosto-oikeuttaan käyttämällä (4 d §).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut etuosto-oikeussääntelyä omaisuudensuojaperusoikeuden näkökulmasta etuosto-oikeuslain (608/1977) sääntelymuutosten arvioinnin yhteydessä (PeVL 15/2005). Ehdotuksessa omaksuttu kunnan etuosto-oikeutta koskeva sääntelyratkaisu on sisällöllisesti vastaava kuin etuosto-oikeuslaissa, johon kunnan yleinen etuosto-oikeus perustuu, joten sen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa voidaan tukeutua perustuslakivaliokunnan etuosto-oikeuslain arvioinnin yhteydessä antamiin tulkintoihin. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan etuosto-oikeuden käyttämisessä on omaisuudensuojan kannalta kyse verrattain vähäisestä puuttumisesta ostajan oikeusasemaan, sillä ostajan näkökulmasta on kyse siitä, että kaupan kohde jää häneltä saamatta. Lisäksi valiokunta on antanut omaisuudensuojan kannalta merkitystä sille, että ostajalle korvataan hänelle aiheutuneet taloudelliset menetykset (PeVL 15/2005 vp, s. 2).

Sopimusvapauden näkökulmasta perustuslakivaliokunta on todennut kunnan etuosto-oikeuden rajoittavan omistajan vapautta päättää siitä, kenelle omaisuutta luovutetaan, mikä kuuluu omistajan määräämisvaltaan. Tätä rajoitusta on kuitenkin valiokunnan tulkinnassa pidetty vähäisenä. Valiokunta on myös pitänyt myyjän varallisuus oikeudellista asemaa turvaavana seikkana sitä, että kunta on sidottu myyjän ja ostajan välillä alun perin sovittuihin kauppaehtoihin. Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tulkinnassaan huomiota kunnan etuosto-oikeuden taustalla olevaan painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Näin ollen kunnan etuosto-oikeuteen perustuva sääntely ei valiokunnan mukaan ollut ongelmallista myöskään myyjän omaisuudensuojan kannalta (PeVL 15/2005 vp, s. 2).

Ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve, joka liittyy vesihuoltotoimintojen julkisomistuksen varmistamiseen. Ehdotetulla etuosto-oikeussääntelyllä varmistettaisiin, että kunta voi puuttua kauppaan tilanteessa, jossa nykyisin yksityisessä omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus olisi siirtymässä toisen yksityisen toimijan haltuun vastoin yleistä etua. Ehdotetun sääntelyn mukaan kunta tulisi etuosto-oikeuttaan käyttämällä kaupan toiseksi osapuoleksi samoilla ehdoilla, kuin alun perin sovitussa kaupassa. Näin ollen ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn ei voida katsoa olevan ongelmallista ostajan tai myyjän oikeusaseman tai omaisuudensuojan kannalta.

12.4 Elinkeinovapaus

Vesihuoltolakiin ehdotetuilla lain voimaantulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen yhteisömuotoon kohdistuvilla rajoituksilla (4 c §) on liittynyt perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin mahdollista muiden tärkeiden yhteiskunnallisten etujen puoltaessa sitä.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei viranomaiselle lähtökohtaisesti kuuluvien hallintotehtävien hoitaminen kuulu perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatun elinkeinovapauden piiriin (esim. PeVL 27/2012 vp). Näin ollen esitettyjen muutosten arviointi elinkeinovapauden rajoitusten näkökulmasta rajautuu vesihuoltolaitoksiin niiltä osin, kun niillä on kunnan toiminta-aluepäätöksellä siirtämän julkisen hallintotehtävän ulkopuolista toimintaa. Monella vesihuoltolaitoksella on verkostoaluetta myös toiminta-alueen ulkopuolella. Lisäksi vesihuoltolaitosmääritelmän muutoksen myötä vesihuoltolain velvoitteiden piiriin kuuluu jatkossa myös sellaisia laitoksia, joilla ei ole kunnan vahvistamaa toiminta-aluetta. Vesihuoltolaitosten asemaa perustuslain 124 §:n kannalta on tarkasteltu esityksen tässä osiossa jäljempänä.

Koska lakiehdotuksessa ehdotetaan, että lain voimaantulon jälkeen perustettavien vesihuoltolaitosten tulisi olla kunnan omistuksessa tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia (4 c §), merkitsee tämä rajoitusta elinkeinovapautteen rajoittamalla mahdollisuutta perustaa yksityisomisteisia, muita kuin asiakasomisteisia osuuskuntamuotoisia, vesihuoltolaitoksia. Ehdotetulla sääntelyllä ei kuitenkaan puuttuisi jo toiminnassa olevien vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiin, lukuun ottamatta yllä omaisuudensuojarajoitusten arvioinnin yhteydessä kuvattua sääntelyä. Elinkeinovapautteen kohdistuvaa rajoitetta ei siis ulotettaisi taannehtivasti jo perustettuihin vesihuoltolaitoksiin, vaan rajoite koskisi vain uusia perustettavia laitoksia. Rajoituksen taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve turvata luonnollisen monopolin muodostavien vesihuoltotoimintojen säilyminen julkisessa omistuksessa. Tämä on tärkeää muun muassa väestön terveyden ja huoltovarmuuden turvaamiseksi. Rajoitus on rajattu koskemaan vain uusia perustettavia laitoksia. Näin ollen ehdotetun elinkeinovapautta rajoittavan sääntelyn ei voida katsoa muodostavan sellaista elinkeinovapautteen kohdistuvaa rajoitetta, josta ei voitaisi säätää tavallisessa lainsäätämisyksessä.

12.5 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Lakiehdotusta on arvioitava perustuslain 6 §:stä ilmenevän yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Yhdenvertaisuus kohdistuu perusoikeusuudistuksen esitoiden mukaan myös lainsäätäjään. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti korostettu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (PeVL 59/2002 vp, s. 2/II ja HE 309/1993 vp, s. 43/I). Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, etteivät henkilöihin kohdistuvat erottelut saa olla mielivaltaisia eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (esim. PeVL 60/2002 vp, s. 4, PeVL 46/2002 vp, s. 6 ja PeVL 18/2006 vp, s. 2). Ehdotettuja vesihuoltolain toiminta-alueen määrittämistä ja erityisesti supistamista sekä lakkauttamista koskevia säännöksiä (8, 8 a, 8 b ja 8 c §) ja liittämisvelvollisuutta koskevia säännöksiä (10 ja 11 §) on arvioitava perustuslaillisen yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta.

Ehdotetuilla toiminta-alueen hyväksymistä, toiminta-aluepäätöksen sisältöä, toiminta-alueen supistamista ja lakkauttamista sekä toiminta-alueen tarkistamista koskevilla säännöksillä voi olla vaikutusta kunnan alueella asuvien keskitetyn vesihuollon saatavuuteen. Muutokset lähtevät kuitenkin siitä, että mikäli toiminta-alue supistetaan tai se lakkautetaan kokonaan, kunnan tulee silti toiminta-alueen ulkopuolelle jäävillä alueilla varmistaa vesihuollon saatavuus. Sääntelymuutokset eivät siten johda tilanteeseen, jossa asukas, joka on aikaisemmin ollut

keskitetyn vesihuollon piirissä, jäisi toiminta-alueen supistamisen myötä täysin vaille vesihuoltoa. Ehdotetuilla sääntelymuutoksilla ei myöskään tavoitella oleellista muutosta vakiintuneeseen nykytilaan, jossa tiiviimmin asutetuilla alueilla on tarjolla keskitetyt vesihuoltopalvelut, joiden piiriin on myös pääsääntöisesti liityttävä, ja harvemmin asutetuilla alueilla ei välttämättä ole pääsyä keskitettyyn vesihuoltoon. Ehdotettujen säännösten taustalla on vallitseva yhteiskuntakehitys, joka on johtanut asutuksen keskittymiseen ja harvaan asuttujen alueiden autioitumiseen. On sekä taloudellisesti kannattamatonta että teknisesti mahdotonta ylläpitää keskitettyä vesihuoltoverkostoa, jos välimatkat kiinteistöjen välillä kasvavat merkittäviksi eikä vesihuoltopalvelujen käyttäjiä enää ole riittävästi. Koska muutokset eivät oleellisesti muuta nykyistä sääntelyratkaisua, ja toiminta-alueiden supistamis- ja lakkauttamistilanteissa huomiodaan vesihuollon saatavuus myös toiminta-alueen supistamis- tai lakkauttamispäätöksen tekemisen jälkeen, eivät säännösmuutokset muodosta kohtuuttomia eroja vesihuoltopalvelujen saatavuudessa eri alueilla asuvien ihmisten välille.

Ehdotetut liittämiselvelvöllisyyttä koskevat säännökset ja erityisesti muutosehdotukset liittämiselvelvöllisyydestä vapauttamista koskevaan säännökseen (11 §) antavat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle harkintavaltaa päättää vapautuksen edellytysten täyttymisestä. Vapautuksen edellytyksiä koskeva säännös on kuitenkin tarkkarajainen, eikä mahdollista sellaista harkintavaltaa, joka voisi johtaa mielivaltaisiin vapautuspäätöksiin.

Esityksen liittämiselvelvöllisyyttä koskevan 11 §:n 4 momentissa säädettäväksi ehdotettua kiinteistön omistajan tai haltijan korkeaan ikään sidottua vapautusmahdollisuutta liittämisen muodostuessa ilmeisen kohtuuttomaksi tulee erikseen arvioida perustuslain 6 §:n valossa. Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännössä ikään perustuvien rajojen asettamista ei ole pidetty perustuslain kannalta ongelmallisena, kunhan sille on esitetty hyväksyttävä peruste. Lisäksi ratkaisukäytäntö osoittaa, että valiokunnan mielestä tämän hyväksyttävän syyn on pitänyt olla myös asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (esim. PeVL 44/2010 vp). Kuten perusoikeusuudistuksen esitöissä huomautetaan, perusteluille asetettavat vaatimukset ovat erityisesti perustuslain 6 §:n 2 momentissa lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. HE 309/1993 vp, s. 44).

Harkinnanvaraisen vapautusmahdollisuuden taustalla on tarve varmistaa, että esityksessä ehdotettu liittämiselvelvöllisyyden muutos taajama-alueiden ulkopuolella ei aiheuttaisi ikääntyneille ihmisille ilmeisen kohtuuttomia tilanteita. Taajama-alueiden ulkopuoliset ikääntyneiden ihmisten asuttamat kiinteistöt sijaitsevat usein autioituvalla maaseudulla, eikä liittämisen aiheuttama kustannusrasite ole aina kohtuullinen näille kiinteistön omistajille tai haltijoille. Ehdotettu vapauttamista koskeva säännös on muotoiltu pitkälti vastaavalla tavalla kuin ympäristönsuojelulain talousjätevesien käsittelyvaatimuksista poikkeamista koskeva 156 d §. Perustuslakivaliokunta on arvioinut kyseisen poikkeamissäännöksen hyväksyttävyyttä perustuslain 6 §:n kannalta ja todennut, että sen säätämiselle on ollut olemassa hyväksyttäviä perusteita (PeVL 45/2016 vp ja PeVL 44/2010 vp).

Perustuslain yhdenvertaisuussääntelyn kannalta tässä esityksessä säädettäväksi ehdotettu vapautusmahdollisuus tarkoittaisi yhden kansalaisryhmän asettamista iän perusteella erityisasemaan. Ehdotetun 11 §:n 4 momentin nojalla kuitenkin myös muilla kiinteistön omistajilla tai haltijoilla olisi mahdollisuus hakea kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta liittämiselvelvöllisyydestä vapautusta, jos vesihuoltoverkkoon liittyminen voisi johtaa heidän kohdallaan ilmeisen kohtuuttomaan tilanteeseen. Perusteena ilmeiselle kohtuuttomuudelle voisivat olla kiinteistön omistajan tai haltijan alhainen tulotaso tai muu sosiaalinen suorituseste. Perusteet olisivat siten samoja kuin ehdotukseen sisältyvän kiinteistön omistajan tai haltijan ikää koskevan poikkeusmahdollisuutta koskevan säännöksen taustalla.

Ehdotetut toiminta-alueita ja liittämisvelvollisuutta koskevat säännökset ovat nykyisen yhteiskuntakehityksen vaatimia, eivätkä ne aiheuta mielivaltaisia erotteluja tai kohtuuttomia eroja henkilöiden välille.

12.6 Yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja

Esitys sisältää lakimuutosehdotuksia, jotka ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Vesihuoltolain valvontaviranomaisilla olisi ehdotetun 35 a §:n 1 momentin perusteella oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä pyynnöstä vesihuoltolaissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja toisiltaan, kunnalta, Verohallinnolta, Huoltovarmuuskeskukselta, pelastuslaitokselta, vedenottoa koskevan vesilain mukaisen luvan valvojalta, jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan valvojalta, vesihuoltolaitoksilta ja tukkuvesihuoltolaitoksilta. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella olisi ehdotetun 35 a §:n 2 momentin perusteella oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyyn liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi välttämättömät tiedot kiinteistön omistajalta tai haltijalta. Oikeutta salassa pidettävien tietojen saantiin tulee tarkastella perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kohdalla kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2–3). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väliä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (esim. PeVL 96/2022 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (esim. PeVL 15/2018 vp). Valiokunta on antanut myös erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (esim. PeVL 15/2018 vp ja PeVL 38/2016 vp).

Salassa pidettävien tietojen saantiin oikeutetut viranomaiset on ehdotetussa 35 a §:n 1 momentissa rajattu lain valvontaviranomaisiin, ja mainitun pykälän 2 momentissa rajattu vain kunnan ympäristönsuojeluviranomaiseen. Oikeus tiedonsaantiin on 35 a §:n 1 momentissa rajattu viranomaisten laissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten välttämättömiin tietoihin ja 35 a §:n 2 momentissa rajattu 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyyn välttämättömiin tietoihin liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi. Sekä 35 a §:n 1 että 2 momentissa tiedonsaantioikeus syntyy viranomaisen pyynnöstä, ja mainituissa momenteissa on lueteltu tyhjentävästi ne tahot, joilta tietoja olisi oikeus saada.

Valvontaviranomaisille säädettävä tiedonsaantioikeus kohdistuisi myös henkilötietoihin. Ehdotetun 35 a §:n 2 momentin mukainen tiedonsaantioikeus kohdistuisi myös arkaluonteisiin

henkilötietoihin. Näin ollen viranomaisten tiedonsaantioikeutta koskevalla 35 a §:n 1 ja 2 momentin säännöksillä annettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta ((EU) 2016/679) täydentävää kansallista sääntelyä. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti tulee perustella, miksi ehdotettu kansallinen erityissääntely katsotaan välttämättömäksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan on lähtökohtaisesti riittävää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää yleisessä tietosuoja-asetuksessa asetetut vaatimukset. Valiokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain nojalla (esim. PeVL 96/2022 vp). Kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee siten suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen salliman liikkumavaran puitteissa (esim. PeVL 14/2018 vp).

Vesihuoltolain valvontaviranomaisille säädettävän tiedonsaantioikeuden osalta sääntelyn välttämättömyyttä perustelee ennen kaikkea se, että kyse on salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevasta säännöksestä, josta on kansallisesti julkisuuslain mukaan säädettävä erikseen ja säädettäessä on otettava huomioon perustuslakivaliokunnan käytännöstä seuraavat ehdot sääntelyn täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan hallituksen esityksessä on perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (esim. PeVL 26/2017 vp, s. 42 ja PeVL 2/2017 vp, s. 2). Esityksessä liikkumavaran käyttö pohjautuu ensisijaisesti tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli tilanteisiin, joissa henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Jäsenvaltioilla on tällöin 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua sääntelyliikkumavaraa antaa asetusta täydentävää sääntelyä. Käsittelyn oikeusperusteena on tietojen välttämättömyys valvontaviranomaisen laissa säädettävien tehtävien suorittamiseksi.

Edellä kuvatun mukaisesti tiedonsaantioikeutta koskeva säännös on muotoiltu perustuslakivaliokunnan aikaisemmat kannanotot huomioon ottavalla tavalla ja täyttää perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Valvontaviranomaisilla olisi ehdotuksen 35 a §:n 3 momentin mukaan oikeus kulkea tehtäviensä suorittamista varten toisen alueella ja päästä paikkaan, jossa harjoitetaan vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa. Valvontatehtävää suorittavilla olisi myös oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Ehdotuksen mukaan valvontatoimia ei saisi kuitenkaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa (ehdotettu 35 a § 2 mom.). Perustuslakivaliokunta on ratkaisukäytännössään määritellyt kotirauhan piiriin kuuluvaksi kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat (esim. PeVL 43/2010 vp, s. 2, PeVL 40/2010 vp, s. 4, PeVL 18/2010 vp, s. 7 ja PeVL 6/2010 vp, s. 4). Vesihuoltolain mukaisia valvontaviranomaisen tarkastusoikeuksia ei ehdoteta ulotettavaksi kotirauhan piiriin, eikä tällainen tarkastusoikeus ole tarpeen valvontatehtävien suorittamiseksi.

12.7 Kunnallinen itsehallinto

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta itsehallinnosta. Kunnan hallinto perustuu sen asukkaiden itsehallintoon. Perustuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan asukkaiden itsehallinto pohjautuu perustuslakivaliokunnan jo perustuslakia edeltävän hallitusmuodon voimassa ollessa vakiintuneeseen käytäntöön, jonka mukaan perustuslainvoimaisesti suojattu kunnallinen itsehallinto merkitsee kuntalaisille kuuluvaa oikeutta päättää kuntansa hallinnosta ja taloudesta (HE 1/1998 vp, s.175). Tavallisella lailla ei

siten voida puuttua itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi (esim. PeVL 17/2021 vp, s. 11, PeVL 49/2016 vp, s. 6 ja PeVL 46/2010 vp, s. 3).

Ehdotuksen kaltaisesta Vesi on meidän -päätöksen toimeenpanemiseksi esitetystä lainsäädännöstä (4 c §) ei ole olemassa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Kyse on siten perustuslain tulkinnan kannalta uudentyypisistä tilanteista, johon perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytäntö ei suoraan anna vastauksia. Ehdotettua sääntelyä on kuitenkin arvioitava perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön ohjaamana sen osalta, jättääkö se kunnille riittävän taloudellisen ja hallinnollisen liikkumavaran (ks. esim. PeVL 45/2021 vp, s. 3, PeVL 41/2014 vp, s. 3/II, PeVL 50/2005 vp, s. 2) sekä onko kyse siinä määrin uudesta tehtävästä kunnille, että se synnyttää valtiolle rahoitusvastuun (ks. esim. PeVL 34/2013 vp, s. 2, PeVL 30/2013 vp, s. 5, PeVL 12/2011 vp, s. 2).

Kunnallisen itsehallinnon toteutumista tulee arvioida kuntien vesihuoltoon kohdistuvan omistuksen luovutuskiellon osalta (4 c §), jolla estettäisiin kuntia luopumasta vesihuoltolaitoksiin kohdistuvasta nykyisestä omistuksestaan. Kunnallisen itsehallinnon toteutumisen kannalta on tarpeen, että kunnalle jätetään liikkumavaraa ja harkintavaltaa vesihuollon tehtävien toteuttamisessa. Kunnan velvoite säilyttää vesihuolto-omistuksensa ei muuttaisi vesihuoltolain järjestämisvastuun (vesihuollon järjestämisvelvollisuus) yleisiä lähtökohtia, mutta rajoittaisi kunnan mahdollisuutta päättää siitä, miten järjestämisvastuun edellyttämät palvelut (vesihuollosta huolehtiminen) toteutetaan. Muutos ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kunnalla olisi jatkossa vastuu myös vesihuollosta huolehtimisesta, vaan kunnalle jäisi edelleen perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kannalta riittävä liikkumavara ja harkintavaltaa vesihuollon järjestämisvastuunsa toteuttamisessa. Näin varsinkin, kun laissa jätetään riittävä liikkumavara ja harkintavaltaa sen suhteen, millä tavalla kunta vesihuoltoon kohdistuvan omistuksensa järjestää. Kunnan omistama vesihuoltolaitos voisi jatkossakin olla kunnan taseessa, kuntayhtymä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymän liikelaitos, liikelaitoskuntayhtymä tai osakeyhtiö. Lisäksi kunnan järjestämisvastuu vesihuollossa voitaisiin myös jatkossa toteuttaa perustamalla asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta. Ehdotettu omistuksen säilyttämistä koskeva sääntelyratkaisu ei myöskään esimerkiksi estä nykyisin kunnan taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämistä kunnan niin päättäessä.

Ehdotettu sääntelyratkaisu jättää kunnille liikkumavaraa vesihuoltotehtävien toteuttamiseksi. Ehdotettu sääntelyratkaisu ei edellytä kunnilta sitä, että vesihuoltopalveluista huolehditaan virkатыönä, vaan jatkossakin kunta voi halutessaan toimia yksityisoikeudellisen omistajan asemassa ja ohjata vesihuoltolaitoksen toimintaa osallistumatta sen käytännön järjestämiseen. Vesihuollon kustannukset tulee ehdotetun lain mukaisesti kattaa vesihuollosta perittävillä maksuilla kuten nykyisinkin. Kuntien vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin kohdistuvan omistuksen säilyttämisen velvoitteen ei siten katsota vaikuttavan kuntien verotukseen.

Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös ehdotetun sääntelyn tavoitteet. Vesihuolto on yhteiskunnan välttämättömyyspalvelu, johon liittyy terveydensuojelun, yhdyskuntakehityksen ja ympäristönsuojelun näkökulmia. Vesi ja sanitaatio -oikeus on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeus, jonka kansallisessa toteutumisessa vesihuoltolaitokset ovat Suomessa keskeisessä asemassa. Vesihuollon siirtyminen pois julkisesta omistuksesta on kansainvälisesti johtanut muun muassa veden hinnan nousuun, veden saatavuuden heikentymiseen ja vesihuollon haitallisten ympäristövaikutusten lisääntymiseen. Tämän kehityksen välttämiseksi kuntien vesihuoltoon kohdistuvan nykyisen omistuksen säilyttäminen kuntien omistuksessa on tärkeää. Näiden lisäksi vesihuolto on osa kriittistä infrastruktuuria, johon liittyy huoltovarmuuden ja

maanpuolustuksen turvallisuusnäkökohtia. Vesihuollossa on myös kyse luonnollisesta monopolista, jossa kilpailun puuttumisen vuoksi voiton tavoittelun ei katsota olevan tarkoituksenmukainen lähtökohta palvelun järjestämiselle. Luonnollisen monopolin siirtymiseen ulkomaiseen yksityisomistukseen liittyy kansainvälisen investoijan investointisuojaan liittyviä näkökohtia, jotka puoltavat vesihuollon omistuksen säilymistä julkisissa käsissä.

Kuntien vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin kohdistuvan nykyisen omistuksen säilyttämiselle on olemassa painavat yhteiskunnalliset perusteet. Sääntelyllä vahvistettaisiin ja turvattaisiin kunnan päättävältä kunnan järjestämisvastuulla olevaan välttämättömyyspalveluun. Lisäksi sääntely vahvistaisi ja turvaisi myös kuntalaisten vaikutusmahdollisuutta kunnan järjestämään vesihuoltopalveluun. Kunnallinen itsehallinto perustuu ennen kaikkea kuntalaisten itsehallintoon ja kuntalaisten oikeuteen vaikuttaa kunnan asioihin. Kun kunnan omistus vesihuoltoon varmistetaan, tämä turvaa myös kuntalaisten mahdollisuutta vaikuttaa jatkossakin tähän välttämättömyyspalveluun.

Kunnille säädettäväksi ehdotettu etuosto-oikeus (4 d §) antaisi kunnille mahdollisuuden puuttua alueellaan tapahtuvaan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden kauppaan. Tällä varmistettaisiin se, että kunta voisi puuttua nykyisin yksityisessä omistuksessa olevan vesihuollon omaisuuden siirtoihin. Kunnalle säädettävä etuosto-oikeus ei velvoittaisi kuntaa käyttämään oikeuttaan, vaan ainoastaan antaisi kunnalle mahdollisuuden käyttää etuosto-oikeuttaan, jos kunta katsoo sen tarpeelliseksi. Ehdotettu etuosto-oikeutta määrittelevä sääntely jättää kunnalle oikeuden päättää itsenäisesti oikeutensa käyttämisestä, eikä siten muodosta rajoitetta kunnallisen itsehallinnon perusteisiin.

Sääntelyratkaisulla ei puututa olennaisesti kunnallisen itsehallinnon ominaispiirteisiin eikä vaaranneta kunnan oikeutta päättää itsenäisesti taloudestaan ja hallinnostaan.

Perustuslain suojaama kunnallinen itsehallinto sisältää kunnan talouden suojan, joka koskee laajemminkin kunnan oikeutta päättää taloudestaan. Itsehallintonsa nojalla kunta myös päättää järjestämisvastuullaan olevan palvelun tuotantotavan. Kuntien itsehallinnon varmistamiseksi Suomessa noudatetaan niin sanottua rahoitusperiaatetta, eli valtio takaa kunnille riittävät voimavarat antaessaan kunnille tehtäviä. Kuntien tehtäviä koskevissa lainsäädännön muutoshankkeissa tulee tarkastella rahoitusperiaatteen toteutumista.

Perustuslakivaliokunta on kuntien itsehallintoa koskevassa käytännössään korostanut, että kuntien tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (esim. PeVL 34/2013 vp, s. 2, PeVL 30/2013 vp, s. 5, PeVL 12/2011 vp, s. 2). Valiokunta on myös katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan (esim. PeVL 15/2020 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan rahoitusperiaate tulee sovellettavaksi myös, jos kunnilla jo oleviin lakisääteisiin tehtäviin kohdistetaan uutta lainsäädäntöä, joka vaikuttaa kunnan edellytyksiin suoriutua näistä uusista velvoitteista (esim. PeVL 41/2014 vp, s. 3/II). Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, ettei perustuslain turvaaman rahoitusperiaatteen kannalta ole riittävää arvioida sen toteutumista koko kuntasektorin tasolla, koska asukkaiden itsehallinto on suojattu kussakin kunnassa. Vaikutuksia on siten tarkasteltava myös yksittäisten kuntien osalta (esim. PeVL 15/2020 vp, s. 4, PeVL 40/2014 vp, s. 3, PeVL 16/2014 vp, s. 3, ja PeVL 41/2002 vp, s. 3/II).

Rahoitusvastuun syntymistä Vesi on meidän -sääntelyratkaisussa (4 c ja 4 d §) on arvioitava siltä kannalta, onko kyseessä perustuslain 121 §:n 2 momentissa tarkoitettu uusi tehtävä kunnille. Tässä arvioinnissa on otettava huomioon voimassa olevan vesihuoltolain 6 §:n 2 momentti, jossa kunnalle on säädetty vesihuollon järjestämisvastuu. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön pohjalta sääntelyn muutosta voidaan arvioida siltä pohjalta, onko kyseessä järjestämisvastuun täsmentäminen vai tehtävän olennainen laajentaminen.

Esitysluonnoksen kunnan nykyisen vesihuoltolaitosomistuksen luovutuskieltoa koskevien velvoitteiden ja rajoitusten ensisijaisena tarkoituksena on turvata kuntien itsenäistä päättävällään käyttöä vesihuollossa. Niiden ei siksi voida arvioida sisältönsä tai merkittävyytensä vuoksi heikentävän kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi niiden itsenäisen päätöksenteon. Koska kyse on kuntien jo nykyisin omistaman vesihuollon omistuksen säilyttämisvelvoitteesta, voidaan arvioida, että kunnilla on riittävät voimavarat esitysluonnokseen sisältyvien rajoitteiden noudattamiseen. Tältä osin on otettava huomioon myös vesihuollon maksuja koskeva sääntely, jonka keskeisenä periaatteena on vesihuollosta kerättävien asiakasmaksujen kustannusvastaavuus. Vesihuollon maksujen tulee vesihuoltolain 18 §:n mukaisesti olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Vesihuoltolaitoksiin kohdistuvan kunnan omistuksen luovutuskieillon ei siten voida katsoa aiheuttavan kunnalle uusia kustannuksia. Luovutuskieillon kuntakohtaisia vaikutuksia on tarkasteltu tämän esityksen vaikutustenarviointiosiossa (4.2.1).

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksuihin saa sisältyä kohtuullinen tuotto pääomalle. Pitkällä aikavälillä vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden säilyttäminen kunnilla on kunnille taloudellisesti kannattavaa verrattuna laitosten ja omaisuuden myyntiin.

Ottaen huomioon kunnan jo nykyisessä lainsäädännössä voimassa oleva vesihuollon järjestämisvastuu, voidaan katsoa, että kyseessä ei ole uusi tehtävä kunnille, vaan ainoastaan olemassa olevan tehtävän täsmentäminen. Ehdotettu sääntelyratkaisu edellyttää kuntia pitämään se vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksiin sekä vesihuolto-omaisuuteen kohdistuva omistus omistuksessaan, joka jo sääntelyn voimaantullessa on ollut kunnan omistuksessa. Ehdotettu etuosto-oikeussääntely ei velvoita kuntia käyttämään tätä oikeutta. Vesihuollon kustannukset tulee lainsäädännön perusteella kattaa asiakkailta kerättävillä maksuilla. Lisäksi vesihuoltolaitosten ja -omaisuuden omistus on kohtuullisen tuoton perimisen mahdollisuuden vuoksi pitkällä aikavälillä kunnille taloudellisesti kannattavampaa kuin niiden myyminen. Huomioiden vesihuollon kustannusvastaavuuden periaate, mahdollisuus periä kohtuullista tuottoa pääomalle sekä se, että ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla ei säädetäisi uudesta tehtävästä kunnille, ehdotettu sääntelyratkaisu ei synnytä valtiolle rahoitusvastuuta.

12.8 Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

12.8.1 Vesihuoltolaitosten hoitaman julkisen hallintotehtävän ala

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvä hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Vesihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvää kokonaisuutta ei ole arvioitu julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan perustuslain 124 §:n näkökulmasta. Vuonna 2001 voimaan tullutta vesihuoltolakia ei säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, eikä hallituksen esityksessä (HE 85/2000)

arvioitu lakiesityksessä omaksuttuja lähtökohtia perustuslain 124 §:n kannalta. Myöhemmissäkään vesihuoltolain muutoksia koskevissa hallituksen esityksissä ei ole arvioitu vesihuoltolaitosten ja vesihuoltopalvelun asemaa perustuslain 124 §:n näkökulmasta.

Perustuslakivaliokunta antoi lausunnon vuoden 2014 vesihuoltolain muutosesityksestä (HE 218/2013, PeVL 11/2014), jossa valiokunta katsoi vesihuoltolaitosten toteuttavan toiminnassaan perustuslain 20.2 §:stä ja 19.3 §:stä johtuvia velvoitteita turvata jokaiselle oikeus terveellisen ympäristöön ja edistää väestön terveyttä (PeVL 11/2014 vp). Kyseisessä lausunnossa ei arvioitu vesihuoltolaitosten asemaa perustuslain 124 §:n kannalta. Tässä esityksessä esitetään vesihuoltolakiin useita ihmis- ja perusoikeuksien kannalta merkittäviä muutoksia, jotka korostavat tarvetta tehdä arvio vesihuoltolaitoksen tehtävistä perustuslain 124 §:n kannalta.

Voimassa olevan vesihuoltolain perusteella kunnalla on laaja vesihuoltoon liittyvä julkisen hallintotehtävien kokonaisuus hoidettavanaan. Näistä yksilön oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaa julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä ovat esimerkiksi kunnan tekemät toiminta-aluepäätökset (8 §) sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen käsiteltäväksi säädetty liittämiselvelvollisuudesta vapauttamista koskevat päätökset (11 §). Kunta on vesihuollon järjestämisvastuussa, kun suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat (6 §).

Julkiset hallintotehtävät on tarkoitettu laajaksi tehtävien kokonaisuudeksi (HE 1/1998 vp). Julkisina hallintotehtävinä on perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännössä pidetty muun muassa viranomaista avustavia tehtäviä (PeVL 32/2020 vp), sähköverkon järjestelmävastuun hoitamista (PeVL 62/2002 vp) sekä operatiivisten jätehuoltotehtävien muodostamaa kokonaisuutta, johon sisältyy jätteen vastaanottoa, kuljetusta ja käsittelyä, jätemaksujen laskutusta, jäteneuvontaa sekä näihin välittömästi liittyviä tehtäviä (PeVL 58/2010 vp). Myös esimerkiksi yksityisten palveluntuottajien tarjoamat lakisääteiset sosiaali- ja terveyspalvelut ovat julkisen hallintotehtävän hoitamista (PeVL 15/2018 vp). Toisaalta yksityisellä lääkäriasemalla tapahtuva terveydenhuolto ei sisällä julkista hallintotehtävää, jos kyse ei ole ostopalveluna suoritettavasta lakisääteisestä tehtävästä.

Vesihuoltolaissa vesihuoltolaitoksille säädettyvät lakisääteiset tehtävät rinnastuvat infrastruktuuripalveluluonteensa vuoksi läheisesti jätehuollon operatiivisten tehtävien muodostamaan kokonaisuuteen sekä jossain määrin myös esimerkiksi sähköverkon järjestelmävastuusta huolehtimiseen. Vesihuoltoa voidaan pitää lakisääteisenä julkisena palveluna, jollaista voidaan perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön pohjalta pitää ainakin osin julkisena hallintotehtävänä.

Vesihuoltolaitosten hoitaman julkisen hallintotehtävää alaa arvioitaessa keskeisenä voidaan pitää vesihuollon järjestämistä koskevaa vesihuoltolain 6 §:ää. Vesihuoltolain lähtökohtana on, että kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta (6 §:n 1 momentti). Kunnan järjestämisvastuu syntyy suurehkon asukasjoukon tarpeen taikka terveydellisten tai ympäristönsuojelullisten syiden niin vaatiessa (6 §:n 2 momentti). Tätä peruslähtökohtaa vesihuollon järjestämiselle ei tässä esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Kunta toteuttaa vesihuollon järjestämisvastuunsa pääsääntöisesti siten, että kunta hyväksyy vesihuoltolaitokselle toiminta-alueen (8 §). Toiminta-aluepäätöstä tehdessään kunta tekee arvion siitä, missä kunnan alueella on tarve keskitetylle vesihuoltopalvelulle (7 §). Järjestämiselvelvollisuus ja toiminta-alueen tarve ovat vesihuoltolaissa kytkettyjä suoraan vesihuollon palvelun tarpeeseen. Kunnan järjestämiselvelvollisuuden taustalla on siten julkinen etu. Toiminta-alueella sijaitsevat kiinteistöt ovat lähtökohtaisesti velvollisia liittymään vesihuoltolaitoksen verkostoon. Näin ollen kunnan järjestämiselvelvollisuuden olemassaolon

voidaan katsoa olevan se tekijä, joka määrittää vesihuoltolaitosten hoitaman julkisen hallintotehtävän alaa.

Vesihuoltopalvelun tuottamisen kannalta keskeinen vesihuoltolaitoksen lakisääteinen tehtävä on vesihuoltolain 9 §:n mukainen vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus. Lain 9 §:n mukaan vesihuoltolaitos huolehtii toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-alueen hyväksymispäätöksen mukaisesti. Julkisen hallintotehtävän kannalta keskeiseksi katsottava vesihuoltolaitoksen vesihuollosta huolehtimisvelvollisuus syntyy siten vasta kunnan tekemän toiminta-alueen hyväksymistä koskevan päätöksen myötä toiminta-alueella. Huolehtimisvelvollisuuden ohella olennainen toiminta-alueen oikeusvaikutus on se, että kiinteistön omistajille syntyy toiminta-alueen myötä oikeus ja toisaalta velvollisuus liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoihin. Vesihuoltolain antamiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 85/2000 vp) kuvataan huolehtimisvelvollisuuden sisältöä siten, että huolehtimisella tarkoitetaan talousveden jakeluverkoston sekä viemäriverkostojen rakentamista ja ylläpitämistä samoin kuin talousveden toimittamista ja jäteveden poisjohtamista sekä näihin liittyviä tehtäviä. Vesihuoltolaitoksille säädettyä vesihuollosta huolehtimisvelvollisuutta voidaan kuvata tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi, eikä siihen sisälly julkisen vallan käyttöä.

Tässä esityksessä vesihuoltolain mukainen vesihuoltolaitoksen määritelmä muutettaisiin kokoperusteiseksi ja se liittyisi jatkossa tuotetun vesihuoltopalvelun volyymiin. Näin ollen kaikilla vesihuoltolain mukaisilla vesihuoltolaitoksilla ei jatkossa olisi automaattisesti kunnan vahvistamaa toiminta-aluetta. Lisäksi useilla vesihuoltolaitoksilla, joille kunta on vahvistanut toiminta-alueen, on verkostoaluetta myös toiminta-alueen ulkopuolella. Näillä toiminta-alueen ulkopuolisilla verkostoalueilla kunnalla ei ole vesihuollon järjestämisvastuuta. Toiminta-alueen ulkopuolisilla verkostoalueilla voidaan katsoa, että vesihuoltopalvelun tuottaminen ei ole julkisen hallintotehtävän hoitamista, sillä kunta ei ole tunnistanut tarvetta julkiselle vesihuoltopalvelulle näillä alueilla. Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella tapahtuva verkostomainen vesihuolto ei siten ole kunnan järjestämisvastuun piirissä. Se on siis tältä osin verrattavissa kiinteistökohtaiseen vesihuoltoon.

Edellä kuvatun mukaisesti perustuslakivaliokunta on tähänastisessa käytännössään pitänyt tiettyjen yhteiskunnan perusinfrastruktuuripalvelujen tuottamista ainakin osin julkisena hallintotehtävänä (esim. PeVL 62/2002 vp ja PeVL 58/2010 vp). Siltä osin kuin kyse on vesihuoltolaitoksen hoitamisesta lakisääteisestä tehtävästä huolehtia vesihuollosta kunnan vahvistamalla toiminta-alueella, on nämä vesihuoltolaitoksen tehtävät perusteltua arvioida julkisiksi hallintotehtäviksi.

Voimassa olevan vesihuoltolain antamisen keskeisimpiin tavoitteisiin kuului se, että se yhdenmukaisti vedenhankinnan ja viemäroinnin sääntelyn niin, että vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan väliset sopimusmenettelyt ja maksujärjestelmät yhtenäistyivät. Esityksen tavoitteena oli, että kaikki vesihuollosta tehtävät sopimukset ja perittävät maksut määräytyisivät jatkossa yksityisoikeudellisin perustein (HE 85/2000 vp s.1).

Vesihuoltolain vesihuoltolaitoksen ja sen verkostoon liitetyn kiinteistön välisiä sopimuksia koskevan 5 luvun esitoissa viitataan siihen, että koko luvun lähtökohtana on, että vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan välinen suhde perustuisi liittämisvelvollisuudesta huolimatta luonteeltaan yksityisoikeudelliseen sopimukseen (HE 85/2000 vp s.35). Lain 34 §:n mukaan vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään kärjäoikeudessa. Näihin vesihuoltolain säätämisen yhteydessä omaksuttuihin peruslähtökohtiin ei tällä esityksellä ehdoteta muutosta.

Vesihuoltolaitoksen toimivaltaa määrittelevä sääntely perustaa laitokselle yksityisoikeudellista toimivaltaa esimerkiksi liittämiskohtien määrittelyyn (12 §), laitoksen verkostoon liitettävän kiinteistön vesihuoltojärjestelmän tarkastamiseen (13 §), maksujen perimiseen (18–19 §) ja sopimusehtojen muuttamiseen (23 §). Tällaista yksityisoikeudellista sopimukseen perustuvaa yksityisen vallan käyttöä ei voida pitää julkisen vallan käyttönä (PeVL 8/2022 vp). Nämä voimassa olevan vesihuoltolain mukaiset yksityisoikeudelliset vesihuoltolaitoksen toimivaltuudet ovat samat riippumatta siitä, onko vesihuoltolaitoksella kunnan vahvistamaa toiminta-aluetta vai ei. Nämä yksityisoikeudelliset laitokselle säädetyt toimivaltuudet eivät siten seuraa julkisen hallintotehtävän antamisesta laitokselle. Tämän vuoksi nähdään tarkoituksenmukaisena järjestää nämä laitoksen toimintaa määrittävät valtuudet jatkossakin yksityisoikeudelliseen sopimukseen perustuvien oikeussuhteiden varaan.

12.8.2 Julkisen hallintotehtävän antaminen vesihuoltolaitokselle

Edellä kuvatun mukaisesti vesihuoltolaitosten asemaa julkista hallintotehtävää hoitavina tahoina ei ole aikaisemmin arvioitu, eikä aiemmissa vesihuoltolakia koskevissa hallituksen esityksissä ole myöskään arvioitu sitä, millä tavalla julkinen hallintotehtävä vesihuoltolaitoksille annetaan. Suuri osa nykyisin toimivista vesihuoltolaitoksista on perustettu jo ennen voimassa olevan vesihuoltolain säätämistä.

Vesihuoltolaitoksille vesihuoltolaissa säädetyt julkisen hallintotehtävän alaan kuuluvat vesihuollosta huolehtimisen tehtävät sääntelevät vesihuoltopalvelun operatiivista tuottamista. Tällaisten palvelun tuottamiseen liittyvien tehtävien kohdalla hallintotehtävän siirron tarkoituksenmukaisuusvaatimus voi täytyä helpommin kuin esimerkiksi yksilön oikeuksia koskevan päätöksenteon kohdalla (HE 1/1998 vp, PeVL 8/2014 vp). Vesihuoltopalvelun teknisen ja operatiivisen luonteen vuoksi tarkoituksenmukaista voi usein olla vesihuoltopalvelun järjestäminen esimerkiksi osuuskunnan tai kunnan omistaman, mutta kunnasta organisatorisesti erillisen vesihuoltolaitoksen toimesta.

Voimassa olevan vesihuoltolain mukaisten toiminta-alueiden hyväksymisen edellytyksenä on lisäksi ollut, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta asianmukaisesti, ja että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi (8 §). Arvioinnissa on perusteltua ottaa huomioon myös se, että tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lain 8 §:n 1 momentissa kunnan velvollisuudesta tehdä alueellaan toimivia vesihuoltolaitoksia koskien päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä. Näin ollen kaikkia vesihuoltolaitoksia koskien tullaan tekemään arvio kunnan järjestämisvelvollisuuden ja toiminta-alueen tarpeen olemassaolosta.

Vesihuoltolain 8 §:n mukaisella toiminta-aluepäätöksellä kunta siirtää lain nojalla vesihuoltopalveluun sisältyvän julkisen hallintotehtävän vesihuoltolaitokselle. Vesihuoltolaissa on säädetty niistä menettelyistä ja reunaehdoista, jotka kunnan tulee ottaa huomioon antaessaan vesihuoltolaitokselle julkisen hallintotehtävän.

Vesihuoltolaissa säädetään vesihuoltolaitoksen velvollisuuksista, joilla turvataan vesihuoltopalvelun asianmukainen hoitaminen. Vesihuoltolaitoksille säädettävät palveluvelvoitteet saatetaan esityksessä kattavasti valvontaviranomaisten valvontaan. Valvontaviranomaisella on 29 §:n mukaisesti antaa vesihuoltolaitokselle kielto tai määräys, mikäli vesihuoltolaitos rikkoo vesihuoltolakia tai sen nojalla annettua säännöstä. Kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla 30 §:n mukaisesti.

Vesihuollon kokonaisuudessa on syytä huomioida vesihuoltolain mukaisten velvoitteiden lisäksi myös muu vesihuoltolaitoksia ja niiden toimintaa koskeva lainsäädäntö.

Terveysturvallisuuslaissa (763/1994) ja sen nojalla säädetään talousveden laatuvaatimuksista ja kohdistetaan näihin velvoitteisiin kattavaa viranomaisvalvontaa. Ympäristönsuojelulaissa (527/2014) säädetään jätevesien käsittelystä ja näiden velvoitteiden viranomaisvalvonnasta. Lisäksi kyberturvallisuuslaki sekä laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta koskevat valtakunnallisesti merkittäviä vesihuoltolaitoksia, ja niillä säädetään laitoksille häiriötilanteisiin ja kyberturvallisuuteen liittyviä velvoitteita, joihin niin ikään kohdistetaan kattavaa viranomaisvalvontaa. Näillä vesihuollon kokonaisuutta koskevilla laeilla turvataan vesihuoltolain velvoitteiden rinnalla vesihuoltolaitoksiin ja niiden toimintaan kohdistuva kattava viranomaisvalvonta.

12.8.3 Yleislakien soveltaminen ja virkavastuu

Perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännössä perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistamisen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä on vakiintuneesti katsottu edellyttävän, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimisivat virkavastuulla (esim. PeVL 33/2004 vp, PeVL 42/2005 vp ja PeVL 17/2012 vp). Toisaalta erityislaatuisten sääntelyn yhteydessä ei aina voida vaatia hallinnon yleislakien noudattamista, mutta tällöin on kuitenkin muilla tavoin varmistuttava siitä, että tehtävien siirtäminen ei niiden luonne huomioon ottaen vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia (PeVL 55/2010 vp ja PeVL 17/2012 vp).

Hallinnon yleislakeja sovelletaan niiden soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä (esim. PeVL 3/2009 vp ja PeVL 42/2005 vp). Vesihuoltolaitoksen julkisen hallintotehtävän hoitoon kunnan vahvistamalla toiminta-alueella sovellettaisiin jatkossa hallinnon yleislakeja niiden sisältämien säännösten mukaisesti. Tästä ei kuitenkaan sisällytettäisi vesihuoltolakiin nimenomaista viittausta. Tällaista viittausta ei perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan ole perustuslain 124 §:n takia välttämätöntä sisällyttää lakiin (esim. PeVL 23/2013 vp).

Koska vesihuoltolaitosten hoitama julkinen hallintotehtävä on tosiasiallista hallintotoimintaa, hyvän hallinnon perusteita määrittelevän hallintolain merkitys kohdistuisi vesihuoltolaitoksen julkisen hallintotehtävän hoitamisessa lähinnä hallintolain 2 luvussa tarkoitettujen hyvän hallinnon perusteiden noudattamiseen (PeVL 27/2014 vp, s. 3). Näihin tosiasiallisessakin hallinnossa noudatettaviin perusteisiin kuuluvat myös hallintolain 6 §:ssä määritellyt hallinnon oikeusperiaatteet. Vesihuollossa korostuvat hallintolain menettelyvelvoitteiden ohella ja sijasta erityisesti asianmukaisen valvonnan ja vastuun merkitys.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia (808/2019) sovelletaan myös julkisen hallintotehtävän hoitamiseen. Tosiasiallisessa hallintotoiminnassa tehdyt ratkaisut eivät kuitenkin pääsääntöisesti ole valituskelpoisia, joten hallintoprosessilain soveltamisala muodostuu suppeaksi vesihuollon julkisten hallintotehtävien hoitamisessa.

Vesihuoltolain 16 a §:ssä säädettäisiin voimassa olevaan tapaan vesihuoltolaitoksen ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuudesta. Säännöksen perusteella julkisuuslakia sovellettaisiin ympäristötietojen osalta myös sellaisiin vesihuoltolaitoksiin, jotka eivät muutoin ole julkisuuslain soveltamisalaan kuuluvia. Vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia koskevassa 16 a §:n mukaisessa asiassa olisi mahdollista hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ehdotetun 32 §:n mukaisesti.

Koska vesihuoltolaitokset hoitavat julkista hallintotehtävää huolehtiessaan vesihuollosta kunnan vahvistamalla toiminta-alueella, ehdotuksella laajennettaisiin rikosoikeudellisen

virravastuun soveltaminen koskemaan laitoksen henkilöstöä silloin, kun he hoitavat julkista hallintotehtävää huolehtiessaan vesihuollosta lain 9 §:n mukaisesti. Näin ollen rikosoikeudellista virravastuuta sovellettaisiin jatkossa kunnan hyväksymällä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella julkista hallintotehtävää hoitavaan henkilöstöön, ja tästä ehdotetaan säädettäväksi lain 9 §:ssä.

Vesihuoltolaitosten organisaatiomuoto on hyvin vaihteleva. Kuntien ja kaupunkien keskustaajamissa toimii tyypillisesti kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos, joka voi olla organisoitunut esimerkiksi osakeyhtiöksi tai toimia osana kunnan organisaatiota esimerkiksi taseyksikkönä, kuntayhtymänä tai kunnan liikelaitoksena. Vesihuoltolaitoksen toimiessa osana kunnan viranomaisorganisaatiota laitoksen toiminnassa sovelletaan jo nykyisin hallinnon yleislakeja ja rikosoikeudellista virravastuuta. Lisäksi on olemassa pieni määrä yksityisomisteisina osakeyhtiöinä toimivia pääsääntöisesti pieniä vesihuoltolaitoksia, jotka toimivat lähinnä haja-asutusalueilla. Haja-asutusalueilla tyypillisintä kuitenkin on, että vesihuoltolaitos toimii asiakkaidensa omistamana vesihuolto-osuuskuntana. Vesihuolto-osuuskunnissa palvelua tuotetaan erityisesti osuuskunnan jäsenille itselleen. Tällaiset osuuskuntamuotoiset vesihuoltolaitokset muodostavat määrällisesti suurimman osan valtakunnan vesihuoltolaitoksista, mutta niiden pienen koon vuoksi niiden osuus vesihuoltolaitosten asiakkaiden valtakunnallisesta kokonaismäärästä on varsin pieni.

Vesihuoltopalvelua tuottavat asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat on ehdotuksessa rajattu rikosoikeudellisen virravastuun soveltamisen ulkopuolelle. Asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat toimivat pääsääntöisesti haja-asutusalueilla, ovat kooltaan pieniä, ja niiden tarkoituksena on tuottaa vesihuoltopalvelua jäsenilleen, eli itselleen ja toisilleen. Asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien toiminta on pääasiallisesti järjestetty talkootyöperiaatteella, eikä osuuskunnissa usein ole lainkaan palkattua henkilökuntaa. Näin ollen osuuskuntien toiminta voidaan katsoa hyvin erityislaatuiseksi ja -luonteiseksi.

Kun otetaan huomioon se, että asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien toimijat tuottavat talkootyönä vesihuoltopalvelua toisilleen, sekä edellä kuvattu vesihuoltolaitoksiin kohdistuva laaja viranomaisvalvonta, ei rikosoikeudellisen virravastuun ulottamatta jättäminen asiakasomisteisiin vesihuolto-osuuskuntiin vaarana näiden laitosten asiakkaiden perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia perustuslain 124 §:n vastaisesti.

12.9 Perustuslain 80 §:stä johtuvat vaatimukset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat kuitenkin antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Asetuksenantaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien vähäisistä yksityiskohdista (HE 1/1998 vp, s. 131). Valtuutuksen säätämiseen laissa on perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (esim. PeVL 25/2005 vp, s. 4 ja PeVL 1/2004 vp, s. 2), jotka valtuuttavan lain on tällöinkin täytettävä. Asetuksenantovaltuuden sisällön tulee ilmetä selvästi laista ja se tulee myös rajata riittävän selkeästi. Esityksessä ehdotetut asetusantovaltuudet (5 a, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a ja 20 d §) ovat täsmällisiä ja tarkkarajaisia, eivätkä ne sisällä valtuutusta säätää muista kuin vähäisistä yksityiskohdista.

Ehdotettuihin vesihuoltolain säännöksiin (5 a, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a ja 20 d §:t) sisältyy valtioneuvostolle osoitetut asetusantovaltuudet tarkempien säännösten antamiseksi asetuksessa. Ehdotetut asetusantovaltuudet on sijoitettu aineellisten säännösten kanssa

samaan pykälään. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslain 80 §:n takia on olennaista, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa, ja että valtuus on syytä sijoittaa pääsääntöisesti lain asianomaisen perussäännöksen yhteyteen (esim. PeVL 36/2018 vp s.39–40, PeVL 10/2016 vp, s. 5 ja PeVL 49/2014 vp, s. 6).

Edellä selostetun perusteella ehdotetut pykälien 5 a, 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a ja 20 d §:ien valtuussäännökset vesihuoltolaissa ovat sopusoinnussa perustuslain 80 §:n kanssa.

Edellä esitetyn perusteella lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon, koska siihen sisältyy perustuslain 121 ja 124 §:ien osalta uudenlaisia tulkintakysymyksiä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

vesihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesihuoltolain (119/2001) 1 §, 3 §:n 1, 3, 4 ja 8 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5–8, 8 a, 10 ja 11 §, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 15 a ja 15 b §, 16 ja 16 a §, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–20 c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 2, 3 ja 5 momentti sekä 30–35 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1, 3, 4 ja 8 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5, 7, 8, 8 a, 10, 11, 15 a ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–20 c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti sekä 24 §:n 5 momentti laissa 681/2014, 15 §:n 1 ja 4 momentti sekä 16 ja 16 a § laissa 1259/2022, 15 b § laissa 290/2018, 18 § osaksi laissa 681/2014, 32 § laissa 827/2019 ja 35 § laissa 1013/2018 ja 137/2025, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti, 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014 ja 1259/2022, uusi 9–11 kohta, lakiin uusi 4 a–4 e, 5 a ja 8 b §, 9 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 9 a, 9 b ja 11 a §, 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 35 a § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti:

- 1) terveydensuojelulain (763/1994) nojalla säädetyt laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävän riittävän talousveden saannin; ja
- 2) terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäröinnin.

2 §

Sovelletamisala

Tätä lakia ei sovelleta puolustushallinnon vesihuoltoon.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *vesihuollolla* veden ottamista, johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä;

- 3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta, ja:
a) toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin; taikka
b) vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä;
- 4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa, joka tekee 5 luvussa tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen kanssa kiinteistön liittämistä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;
- 8) *asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla* osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä;
- 9) *tukkuvesihuoltolaitoksella* laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä;
- 10) *toiminta-alueella* aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon;
- 11) *vesihuolto-omaisuudella* vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevia veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

4 §

Viranomaiset

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

4 a §

Valvontaviranomaisten valvontatehtävät

Tämän lain mukainen yleinen valvontaviranomainen on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialallaan.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialallaan.

4 b §

Kunnan vesihuoltotehtävät

Kunnan tulee hallintosäännössä antaa määräykset tämän lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista.

Kuntien yhteistoiminnasta säädetään kuntalain (410/2015) 8 luvussa.

4 c §

Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa

Kunta ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa omistustaan vesihuoltolaitoksesta, tukkuvesihuoltolaitoksesta tai vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Kokonaan kunnan omistuksessa tai kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuutta muulle kuin kunnalle tai kokonaan kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu laitos saa ottaa käyttöön vain omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta.

Perustettavan laitoksen on oltava kokonaan kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos taikka asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

4 d §

Kunnan etuosto-oikeus

Kunnalla on alueellaan sijaitsevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen ja vesihuolto-omaisuuden kaupassa etuosto-oikeus. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulee kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla. Jos kauppaan sisältyy ehto, jota kunta ei ehdon luonteen vuoksi voi kohtuudella täyttää, velvoite on muunnettava sen täyttää arvoa vastaavaksi rahasuoritukseksi. Kunnan asema kolmanteen nähden on sama kuin ostajan.

Jos kaupan kohde on kahden tai useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus on sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee kaupan kohteena olevan laitoksen tai vesihuolto-omaisuuden omistavan laitoksen kotipaikka. Jos edellä tarkoitettu kunta ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus on myös muilla kunnilla, joiden alueella laitos huolehtii vesihuollosta kunnan alueella olevan laitoksen asiakasmäärän mukaisessa järjestyksessä.

Kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen ja vesihuolto-omaisuuden myyjän tulee viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä ilmoittaa kunnalle kaupasta. Ilmoituksessa on oltava tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Ilmoitukseen tulee liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden.

Kunnan on arvioitava etuosto-oikeuden käyttämisen tarvetta vesihuollon järjestämisvastuunsa ja turvaamisvelvoitteensa kannalta ja tehtävä päätös etuosto-oikeuden käyttämisestä viipymättä ja enintään kolmen kuukauden kuluessa 3 momentissa tarkoitetun ilmoituksen saamisesta. Jos myyjä laiminlyö mainitussa momentissa säädetyn ilmoitusvelvollisuutensa, etuosto-oikeuden käyttämiselle varattu aika alkaa kulua kuuden kuukauden päästä kaupantekohetkestä. Myyjä ei voi vedota sellaiseen kaupan ehtoon, jota hän ei ole ilmoittanut kunnalle ja josta kunta ei päättäessään etuosto-oikeuden käyttämisestä muutoinkaan tiennyt.

Kun etuosto on saatettu loppuun, kunnan on viipymättä korvattava ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kauppaan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunnan on korvattava ostajalle kaupasta syntyneet tarpeelliset kustannukset.

4 e §

Omaisuuksien myynnin rajoitukset vesihuolto-osuuskunnassa

Asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta tai sen vesihuolto-omaisuus voidaan myydä tai muulla tavoin luovuttaa vain kunnalle, kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle.

2 luku

Vesihuollon kehittäminen ja järjestäminen

5 §

Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen edistämiseksi.

Kunnan tulee osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

5 a §

Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Kunnan on laadittava alueelleen vesihuoltosuunnitelma yhdessä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunta hyväksyy suunnitelman ja pitää sen ajan tasalla. Vesihuoltosuunnitelma voidaan laatia yhdessä usean kunnan alueelle.

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa on otettava huomioon 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu ja se on sovitettava yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa.

Ennen kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksymistä kunnan on pyydettävä valvontaviranomaisilta lausunto. Hyväksytty suunnitelma tulee julkaista tiedonsaannin kannalta olennaisilta osiltaan yleisessä tietoverkossa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä.

6 §

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta.

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi.

Jos vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voi vaihtoehtoisesti huolehtia siitä, että ryhdytään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Kunnan alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi.

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava kiinteistöjen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve etenkin asemakaava-alueilla, taajamissa sekä pohjavesialueilla. Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/3019 3 artiklassa tarkoitettut taajamat tulee aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäroinnin osalta.

8 §

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Kunta voi hyväksyä toiminta-alueen vain vesihuoltolaitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö.

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksyttyä toiminta-aluetta vesihuoltolaitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava riittävässä laajuudessa ja pyydyttävä valvontaviranomaisilta lausunto. Toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella.

Kunnan tulee tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 10 vuoden välein.

8 a §

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että:

- 1) 7 §:ssä tarkoitettut alueet on otettu huomioon;
- 2) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti;
- 3) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi;
- 4) toiminta-alueella voidaan toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Edellä 1 momentissa kuvattujen edellytysten täyttymisen tulee käydä ilmi toiminta-aluepäätöksestä.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostot. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostojen rakentamiselle toiminta-alueen eri osissa.

Toiminta-alue sekä sillä olevat alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- tai jätevesiviemäriverkosto, esitetään kartalla. Toiminta-aluekarttaan ei tule sisällyttää vedenottamo- tai verkostotietoa. Kunta vastaa siitä, että toiminta-alue tiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheetonta viivytystä. Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat julkaistaan yleisessä tietoverkossa.

8 b §

Toiminta-alueen supistaminen ja lakkauttaminen

Toiminta-aluetta voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan lakkauttaa, jos:

- 1) toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet; tai
- 2) toiminta-aluepäättöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi.

Tehdessään päätöksen toiminta-alueen supistamisesta tai lakkauttamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle ja miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Supistamista koskevaan toiminta-aluepäättöksen sovelletaan 8 §:n 3 momenttia ja 8 a §:ää. Lakkauttamista koskevaan toiminta-aluepäättöksen sovelletaan 8 §:n 3 momenttia sekä 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohtaa ja 3 momenttia.

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

Toiminta-alueella julkista hallintotehtävää hoitavaan vesihuoltolaitoksen henkilöstöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Mitä edellä säädetään rikosoikeudellisesta virkavastuusta ei koske asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

9 a §

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma

Vesihuoltolaitos huolehtii omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. Omaisuudenhallintasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kunnan vesihuoltosuunnitelma. Omaisuudenhallintasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että laitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan vesihuollon toimintavarmuudesta niin, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä.

9 b §

Vesihuollon turvaaminen

Jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta 9 §:ssä säädetyllä tavalla, kunnan on ryhdyttävä 6 §:n mukaisiin toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden varmistamiseksi alueella.

10 §

Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon.

Kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriverkostoon, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan ympäristönsuojelulakia (527/2014).

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Vesihuoltolaitoksen tulee pyydettäessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä.

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön liittämisvelvollisuudesta tässä pykälässä säädetyn perusteiden. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittämisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä talousvesiverkostoa koskevasta liittämisvelvollisuudesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveydensuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävää talousvettä. Edellytyksenä jätevesiviemäriverkostoa koskevasta liittämisvelvollisuudesta vapauttamiselle on mainitussa momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely on järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Edellä 2 momentissa säädetyn estämättä vapautus voidaan myöntää, jos liittämisen arvioidaan aiheutuvan taajaman ulkopuolella kiinteistön omistajalle tai haltijalle ilmeisen kohtuuttomaksi. Liittämisen ilmeistä kohtuuttomuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon kiinteistön omistajan tai haltijan:

1) korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät;

2) pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste.

Myönnetty vapautus raukeaa, jos kiinteistön käyttö muuttuu siten että vesihuoltolaitoksen palvelujen tarve lisääntyy tai kiinteistön omistus tai hallinta vaihtuu.

11 a §

Vapautushakemuksen käsittelystä perittävä maksu

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun 11 §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen

tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

15 §

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, vesihuolto-omaisuutensa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoissa. Vesihuoltolaitoksen on saatettava tiedot verkostojen sijainnista koneluettavaan paikkatietomuotoon.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

15 a §

Vesihuoltolaitoksen varautuminen

Vesihuoltolaitoksen tulee varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin. Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja näihin rinnastuvissa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa palveluiden saatavuuden taso on sopeutettava tilanteeseen. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on tehtävä yhteistyötä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten ja tarvittaessa muiden merkittävien sidosryhmien kanssa.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia varautumissuunnitelma, joka kattaa riskienhallinnan ja häiriötilanteisiin varautumisen, harjoitella toimintaa häiriönsietokyvyn varmistamiseksi sekä ryhtyä suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Suunnitelma on päivitettävä tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein sekä toimitettava valvontaviranomaisille ja pelastusviranomaiselle sekä pyynnöstä kunnalle.

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhteen kunnan valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammutusvesisuunnitelman sekä ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman kanssa. Tämän lain mukaista varautumissuunnitelmaa ei ole tarpeen erikseen laatia niiltä osin kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla.

Mitä 1–3 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa.

15 b §

Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle poikkeamasta, joka voi merkittävästi häiritä tai merkittävästi häiritsee vesihuoltopalvelujen

tarjoamista. Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa poikkeaman aiheuttamasta häiriötilanteesta riittävässä laajuudessa.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoituksen tilannekuvan muuttumisesta tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle. Tilannekuvan muodostamiseksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon poikkeaman aiheuttamaa häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä mainitussa momentissa tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksella ja asiakkaalla on oikeus saada toisiltaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämissä sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 2 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden toimittamisesta ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Tiedonsaantiin vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän häirtä tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa muu kuin tilapäinen häirtä ja vähäinen vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. Oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi, säädetään vesilaissa (587/2011).

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismaksuvapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

18 §

Maksujen yleiset perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä niillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset 9 a §:ssä tarkoitetun omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Maksujen on oltava kohtuulliset ja tasapuoliset.

Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle kuitenkin niin, että 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltolaitos arvioi 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutumisen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista.

Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäroinnista.

Perusmaksun ja liittymismaksun tulee olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Myös käyttömaksu ja muut maksut voivat olla eri alueilla erisuuruisia edellä mainituilla perusteilla. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava mainitun lain säännösten mukaisesti.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Edellä säädetystä poiketen kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen on laadittava kuntalaissa tarkoitettu toimintakertomus.

Toimintakertomuksessa tulee esittää helposti ymmärrettävässä muodossa tiedot:

- 1) 20 §:ssä tarkoitetusta tilinpäätöksestä;
- 2) vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuihin;
- 3) omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä;

4) 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta;

5) 18 §:n 2 momentin mukaisesti tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

Toimintakertomuksessa tulee esittää 2 momentissa tarkoitettut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä.

Mitä 1 momentissa ja 2 momentin 1 kohdassa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan, vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen lakisääteistä tilintarkastusta.

20 c §

Taloustietojen julkaiseminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkaista yleisessä tietoverkossa 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus sekä vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta. Vesihuollon tietojärjestelmästä, siihen toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisajankohdasta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

- 1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;
 - 2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;
 - 3) olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muututtua.
-

24 §

Sopimuksen irtisanominen

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittamisestä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittamisvelvollisuudesta 11 §:n perusteella tai kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittamisvelvollisuutta.

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädetyillä perusteilla ja keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta tai sopimuksen voimassa pitäminen on muuten kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittamisesta ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös, jos asiakkaan kiinteistö sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella tai jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Tällöin irtisanomisen edellytyksenä on lisäksi, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon eikä asiakkaalle aiheudu tästä merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään tai kielletään.

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Mainittua lakia sovelletaan myös muutoksenhaussa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin. Muun kunnallisen viranomaisen päätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksin noudattaen kuntalakia.

Muutoksenhaussa vesihuoltolaitoksen 16 a §:ssä tarkoitettuun päätökseen noudatetaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia.

Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista sekä teettämis- ja keskeyttämisuhan asettamista ja täytäntöönpantavaksi määräämistä koskevaan päätökseen sovelletaan uhkasakkolakia (1113/1990).

33 §

Valitusoikeus

Sen lisäksi mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus on sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

34 §

Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

35 a §

Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja:

- 1) toisiltaan;
- 2) kunnalta;
- 3) Verohallinnolta;
- 4) Huoltovarmuuskeskukselta;
- 5) pelastuslaitokselta;
- 6) vedenottoa koskevan vesilain mukaisen luvan valvojalta;
- 7) jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan valvojalta;
- 8) vesihuoltolaitokselta;

9) tukkuvesihuoltolaitokselta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyä varten liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi välttämättömät tiedot kiinteistön omistajalta tai haltijalta.

Valvontaviranomaisilla ja näiden määräämillä virkamiehillä tai viranhaltijoilla on oikeus tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten:

- 1) kulkea toisen alueella;
- 2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa;
- 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia.

Edellä 3 momentissa säädettyä toimenpidettä ei saa tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 4 c §:n 4 momenttia ja 4 e §:ää sovelletaan laitokseen, joka perustetaan tämän lain voimaantulon jälkeen.

Kunnan tulee antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulee laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tarkistettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tehtävä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskeva 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämismaksu laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämismaksu laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes neljä vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on saatettava 15 §:n mukaisesti tiedot verkostojen sijainnista koneluettavaan paikkatietomuotoon viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on laadittava 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkaistavat tiedot tulee julkaista yleisessä tietoverkossa kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaan tulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä. Jos kunta hyväksyy edellä tarkoitetulle laitokselle toiminta-alueen

tämän lain mukaisessa menettelyssä, laitokseen sovelletaan toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen tämän lain säännöksiä siitä huolimatta, että laitos ei täytä tämän lain mukaista vesihuoltolaitoksen määritelmää.

Helsingissä 30.4.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah

Laki

vesihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesihuoltolain (119/2001) 1 §, 3 §:n 1, 3, 4 ja 8 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5–8, 8 a, 10 ja 11 §, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 15 a ja 15 b §, 16 ja 16 a §, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–20 c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 2, 3 ja 5 momentti sekä 30–35 §,
sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1, 3, 4 ja 8 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5, 7, 8, 8 a, 10, 11, 15 a ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–20 c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti sekä 24 §:n 5 momentti laissa 681/2014, 15 §:n 1 ja 4 momentti sekä 16 ja 16 a § laissa 1259/2022, 15 b § laissa 290/2018, 18 § osaksi laissa 681/2014, 32 § laissa 827/2019 ja 35 § laissa 1013/2018 ja 137/2025, sekä
lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti, 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014 ja 1259/2022, uusi 9–11 kohta, lakiin uusi 4 a–4 e, 5 a ja 8 b §, 9 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 9 a, 9 b ja 11 a §, 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 35 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

1 §

1 §

Tavoite

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemärointi.

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, *joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti:*

1) terveydensuojelulain (763/1994) nojalla säädetyt laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävän riittävän talousveden saannin; ja
2) terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin.

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia ei sovelleta puolustushallinnon vesihuoltoon.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *vesihuollolla* veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä;

3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella;

4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa *taikka muuta*, joka tekee vesihuoltolaitoksen kanssa *sopimuksen* kiinteistön liittämistä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

8) *taajamalla* aluetta, jolla asuu vähintään 200 asukasta toisiaan lähellä olevissa rakennuksissa.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *vesihuollolla* veden *ottamista*, johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä;

3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta, *ja*:

a) *toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin; taikka*

b) *vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä;*

4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa, joka tekee 5 luvussa tarkoitetun *sopimuksen* vesihuoltolaitoksen kanssa kiinteistön liittämistä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

8) ***asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla*** *osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä;*

9) ***tukkuvesihuoltolaitoksella*** *laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä;*

10) ***toiminta-alueella*** *aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon;*

11) ***vesihuolto-omaisuudella*** *vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevia veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Viranomaiset

Viranomaiset

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat *toimialoillaan* elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

(uusi)

4 a §

Valvontaviranomaisten valvontatehtävät

Tämän lain mukainen yleinen valvontaviranomainen on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialallaan.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista toimialallaan.

(uusi)

4 b §

Kunnan vesihuoltotehtävät

Kunnan tulee hallintosäännössä antaa määräykset tämän lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista.

Kuntien yhteistoiminnasta säädetään kuntalain (410/2015) 8 luvussa.

(uusi)

4 c §

Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa

Kunta ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa omistustaan vesihuoltolaitoksesta, tukkuvesihuoltolaitoksesta tai vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Kokonaan kunnan omistuksessa tai kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuutta muulle kuin kunnalle tai kokonaan kunnan omistuksessa olevalle laitokselle.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu laitos saa ottaa käyttöön vain omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta.

Perustettavan laitoksen on oltava kokonaan kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos taikka asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

(uusi)

4 d §

Kunnan etuosto-oikeus

Kunnalla on alueellaan sijaitsevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen ja vesihuolto-omaisuuden kaupassa etuosto-oikeus. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulee kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovituilla ehdoilla. Jos kauppaan sisältyy ehto, jota kunta ei ehdon luonteen vuoksi voi kohtuudella täyttää, velvoite on muunnettava sen täyttä arvoa vastaavaksi rahasuorituksesi. Kunnan asema kolmanteen nähden on sama kuin ostajan.

Jos kaupan kohde on kahden tai useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus on sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee kaupan kohteena olevan laitoksen tai vesihuolto-omaisuuden omistavan laitoksen kotipaikka. Jos edellä tarkoitettu kunta ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus on myös muilla kunnilla, joiden alueella laitos huolehtii vesihuollosta kunnan alueella olevan laitoksen asiakasmäärän mukaisessa järjestyksessä.

Kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen ja vesihuolto-omaisuuden myyjän tulee viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä ilmoittaa kunnalle kaupasta. Ilmoituksessa on oltava tiedot

kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Ilmoitukseen tulee liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden.

Kunnan on arvioitava etuosto-oikeuden käyttämisen tarvetta vesihuollon järjestämisvastuunsa ja turvaamisvelvoitteensa kannalta ja tehtävä päätös etuosto-oikeuden käyttämisestä viipymättä ja enintään kolmen kuukauden kuluessa 3 momentissa tarkoitetun ilmoituksen saamisesta. Jos myyjä laiminlyö mainitussa momentissa säädetyn ilmoitusvelvollisuutensa, etuosto-oikeuden käyttämiselle varattu aika alkaa kulua kuuden kuukauden päästä kaupantekohetkestä. Myyjä ei voi vedota sellaiseen kaupan ehtoon, jota hän ei ole ilmoittanut kunnalle ja josta kunta ei päättäessään etuosto-oikeuden käyttämisestä muutoinkaan tiennyt.

Kun etuosto on saatettu loppuun, kunnan on viipymättä korvattava ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kauppaan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunnan on korvattava ostajalle kaupasta syntyneet tarpeelliset kustannukset.

(uusi)

4 e §

Omaisuuksien myynnin rajoitukset vesihuolto-osuuskunnassa

Asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta tai sen vesihuolto-omaisuus voidaan myydä tai muulla tavoin luovuttaa vain kunnalle, kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle.

2 luku

2 luku

Vesihuollon kehittäminen ja järjestäminen**Vesihuollon kehittäminen ja järjestäminen**

5 §

5 §

Vesihuollon yleinen kehittäminen

Kunnan tulee kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, laitoksille vettä toimittavien ja niiden jätevesiä käsittelevien sekä muiden kuntien kanssa sekä osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

(uusi)

Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen edistämiseksi.

Kunnan tulee osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

5 a §

Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Kunnan on laadittava alueelleen vesihuoltosuunnitelma yhdessä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunta hyväksyy suunnitelman ja pitää sen ajan tasalla. Vesihuoltosuunnitelma voidaan laatia yhdessä usean kunnan alueelle.

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa on otettava huomioon 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu ja se on sovittava yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa.

Ennen kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksymistä kunnan on pyydettävä valvontaviranomaisilta lausunto. Hyväksytty suunnitelma tulee julkaista tiedonsaannin kannalta olennaisilta osiltaan yleisessä tietoverkossa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä.

6 §

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta *sen mukaan kuin tässä laissa ja muussa laissa säädetään.*

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai muun tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi.

Ennen 2 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä kunnan on varattava alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet

Kunnan alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi.

6 §

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta.

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi.

Jos vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voi vaihtoehtoisesti huolehtia siitä, että ryhdytään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Kunnan alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi.

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava kiinteistöjen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve etenkin asemakaava-alueilla, taajamissa sekä pohjavesialueilla. Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/3019 3 artiklassa tarkoitetut taajamat tulee aina sisällyttää

*vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen
jätevesien viemäroinnin osalta.*

8 §

8 §

*Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen
hyväksyminen*

*Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen
hyväksyminen*

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksyttyä toiminta-aluetta vesihuollosta huolehtimiseen soveltuvan laitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava riittävässä laajuudessa sekä varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto ja alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että:

1) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti; ja

2) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, jotka on saatettava vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkoston piiriin, sekä alueet, jotka on saatettava laitoksen jätevesiviemäriverkoston piiriin. Hyväksymispäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu toiminta-alueen eri osien saattamiselle verkostojen piiriin.

Toiminta-alue, sillä sijaitsevat taajamat sekä vesijohtoverkoston ja jätevesiviemäriverkoston piiriin saatettavat alueet esitetään kartalla, jonka on oltava yleisesti saatavilla tietoverkossa. Toiminta-alueen hyväksymisestä on tiedotettava riittävässä laajuudessa.

Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Kunta voi hyväksyä toiminta-alueen vain vesihuoltolaitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö.

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksyttyä toiminta-aluetta vesihuoltolaitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava riittävässä laajuudessa ja pyydettyä valvontaviranomaisilta lausunto. Toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella.

Kunnan tulee tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 10 vuoden välein.

8 a §

Vesihuollon turvaaminen toiminta-aluetta supistettaessa

Tehdessään päätöksen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen supistamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

8 a §

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että:

- 1) 7 §:ssä tarkoitetut alueet on otettu huomioon;
- 2) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti;
- 3) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi;
- 4) toiminta-alueella voidaan toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Edellä 1 momentissa kuvattujen edellytysten täytymisen tulee käydyä ilmi toiminta-aluepäätöksestä.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostot. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostojen rakentamiselle toiminta-alueen eri osissa.

Toiminta-alue sekä sillä olevat alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- tai jätevesiviemäriverkosto, esitetään kartalla. Toiminta-aluekarttaan ei tule sisällyttää vedenottamo- tai verkostotietoa. Kunta vastaa siitä, että toiminta-alue tiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheutonta viivytystä. Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat julkaistaan yleisessä tietoverkossa.

(uusi)

8 b §

Toiminta-alueen supistaminen ja lakkauttaminen

Toiminta-aluetta voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan lakkauttaa, jos:

1) toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet; tai

2) toiminta-aluepäättöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi.

Tehdessään päätöksen toiminta-alueen supistamisesta tai lakkauttamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle ja miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Supistamista koskevaan toiminta-aluepäättökseen sovelletaan 8 §:n 3 momenttia ja 8 a §:ää. Lakkauttamista koskevaan toiminta-aluepäättökseen sovelletaan 8 §:n 3 momenttia sekä 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohtaa ja 3 momenttia.

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

(uusi)

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

Toiminta-alueella julkista hallintotehtävää hoitavaan vesihuoltolaitoksen henkilöstöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Mitä edellä säädetään rikosoikeudellisesta virkavastuusta ei koske asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

9 a §

**Vesihuoltolaitoksen
omaisuudenhallintasuunnitelma**

Vesihuoltolaitos huolehtii omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. OmaisuuDENhallintasuunnitelmassa tulee

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ottaa huomioon kunnan
vesihuoltosuunnitelma.
OmaisuuDENhallintasuunnitelman
tarkoituksena on varmistaa, että laitos
kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja
vastaamaan vesihuollon
toimintavarmuudesta niin, että vesihuollon
kustannusten kattamiseksi perittävät
vesihuollon maksut muodostuvat
kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava
omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi
kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan
tarkemmat säännökset
omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja
ajan tasalla pitämisestä.

(uusi)

9 b §

Vesihuollon turvaaminen

Jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan
vesihuollosta 9 §:ssä säädettyllä tavalla,
kunnan on ryhdyttävä 6 §:n mukaisiin
toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden
varmistamiseksi alueella.

10 §

10 §

*Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen
verkkoon*

*Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen
verkkoon*

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva
kiinteistö on liitettävä laitoksen vesijohtoon ja
jätevesiviemäriin.

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei
kuitenkaan tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen
vesijohtoon, jos:

1) kiinteistön vesihuoltolaitteisto on
rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen
toiminta-alueen hyväksymistä; ja

2) kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi
terveydensuojelulaissa säädetyt
laatuvaatimukset täyttävää talousvettä.

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei
tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen
jätevesiviemäriin, jos:

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva
kiinteistö on liitettävä laitoksen talousvesi- ja
jätevesiviemäriverkkoon.

1) kiinteistön vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä ja jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa (527/2014) säädetään; tai

2) kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriverkostoon, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan ympäristönsuojelulakia (527/2014).

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Vesihuoltolaitoksen tulee pyydettyäessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä.

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön liittämisvelvollisuudesta tässä pykälässä säädetyn perustein. Ennen vapautuksen myöntämistä vesihuoltolaitokselle ja kiinteistön omistajalle tai haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä vapauttamisesta kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos:

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön liittämisvelvollisuudesta tässä pykälässä säädetyn perustein. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittämisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä *vesijohtoon* liittämismahdollisuudesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi vaatimukset täyttävää talousvettä. Edellytyksenä *jätevesiviemäriin* liittämismahdollisuudesta vapauttamiselle on 2 momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely voidaan järjestää ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittämisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei *yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi* vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä *talousvesiverkostoa koskevasta* liittämismahdollisuudesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi *terveydensuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet* täyttävää talousvettä. Edellytyksenä *jätevesiviemäriverkostoa* *koskevasta* liittämismahdollisuudesta vapauttamiselle on *mainitussa* momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely *on järjestetty* ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Edellä 2 momentissa säädetyn estämättä vapautus voidaan myöntää, jos liittämisen arvioidaan aiheutuvan taajaman ulkopuolella kiinteistön omistajalle tai haltijalle ilmeisen kohtuuttomaksi. Liittämisen ilmeistä kohtuuttomuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon kiinteistön omistajan tai haltijan:

1) korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät;

2) pitkäaikainen työttömyys tai sairaus taikka muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste.

Myönnetty vapautus raukeaa, jos kiinteistön käyttö muuttuu siten että vesihuoltolaitoksen palvelujen tarve lisääntyy tai kiinteistön omistus tai hallinta vaihtuu.

(uusi)

11 a §

Vapautushakemuksen käsittelystä perittävä maksu

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun 11 §:ssä tarkoitetun

vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

15 §

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, laitteistonsa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen vesijohto- ja viemäriverkostoissa. Tiedot verkostojen sijainnista on saatettava sähköiseen muotoon.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä sekä terveysuojelulaissa tarkoitettua talousvettä toimittavaa laitosta, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin.

15 a §

Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen häiriötilanteissa

Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten,

15 §

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, vesihuolto-omaisuutensa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoissa. Vesihuoltolaitoksen on saatettava tiedot verkostojen sijainnista koneluettavaan paikkatietomuotoon.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

15 a §

Vesihuoltolaitoksen varautuminen

Vesihuoltolaitoksen tulee varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin. Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja näihin rinnastuvissa normaaliolojen vakavissa

Voimassa oleva laki

pelastusviranomaisten, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.

Vesihuoltolaitos laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Laitos toimittaa suunnitelman valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä perusteista, joiden mukaan vesihuoltolaitos suunnittelee varautumista häiriötilanteisiin.

15 b §

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Ehdotus

häiriötilanteissa palveluiden saatavuuden taso on sopeutettava tilanteeseen. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on tehtävä yhteistyötä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten ja tarvittaessa muiden merkittävien sidosryhmien kanssa.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia varautumissuunnitelma, joka kattaa riskienhallinnan ja häiriötilanteisiin varautumisen, harjoitella toimintaa häiriönsietokykyyn varmistamiseksi sekä ryhtyä suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Suunnitelma on päivitettävä tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein sekä toimitettava valvontaviranomaisille ja pelastusviranomaiselle sekä pyynnöstä kunnalle.

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhteen kunnan valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammutusvesisuunnitelman sekä ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman kanssa. Tämän lain mukaista varautumissuunnitelmaa ei ole tarpeen erikseen laatia niiltä osin kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla.

Mitä 1–3 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa.

15 b §

Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Vesihuoltolaitoksen, joka toimittaa vettä tai ottaa vastaan jätevettä vähintään 5 000 kuutiometriä vuorokaudessa, on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle merkittävästä häiriöstä vesihuollossa. Jos häiriöstä ilmoittaminen on yleisen edun mukaista, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi velvoittaa vesihuoltolaitoksen tiedottamaan asiasta tai vesihuoltolaitosta kuultuaan tiedottaa asiasta itse.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai ottaa vastaan jätevettä vesihuoltolaitokselta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimittaa 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on lisäksi arvioitava, koskeeko 1 momentissa tarkoitettu häiriö muita Euroopan unionin jäsenvaltiota, ja ilmoitettava häiriöstä tarvittaessa jäsenvaltion asianomaiselle viranomaiselle.

Maa- ja metsätalousministeriö voi antaa asetuksella tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä momentissa tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

Tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettäessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa riittävästi laitoksen toimittaman talousveden laadusta ja jäteveden puhdistuksen tasosta sekä siitä, miten vesihuollosta perittävät maksut muodostuvat.

Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen on lähetettävä asiakkaalle vähintään kerran

Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle poikkeamasta, joka voi merkittävästi häiritä tai merkittävästi häiritsee vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa poikkeaman aiheuttamasta häiriötilanteesta riittävässä laajuudessa.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoituksen tilannekuvan muuttumisesta tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle. Tilannekuvan muodostamiseksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon poikkeaman aiheuttamaa häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä mainituissa momentissa tarkoitettun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksella ja asiakkaalla on oikeus saada toisiltaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun

Voimassa oleva laki

vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 3 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Mitä 3 ja 4 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta ja asiakkaasta, koskee myös terveydensuojelulaissa tarkoitettua talousvettä toimittavaa laitosta, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin sekä tällaisen laitoksen asiakasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden lähettämisestä ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Asiakirjojen julkisuus

Tietojen saamiseen vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja, *sekä velvollisuuteen edistää tällaisten ympäristötietojen saantia*, sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

Vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Ehdotus

yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta, *sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.*

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 2 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden *toimittamisesta* ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Tiedonsaantiin vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Voimassa oleva laki

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa haitta ja vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. *Vesilaissa (264/1961) säädetään* oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi.

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen

18 §

Maksujen yleiset perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. *Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle.*

Ehdotus

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa *muu kuin tilapäinen* haitta ja *vähäinen* vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. Oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi *säädetään vesilaissa (587/2011).*

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

18 §

Maksujen yleiset perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä *niillä* voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset *9 a §:ssä* tarkoitetun omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. *Maksujen on oltava kohtuulliset ja tasapuoliset.*

Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle kuitenkin niin, että 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Voimassa oleva laki

Maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltoa voidaan tukea kunnan, valtion ja Euroopan yhteisön varoista. Tuki on otettava huomioon kustannuksia 1 momentin mukaisesti katettaessa. Vesihuollon tukemisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta käyttömaksua. Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän veden ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäröinnistä.

Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja perusmaksua sekä muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista. Nämä maksut ovat eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

Ehdotus

Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltolaitos arvioi 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutumisen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista.

Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäröinnistä.

Perusmaksun ja liittymismaksun tulee olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Myös käyttömaksu ja muut maksut voivat olla eri alueilla erisuuruisia edellä mainituilla perusteilla. Liittymismaksun suuruudessa

voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §

20 §

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase ja tuloslaskelma on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti.

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava mainitun lain säännösten mukaisesti.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä tai hulevesiä.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

20 a §

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Siinä tulee esittää ymmärrettävässä muodossa tämän lain 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot sekä tiedot vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista.

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Edellä säädetystä poiketen kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen on laadittava kuntalaissa tarkoitettu toimintakertomus.

Toimintakertomuksessa tulee esittää helposti ymmärrettävässä muodossa tiedot:

- 1) 20 §:ssä tarkoitetusta tilinpäätöksestä;
- 2) vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista;
- 3) omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täytymisestä;
- 4) 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta;
- 5) 18 §:n 2 momentin mukaisesti tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

Voimassa oleva laki

Toimintakertomuksessa tulee esittää 1 momentissa tarkoitetut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan tai vesihuoltolaitoksen lakisääteistä tilintarkastusta.

20 c §

Tilinpäätöstietojen, toimintakertomuksen, toimitusehtojen ja tunnuslukujen julkistaminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkistaa tietoverkossa 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus. Lisäksi laitoksen tulee julkistaa tietoverkossa vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet sekä vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavat tunnusluvut.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä.

Vesihuollon tietojärjestelmästä ja siihen toimitettavista tiedoista voidaan antaa

Ehdotus

Toimintakertomuksessa tulee esittää 2 momentissa tarkoitetut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä.

Mitä 1 momentissa ja 2 momentin 1 kohdassa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan, vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen lakisääteistä tilintarkastusta.

20 c §

Taloustietojen julkaiseminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkaista yleisessä tietoverkossa 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus sekä vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

Vesihuollon tietojärjestelmästä, siihen toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisajankohdasta voidaan antaa

Voimassa oleva laki

tarkempia säännöksiä valtioneuvoston
asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;

2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;

3) muusta erityisestä syystä olosuhteiden olennaisesti muututtua.

24 §

Sopimuksen irtisanominen

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen verkostoon liittamisestä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittamisvelvollisuudesta 11 §:n perusteella.

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädettyillä perusteilla ja sopimuksen voimassa pitäminen on kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen verkostoon liittamisesta ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös *silloin*, kun asiakkaan kiinteistö jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Irtisanomisen edellytyksenä on, että vesihuoltolaitos tai

Ehdotus

tarkempia säännöksiä valtioneuvoston
asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;

2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;

3) olosuhteiden *ennakoimattomasti* ja olennaisesti muututtua.

24 §

Sopimuksen irtisanominen

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen verkostoon liittamisestä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittamisvelvollisuudesta 11 §:n perusteella *tai kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittamisvelvollisuutta.*

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädettyillä perusteilla ja *keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta tai* sopimuksen voimassa pitäminen on *muuten* kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen verkostoon liittamisesta ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös, *jos* asiakkaan kiinteistö *sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella tai* jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. *Tällöin* irtisanomisen

Voimassa oleva laki

kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle *ei* aiheudu tästä ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään tai kielletään.

Uhkasakkoon, teettämisuhkaan ja keskeyttämisuhkaan sovelletaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Kunnan viranomaisen 8 ja 17 a §:n nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa (410/2015) säädetään. Valitusoikeus on myös valvontaviranomaisella. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Ehdotus

edellytyksenä on *lisäksi*, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon *eikä* asiakkaalle aiheudu tästä *merkittäviä* ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään tai kielletään.

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Mainittua lakia sovelletaan myös muutoksenhaussa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin. Muun kunnallisen viranomaisen päätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksin noudattaen kuntalakia.

Muutoksenhaussa vesihuoltolaitoksen 16 a §:ssä tarkoitettuun päätökseen noudatetaan

Voimassa oleva laki

Valvontaviranomaisen tämän lain nojalla antamaan päätökseen sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen 11 §:n nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

33 §

Valitusoikeus

Valitusoikeus on:
1) sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea;
2) kunnalla;
3) valvontaviranomaisella;
4) asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

Valvontaviranomaisella on lisäksi oikeus valittaa sellaisesta päätöksestä, jolla hallinto-oikeus on muuttanut sen tekemää päätöstä tai kumonnut päätöksen.

34 §

Käsittely käräjäoikeudessa

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään tarkemmin erikseen.

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa tämän lain mukaisia tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen ja yhteisön taloudellisesta asemasta, liikesalaisuudesta

Ehdotus

oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia.

Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista sekä teettämistä ja keskeyttämisen asettamista ja täytäntöönpantavaksi määrittämistä koskevaan päätökseen sovelletaan uhkasakkolakia (1113/1990).

33 §

Valitusoikeus

Sen lisäksi mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus on sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

34 §

Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään *oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.*

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta *annettua lakia.*

sekä yksityisen henkilökohtaisista oloista luovuttaa:

1) valvontaviranomaiselle tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten; sekä

2) rikoksen selvittämiseksi syyttäjän- tai poliisiviranomaiselle.

(uusi)

35 a §

Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja:

- 1) toisiltaan;
- 2) kunnalta;
- 3) Verohallinnolta;
- 4) Huoltovarmuuskeskukselta;
- 5) pelastuslaitokselta;
- 6) vedenottoa koskevan vesilain mukaisen luvan valvojalta;
- 7) jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan valvojalta;
- 8) vesihuoltolaitokselta;
- 9) tukkuvesihuoltolaitokselta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyä varten liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi välttämättömät tiedot kiinteistön omistajalta tai haltijalta.

Valvontaviranomaisilla ja näiden määräämillä virkamiehillä tai viranhaltijoilla on oikeus tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten:

- 1) kulkea toisen alueella;
- 2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa;
- 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia.

Edellä 3 momentissa säädettyä toimenpidettä ei saa tehdä pysyväishuonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 4 c §:n 4 momenttia ja 4 e §:ää sovelletaan laitokseen, joka perustetaan tämän lain voimaantulon jälkeen.

Kunnan tulee antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulee laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tarkistettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tehtävä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskeva 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämismääräyksen laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämismääräyksen laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes neljä vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on saatettava 15 §:n mukaisesti tiedot verkostojen sijainnista koneluetettavaan paikkatietomuotoon viiden

vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on laadittava 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkaistavat tiedot tulee julkaista yleisessä tietoverkossa kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaan tulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä. Jos kunta hyväksyy edellä tarkoitetulle laitokselle toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä, laitokseen sovelletaan toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen tämän lain säännöksiä siitä huolimatta, että laitos ei täytä tämän lain mukaista vesihuoltolaitoksen määritelmää.

Valtioneuvoston asetus

vesihuollosta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään vesihuoltolain (119/2001) 5 a § 5 momentin, 9 a §:n 3 momentin, 15 a §:n 5 momentin, 16 §:n 6 momentin, 20 a §:n 5 momentin ja 20 d §:n 4 momentin nojalla sellaisena kuin niistä on [...] seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään kunnan vesihuoltosuunnitelman sekä vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman ja varautumissuunnitelman sisällöstä, vesihuoltolaitoksen toiminnasta palveluiden turvaamiseksi, vesihuoltolaitoksen tiedottamisvelvollisuudesta ja toimintakertomuksesta sekä vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavista tiedoista.

2 §

Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa esitetään vähintään seuraavat asiat:

- 1) yhteenveto vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella;
- 2) kuvaus vesihuollon omistajapolitiikasta ja kokonaan kunnan omistuksessa tai kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjauksen järjestämisestä;
- 3) viranomaiset, jotka vastaavat kunnassa vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä;
- 4) muut vesihuollon kehittämisen kannalta keskeiset asiat kunnassa.

3 §

Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö ja ajan tasalla pitäminen

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat asiat:

- 1) kuntotutkimussuunnitelma, joka sisältää tiedot vesihuoltolaitoksen vesihuolto-omaisuudesta ja omaisuuden yksilöidyt kuntoarviot, tiedot kunnan tutkimisen menetelmistä sekä suunnitelman kunnontutkimuksen aikataulusta ja toteutuksen seurannasta;
- 2) kunnossapitosuunnitelma, joka sisältää vesihuolto-omaisuudelle laadittavan operatiivisen suunnitelman säännöllisestä, ennakkoivasta kunnossapidosta ja huollosta sekä kunnossapidon toteutuksen seurannasta;
- 3) pitkän aikavälin investointisuunnitelman yhteenveto, joka kuvaa kokonaisinvestointitarvetta seuraavalle 20 vuodelle, ja joka koostetaan investointi- ja saneeraussuunnitelmista ja niiden rahoitustarpeesta. Suunnitelman yhteenvedossa kuvataan investointi- ja rahoitustarpeiden arvioinnissa käytetyt menetelmät;
- 4) pitkän aikavälin taloussuunnitelma, joka sisältää ennusteen muuttuvista ja kiinteistä kuluista sekä investoinneista ja tuloennusteen 20 vuoden ajalle. Taloussuunnitelma sisältää sekä investointitavoitteet että toimenpiteet, joilla pyritään saavuttamaan talouden tasapaino. Suunnitelmasta on käytävä ilmi myyntiennusteet, mukaan lukien ennuste liittymämäärän kehityksestä ja maksujen muutostarpeista, perusmaksujen suunniteltu osuus tuloista ja laitoksen

omavaraisuusaste. Suunnitelma sisältää tiedon mahdollisesta omistajalle maksettavasta tuotosta ja toimintaan saaduista tuista;

5) vesihuoltolaitoksen oma sanallinen kuvaus omaisuudenhallinnan ja talouden tilasta, josta käy ilmi kykeneekö vesihuoltolaitos huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan vesihuollon toimintavarmuudesta.

Vesihuoltolaitos ottaa omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnassa huomioon laitoksen koon, toiminnan laajuuden ja omaisuuden määrän. Omaisuudenhallintasuunnitelman laadintaan voi käyttää soveltuvia tietojärjestelmiä ja siitä laaditaan asiakirja, josta on käytävä ilmi 1 momentissa edellytetyt asiat.

Omaisuudenhallintasuunnitelma tarkistetaan ja päivitetään tarvittavilta osin vuosittain. Mikäli asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla ei ole omaa vedenottoa tai jätevedenpuhdistusta, omaisuudenhallintasuunnitelma tarkistetaan ja päivitetään tarvittaessa ja tarvittavilta osin kolmen vuoden välein.

4 §

Varautumissuunnitelman sisältö

Varautumissuunnitelman tulee sisältää vesihuoltolaitoksen kokoon ja toimintaan nähden tarkoituksenmukaisessa laajuudessa vähintään:

1) vesihuoltopalveluiden kannalta kriittisten toimintojen tunnistaminen ja kuvaus, mukaan lukien alihankinta;

2) kuvaus tunnistetuista vaaroista ja vaaratilanteista, niiden synnyttämistä riskeistä sekä keinoista riskien hallinnaksi ja turvallisuuden varmistamiseksi;

3) kuvaus keskeisistä ja kriittisistä asiakkaista, sekä erityisjärjestelyistä näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa;

4) varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan organisointi, mukaan lukien vastuut, resursointi ja osaaminen, sekä kuvaus näiden varmistamisesta vesihuoltolaitoksen omassa organisaatiossa;

5) toimenpiteet poikkeamiin ja häiriötilanteisiin vastaamiseksi, torjumiseksi ja lieventämiseksi toimintakorttien muodossa, mukaan lukien poikkeavan palvelun kuvailu, kuvaus poikkeamasta palautumiseen ja tarvittavat yhteistyötahot poikkeamakohtaisesti;

6) viestintäsuunnitelma, johon sisältyy kuvaus tiedonkulusta, tiedottamisesta ja kriisiviestinnästä vesihuoltolaitoksen sisäisessä viestinnässä sekä asiakkaiden, viranomaisten ja sidosryhmien suuntaan ja kuvaus julkisesta tiedottamisesta;

7) kuvaus vesihuoltolaitoksen varautumisen harjoittelusta;

8) kuvaus varautumisen ylläpidosta, seurannasta ja koulutuksesta;

9) kuvaus siitä, miten varautumissuunnitelmaa hyödynnetään kunnan terveydensuojelulain mukaisen häiriötilannesuunnitelman laadinnassa ja muussa valmiussuunnittelussa.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

5 §

Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi

Palvelujen turvaamiseksi vesihuoltolaitoksen on sovittava kirjallisesti vesihuoltopalvelun kannalta kriittisten materiaalien ja palveluiden hankintakäytännöistä toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa siten, että välttämättömät palvelut asiakkaille voidaan turvata varautumissuunnitelman mukaisesti.

Palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa vesihuoltolaitoksen on huolehdittava tarvittavien asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n mukaisten henkilövarauksien hakemisesta.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

6 §

Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Vesihuollon poikkeama on merkittävä, kun poikkeama häiritsee tai voi häiritä yli 50 %:a vesihuoltolaitoksen asiakkaista tai yli 5 000 asiakkaan vesihuoltopalvelua, taikka jos poikkeama häiritsee tai voi häiritä varautumissuunnitelmassa tunnistetun keskeisen tai kriittisen asiakkaan vesihuoltopalvelua.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

7 §

Asiakkaalle toimitettavat tiedot

Talousvettä toimittava vesihuoltolaitos vastaa siitä, että yhteenveto terveydensuojelulain 17 §:n 5 momentin nojalla säädettyjen talousveden laatuvaatimusten ja laatuvaatimusten täyttymisestä edellisen kalenterivuoden aikana on pyytämättä saatavilla tietoverkossa tai muulla tavalla.

Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen on toimitettava pyytämättä asiakkaalle laskun mukana tai muulla tavalla seuraavat vesihuoltolain 16 §:n 2 momentissa tarkoitetut talousveden hintaa ja kulutusta koskevat tiedot:

- 1) asiakkaalle toimitetun talousveden määrä vähintään vuosi- ja laskutuskausikohtaisesti;
- 2) asiakkaan talousveden käytön vuosittainen suuntaus ja vertailu vastaavien asiakkaiden keskimääräiseen talousveden kulutukseen, jos tämä on teknisesti toteutettavissa ja nämä tiedot ovat vesihuoltolaitoksen saatavilla;
- 3) toimitetun talousveden käyttömaksu litraa ja kuutiometriä kohti;
- 4) asiakkaan perusmaksu toimitetusta talousvedestä vuosi- tai laskutuskausikohtaisesti;
- 5) linkki verkkosivustolle, jossa tiedotetaan vedenkäyttäjää.

8 §

Tietojen välittäminen talousveden loppukäyttäjälle

Vesihuoltolaitoksen asiakas välittää 7 §:ssä tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle valitsemallaan tavalla.

9 §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen sisältö

Vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen tulee sisältää tieto vähintään:

- 1) vesihuollon perus-, käyttö- ja liittämismaksuista;
- 2) myydyn veden ja vastaanotetun jäteveden määristä;
- 3) asiakkaiden määristä;
- 4) verkostojen laskuttamattoman veden määristä.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

10 §

Vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavat tiedot

Vesihuoltolaitos vastaa siitä, että liitteessä 1 tarkoitetut perustiedot ovat vesihuollon tietojärjestelmässä ajan tasalla.

Lisäksi vesihuoltolaitos toimittaa vesihuollon tietojärjestelmään vuosittain huhtikuun loppuun mennessä liitteessä 2 tarkoitetut raportointivuoden 1 päivän helmikuuta tilanteen tiedot ja liitteessä 3 tarkoitetut raportointivuotta edeltävän vuoden tiedot. Tilinpäätöksen vahvistamisesta riippuvat tiedot toimitetaan, kun tilinpäätös on vahvistettu.

Niiden vesihuoltolaitosten, jotka toimittavat talousvettä tai vastaanottavat jätevettä vähintään 10 000 kuutiometriä vuorokaudessa tai joiden toimitukset kattavat vähintään 50 000 ihmistä, tulee lisäksi toimittaa vesihuollon tietojärjestelmään vuosittain huhtikuun loppuun mennessä määrällinen tieto vesihuoltolaitoksen saamista kuluttajien valituksista, joissa vaaditaan toimenpiteitä tai korvauksia, ja joihin laaditaan kirjallinen vastine.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asetusluonnoksen liite 1

Nimi
Y-tunnus
Kotikunta
Laitoksen yhteystiedot
Yhdysheikilöiden yhteystiedot
Tieto toiminta-alueen vahvistamisesta
Tieto varautumissuunnitelman päivitysajankohdasta
Tieto omaisuudenhallintasuunnitelman päivitysajankohdasta
Toimiala
Toimintamuoto
Tieto verkostotietojen säilytystavasta
Omistusosuudet
Tiedot vedenottamoista
Tiedot vesisäiliöistä
Tiedot jätevedenpuhdistamoista
Tieto kuulumisesta kyberturvallisuuslain ja yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annetun lain soveltamisalaan

Asetusluonnoksen liite 2

Talousveden käyttömaksu, sisältäen arvonlisäveron (€/m ³)
Jäteveden käyttömaksu, sisältäen arvonlisäveron (€/m ³)
Perusmaksut mallikiinteistötyypeittäin, sisältäen mittarimaksut ja arvonlisäveron:
Perusmaksu talousvesi (€/vuosi)
Perusmaksu jätevesi (€/vuosi)
Liittymismaksut mallikiinteistötyypeittäin, sisältäen mahdollisen arvonlisäveron:
Liittymismaksu talousvesi (€)
Liittymismaksu jätevesi (€)

Mallikiinteistötyypit

Liittymis- ja perusmaksujen suuruus arvioidaan oheisille mallikiinteistötyypeille. Mittarin kokona käytetään tyypillistä mittaria tämänkaltaisille taloille.

	Omakotitalo	Rivitalo	Kerrostalo
Huoneistoja	1	5	30
Huoneistoala (m ²)	120	500	2000
Kerrosala (m ²)	150	600	2500
Asukkaita	3	15	75
Tontti (m ²)	1000	2500	5000
Veden kulutus (m ³ /a)	180	900	5000

Asetusluonnoksen liite 3

TALOUSVESI
Vedenottomäärä ottamoittain (m ³ /vuosi)
Verkostoon pumpattu talousvesimäärä (m ³ /vuosi)
Laskutettu talousvesimäärä kulutustyypeittäin (m ³ /vuosi)
Muille vesilaitoksille myyty talousvesimäärä (m ³ /vuosi)
Tekopohjaveden valmistuksen imeytysmäärät (m ³ /vuosi)
Vesijohtoverkoston pituus materiaaleittain (m)
Saneeratun vesijohtoverkoston pituus (m/vuosi)
Odottamattomien putkirikkojen lukumäärä vesijohtoverkostossa (kpl/vuosi)
Vesijohtoverkoston liittynyt vakituisten asukkaiden määrä (31.12. tilanteen mukaan) (as)
Vesijohtoverkoston liittymien määrä (kpl)
Talousveden käsittelymenetelmät
JÄTEVESI
Jätevedenpuhdistamolle tuleva jätevesimäärä (m ³ /vuosi), (osin siirtyvää tietoa)
Muilta laitoksilta vastaanotettu jätevesimäärä (m ³ /vuosi)
Laskutettu jätevesimäärä (m ³ /vuosi)
Viemäriverkostossa ohitettu jätevesimäärä (m ³ /vuosi)
Puhdistamolla ohitettu jätevesimäärä (m ³ /vuosi)
Viemäriverkoston pituus materiaaleittain (m)
Saneerattu viemäriverkoston pituus (m/vuosi)
Jätevesiviemäriin liittynyt vakituisten asukkaiden määrä (31.12. tilanteen mukaan) (as)
Jätevesiviemäriin liittymien määrä (kpl)
TALOUS- JA ENERGIATIE TOJA
Henkilöstömäärä
Liikevaihto (€/vuosi)
Poistot (€/vuosi)
Muut käyttökustannukset (€/vuosi)
Uusinvestoinnit investointilajeittain (€/vuosi)

Korvausinvestoinnit investointilajeittain (€/vuosi)
Omistajan tuki (€/vuosi)
Omistajatuloutus (€/vuosi) sisältäen tilinpäätöksen mukaisen korvauksen peruspääomasta / jäännöspääomasta / omasta pääomasta (organisaatiomuodosta riippuen) sekä omistajalle maksetut korkokulut markkinakoron ylittävältä osuudelta
Tilikauden yli-/alijäämä (€/vuosi)
Muut taloustiedot
Energian käyttöön ja tuottoon liittyvät tiedot

Taulukko 2.

Vesi on meidän -lainsäädäntöratkaisun kuntataloudellisten vaikutusten arvioimiseksi tarkasteltujen kuntien vesihuoltolaitosten liikevoiton ja taseen suhde kunnan laskennalliseen liikevaihtoon ja taseeseen, sekä laitoksen ja kunnan nettovarallisuuden suhde vuonna 2023. Tarkastelun ulkopuolelle jääneiden kuntien tiedot ovat taulukossa tyhjinä.

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Akaa				
Alajär	Vesihuoltolaitos	7,7 %	0,2 %	11,0 %
Alavi	Vesi- ja	8,3 %	-1,6 %	-0,6 %
Alavu	Vesihuoltolaitos	12,3 %	1,1 %	19,9 %
Asikk	Aurinkovuoren Vesi	15,9 %	-0,8 %	4,7 %
Askol	Vesi- ja	8,6 %	-1,4 %	1,6 %
Aura	Vesihuoltolaitos	11,1 %	-0,7 %	22,7 %
Enon	Vesi- ja	4,5 %	-1,1 %	-0,7 %
Enont	Enontekiön	11,5 %	-0,9 %	4,2 %
Espoo	Helsingin seudun ympäristöpalvelut -	12,2 %	0,8 %	3,9 %
Eura	Vesihuoltolaitos	12,9 %	-0,1 %	14,9 %
Euraj	Vesihuoltolaitos	-0,5 %	-1,7 %	-5,4 %
Evijär	Vesihuoltolaitos	8,8 %	-1,3 %	14,9 %
Forss	Forssan	15,2 %	1,8 %	14,1 %
Haap	Haapajärven vesi Oy	5,1 %	-0,7 %	17,6 %
Haap	Haapaveden Energia			
Hailu	Hailuodon	20,5 %	1,0 %	2,8 %
Halsu	Halsuan vesi oy	6,3 %	-1,1 %	5,3 %
Hami	Haminan	12,0 %	0,1 %	17,2 %
Hank	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	10,7 %
Hank	Hangon Vesi -	10,1 %	1,3 %	10,7 %
Harja	Vesilaitos	12,6 %	0,3 %	20,9 %
Harto				
Hattul				
Hausj	Vesihuoltolaitos	12,2 %	-0,5 %	6,0 %

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto-laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Heino	Vesihuolto	11,0 %	-0,9 %	6,9 %
Heinä				
Helsinki	Helsingin seudun ympäristöpalvelut -	9,2 %	1,1 %	2,6 %
Hirve	Hirvensalmen vesi	1,9 %	-0,4 %	-0,7 %
Hollo	Hollola	18,5 %	0,1 %	10,6 %
Huitti	Vesihuoltolaitos			
Hump				
Hyry				
Hyvin	Hyvinkään Vesi	17,3 %	0,3 %	21,6 %
Häme	Hämeenkyrön			
Häme				
Ii	Iin Vesiliikelaitos	12,1 %	0,0 %	19,5 %
Iisalm	Iisalmen	12,1 %	0,3 %	10,2 %
Iitti				
Ikaali	Ikaalisten vesi oy	11,2 %	0,8 %	6,0 %
Ilmaj	Vesihuolto	20,3 %	2,2 %	47,4 %
Iloma	Vesihuoltolaitos	4,2 %	-0,1 %	3,9 %
Imatr	Imatran Vesi	16,7 %	1,1 %	21,5 %
Inari	Inarin lapin vesi oy	17,8 %	0,4 %	5,3 %
Inkoo				
Isojok	Vesilaitos	3,6 %	-0,2 %	4,4 %
Isoky	Vesilaitos	18,0 %	-0,9 %	6,0 %
Janak	Janakkalan Vesi	16,7 %	0,7 %	18,2 %
Joens	Joensuun Vesi -	11,7 %	1,0 %	17,2 %
Jokioi				
Joroin	Joroisten	7,4 %	-0,4 %	9,6 %
Joutsa	Joutsan vesihuolto	3,7 %	0,3 %	7,8 %
Juuka	Vesitaseyksikkö	5,8 %	-1,2 %	4,2 %
Juupa				
Juva				
Jyvä				
Jämi				
Jämsä				
Järve	Järvenpään Vesi	12,0 %	1,1 %	26,6 %

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Kaari	Vesihuoltolaitos	17,7 %	0,8 %	15,4 %
Kaavi				
Kajaa	Kajaanin Vesi -	6,9 %	1,2 %	8,4 %
Kalaj	Viemärlaitos	5,1 %	0,3 %	1,6 %
Kang	Kangasalan Vesi -	10,7 %	0,2 %	8,6 %
Kang				
Kank	Vesihuoltolaitos			
Kann	Vesihuoltolaitos	2,8 %	-0,6 %	5,3 %
Kann				
Karij	Vesihuollon	4,9 %	-0,2 %	2,9 %
Karkk	Vesihuoltolaitos	11,1 %	0,5 %	53,1 %
Karst				
Karvi				
Kaski	Kaskisten Vesilaitos	4,2 %	-2,4 %	2,1 %
Kauh				
Kauh				
Kauni		6,3 %	0,3 %	1,6 %
Kaust	Vesi- ja			
Keitel	Keiteleen kunnan	8,0 %	-0,5 %	9,4 %
Kemi	Kemin Energia ja	12,0 %	1,8 %	8,6 %
Kemij	Kemijärven lämpö ja			
Kemi				
Kemi	Kemiönsaaren			
Kemp				
Kerav	Keravan kaupunki,	17,1 %	2,1 %	21,7 %
Keuru	Keuruun Vesi	12,3 %	0,5 %	18,0 %
Kihni	Kihniön Vesi ja			
Kinnu				
Kirkk onum	Helsingin seudun ympäristöpalvelut -			
Kitee	Kesälahden			
Kittil				
Kiuru	Vesi- ja	19,8 %	-0,2 %	26,5 %
Kivijä				
Koke	Kokemäen	9,9 %	0,1 %	15,5 %

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Kokk	Kokkolan Vesi	10,7 %	0,4 %	22,1 %
Kolar	Tunturi-Lapin Vesi			
Konn				
Konti	Vesilaitos	11,3 %	0,4 %	20,2 %
Korsn	VA-tjänstverket			
Koski	Vesihuoltolaitos	12,0 %	0,7 %	3,7 %
Kotka	Kymen Vesi Oy	18,3 %	0,4 %	18,1 %
Kouv	Kouvolan Vesi Oy	17,5 %	0,9 %	19,9 %
Kristi	KRS-Vesi	11,1 %	-0,3 %	19,8 %
Kruu				
Kuhm	Kuhmon			
Kuhm	Kuhmoisten	5,7 %	-1,9 %	6,9 %
Kuopi	Kuopion Vesi Oy	18,0 %	0,8 %	7,0 %
Kuort	Vesi- ja	14,1 %	0,2 %	17,0 %
Kurik				
Kusta				
Kuus				
Kyyjä				
Kärkö	Kärkölan vesilaitos	18,4 %	-2,9 %	2,7 %
Kärsä	Kärsämäen	6,8 %	-0,5 %	8,1 %
Lahti	Lahti Aqua Oy	9,1 %	1,5 %	9,0 %
Laihi	Laihian kunnan	8,2 %	-0,5 %	20,2 %
Laitil	Laitilan	11,6 %	-0,6 %	12,5 %
Lapin	Lapinjärven	13,8 %	-1,3 %	3,3 %
Lapin	Lapinlahden vesi oy	18,6 %	1,5 %	4,1 %
Lappa	Vesihuoltolaitos	9,2 %	-2,4 %	5,6 %
Lappe	Lappeenrannan	0,0 %	0,0 %	
Lapua				
Lauka	Laukaan Vesihuolto	14,9 %	0,2 %	6,2 %
Lemi	Lemin vesihuolto	10,5 %	0,0 %	-0,5 %
Lemp	Lempäälän Vesi Oy	0,0 %	8,2 %	7,1 %
Leppä	Leppävirran Vesi- ja	12,0 %	-0,5 %	9,8 %
Lestij	Vesi- ja	2,8 %	-2,0 %	26,3 %
Lieks	Lieksan kaupungin	10,1 %	0,6 %	9,7 %
Lieto				

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Limin	Limingan vesihuolto	13,3 %	0,3 %	7,7 %
Liperi	Vesi taseyksikkö	11,5 %	-0,1 %	37,4 %
Lohja	Vesilaitos	11,7 %	0,7 %	19,7 %
Loim	Loimaan Vesi -	17,2 %	-1,1 %	27,9 %
Loppi	Lopen kunnan Vesi-	10,9 %	-0,6 %	0,5 %
Lovii	Loviisan	16,8 %	-0,5 %	22,9 %
Luha	Luhangan	6,3 %	-1,9 %	5,0 %
Lumij	Lumijoen vesi oy	12,3 %	0,4 %	13,2 %
Luoto	Larsmo Vatten och	10,1 %	-0,6 %	4,5 %
Luum				
Maala	Malax vatten	14,0 %	-0,1 %	15,3 %
Martti	Marttilan kunta,	19,4 %	-0,5 %	5,0 %
Mask	Maskun Vesihuolto	20,2 %	-0,2 %	30,8 %
Merij				
Merik	Vesihuoltolaitos	18,9 %	-2,6 %	15,8 %
Miehi	Vesilaitos	9,7 %	-1,8 %	10,3 %
Mikk	Vesiliikelaitos	20,6 %	-0,9 %	22,9 %
Muho	Muhoksen	8,6 %	-0,1 %	1,5 %
Multi				
Muon				
Musta	Mustasaaren	14,5 %	0,3 %	25,9 %
Muur	Vesihuolto	11,8 %	-0,7 %	8,1 %
Mynä	Mynämäen	24,7 %	-1,3 %	49,3 %
Myrs	Myrskylän kunta,	20,6 %	-0,1 %	2,5 %
Mänts	Nivos Vesi Oy	18,6 %	-0,1 %	
Mäntt				
Mänt	Mäntyharjun kunta	9,2 %	-0,5 %	5,7 %
Naant	Naantalin	17,0 %	0,5 %	10,7 %
Nakki	Vesihuoltolaitos	15,4 %	0,0 %	15,4 %
Nival	Nivalan vesihuolto	4,7 %	-0,2 %	7,3 %
Nokia	Nokian Vesi Oy	14,9 %	1,0 %	16,3 %
Nousi	Nousiaisten Vesi Oy	11,0 %	-0,1 %	15,7 %
Nurm				
Nurm	Nurmijärven Vesi	16,0 %	1,2 %	17,9 %
Närpi				

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Orim	Orimattilan	1,0 %	-0,5 %	1,7 %
Oripää				
Orive	Oriveden	19,8 %	0,1 %	15,7 %
Oulai	Viemäriliikelaitos	1,8 %	0,1 %	4,5 %
Oulu	Oulun Vesi -	8,0 %	1,1 %	6,4 %
Outok	Vesilaitos	3,6 %	0,2 %	2,6 %
Padas	Padasjoen			
Paimi	Paimion vesihuolto	32,2 %	0,1 %	27,5 %
Palta	Paltamon kunnan	8,4 %	-0,8 %	32,0 %
Parai	Vesihuoltolaitos	10,4 %	0,4 %	14,0 %
Parik	Vesihuoltolaitos	12,7 %	-1,2 %	4,9 %
Parka	Parkanon Vesi Oy	18,8 %	0,2 %	33,9 %
Peder				
Pelko	Pyhä-Luosto Vesi	0,0 %	6,1 %	
Pello				
Perho				
Pertu				
Petäjä				
Pieks	Pieksämäen Vesi Oy	12,7 %	0,8 %	7,8 %
Pielav	Vesihuoltolaitos	9,3 %	-0,4 %	11,8 %
Pietar	Pietarsaaren Vesi	10,7 %	1,8 %	18,2 %
Pihtip	Pihtiputaan lämpö ja	0,0 %	-0,8 %	
Pirkk	Vesihuoltolaitos	8,7 %	0,0 %	10,0 %
Polvij	Vesilaitos	12,9 %	-4,5 %	-10,5 %
Poma	Vesihuoltolaitos	19,5 %	-3,2 %	8,5 %
Pori	Porin Vesi,	12,9 %	1,2 %	22,7 %
Porna	Vesihuoltolaitos	14,1 %	1,2 %	13,5 %
Porvo	Liikelaitos Porvoon	20,1 %	0,7 %	16,3 %
Posio	Posion vesi ja lämpö	0,0 %	2,3 %	
Pudas	Syötteen	4,1 %	-0,1 %	4,4 %
Pukki				
Punka	Vesihuoltolaitos	14,8 %	-4,7 %	-9,2 %
Puola				
Puum				
Pyhtä				

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Pyhäj	Pyhäjokisuun vesi	21,2 %	-0,3 %	
Pyhäj	Pyhäjärven Energia	0,0 %	0,7 %	
Pyhän	Jätevesilaitos			
Pyhär	Pyhärannan	29,9 %	-3,2 %	-4,6 %
Pälkä	Pälkäneen vesilaitos	20,6 %	-0,8 %	-5,7 %
Pöyty	Pöytyän	10,7 %	-0,3 %	11,7 %
Raahe				
Raase	Raaseporin Vesi	13,4 %	0,6 %	18,1 %
Raisi	Raision vesi oy	19,4 %	0,8 %	4,0 %
Ranta				
Ranu	Ranuan infra oy	0,0 %	1,8 %	
Raum	Rauman vesi- ja	12,6 %	0,9 %	11,4 %
Rauta				
Rauta	Vesihuollon	4,6 %	-0,3 %	4,9 %
Rautj	Rautjärven Vesi	13,0 %	0,6 %	8,6 %
Reisjä	Reisjärven Lämpö	0,0 %	0,6 %	
Riihi				
Ristij	Jokikylän vesihuolto			
Rova	Napapiirin Vesi Oy	20,0 %	1,9 %	9,8 %
Ruok	Vesilaitos	9,6 %	-1,1 %	9,0 %
Ruov	Ruoveden kunnan	6,8 %	-0,4 %	5,5 %
Rusk	Vesihuoltolaitos	17,9 %	0,2 %	18,2 %
Rääk	Rääkkylän kunnan	9,2 %	-0,8 %	10,0 %
Saarij	Vesi- ja			
Salla				
Salo	Liikelaitos Salon	14,9 %	0,5 %	18,6 %
Sasta	Sastamalan Vesi	18,1 %	-0,1 %	14,9 %
Sauvo	Sauvon Vesihuolto	25,3 %	-1,5 %	39,3 %
Savita	Vesihuoltolaitos	8,7 %	-0,4 %	1,1 %
Savon	Savonlinnan Vesi			
Savuk	Vesihuoltolaitos	2,5 %	-1,2 %	2,2 %
Seinäjä				
Sievi				
Siikai	Vesihuoltolaitos	19,3 %	-2,6 %	10,4 %
Siikaj	Paavolan vesi oy	14,3 %	-0,5 %	17,5 %

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Siikal				
Siilinj				
Simo	Simon vesihuolto oy	10,5 %	-0,4 %	1,4 %
Sipoo	Sipoon Vesi	11,2 %	1,4 %	7,2 %
Siunti	Siuntion	24,0 %	-0,2 %	4,4 %
Sodan				
Soini				
Some	Someron vesihuolto	15,2 %	-0,1 %	9,7 %
Sonka	Vesihuoltolaitos	11,7 %	-1,4 %	3,9 %
Sotka	Sotkamon kunnan	7,7 %	0,6 %	11,0 %
Sulka	Sulkavan Palvelut oy	0,0 %	-0,8 %	
Suom	Suomussalmen	4,1 %	0,2 %	4,7 %
Suone	Suonenjoen vesi oy	25,6 %	0,7 %	8,6 %
Sysm	Vesihuoltolaitos	7,3 %	0,0 %	4,7 %
Säkyl	Säkylän kunnan	25,4 %	2,1 %	28,2 %
Taipa	Vesilaitos	6,3 %	-0,2 %	11,5 %
Taiva	Taivalkosken	4,8 %	0,3 %	6,0 %
Taiva	Taivassalon Vesi Oy	9,7 %	-0,9 %	2,8 %
Tam	Tammelan	14,9 %	-0,6 %	13,1 %
Tamp	Tampereen Vesi	12,2 %	2,2 %	19,5 %
Tervo	Tervon kehitys Oy	11,1 %	-0,5 %	-3,1 %
Tervo	Tervolan Energia ja	4,6 %	-0,7 %	-0,6 %
Teuva	Teuvan	6,0 %	0,0 %	8,8 %
Tohm	Tohmajärven kunta	12,0 %	0,1 %	17,3 %
Tohol	Toholammin			
Toiva				
Torni	Tornion Vesi Oy	14,0 %	0,6 %	5,8 %
Turku	Turun seudun puhdistamo Oy ja Turun Maailmalla	11,9 %	0,5 %	6,7 %
Tuusn	Tuusniemen kunnan	8,5 %	0,2 %	11,3 %
Tuus	Tuusulan	10,3 %	0,5 %	13,5 %
Tyrnä	Tyrnävän vesihuolto	10,1 %	0,0 %	14,3 %
Ulvila	Vesilaitos	15,9 %	0,6 %	20,0 %
Urjala	Vesilaitos	9,4 %	-1,6 %	12,0 %
Utajär	Muu taseyksikkö	6,4 %	-0,3 %	-1,2 %

Kunta	Vesihuoltolaitos	Vesihuolto- laitoksen tase/ Kunnan tase (2023)	Vesihuolto-laitoksen liikevoitto / Kunnan laskennallinen liikevaihto (2023)	Netto- varallisuuden suhde, laitos/kunta (2023)
Utsjo				
Uurai				
Uusik				
Uusik	Uudenkaupungin			
Vaala	Vaalan Vesi ja			
Vaasa	Vaasan Vesi	7,5 %	0,7 %	12,6 %
Valke	Vesihuoltolaitos	11,5 %	0,6 %	17,9 %
Vanta a	Helsingin seudun ympäristöpalvelut-	25,3 %	1,3 %	11,6 %
Varka	Keski-Savon vesi oy	0,0 %	0,4 %	
Vehm	Vehmaan Vesi Oy	12,7 %	-0,1 %	
Vesan	Vesihuoltolaitos	5,8 %	0,5 %	10,3 %
Vesil				
Veteli	Vetelin Vesi Oy	15,5 %	-0,5 %	12,5 %
Viere				
Vihti	Vihdin	12,9 %	0,7 %	16,8 %
Viitas				
Vimp	Vesihuoltolaitos	12,8 %	-0,4 %	24,0 %
Virol	Vesilaitos	12,2 %	-0,8 %	34,1 %
Virrat	Virtain kaupungin	9,4 %	-0,6 %	1,2 %
Vöyri				
Ylitor				
Ylivie	Ylivieskan	2,7 %	-0,4 %	6,1 %
Ylöjä	Ylöjärven Vesi Oy	19,3 %	0,5 %	9,5 %
Ypäjä				
Ähtär	Ähtärin energia ja	16,5 %	0,2 %	-6,4 %
Ääne	Äänekosken Energia	16,0 %	0,4 %	1,8 %